

AZƏRBAYCAN ELMLƏR AKADEMİYASI
NİZAMI ADINA ƏDƏBİYYAT INSTITUTU
FOLKLOR ELMİ-MƏDƏNİ MƏRKƏZİ

AZƏRBAYCAN FOLKLORU ANTOLOGİYASI

V kitab

(QARABAĞ FOLKLORU)

BAKİ – “SƏDA” – 2000

Az
A-39

Azərbaycan Respublikası EA
Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu
Elmi Şurasının qərarı ilə çap olunur.

TOPLAYANLAR: İsrafil Abbash
Təhmasib Fərzəliyev
Nəcəf Nazim (Quliyev)

TƏRTİB EDƏNİ VƏ ÖN SÖZÜN
MÜƏLLİFİ: f.e.d., prof. İSRAFİL ABBASLI

REDAKTORLARI: f.e.d., prof. Yaşar QARAYEV
f.e.n., dos. Hüseyin İSMAYILOV

RƏ'YÇİLƏR: f.e.d. Bəhlul ABDULLA
f.e.n. Oruc ƏLİYEV

NƏŞRİNƏ MƏS'UL: f.e.n. Əziz ƏLƏKBƏRLİ

Azərbaycan folkloru antologiyası, V kitab (Qarabağ folkloru),
Bakı, "Səda" nəşriyyatı, 2000.

Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu Dədə Qorqud adına
"Folklor" Elmi-Mədəni Mərkəzinin nəşr etdirdiyi "Azərbaycan
folkloru antologiyası" silsiləsindən nəşr edilən bu cildə **Azər-
baycanın əzəli, əbədi torpaqla- rından olan Qarabağ**
mahalının zəngin və təkrarsız folklor inciləri toplanmışdır.

ISBN-586874-138-2

©"Səda" nəşriyyatı,2000

ÇOXCİLDLİ "AZƏRBAYCAN FOLKLORU **ANTOLOGİYASI"NIN (AFA) NƏŞR OLUNMUŞ** **KİTABLARI**

1. **AFA, I**, Naxçıvan folkloru, tərtib edənlər: Təhmasib Fərzəliyev, Məhərrəm Qasımlı, elmi redaktoru və "Ön söz"ün müəllifi İsrafil Abbasov, rə'yçilər: Vəli Əliyev, Bəhlul Abdulla, Bakı, "Sabah" nəşriyyatı, 1994.

2. **AFA, II**, İraq-Türkman cildi, tərtibçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Qəzənfər Paşayev, doktor Əbdüllətif Bəndəroğlu, redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Yaşar Qarayev, rə'yçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Azad Nəbiyev, filologiya elmləri doktoru, professor İsrafil Abbaslı, Bakı, "Ağrıdağ", 1999.

3. **AFA, III**, Göyçə folkloru, toplayıb tərtib edən Hüseyin İsmayılov, redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Yaşar Qarayev, rə'yçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Mürsəl Həkimov, filologiya elmləri doktoru, professor Qara Namazov, filologiya elmləri namizədi Oruc Əliyev, Bakı, "Səda" nəşriyyatı, 2000.

4. **AFA, IV**, Şəki folkloru, tərtib edənlər: filologiya elmləri namizədi Oruc Əliyev, Hikmət Əbdülhəmidov, elmi redaktoru və "Ön söz"ün müəllifi filologiya elmləri doktoru, professor Yaşar Qarayev, rə'yçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Qəzənfər Paşayev, filologiya elmlər namizədi, dosent Hüseyin İsmayılov, Bakı "Səda" nəşriyyatı, 2000.

QARABAĞ FOLKLORU: "NƏRMÜ-NAZİK BAYATI", YAXUD "KÜLLİ QARABAĞIN ABI-HƏYATI"

Nyu-Yorkda Azadlığa, Tbilisidə ana dilinə abidə var. Dinə, peyğəmbərə, İsayə ən böyük heykəli Lissabonda qoyublar. Mədəniyyətə — poeziyaya, musiqiyə, muğama heykəli isə biz qoymalıyıq. Özü də mütləq Şuşada! Çünki "külli Qarabağın abı-həyatı" ən çox məhz Şuşada həmişə bayatıdan, həmişə musiqidən və poeziyadan ibarət olub. Əsatir, folklor, dil, etnos, adət-ənənə, bədii təfəkkür və milli özəlliklə məkan, ərazi, torpaq və təbiət arasında qaynaq və qovşaq çox az bölgələrdə burada olduğu qədərdir.

Uzun-uzun illər, qərinələr boyu Şuşa maddi ne'mətlərdən daha çox milli-mə'nəvi ne'mətlər "istehsalı" ilə məşğul olub: ozan və saz, poeziya və musiqi, sənət və sənətkar, Nəvvab və Natəvan, Vaqif və Üzeyir "istehsal" edib Şuşa! Məhz Cıdır düzü Azərbaycana təbii və mə'nəvi ab-hava paylayan müqəddəs qoruq, şe'r beşiyi, mahni çeşməsi olub. Əgər biz bu sərvəti gələcək nəsillər üçün də qorumasaq, onda sabahımızı indidən müflis edərək, onu mə'nən soyulub-talanmış hala salırıq. Əgər sabahkı nəsil Cıdır düzünə ekologiyada yox, poeziyada — yalnız bayatıda və şikəstdə, yalnız Vaqifin, Zakirin, Vurğunun şe'rlərində rast gəlsə, o, bunu bizə heç zaman bağışlamaz və yeni Vaqif, yeni Zakir bir daha yaranmaz. Odur ki, saf hava və gözəllik "istehsalını" — Azərbaycanın Qarabağ ekologiyasını qorumaq ən ali mə'nəvi borc kimi, övladlıq, vətəndaşlıq, milli tale, mövcudluq missiyası kimi həm kitab, həm də alın yazımız olub-qalmalıdır, ta torpaqda və yaddaşda parçalanan ərazimiz xəritədə bütövləşənə qədər!..

Vaxtilə Nəcəf bəy Vəzirovun, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin, Üzeyir bəy Hacıbəyovun və Bülbülün, Yusif Vəzir Çəmənəminlinin, Firidun bəy Köçərlinin və Cabbar Qaryağdıoğlunun, Niyazinin və Fikrət Əmirovun ruhunda, ürəyində məhz Cıdır düzündən başlayan iz, ləpir sənət yollarında çığır, yola dönüb. Füzuli yüklü karvana, Vaqif avazlı durna qatarına sarvan və mehman olub. Neçə-neçə gələcək bəstəkarı, şairi, alimi və müğənnini də bu böyük təbii hüquqdan, mə'nəvi səlahiyyətdən məhrum etmək — hər xalqın ən böyük sərvəti olan milli-mə'nəvi yaddaş, ana təbiət və gələcək nəsillər qarşısında günahımız demək olardı!..

Adətən, xalqın folklorunu da onun torpağı və təbiəti ilə müqayisə edirlər: belə ki, nə folklorun, nə də bitkilər və canlılar aləminin bənzərsiz saflığı yenidən doğula, ikinci dəfə yarana bilmir. Kürün yatağı və məcrası məkanca heç zaman dəyişmir: o həmişə Muğandan

keçib Xəzərə tökülür. Zamanca isə Kür gah eradan qabağın, gah orta əsrlərin, gah da bizim bu günün — XX əsrin yaxasından tökülüb axır... Folklor da belədir: əsrlərin və nəsillərin yaxası və sinəsi onun da mə'nəvi yatağına çevrilir! Yalnız bir nəsil yaxasını yan çəksə, tək bircə dəfə əsrlər arasında körpü qırılsa, onda folklor Kürü, folklor bulağı da quruyar. Birinci Kür torpağa Təbiət, ikinci Kür isə yaddaşla İnsan xəyanət edəndə məhv olur.

Ancaq Zaman dəyişir və sabitlik, fasiləsizlik üçün bugün artıq tək təbii-milli irsiyyət, qan və gen yaddaşı da kifayət etmir. Texniki tərəqqi, təbii kibernetika, fonə və foto cəbbəxanası zəka yaddaşı kimi obrazlı yaddaşın da köməyinə gəlir. Mədəniyyət-folklor münasibətlərində müasir dövrü daha belə cəbbəxanasız təsəvvürə gətirmək mümkün olmur.

Milli mədəniyyət sistemində şifahi ədəbiyyata diqqətin artması, folklor irsinin müasir bəşər mədəniyyətinin ən fəal tərkib hissəsinə çevilməsi indi dünya miqyasında qlobal və qaçılmaz bir prosesdir. Elmi-humanitar qloballaşma yalnız keçmişə, folklorlara aparan yoldan keçəndə mümkün olur. Batı ilə Doğu arasında qarşılıqlı mə'nəvi körpü, həm iki era, həm də iki sivilizasiya arasında qovşaq məqamı — folklor olur. Təsədüfi deyil ki, humanitar mədəniyyətin xilası, kultürün ən e'tibarlı ekologiyası üçün şifahi irsin ümumbəşəri əhəmiyyəti artıq rəsmən beynəlxalq hüquq və əxlaq səviyyəsində təsbit olunmuş, təkcə BMT və YUNESKO xətti ilə folklorun qorunması üçün üç miqyash, strateji vəzifə və tövsiyələr proqramı qəbul edilmişdir (1898 — Vaşinqton, 1999 — Kolumbiya, 1999 — Rusiya, Novqorod...), bu hərəkata dövlətlər, hüquqi, siyasi institutlar cəlb edilmişdir. Söhbət çeşidli regionlar üzrə folklorun planlı şəkildə toplanması, kataloqlarda təsnifi və sistemləşdirilməsi və bütün bu hazırlıq əməliyyatından sonra onun çoxcildli nəşri (svodu) haqqında gedir. Toplama və tədqiqat mədəniyyətinin, milli folkloru dünyaya tanıtməğın ən müasir və miqyashlı forması kimi toplular, antalogiyalar, külliyyatlar şəklində tərcümə, tərtib və nəşr təcrübəsi özünü getdikcə daha çox doğruldur.

Çağdaş folklor elminin bu gün gəlib çatdığı nailiyyət məhz topluların işlənməsi və nəşri sahəsində uğurlardır. Hələ uzaq xarici demirəm, yaxın Ukrayna, Belarusiya, Gürcüstan, Moldaviya, Latviya, Litva, Estoniya, Tacikistan, Başqırdistan, Qırğızstan və başqa yerlərdə bu iş artıq on illərdir ki, başlamışlar. Söhbət indi milli toplulardan yox, xalqların milli folklor sərvətini özün-də birləşdirən vahid, çoxmillətli dünya folklor irsi silsiləsindən, onun elmi tərtib və nəşrindən gedir. Bir il də, bir gün də geciksək və həyacan təbili çalmasaq, dünya əsatir

lüğətlərində olduğu kimi, keçmişdə "SSRİ xalqlarının dastanı" silsiləsindən nəşr olunan eposlar toplusunda olduğu kimi, indiki qlobal və məhəlli folklor toplularında da milli (türk) xalq sərəvətimiz təmsil edilməmiş qalar.

Bizdə etnik folklor irsinin toplanması və nəşri sahəsində böyük klassik təcrübə və çağdaş milli ən'ənə var, ancaq böyümləməyə əlaq ki, bu sahədə ixtisaslı, mərkəzləşmiş təşkilatı işimiz, xüsusən arxiv işlərinin vəziyyəti uzun müddət idi ki, çox acına-caqlı halda idi. Ədəbiyyat İnstitutundakı, ali məktəblərdəki folklor arxivləri bu sahədə elmi səhman və sistemin müasir standartlarına cavab verməkdən çox uzaq idi və onlar arasında ixtisaslı, səmərəli koordinasiya əlaqələri yox idi. "Koordinasiya" canlı folklorla çağdaş folklorşünas arasında da yox idi. Şübhəsiz ki, ədəbiyyatda hər şey folklorlardan, folklor sahəsində hər hansı iş isə xalqla, kütlə ilə birbaşa təmasdan başlayır. Lakin on illərlə bu sahədə iş — eldə-obada, toyda-bayramda, nənə ünvanlı, baba imzalı mənzillərdə yox, institut mərtəbələrində, nəşriyyat otaqlarında gedib. Folklor alimləri kabinetlərdə, folklor abidələri isə kəndlərdə, obalarda yatıb qalıb. Elmi tədqiqat planlarının özündə də üstünlük bilavasitə folklorun toplanması və sənədləşməsi ilə bağlı problemlərə verilməyib, daha çox folklorun yazılı ədəbiyyatla əlaqələri mövzusunda verilib: "Nizami və folklor", "Füzuli və folklor", "Sabir və folklor", "Mirzə Cəlil və folklor", "Şaiq və folklor", "S.Vurğun və folklor", "XX əsr nəşri və folklor..." və s. və i.a. Təcrübə də göstərir ki, bu tipli mövzularla formalaşan mütəxəssis heç də həmişə ehtiraslı folklor təşkilatçısına və xadiminə çevrilə bilmir, folklorla yox, yazılı irslə daha çox bağlanmış olur. Təsədüfi deyil ki, eyni zamanda həm nəzəri-metodoloji, həm də əməli fəaliyyətlə məşğul olmayanları biz respub-likanın tanınmış folklor kadrları arasında az görürük.

Folklorun toplanması, tədqiqi, nəşri vəziyyəti və onu daha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri barədə mə'lum rəsmi dövlət qərarından sonra (30 sentyabr, 1990-cı il) bu sahədə dönüş yaranmağa başladı. Məhz bu qərardan sonra Azərbaycan EA Rəyasət hey'ətinin xüsusi sərəncamı ilə (7 yanvar, 1991-ci il) Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu nəzdində "Folklor Sarayı" ünvanlı xüsusi Qurum yaradıldı. İndi artıq miqyash ştat tərkibi, mərkəzləşmiş Elmi arxivi, müasir texniki-poliqrafik təchizatı və on ilə yaxın ixtisaslı elmi-təşkilatı təcrübəsi olan Folklor Elmi Mədəni Mərkəzində (EMM) folklor işinin təşkili sahəsində uzun müddətli, strateji konsepsiya və əməli fəaliyyət proqramı həyata keçirilməyə başlanmışdır. Yüz cildlik şifahi örnəklər

külliyatına, folklor atlasına, dastan xəritəsinə hazırlıq kimi, regional folklor antologiyalarının bütöv bir silsiləsi tərtib olunmuş, ilk dörd cild artıq çapdan çıxmışdır. Həm toplanmada, həm də nəşrdə prioritet təmayül — "qərib folklorudur", birinci növbədə isə məhz Qarabağ folklorudur.

* * *

Milli təfəkkür, fərdi səciyyə və əxlaq — hamısı təbii relyef və mühitlə şərtlənir. Bütünlükdə folklor, obrazlı şüur, sənət özü bədii cəhətdən dərk olunan təbiətdən və məhz onun bir parçası, doğma övladı, şah əsəri olan insanın sehrinə məhrəmlik cəhdindən başqa bir şey deyildir.

Füsunkar Şuşada, Qarabağda doğulan və Sibirdə "Suxobezvo-dno-ye"də ölən (adın ifadə etdiyi mə'na hər şeyi deyir) Yusif Vəzir Çəmənəminlinin təbiətlə folklor, mühitlə poeziya arasında əlaqələrin mahiyyətinə varmağa hamıdan çox imkanı olmuşdur. O, məhz Qarabağ folklor mühitini nəzərdə tutaraq yazırdı: "Mühit təbiətcə zəngin olursa, dil də genişlənir, ədəbiyyat da zənginləşir..."

Dağlı, meşəli, çeşməli yerin xalqı daha incə dilə, daha şairanə tərkiblərə malik olur".

Bəli, etnosun həm təbii-bioloji, həm də fitri — ilahi və ruhi -mə'nəvi diriliyi, milli-poetik təfəkkürün ekologiyası təbiətdən başlayır. Təbiətlə tə'min və tənzim olunur, təbiətlə nizama və səhmana salınır. Milli ruha, mə'nəviyyata sadıqlığın çətində, darda sınıanan kamilliyi, tarixin, yaddaşın guşə daşında bərkədən-boşdan çıxan sabitliyi sonralar da təbiətlə axıra qədər qaynayıb-qarıxmış halda qala bilməyin, torpaqla həmişəlik can bir qəlbə ola bilməyin zəmini və şərti olaraq qalır. İnsan — təbiət bütövlüyü, diriliyin ahəngi və simmetriyası pozulanda isə, ilkinliyə, torpağa sevginin cazibə sahəsindən ayrı düşəndə isə insan təbiətin, torpağın özündən də ayrı düşür, mə'nəviyyat bütövlüyü parçalananda ərazi bütövlüyü də qorxu qarşısında qalır.

Son dramatik iki yüz əlli ildə yaralı, əzabkeş Azərbaycanda az qala hər nəslin taleyinə bir dağılmış, yarılmış Şuşa düşüb, bir viran olmuş Qarabağ daxil olub və tarix də bizim üçün zaman öz mehvərindən burada — Cıdır düzündə çıxanda dayanıb. Hər dəfə də xəyanətin, cinayətin izi eyni ünvanı aparıb — çıxarıb: ekspansionist daşnak və vulqar — şovinst imperiya mənafeyinin şərliklik və ortaqlıq təşkil etdiyi tarixi-strateji məxrəcə!

Lakin tarix boyu ən son anda nə qəzanın, nə də yerdəki, yaxındakı iblisin oyunları baş tutdu bu yurdda. Xəyanətlər, hiylələr, sui-qəsdlər qayalara dəyib parçalandı və hər dəfə yenidən silkinib, Boz at kimi,

Şəbdiz kimi özü də şahə qalxdı Cıdır düzü. Dənizdən bir min dörd yüz üç metr ucada tutduğu və iki yüz əlli il toxunulmaz, məğrur saxladığı başını heç kəsə əymədi Şuşa. Və bu iki yüz əlli ildə dağlar gözəlinin hüsnündən örpəyi heç kəs qapa bilmədi. "Ağdam" adlı cəngavərin əlində tutduğu Şuşa boyda piyalədən dirilik şərbətini heç bir yağ, heç bir yad dodaq içə bilmədi. Bəlkə də Allahın iradəsi və cəzası oldu ki, Qacar tacını və başını, erməni mülkləri — xaçlarını və cəsədlərini qoyub tərək etdilər Murovu, Qırxqızı, Kirs, Turşsu dağlarını. Pənahabad hər dəfə yenidən abad oldu. Bəs indi necə: pənahımız keçmişdən müasirliyə yenə qayıdacaqmı və Pənahəli xan Şuşanı dördüncü dəfə abad edə biləcəkmiz? Üçüncü Şuşa intibahı, dördüncü Pənahabad baş verə biləcəkmiz? Ruhumun bir parçası, zəkamin işığı, qururumun qəl'əsi Şuşa, bu günüm üçün, sabahım üçün Sən mifsən, ya həqiqət? Həmişə Qarabağdan Azərbaycana dağılan saf havanın da, büllür çeşmə sularının da, duru poeziya bulağının da axarı, arxı Şuşadan baş alıb. Dalgasında üç rəngli bayraq, fırtınasında səkkiz guşəli ulduzu gətirib-gələn milli-mə'nəvi enerji, ən yeni sosial tərəqqi hərəkəti də ana Azərbaycana yenə də Şuşadan — Topxanadan baş alıb yayılmışdı. Bəs nə oldu ki, tarix belə dəyişdi, bünövrəsi şe'rlə, musiqi ilə, Qur'an təmizliyi ilə qoyulan şəhər "qrad"la, "alazan"la, məkirli, çirkin xain hiyləsi və riyakarlığı ilə alındı, ucalığımız, tacımız, halallığımız payımal oldu, namərdin, nankorun caynağı, pəncəsi, tapdağı altında qaldı.

Duru suyum (çeşmələrim!), saf havam, mə'nəvi qidam... hamısı həmişə Şuşadan gəlib. Şuşa torpağının yox, mə'nəviyyatının qəlası olub. Burada yaranan musiqi, muğam, poeziya, folklor ayrı heç yerdə yaranmayıb. Yalnız Qarabağda bitən nadir çiçəklər kimi!

Bəli, Şuşada bir gül bitir. Adına "Xarıbülbul" deyirlər. Onu da deyirlər ki, bu güldən ayrı heç yerdə əsər-ələmət tapılmır. Çünki Xarıbülbul təkcə Şuşa torpağındakı məhəbbətdən cücərir. İlhamın və məhəbbətin Şuşadakı cövhəri ayrı heç yanda olmur və ona görə də Xarıbülbulü harada əkirsen ək, ayrı heç yanda bitmir. Bir folklor nümunəsində deyilir: Şuşadan Tehrana — Fətəli şahın sarayına gəlin getmiş İbrahim Xəlil xanın qızı, şairə Ağabəyim ağa öz doğma torpağından buraya karvan-karvan torpağ gətirt-di-rir, burada bir "Vətən bağı" salır. "Vətən bağı"nda Şuşanın dağında, dərəsində yetişən bütün gül-çiçəklər bitir, Xarıbülbul isə bitmir ki, bitmir. Heç olmasa, qərrib şairənin Vətən məhəbbətini ufacıq da olsa ovutmaq üçün də bitmir. Bu rəvayətdə Şuşanın həm təbiətinə, həm də şe'riyyətinə məxsus təkrarsızlığa eyni vaxtda işarə olunub. Bundan belə bu

təkrarsızlıq yalnız xatirədə, yalnız yaddaşdamı qalacaq? Şuşasız milli fauna və flora, Cıdır düzüsü ekologiya, Qarabağsız milli, suveren Azərbaycan mümkün olan şeydirmi?

Yox, azad Şuşasız "mə'nəliyimiz də, milliliyimiz də, müstəqilliyimiz də naqis və yarımçıq qalardı və azadlığı Qarabağsız bayram etməyə heç zaman mə'nəvi haqqımız olmazdı...

Ən betər müsibət o oldu ki, Xarıbülbul əsir düşdü. Düz üç min yüz qırx iki gün, üç min yüz qırx iki gecədir ki, Vətən bağı Şuşasız (Xarıbülbulsüz!) yaşayır. Uşağlığımın ən kövrək, pərişan mahnı-sındakı niskilli sözlər çin çıxdı:

Vətən bağı al-əlvandır,
Yox içində Xarıbülbul...

Yəqin ki, bu mahnı da yuxarıda xatırladığım rəvayətdən yadigardır və onun da sözləri Şuşadan ayrı düşən ilk Şuşalı didərginə — Ağabəyim Ağaya məxsusdur. Amma nə qədər müasir səslənir, təkcə bir fərqlə: bugünkü didərginin kədərinin yanında Xan qızının, qərrib şuşalı şairənin o kövrək kədəri nədir ki?!

Əziziyəm Qarabağ,
Şəki, Şirvan, Qarabağ,
Tehran cənnətə dönsə,
Yaddan çıxmaz Qarabağ!

Bu gün artıq Tehranın da sə'yələri Qarabağın yabançıdan, yaddan xilas olub saf havaya çıxmasına kömək etmir.

Bəli, Vətən bağı (və bağı!) yenə də "al-əlvandır": Xocalı qızartısı ilə, şəhid anasının ahından qızaran göy və yer fəcri ilə. Gəlinlərin və cənazələrin büründüyü örtüklərin, toy libasının və xonçasının bəzəndiyi haşiyələrin qarası ilə. Laçın səmasının əsir düşən mavisini və Cıdır düzünün şəhid olan yaşılı ilə! Ölümün zəminə aldığı və taleyin girov saxladığı bütün rənglərin qisas və qəzəb, ağrı və acı, xəcalət və həya qarışığı ilə!...

Kərbəlam vay, qalam vay!
Kərbəlada qalam vay!
Çəkildirdi kərpici,
Alınırdı Qalam, vay!

Mən səni yel bilirdim,
Başımda tel bilirdim.
Uca dağlar başında

Qurumaz göl bilirdim.

Dünyada ən əzabkeş iki rəng, iki boya yas tutub, dil deyib ağlayır bu iki bayatı, iki ağı ilə: — Xarıbülbülün köksünün altının, bağrının sarısı və qəhvəyisi! Xiffətdən çərlədi, heysiyyətdən öldü, həyadan intihar etdi Xarıbülbül! Təkcə təbiət, dirilər yox, ölümlər, ruhlar rahatlığını itirdilər: Natəvannın isməti girov qaldı Xo-ca-lıda, Kərkicahanda. Zakirin qəbri, Nəvvabın məzarı, Vaqifin məqbərəsi əsir düşdü! Gövhər ağa məscidindən xaç asdılar. Başqa bir mehrabda — Üzeyir bəyin dil açdığı, iməklədiyi, zəkadan və ilhamdan süzülən ilahi piyaləni ilk dəfə nuş etdiyi pirdə, müqəddəs ocaqda "tutovka"dan badə qaldırdılar və donuz ətindən kabab şişə çək-dilər. Ruhumuz zədələndi, qururumuz, izzəti-nəfsimiz tarmar oldu...

Tarix boyu yer üzünün qövsü-qüzehləri, Muğanın, Şirvanın, Milin bütün göy qurşaqları Şuşanın səmasında sınıb və poeziyanın, musiqinin, muğanın bədii işığına Qarabağda çevrilib. İslamın halal dünya və fərdi mə'nəvi təkamül ideyası, türklüyün min illik əxlaqi dəyərləri — hamısı burada bolluq, ucalıq və bərəkət tapıb. İndi də bizim üçün harmoniya, ahəng, kainat öz səhmanını Şuşada pozur. "Ümumbəşəri əxlaqda xəyanət baş verib və dünya Şuşada mehverdən çıxıb!" — "Qarabağ vəqəəsi" deyilən ən yeni, müasir dramın əxlaqi mə'nası bizim üçün bax budur!...

Nə qədər ki, Yuxarı Qarabağdan başlayan çayların suyu yenə də göylər kimi mavi və göz yaş kimi duru axmayı, gözümüzün yaşını silməyə bizim haqqımız olmayacaq. Nə qədər ki, Cıdır düzü yad tapdığı altında qalıb, başının üstünə — Turşsuya və Dotələbə, günəşə və səməyə əvvəlki kimi dik, düz baxa bilmir, səkkiz milyon azərbaycanlıdan da heç birinin digərinin gözünün içinə dik baxmağa haqqı yoxdur.

"Qayalar və qalalar içəridən ovulur" — deyirlər. Şuşanın ağrıdan və sevgidən, muğamdan və bayatıdan yoğrulmuş ağ, mərmər qalası da, hünərdən, namusdan yonulan, ilahidən, qüdrətdən bina olan qayası da belə "ovuldu". Haram və əyrilik bizdən aldı Şuşanı, "doğma" və yad xəyanətlərin qurbanı oldu Qalam!

Elə ona görə də Şuşasız azadlıq və ədalət mənim üçün tam deyil. Əksinə, məhz Şuşanın olmadığı dünya mənim üçün "məhbəs, Şuşa isə onun ən zülmət guşəsidir" — vaxtilə Hamletə hakim kəsilən bu Elniyor ovqatı bugün bizdən hər birimizin Şuşa ovqatına çevrilib.

Şübhəsiz, "Şuşa" təkcə dağdan və dərədən ibarət bir anlayış deyil, Şuşanın milli tarixini yaratmış şuşalı da bu anlayışa daxildir. Şuşa —

yalnız qayadan uçan hər daş və qəl'ədən qopan hər qəlpə ilə yox, həm də Daşaltıdan, Dotələbdən uzaq düşən hər şuşalı ilə azalır, kiçilir, yox olur. Təbii-mə'nəvi ilkinliyini və bütövlüyünü Şuşaya qaytarmaq lazımdır! Poeziyanın, musiqinin, Pənah xanın qalası sahibinə qayıtmalıdır!

Son üç yüz ildə ilk dəfədir ki, milli varlığımız — dövlətimiz və ərazimiz, torpağımız və təbiətimiz bu qədər sürəkli, bu qədər uzun müddətə Şuşasız (Xarıbülbülsüz!) qalır. Tarixdə Pənahəli xandan bəri Şuşa qalasını qorumayan ilk nəsil — biz oluruq. Tarixə belə bir itgi ilə daxil olmağa, sabahı, nəsiləri, ekolo-giyamızı Şuşasızlığa məhkum etməyə mə'nəvi haqqımız varmı? Axı əgər sabahkı nəsil Cıdır düzüsüz qalsa, Şuşasız, Laçınsız qalsa, Torpaqla yanaşı torpağın saf hava və bitki qatını, folklor örtüyünü, nağıl-bayatı qatını da itirərik...

Qarabağla bağlı dəyərlər təkcə bizim milli tarixin və milli təbiətin yox, müasir mə'nəvi ekologiyamızın da yaddaş, dəyər və sərvət genofondu olaraq qalır. Estetik, mədəni, mə'nəvi-ideoloji fəaliyyətin elə bir sahəsi yoxdur ki, yaddaşın və mə'nəviyyatın Qarabağ soykökünə, mənbəyinə həsrəti və ehtiyacı hər an, hər məqamda hiss etməsin.

Qarabağın saf, fitri təbiətinə, şikəstə və bayatı əxlaqına öz səlahiyyəti, qələmi və şəxsiyyəti ilə sadıq qalanlar, hər cür şəxsi, qöv-mi, sinfi, "mə'nə"ci haram və əyrilərdən ucada duranlar, yalnız onlar, Qarabağa öz etnik səlahiyyətini bərpa etməkdə kömək edə bilirlər.

Nəçə ildir ki, zirvədən enən və səhrada sərgərdan gəzən Qarabağ şikəstəsi yalnız bu zaman yuvaya qayıdır. Bülbülün, Seyyidin, Xanın və Qədirin qalada köksündən vurulan, Çalağantəpədə, Xəzinə qayasında qanadı qırılan səsi yalnız bu zaman zəncirdən çıxar, səməndər quşu kimi külündən qalxar və Şuşanın dolayları boyu yenə ərsə ucalar. Ayrı cür ola bilməz: ya zirvəyə Laçından enən qartal, cərgəyə, səfə Cıdır düzündə düzülən durna qatırı Vətən göylərinə yenə ucalacaq, ya da bu göylər altında yaşamaq bizə halal olmayacaq!..

Dünən Şəhidlər Xiyabanından ötəndə yenə də yanıqlı, həzin bir səs eşitdim. "Xarıbülbül"ü oxuyurdular. Mahnının qədim, tanış mətnində müğənni təkcə iki sözü dəyişmişdi:

Vətən bağı al-əlvandır,
Qan içində Xarıbülbül...

* * *

Şifahi ədəbi ən'ənənin Qarabağda tarixi az qala Qarabağın özünün tarixi qədər qədimdir. Elm sübut edir ki, Qarabağda ilk insanlar yaşamışlar. Füzuli (Koryagin) şəhəri civarında tapılmış Azıx mağarası, həmçinin Xocalıdakı kurqanlar Qarabağda sivilizasiyanın da

prioritetliyinə (ilklinliyinə) dəlalət edir. Kür-Araz və Kiçik Qafqaz ərazisində qorunub-saxlanmış digər maddi-mə'nəvi abidələr silsiləsi isə həmin ibtidai sivilizasiyanın tarixi inkişafında artıq yeni qatı — antik mərhələni ifadə edir.

Qarabağın ərazisi ilə bağlı qədim mədəniyyətin növbəti tarixi mərhələsi barədə mə'lumatı artıq yerli və ya əcnəbi müəlliflərin yazılı əsərlərindən alırıq.

Qədim Suriya mənbələri xəbər verir ki, hələ VI əsrin ilk rübündə "İncil" in türk (hun) dilinə tərcüməsi mövcud olmuşdur.¹ XI əsrin ərəbdilli Azərbaycan şairi Məs'ud ibn Namdar isə həmin əsrlərin və ərazilərin üç hakim (elitar) dili sırasında ərəb və fars dili ilə yanaşı türk dilinin də adını çəkir.

Qarabağla ədəbi ən'ənə arasında ilk genetik əlaqəni meydana çıxarmağa əsas verən sənədli, ədəbi-elmi abidə isə "Divani-lügət-

1. Xronika Zaxarii Ritera, Kn. 12, Qlava VII, səh.165. Bax: N.Piqulevskae, Sırıyskie istochniki po istorii naroda SSSR, M. 1941.

it-türk"dür (XI əsr). Buradakı materiallar, etnoqrafik və toponomik əlamətlər şübhə yeri qoymur ki, türk dilli tayfaların aran və qışlaqlarının "ilk linqvistik xəritəsini çəkən" Mahmud Kaşqarlıın bu "folklor xəritəsi" nə məhz Qarabağın dağları və düzləri də, onlardan toplanan sərvətlər də daxil olmuşdur. Ana dilli bədii ədəbiyyatın Kaşqarlı lügəti ilə əsası qoyulan "genetik proqramı"nda Qarabağ soykökü bu ədəbiyyatın bütün sonrakı mərhələlərində daha heç vaxt qırılmayan, sürəkli, fasiləsiz ana xətt kimi iştirak etmişdir. Qarabağ — bizim vahid etnik-estetik təfəkkürü şərtləndirən təbii-coğrafi kontekstə həmişəlik, sabit üzvi tərkib hissəsi kimi daxil olmuşdur.

M.Kaşqarlı lügətindən daha sonra yazıya alınsa da, ondan çox-çox əvvəlki dövrlərin abidəsi kimi yaranan və Qarabağla ən çox bağlı olan oğuznaməmiz "Kitabi-Dədə Qorqud"dur. Qarabağdan bir iz (ad, toponim, məskən, etnik mühit, dil amili, tarix, tarixi şəxsiyyət...) buradakı böylərdən, demək olar ki, hər birində vardır. Mütəxəssislər (F.Qırzi oğlu, Mirzə Bala, S.Əliyev, Ş.Cəmsidov...) elmi dəlillər və sənədlərlə sübut edirlər ki, dastandakı yer və şəxsiyyət adları indiki Azərbaycan toponimiyası və tarixi ilə tam uyğun gəlir. "İç oğuz" — Kürə Araz qovşağında (Aranda) yerləşən torpaqları əhatə etmişdir: İç oğuz — "Oğuz elinin" siyasi mərkəzidir. Bayandur xanın və Qazanın "divanları da burada Mil-Qarabağ düzənliyində yerləşirdi".¹

Alimlər, həmçinin, digər ayrı-ayrı konkret toponim və antropimlərin qarşılığını məhz indi aran və dağlıq Qarabağ ərazisində

səhsiz müəyyən etmişlər (məsələn, Qaraqut dağı və Quzan kəndi, Daş Uşen — Yuxarı Qarabağda, Ergi — Ağdam rayo-nunda, Erkiç — Goranboy rayonunda, Quzanlı — Ağdam rayonunda yerləşmişdir və s.²).

Qarabağın mə'lum elmi tarixində, onun el-oba məişətində, müdriklik və cəngavərlik ən'ənələrində ifadəsini tapmış qəhrəmanlıq ruhu və əxlaqi təcürüb ilə boyların bədii-fəlsəfi məzmunu arasında doğmalılıq isə heç bir şübhə doğurmur.

Nəhayət, "Kitabi-Dədə Qorqud"un tənqidi mətnində öz ifadəsini tapmış tarixi qrammatikanın və sintaksisin koloritini, onun təkrarsızlığının mühüm bir mənbəyini də alimlər əski Qarabağın etnik mühitində və dil mühitində görə və əsaslandırma bilməmişlər.

1. "Kitabi-Dədə Qorqud", Bakı, "Yazıçı", 1988, səh.263.

2. Bax: Ş.Cəmsidov. "Kitabi-Dədə Qorqud", Bakı, "Yazıçı", 1966, səh.101.

Çox əlamətdar və simvolikdir ki, Azərbaycanın ən qədim ibtidai icma və əşirət dövrünə həsr olunmuş ilk tarixi-etnoqrafik roman da məhz bu regiona həsr olunmuşdur: yazıçı-alim Y.V.Çəmənəmimliyə psixoloji-realist və sənədli-fantastik bədii tarixlər ("Qızlar bulağı" və "İki od arasında") yaratmaq üçün ən münbit ədəbi material Qarabağın yaxın və uzaq keçmişi vermişdir.

Y.V.Çəmənəmiminin "İki od arasında" (əsassız olaraq sonradan bu romana nədənsə "Qan içində" adı verilmişdir) romanında tarixi faktlar bir sıra tarix kitablarında verilən "mə'lumat"lardan daha dəqiqdir. Artıq bu da mə'lumdur ki, Çəmənəmimli Paris milli ki-tab-xanasında Qarabağ tarixinə aid çox ciddi faktlar toplamış, ro-manda, həmçinin, Mirzə Camal bəyin azərbaycanca "Qarabağ-namə"-sindən də geniş istifadə edilmişdir. Halbuki hal-hazırda Mirzə Camalın elm aləminə mə'lum olan "Qarabağnamə"si fars dilindədir. Bəlkə də məhz azərbaycanca yazılmış həmin "Qarabağnamə"də xalqın qədim tarixi haqda mə'lumatlara daha çox rast gəlmək olar. Axı "İki od arasında" romanından görünür ki, İbrahim xanın qızları Kiçikbəyim və Ağabəyim dayələri Güllü və Nazhdan xalq ədəbiyyatının gözəlliklərini öyrənir, təzə nəsil də hələ uşaqlıqdan dastanlarımızla, nağullarımızla xalq mə'nəviyyatına, doğma təbiətə məhəbbət ruhunda tərbiyə edilir. Bəlkə də qarabağlıların tarixən göstərdikləri qəhrəmanlıqların və vətənpərvərliyin mənbəyini məhz elə bütün xalqın tərbiyə aldığı bu dastanlarda axtarmaq lazımdır?!

Ümumiyyətlə Qarabağ regionunda toplanmış yazılı və şifa-hi bədii nümunələrin koloriti, mövzu və janr rəngarəngliyi, Azərbaycanın bir çox yerlərində artıq unudulub dövrüyyədən çıxmış olan örnəklərin burada hələ də mövcud olması bu regionun beynəlmil-ləl-lik, qədimlik

və zənginliyi ilə fərqlənən bədii fikir sərvətinə dəlalət edir. Qarabağın folklor kataloqunda¹

1. Qədim və zəngin folkloru olan Azərbaycanın Qarabağ regionundan indiyə kimi xeyli şifahi xalq yaradıcılığı nümunəsi toplanıb ayrı-ayrı kitablara salınmış, mətbuat orqanlarında çap edilmişdir. Hələ keçən əsrin dövrü mətbuatı (xüsusən, Tiflisdə çıxmış SMOMPK məcmuəsi), müntəxabatları, ayrı-ayrı kitabları ilə tanışlıq göstərir ki, Şuşa ətrafından, Cəbrayıl və Cavanşir qəzalarından yazıya alınmış yaddaş ədəbiyyatı nümunələri onların səhifələrində özünə geniş yer tapmışdır. Əsasən, atalar sözü və məsələlərdən, bayatılardan, layla və uşaq folkloru nümunələrindən ibarət olan bu materialların çapı bir də ona görə əlamətdar olmuşdur ki, onlar rus dilinə tərcüməsi ilə bir yerdə nəşr edilmiş, rusdilli oxucular da xalqımızın qiymətli söz xəzinəsi ilə tanış olmaq imkanı əldə etmişlər. Əslən Şuşadan olan Ceyhun Hacıbəyli 1934-cü ildə Parisdə fransız dilinə tərcüməsi ilə birlikdə Qarabağ folkloru nümunələrindən ibarət kitab çap etdirmişdir (Ceyhun Hacıbəyli. Qarabağın dialekt və folkloru. "Asiya" dərgisi, Paris, 1935; Bakı, 1999 (tərcüməsi və nəşrə hazırlayanı B.Ağayev). **ƏN ARXAİK AĞIZ ƏDƏBİYYATI NÜMUNƏLƏRİ İLƏ ƏSATİR VƏ RƏVAYƏTLƏRİN, ÇEŞİDLİ MƏNASİM MƏTNLƏRİNİN, İNANIŞLARIN, NAĞİLLƏRİN, HƏLƏVLƏRİN NÜMUNƏSİNDE TAPMIŞ OLURUQ. BU NÜMUNƏLƏR ÖZ QƏDİMLİYİ VƏ ORİJİNALLIĞI İLƏ YANAŞI, HƏM DƏ XALQ TƏFƏKKÜRÜNƏ XAS ÖLMƏZ BƏDİİLİYİN NÜMUNƏLƏRİ KİMİ QIY-MƏTLİDİR. MİSAL KİMİ İKİ SAYAÇI SÖZÜNÜ GÖSTƏRSƏK, ƏYANILIK YARANAR.**

Tutubdu bərələri,
Dağları, dərələri.
Qoyun sağan evlərin
Bol olar kərələri.

Dolub qoyun yelini
Çağır gəlsin gəlini.
Onu sağan gözəlin
Qucum incə belini.

Bu nümunələrdən birincisi xalqın əsrlərdən bəri burada yaşayıb öz məişətinə dair nəğmələr qoşmasına dəlalət edərsə, ikincisi onların yüksək bədii sənətkarlığında yüzilliklər boyu cilalanıb indiki kamilliyini qazanmasını sübut edir.

Qarabağın elmi və bədii tarixi arasında paralelləri daha sonrakı dövrün — axır orta əsrin də folklor nümunələrində davam etdirmək olar:

Kərbəlam vay, qalam vay!
Kərbəlamda qalam vay!
Çəkildirdi kərpici,
Almırdı qalam vay.

Bu — məhz konkret tarixi və coğrafi fakta — Şuşa qalasının

alınmasına tutulan yas, oxunan ağı demək deyilmi?

Deyirlər tarix təkrar olunanda poeziya da təkrar olunur. Təsadüfi deyil ki, bu gün Şuşanın da faciəsi bayatıda, folklorlarda təkrar olunur.

Nə vaxt ki, tarix xalqımızı sınağa çəkir, onun vuran əliylə çarpan ürəyi, dərdilə şe'ri, gücüylə sözü bir olur. Elə buna görədir ki, indi yüzminlərlə qaçqının, yurd-yuvasından didərgin düşən soydaşlarımızın sanki hamısı bayatı çağıran şairə dönmüşdür.

Göyçədən, Zəngəzurdan, Laçımdan, Qarabağdan qaçqın düşən qocaların, qarıların, yas paltarları geymiş gəlinlərin — hamısının sinəsi sanki dərd ilə çağlayan söz çeşməsidir. Bu on ildə minlərlə yeni bayatı yaranmışdır. Ümumiyyətlə, lirik bayatı milli şe'rimizin anasıdır. Bu ulu ağbırçəyin dodağından qopan kəlmələr dar gündə ürəyimizə təpər, dilimizə qüvvət, gözümüzə nur olur:

Qarabağa qan düşdü,
Baxtına hicran düşdü.
Dağlara güllə dəydi,
Başımdan duman düşdü.

Qarabağdan yol gələr,
Bölünər qol-qol gələr.
Sevincim kasad olub,
Qanlı xəbər bol gələr.

Aşığam Qarqara mən,
Tərtərə, Qarqara mən.
Yarım toy üstə getdi,
Boyanmışam qara mən.

Qarabağın dərdi, bəlası, faciəsi gör nə qədər müdhişdir ki, güllə dəymiş, yaralı dağların başından duman düşür. "Yarım toy üstə getdi, boyanmışam qara mən" — deyən məğrur gözəl ona görə sarsılmazdır ki, o, Qarqarın, Tərtərin, yə'ni Vətənin aşığıdır. Toy günü sevgilisini itirən nakam gözəl "qara geymişəm" demir — "qara boyanmışam" deyir, lakin dünyadan əlini üzür.

Maraqlıdır ki, folklorlarda qəribə, sehirlə bir fəhm, intuisiya da var. Tək Füzulini yox, bütünlükdə xalqımızı şairə döndərən həmişə dərd olur. "Qarabağ ayrılığı"nı qarabağlı söz ustası, şuşalı ağbırçək və laçınlı ağsaqqal elə bil bu mə'sum hadisələrdən hələ çox-çox əvvəl də duyur, xəbər verir, qəzanın qəsdinə işarə kimi hələ əvvəldən neçə-neçə bayatı, ağı, oxşama söyləyir:

Gedən, getmə, dayan dur,
Sırrım sana ayandır,
Gəlişinə mən qurban,
Gedişin nə yamandır.

Gedərəm ölkə, sənnən,
Qorxuram yol kəsənnən,
Gəl bir görüşək,
Ayrıldıx bəlkə sənnən.
Saraya bax, saraya,
Sarı köynək saraya.
Həsərət qalan gözlərim,
Bir doyunca bax saraya.

Dəryada qəmim qaldı,
Bişmədim, zəmim qaldı,
Əzizim könlündə qalsın,
Nəjə ki, mənim qaldı.

Qarabağda talan var,
Zülfün üzə salan var,
Mən burda çox əyləndim,
Gözü yolda qalan var.

Gül əkdim həşəm oldu,
Dərmədim, həşəm oldu,
Sən gedənnən bəri
Ağlamax peşəm oldu.

Quşum qaşdı tüləkdən,
Qolum düşdü biləkdən,
Mənimki belə gətirif
Çarxı dönmüş fələkdən.

Mən getdim binə qaldı,
Mərhəmət dinə qaldı,
Bir də sənnən görüşmək
Qiyamət günə qaldı.¹

Qarabağda yaranan folklor nümunələrinin "möhürü" ilk növbədə dilin zənginliyidir, obrazların duzluluğu, bədii ifadə xüsusiyyətlərinin rəngarəngliliyidir. Məhz bu xüsusiyyətləri ilə Qarabağ folklor nümunələri digər regionlarda yaranan nümunələrdən asanlıqla seçilir.

Maraqlıdır ki, folklorumuzun ilk böyük abidəsi ("Dədə Qorqud") kimi, Azərbaycan dastan yaradıcılığının son klassik nümunəsi — "Qaçaq Nəbi" də öz ideya məzmunu, süjetin baş verdiyi məkan, tarixi qəhrəmanları baxımından bilavasitə Qarabağ mü-

1. Ceyhun bəy Hacıbəyli. Qarabağın dialekt və folkloru (Qafqaz Azərbaycanı), Bakı, 1999, səh.32-35.

hitinə bağlıdır. Hadisələr əsasən, Qarabağın dağlıq rayonlarında, Zəngəzurda, Qubadlıda cərəyan edir.

Bu torpaqda yaranan xalq ədəbiyyatı nümunələrinin ikinci bir "möhürü" də buradakı dərin Vətən məhəbbətidir. Təsadüfən deyil ki, bu gün də Qarabağda bu məhəbbətdən miflər yaranmaqdadır.

Onlarla lətifənin, xalq oyun və mərasiminin, yumorlu və məzali bədii süjetlərin baş verdiyi və ağızdan-ağıza keçdiyi oymaqların, kəndlərin, şəhərlərin siyahısını da Qarabağın ərazisindən toplayıb hesaba almaq olar.

Bu gün elə bir qarabağlı tapmazsan ki, o, Abdal Qasımdan, Abbasqulu Ağadan sənə onlarla lətifə söyləyə bilməyə. Abdal Qasım Ağdamın Abdal-Güləbi kəndindən, Abbasqulu Ağa isə Şuşadan, məşhur bəy nəslindəndir. Hər iki şəxsiyyət haqqında söylənilən lətifələr isə bütünlükdə əsrlərlə yaranmış məşhur Molla Nəsrəddin lətifələrinin bugünkü həyatdan qidalanan davamıdır.

Qarabağın coğrafi əhatə hüduqları kimi, onun "bədii ərazisi" də tarix boyu dəyişmiş, əvvəllər indi olduğundan qat-qat geniş olmuşdur. Bərdə, Beyləqan, Göyçə, Gəncə, Şuşa müxtəlif illərdə Qarabağın, bütövlükdə Azərbaycanın folklor, şe'r, mədəniyyət mərkəzləri olmuşlar.

Bu tarixi dövrlər ərzində Qarabağın yalnız ərazisi dəyişməyib, həm də bu ərazidə formalaşan mədəniyyətlərin tipi dəyişmişdir. Antik dövrdə və ilkin orta əsrlərdə (b.e.ə. V və b.e. X əsrlər) Qarabağın türkdilli yazılı mə'nəvi mədəniyyəti vahid alban dövləti tərkibində təşəkkül tapıb. Beşinci əsrin çox hərfli (52 səs!) alban əlifbası da o zaman Qafqaz-alban soykökünə (etnosuna) daxil olan bütün etnik tərkiblərin (qarqarlar, bulqarlar, hunlar, saklar, qaşqaylar, qarabağlar, ağbanlar da daxil olmaqla) vahid əlifbası — kimi yaranmış və işlənmişdir. Yalnız alban əlifbasını yox, o dövrün bir sıra digər tarixi-mədəni-elmi abidələrini də (Musa Kalankatuqlu — "Ağvan tarixi", Davdağın elegiyası...) həmin soykökə daxil olan etnosların müş-tərəf abidəsi hesab etmək olar.

Qədim və orta əsrlərin bir sıra ərəbdilli və farsdilli mədəni

abidlərinin də tarixi məişə və milli-etnik mənsubiyyət baxımından Qarabağ ədəbi mühitinə bilavasitə dəxli vardır. Bütün Şərq-də tanınmış Seyid İbn Əmirül Bərdəi, Əbül Bəkr Bərdəi, Məhəmməd İbn Abdulla... X-XI əsrlər dünya mədəni — elmi fikrinə Bərdənin verdiyi elm və mədəniyyət xadimləri idi. Qarabağın digər qədim şəhəri — Beyləqan böyük sərkərdə Babək Xürrəminin, poeziya klassiklərimizdən Məs'ud ibn Namdarın, Mücirəddin Beyləqaninin vətəni olmuşdur (X-XII əsrlər).

Görkəmli filosof, astronom, filoloq və səyyah, hal-hazırda Daşkənddəki "on altı elmi əsərin və fəlsəfi traktatın müəllifi" (Bax: N.K.Kərimov, Qüdsinin səyahətləri, Bakı, 1983, səh.10). Yusif Məmmədcan oğlu Qarabaği (?-1645) bütün Yaxın Şərqdə və Orta Asiyada məşhur Azərbaycan alimi olmuşdur. Mütəxəssislər onun sənət nəzəriyyəsinin Aristotelin idrak və məntiq nəzəriyyəsi ilə yaxından səsleşdiyini qeyd edirlər.

XVIII əsrin ortalarında (1747-ci ildə) Pənah xan tərəfindən müstəqil ərazi və dövlət vahidi kimi Qarabağ xanlığının əsası qoyulduqdan sonra Qarabağda mədəni-ədəbi-elmi mühit də ən yüksək mə'nəvi intibah məqamına çatır. Məhz bu vaxtdan Qarabağın fitri-təbii gözəlliyi onun poeziya-sənət hüsnü ilə bərabər bir ahəng, həmhüquq vəhdət və zirvə təşkil edir. Şe'rlə təbiət, poeziya və musiqi, muğam və qəzəl bəlkə hələ heç yerdə buradakı qədər harmoniya kəsb etməmişdi:

Əziziyəm Qarabağ,
Şəki, Şirvan, Qarabağ,
Dünya cənnətə dönsə,
Yaddan çımaz Qarabağ —

Qarabaği Qafqazın yox, dünyanın gözəllik zirvəsi e'lan edən bu bayatıda Qarabağın həm fitri-təbii, həm də bədii-estetik məlahətinə eyni vaxtda işarə edilmişdir.

Küllü Qarabağın abi-həyatı
Nərmü-nazik bayatıdır, bayatı —

bu isə Qarabağda təbii və bədii-mə'nəvi iqlimin birliyindən yaranan kamilliyə artıq folklorun yox, ən mö'təbər, yazılı klassik şe'rin (M.V.Vidadinin) verdiyi tə'rif və düsturdur.

Şe'r, ithaf, lətifə, taziyanə, siyasi həcv, pamflet nəinki ədəbi məclislərdə, saray daxili rəsmi münasibətlərdə, hətta dövlətlərarası yazışmada, diplomatik sənədlərdə işlənən janrlar idi. Vaqifin İbrahim

xana bir sıra şe'rləri məsləhət-müraciət, ictimai sifariş rolunu oynamışdı. Şəki xanı Mirzə Müştəqlə da o, şe'rlə məktublaşmışdı. Hətta Ağaməhəmməd şah Qacar bunu nəzərə alıb Dövlətdən Qarabağ xanlığına obrazlı, mənzum bilməcə ilə müraciət etmiş ("Fələyin mancanağından fitnə daşı yağır, sən isə axmaqcasına Şişənin içində məskən salmışan") və Vaqif də ona daha iti hazırcavablıqla cavab mənzuməsi göndərmişdi ("Məni qoruyan mənim tanıdığımdirsə, o, şişəni daşın ətəyində də salamat saxlar").

Qarabağda bir-biri ilə yarışan şe'rin, təbiətin və musiqinin qaynağından yaranan bu kamilliyi və gözəlliyi buradan keçən dünya səyyahları — alim, sənətkar və şair ziyahlar — dəfələrlə e'tiraf etmişlər. Şuşanın füsunkar hüsnünü S.Yesenin bədii sözdə, A.Düma, Dubua -de Moppere memuarda, V.Vereşşagin tablolarında poeziyaya çevrilmişdir. "Əgər biri oxumağı bacarmırsa, deməli şuşalı deyildir" (S.Yesenin. Seçilmiş əsərləri, M., 1962, V c., s.205). Yaxud: "Zaqafqaziyaya musiqi xadimlərini çalğıçı və xanəndələrin, şe'r, musiqi və mahnıların füsunkar vətəni olan Şuşa verdi" (V.D.Karqanov."Kavkazskə muzika". Tiflis, 1908, s.28). Tarix göstərdi ki, hələ əsrin lap əvvəlindən müasirlər məhz Şuşanı "Qafqazın İtaliyası" ("Kaspi" qəzeti, 12. IX.1900, № 177) adlandırmaqda səhv etməmişdilər.

Doğrudan da, bu dövrdə Şuşa artıq Qafqazın və Şərqi müasir mədəni şəhərlərindən biri idi. Məşhur "ipək marşrutu", Şərq-Qafqaz-Avropa ticarət yolu buradan keçirdi. Qatar-qatar karvanlarda həm də poeziya, mahnı, şe'r daşınırdı. Qalıqları indi də qalan karvansarada Avropadan İrana, Türkiyəyə, İraqa, Hindistana... və əksinə, səfərə çıxan səyyah-tacirlər məclislərə qulaq asır, musiqi və şe'r eşidirdilər.

Tarixi Qarabağın folklor stixiyasını, bütünlükdə ədəbi mühitini o dövrdə bütün regiona yayılmış xalq ozan və nağılçıları, şair və aşuqlar, musiqi və şe'r məclisləri, hamısı bir yerdə yara-dırdılar. Sarı Aşıq, Aşıq Pəri, Məhəmməd bəy Aşıq, Ağə bəyim ağə, Məmməd bəy Cavanşir, Aşıq Zəngilani, Baba bəy Şakir, Qasım bəy Zakir, Cəfərqulu xan Nəva, Mirzə Həsən Mirzə, Əsəd bəy Fərayi, Aşıq Valeh, Gülablı Qənbər, Mirzə Məhəmməd Katib, Əli Mədəd, Quşqulu Aşıq Mahmud Qarabağın mərkəzində yazıb-yaradan sənətkarlar, klassik Qarabağ şe'r ən'ənəsini davam və inkişaf etdirən (müxtəlif miqyas və səviyyədə olsa belə) parlaq fərdiyyətlər idilər.

Bədii intibah universal səciyyə daşıyırdı və milli mədəniyyətin bütün sahələrini əhatə edirdi. XIX əsrin son rübündə təkə Şuşa-da onlarla elm, sənət və ədəbiyyat yönümlü məclis fəaliyyət göstərirdi —

musiqişünaslar, xəttatlar, xanəndələr, nüsxəbəndlər, nəqqaşlar, me'marlar...

Bütün bunlar yalnız xalq-folklor sənəti dairəsində yox, Azərbaycanın bütövlükdə mə'nəvi mədəniyyəti tarixində Qarabağa təkrarsız, unikal tarixi mövqə tə'min etmiş olur. Qanunauyğun olaraq, XVIII əsrdə yeni, realist milli şe'r məktəbinin əsası da məhz Qarabağda qoyulur. Onun başçısı haqqında məşhur bir qanadlı ifadə var: "Hər oxuyan Molla Pənah olmaz". Bu ifadəni belə də mə'nalandırmaq və regionun özünə aid etmək olar: "Hər bayatı, hər qoşma yuvası Qarabağ olmaz".

Dediklərimiz "AZƏRBAYCAN FOLKLOR ANTOLOGİYALARI" silsiləsində "Qarabağ cildi"nin yerini və dəyərini də şərtləndirmiş olur. Bu yer, bu dəyər bugün bizim üçün xüsusilə böyük mə'nəvi əhəmiyyət (yaşayan yaddaş əhəmiyyəti!), milli təsəlli və simvolik mə'na yükü kəsb edir.

Belə ki, milli miqyasda bədii həsrət emblemi bu vaxta qədərki yazılı və şifahi irsdə yalnız Araz idi. İliyə, sümüyü işləyən yaranın, həm bətdə, həm də ruhda ayrılığın simvoluna Qarabağ çevrildi. Axı Arazda yalnız bətn-bətdən ayrılmışdı, el-eldən, ocaq-ocaqdan uzaq düşmüşdü. Qarabağda — el ocaqdan, ocaq eldən ayrı düşdü, Ruh bədənəndən çıxdı və indi də qürbətdə sərgərdən gəzir. Bu ruhun ovunduğu can və məkan — indi bu kitabın səhifələridir, antalogiyadakı beytlər və sətrlərdir. Qarabağla hələ də bir bətdə (bir mətdə) olduğumuz mə'nəvi vətən — yenə də folklorudur. Və əbədi - əzəli, tarixi Vətənə də biz yenə də burdakı sətrlərdən başlayan uzantılarla yaxınlaşırıq.

Şübhəsiz, cilddəki örnəklər yalnız bir ekspedisiyanın folklor məhsulundan seçmələrdir və onlarda Qarabağın saz və söz sərvəti hələ tam halda, haqqında söhbət açdığımız bütövdə təmsil olunmamışdır. Bölgədən təzə toplu nəşrə hazırlanır və oxucunu Qarabağ folkloru ilə yeni-yeni görüşlər gözləyir...

YAŞAR QARAYEV

ÖN SÖZ

Folklor - xalqın milli mənsəyini, soykökünü, qan yaddaşını, mə'nəvi-əxlaqi dəyərlərini nişan verən şifahi söz sənəti xəzinəsidir. Vətənin, torpağın obrazı və ona tapınmanın simvolu ilk növbədə elin bədii düşüncəsindən süzülən poetik söz sənəti örnəklərində yaşayır: orada özünə vətəndaşlıq hüququ qazanır. Yurdumuzu, ulusumuzu tanımaq və əbədi olaraq yaddaşlara köçürmək üçün şifahi ədəbiyyatımızı qayğı ilə toplayıb öyrənməyin zəruriliyi başlıca me'yara çevrilməlidir. Çoxjildli "Azərbaycan folkloru antologiyası"nın (AFA)- növbəti kitablarından sayılan "Qarabağ folkloru" toplusu məhz bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, təkjə bədii, elmi, estetik yox, həm də siyasi-ijtimai dəyər daşıyır.

Qarabağ düynünün kökləri uzaq illərdən gəlir, bu problem geniş söhbət, əsaslı araşdırma mövzudur. Biz isə təkjə onu xatırlatmaqla kifayətlənirik ki, ermənilər Qarabağ folkloru adı altında dəfələrlə kitablar, məqalələr çap etdirmiş, onları yayıb təbliğ etmişlər. Təəssüf ki, bu işdə də bizi qabaqlamış, ən başlıcası isə məkrli bir niyyət güdmüşlər: folklor örnəklərindəki təbii xalq ruhunu özlərinin qəsbkarlıq dayağına çevirmək əsas amil, başlıca amal sayılmışdır.¹

Özgə torpaqlarına uzanan bu əlləri kəsmək üçün biz əzəli və əbədi Qarabağımızın tükənməz söz sərvətini bütün əlvanlığı, tam zənginliyi ilə üzə çıxarmalıyıq. Oxujulara qovuşmaq üçün on ilə yaxın işıq üzü gözləyən bu toplu - "Qarabağ folkloru" bu sahədə atılmış ilk addım, ilk təşəbbüsdür. Bu iş ardıcıl və sistemli şəkildə davam etdirilməlidir! Onda bir daha aydın görünər ki, Qarabağ hansı xalqın janlı yaddaşında, istı nəfəsində yaşayır. Hansı xalqın ruhunu, ovqatını, mə'nəvi dünyasını, qan yaddaşını, əxlaqi dəyərlərini təjəssüm etdirir. Bir də, ən başlıcası, poetik söz sənəti örnəklərinin varlığı xalqın janlı səsi, ilq nəfəsidir. Xalqın səsi-sözü isə Vətən deməkdir, torpağa, elə bağlılıq əks-sədasıdır.

Qarabağın folklor antologiyası geniş bir tarixi ərazini çevrəleyir. Onun joğrafi hüdudları barədə çox yazılıb, çox xəri-

1. M.Qrikoryan - Spandaryan. Dağlıq Qarabağın şifahi xalq ədəbiyyatı, Yerevan, Erm. EA nəşriyyatı, 1971; A.Qazıyan. 1970-1973-jü illərdə toplanmış materiallar əsasında Dağlıq Qarabağ şifahi xalq ədəbiyyatı, "Tarix-filologiya" curn., 1974, №4 və s.: (erməni dilində)

tələr çəkilib. Lakin, bu barədə dəyərli mə'lumatlardan birini Qarabağ hakimi İbrahim xanın vəziri Mirzə Jamal Javanşir (1773-1853)

özünün “Qarabağ tarixi”ndə vermişdir. Uyğun qaynaqlara söykənən müəllif yazmışdır:

“Qədim tarix kitablarının yazdığına görə Qarabağ vilayətinin sərhədi belədir: jənub tərəfdən Xudafərin körpüsündün Sımq körpüyə qədər - Araz çayıdır. İndi (Sımq körpü) Qazax, Şəmsəddin və Dəmirçi-Həsənli jamaatı arasında...
Şərq tərəfdən Kür çayıdır ki, Cavad kəndində Araz çayına qovuşaraq gedib Xəzər dənizinə tökülür.

Şimal tərəfdən Qarabağın Yelizavetpolla (Gəncəbasar - İ.A.) sərhədi Kür çayına qədər - Goran çayıdır və Kür çayı çox yerdən (keçib) Araz çayına çatır.

Qərb tərəfdən Güşbək, Salvartı və ərikli adlanan uja Qarabağ dağlarıdır”¹

Daha sonra bu sərhəddin müxtəlif tarixi kəsimlərdə dəyişiklərə uğradığını, toponimlərin, oykonimlərin yeni adlarla əvəz olunmasını xatırladan Mirzə Jamal qeyd edirdi ki, “...keçmiş əsrlərdə burada iğtişaslar baş vermiş, bəzən İran, Rum (Türkiyə) və Türkiyədən padşahları bu vilayətləri fəth edib ayrı-ayrı sərhədlər qoymuş, qalalar tikmiş və onlara başqa adlar vermişlər”²

Tarixdən bəllidir ki, xronoloji ardıllıqla deyilsə, Qarabağ joğrafi-etnoqrafik ərazi kimi önjə Alban dövlətinin tərkibində olmuşdur. Sonralar Qarabağ ərəb xilafətinin əsarəti altına düşmüş (VIII-IX), IX-X əsrlərdə Səvilər, X yüzillikdə Salorilər, XI-XII əsrlərdə Şəddadilər, XII-XIII yüzilliklərdə Eldəgizlər, XIII əsrin ikinci yarısından XIV yüzilliyə qədər Hülakilər (Elxanilər) dövlətlərinin, XV əsrdə isə Qaraqoyunlular və Ağqoyunluların tərkibinə daxil olmuşdur. Səfəvilər hakimiyyəti isə Qarabağ bəylərbəyliyi yaratmışdır. Nəhayət, XVIII əsrin ikinci yarısından e'tibarən Qarabağ xanlıqı feodal dövlət kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Göründüyü kimi yüzilliklər boyu geniş joğrafi ərazini çevrələyən, ayrı-ayrı Azərbaycan dövlət qurumlarının tərkibində yaşayan Qarabağ əhalisi bütün bu tarixi olayları görə-görə gəlmiş, onun ağrısını-ajısını dadmış, həm də görüb-götürdüklərini

1. Qarabağnamələr, birinci kitab, Bakı, Yazıçı, 1989, s. 107-108.

2. Yəne orada, s.108.

bədi təfəkkür süzgecindən keçirib onlarla folklor örnəklərində qorumuşdur. Bu örnəklər xalqın özü tərəfindən yaradılmış tarixidir, bilik, məlumat yaddasıdır. Bu tarix, bu mə'nəvi irs çox mətləblərə aydınlıq gətirir, çox məlumatları aşkarlayır. Son dərəcə maraqlı,

həm də rəmzi səjiyyə daşıyan, bu torpağın qədimliyinə işarə edən “Zərdüşt peyğəmbər Qarabağda” rəvayətində deyilir ki, Zərdüşt bu yerlərə atlı, dəvəli gəlmiş. Atı yorulduğuna görə onu bir kənddə qoyub qayıdan başı aparmaq istəyir. O, geri dönəndə kəndi tapa bilmir. Jamaat soruşur ki, axtardığı neyə kənddi? Zərdüşt deyir: “Qara bağı var idi”. Bu soraqla da kəndi tapırlar. Həmin vaxtdan e'tibarən kəndin adı Qarabağlı qalır. Sonralar bu yerin hamısına Qarabağ deyirlər.

Əlbəttə, bu xalq etimologiyasıdır, xalqın düşüncə, bilik tərzidir. Bu düşüncə tərz, bu etimologiya isə boş yerə yaranmamışdır, çox mətləblərdən soraq verdiyi kimi, çox şeyləri də aşkarlayır.

“Qarabağnamə” müəllifi Mirzə Jamal bəy bu diyarın Arana daxil olmasını xatırladır və tarixi keçmiş üz tutaraq qeyd edir ki, “Qarabağ vilayəti Aran məmləkətinin bir hissəsidir. Çünki Nuh peyğəmbərin, - ona Allahın salamı olsun, - zamanında tufan olduqda və tufandan bir qədər keçdikdən sonra Nuhun övladlarından biri Kür və Araz çayları arasındakı Tiflis, Gəncə, İrəvan, Naxçıvan, Ordubad şəhərləri və hal-hazırda Qarabağ torpağında xaraba qalmış Bərdə və Beyləqan vilayətləri və torpaqlarında hökmran və sahib olmuş, buraları abad etmiş və hamısına öz adını qoymuşdur. Onun adı Aran idi”¹

Nuhdan, Zərdüştədən söz açan Qarabağın folklor örnəkləri tarixi hadisələrdən soraq verən əfsanələrlə də zəngindir. Bölgənin tarixi keçmişinə körpü atan belə mifoloji rəvayətlərdən biri “Qırdı bizi” adlanır və onun motivi Moisey Kalankatuklunun “Albaniya tarixi”ndəki bir rəvayətlə səsleşir. Toplanmış rəvayətdə bir ahlıq ili jad çörəyi bişirən Həlimə onun qırılıb tökülməsindən güley-güzar edərək belə şikayətlənir:

Ay ana, bu jad qırdı bizi,
Əsli bidad qırdı bizi.
Əsli qumdan yaramıb
Zatı polad qırdı bizi.

1. Qarabağnamələr, birinci kitab, s. 108.

Əlbəttə, bu rəvayətdə söylənilən hadisəni adi bir hal, təsadüf də hesab etmək mümkündür. Lakin bu təsadüfün özündən də zərurət doğmuşdur, özgə sözlə, Qarabağ diyarının qədim sakinləri jadla bağlı çox hadisələrin şahidi olmuş, çox söhbətlərə qulaq kəmişlər. Varaz Tridatın hakimiyyəti illərində ölkəni bürümüş dəhşətli aj-

lıqdan söz açan Alban tarixçisi qeyd edir ki, xalq bu ajnajaqlı fəajiyəyə öz münasibətini bildirmiş, bu hadisə ilə bağlı belə bir əfsanə qoşmuşdur: “Mən Şakasen vilayətindəki Kaku çölündə gizlənmiş bir dariyam. Yanımdan bir çox müştəri keçirdi, amma mənə əhəmiyyət verməyib almaq da istəmərdilər. İndi isə yaxşı günlər gəldi, çünki padşahlıq mənim Ajlıq adlı qardaşımdır. İndi mən knyaz Varaz - Tridatın və katolikos Yeliazarın daimi yemək masasında yam. Məni yeyəni isə qan aparırdı. Onları təqsirləndirməyin!”

Minlərlə insanı həyatdan aparmış (Həlimənin dediyi kimi: Ay ana bu jad qırdı bizi...) bu fəajili hadisəyə “Albaniya tarixi”ndə qeyd edildiyi kimi “...ağıcı qadınlar” öz münasibətlərini bildirmiş və bu sözləri demişlər: “Qoy insanlar neyəki dünyada var, belə il heç vaxt yer üzünə gəlməsin”²

Bütöv və ardıcıl süjet xətti olmayan bu əfsanələrin hər ikisində dari yazılı qaynaqda, jad isə şifahi gələndə - insani çalarlar kəsb edən keyfiyyətlərlə obrazlaşdırılmış və o ahlığın rəmzi kimi ümumiləşdirilmişdir. Maraqlıdır ki, bu örnəklər Qarabağ torpağı, onun tarixi keçmişini ilə bağlıdır, həm yazılı qaynaqda qeydə alınmış, həm də illərə, əsrlərə yoldaşlıq edərək dildə-ağızda gəzib dolmuş, zamanəməzə qədər gəlib çıxmışdır.

Qarabağın çox uzaq keçmişini yada salan örnəklərdən biri də topluda özünə yer tapmış “Oğuz möhkəm adam deməkdir” rəvayətidir. Bu bayatılı - rəvayət öz məzmun və ideya çalarına görə seçilir. Örnəkdə mühasirəyə düşən Oğuz ərənlərinin dəyanətindən, dözümlüliyündən, iradəli, jəsəətli olmalarından söz açılır. Oğuzların bütün bu keyfiyyətlərlə yanaşı, həm də sakit təbiətli olmalarını, düşmən qarşısında əyilməmələrini döyüş meydanında ərsə yüksələnlər bayatılar da gərəyinjə səjjiyələndirir.

1. Moisey Kalankatuklu. Albaniya tarixi; Mxitar Qoş. Alban salnaməsi (müqəddimə, tərcümə, qeyd və şərhlər akad. Ziya Bünyadovundur), Bakı, Elm, 1993, s.186; Movses Kalankatuaüi. İstoria stranı Alunak, Erevan, İzd-vo AN Arm. SSR, 1984, s. 156-157.

2. Moisey Kalankatuklu. Albaniya tarixi, s. 201.

Rəvayət belə bir sonluqla bitir ki, “...Oğuzlar basılmazlar. Oğuzların mayası mərdlikdən yoğrulub. Oğuz adam - möhkəm adam deməkdir”.

Bu etnonim tarixi rəvayət həm də onu xatırlatmağa imkan verir ki, oğuzlar bu torpağın, bu diyarın köklü sakinləri olmasaydılar çətin ki, folklor yaradıcıları onlar haqqında söz-söhbət açar, onu yayıb-yaşadardılar. Biz hələ yazılı “Oğuznamə”lərdə Oğuzlar haqqında

qorunmuş və onların xarakterini tə'yin edən onlarla epitetlərlə rəvayətdəki öymələri müqayisə etmək istəmirik...

Bölgədən toplanmış bu ümumi səjjiyyə daşıyan əfsanə və rəvayətlərlə bərabər yerli zəminlə birbaşa bağlı olub, bir sıra yer adlarını açıqlayan örnəklər də tarixi və joğrafi baxımdan xüsusi əhəmiyyət daşıyır. “Şortəpə”, “Şatırlı”, “Qaradaş”, “Evoğlu” (Bərdə-Yevlax yolu ərazisindəki kənd adları), “Mirəli türbəsi”, “Dikdaş”, “Bəhramtəpə” və s. kimi rəvayətlərdə xalq etimologiyası baxımından bir sıra yer adlarının yaranması açıqlanırsa, “Lələ köçüb, yurdu qalıb”, “Ləl kimi daşdan ha yaranmamışam”, “Lələ kimi təkdi, kimi var” örnəklərində Füzuli, Jəbrayıl rayonlarında və ümumiyyətlə Qarabağ bölgəsində Sarı Aşıq qədər böyük şöhrət qazanmış bayatı ustası Lələnin şəxsiyyəti səjjiyələndirilmişdir. Topluda Lələnin adı ilə bağlı bayatılara və onun əfsanəvi həyatından bəhs açan rəvayətlərə ayrı-ayrı yer ayrılmışdır. Bu nümunələr vaxtilə bu sətirəlin müəllifi və F.Qurbanovun nəşr etdirdikləri kitablardakı örnəklərdən variant baxımından seçilməkdədir.

Jıldə tarixi şəxsiyyətlərlə bağlı rəvayətlər də özünə yer tapmışdır. Belə rəvayətlərdən biri Ağa Məhəmməd Şah Qajarın Qarabağa yürüşləri zamanından bəhs açan “Yağlıvənd”dir. Örnəkdə deyilir ki, Güldərəli obasının jamaatı Şahın qoşununu yedizdirmək əmrindən yaxa qurtarmaq məqsədilə yağlı plov (aş) bişirib əsgərlərə verirlər. Plovdan yeyən dərhal doyur. Bu əhvalatı başa düşən Ağa Məhəmməd şah deyir ki, yaxşı yağlı fənd işlədibsiniz. Yağlıvənd adı da bu hadisədən yaranır. Əlbəttə, bu toponim rəvayətdir, lakin o tarixi hadisələrin fonunda yaradılmışdır. Bilvasitə regionla bağlı olan bu qəbil rəvayətlərin bir qisminin əsasında isə atalar sözləri-deyimlər

1. Lələ. Yaranmışam daşdan mən, tərtib edəni və “Ön söz”ün müəllifi İsrail Abbasov, Bakı, Gənçlik, 1995; F.Qurbanov. Bayatı ustası Lələ, Bakı, “Sifariş ədəbiyyatı” nəşriyyatı, 1995.

yaranmış və geniş kütlə içrisində anlaşılıqlı bir şəkil almışdır. “Zarısı qatığın tərifləyən kimi təriflədi”, “Şorəkətdə eşşək tapdı, qaldı erkək-dişiliyi” belə rəvayətlərdəndir. Bu qəbildən olub satirik-ibrətamiz səpgidə yaranmış “Saybalı yasa gedir” rəvayətində isə kənddə öləndə gəndxudanın dəfninə əhalinin könülsüz gətməsi səjjiyələndirilmişdir. Bugün belə həmin söhbət bölgə sakinlərinin dilində bəlli bir deyim kimi yaşayır və kim istəmədən, könülsüz bir yerə gedirsə elə bil “Saybalı yasa gedir” şəkilində mürəjət olunur.

Aşıq Valehin şəxsiyyətindən, bir sənətkar kimi qabiliyyətindən söz açan “Aşıq Valehlə görüş” rəvayətində isə saz-söz ustasının həyatının bir anı poetik boyalarla obrazlaşdırılmışdır. Sırf regional səjiyyə daşıyan “Pənah xanın sərgüzeştləri” rəvayətində real tarixi hadisələr fonunda Pənah xanın yurd-məskən, qala salması, təsərrüfat həyatı, müxtəlif peşəyonümlü sənətkarları öz başına toplaması və s. kimi həyatda izi qalan hadisələr ümumiləşdirilmişdir.

Qarabağdan toplanmış nağıllar Azərbaycan nağıllarının tərkib hissəsi olub məzmun və ideyasına görə canrın hər üç növünü - sehirliləri (“Sehirlilə oğlan”), heyvanlar haqqında (“Tülkü hiyləsi”), məişət (“Padşahla oğlu”, “Haq var, divan yoxdu”, “Çobanla tənbel qız”, “Ağıllı gəlin”, “Tamah”, “Halal zəhmət”, “Gülhüseyn pəhləvan”) və s. əhatə edir. Lakin nağıllar içərisində nisbətən az təsadüf olunan motivlərlə də qarşılaşırıq. Belə ki, “Hansına getməli” nağılı tamamilə tapmaja üzərində qurulmuşdur. Çevrilmənin ən gözəl əksi (insanın sehlrlə müxtəlif heyvan jildinə düşməsi və əksinə yenidən dönüb insan olması) “Güllü ilə Səlimin nağılı”nda ümumiləşdirilmişdir. Çağdaş həyatımızın bir çox ziyanlı məqamlarını qamçılayan, onu ifşa hədəfinə çevirən müasirləşdirilmiş “At diplomu” nağılında isə həyatın eybəjərlikləri yadda qalan epizodlarla janlandırılmışdır. Vətənin müqəddəsliyi, onun azadlığı “Ah vətən, sən nə gözəlsən!” leytmotivi ilə “Bülbülün fəğanı” nağılından aparıcı bir xətt kimi keçir.

Topluya daxil edilmiş mövsüm və mərasim nəğmələri içərisində regional xarakterli nümunələr də özünə yer tapmışdır. Onlarda bölgənin təsərrüfat həyatının ümdə jəhətləri vurğulanır. Qoyunculuq təsərrüfatının poetik dildə ifadəsi olan sayıçı sözlərinin birində deyilir:

Qarabağın dağları
Çobanlı yaylaqları
Qatığı kəsmə-kəsmə
Ballıdır qaymaqları.

Bu və buna bənzər elat, tərəkəmə həyatı örnəklərinin bölgədə yayıyab yayılmasının əski tarixi kökləri vardır. Araşdırmalarda xatırladırlar ki, “qoyunculuğun inkişafı şəhər sənətkarlarını yun ilə tə'min edirdi. Şəhərlərin məşhur bazarlarında yunla yanaşı, həm də xırdı buynuzlu heyvanlar satılırdı. Bu jəhətdən Bərdənin Gülsara bazarı daha məşhur idi. Eramızın X əsrində yaşayan ərəb alimi İbn

Hövqəlin verdiyi mə'lumat yalnız ticarətin deyil, həm də qoyunculuğun dövrünə görə yüksək səviyyədə olduğunu sübut edir. O yazır ki, Bərdənin Gülsara bazarında bir dəfəyə bir milyon baş xırdabuynuzlu heyvan satılırdı.”¹

Mərasim folklorunun mühüm əlamətlərini qoruyan “Qarabağın toy mərasimi” oçerki Azərbaycan toyunun tərkib hissəsi olsa da bə'zi jizgilərinə görə regionla bağlı bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətləri aşkarlayır. Yığjam və janlı şəkildə qələmə alınmış bu mərasim etnoqrafik baxımdan da diqqəti jəlb etməkdədir.

Atalar sözü və məsəllər bölməsindəki örnəklərə canrın tələbindən doğan ölçülərlə yanaşmaq olmaz. Çünki burada bir canr kimi atalar sözü və məsəllərin quruluş və funksiyalarından kənara çıxan, daha çox öyüd, nəsihət, hikmətli söz, frazeoloci və ideomatik birləşmə xarakteri daşıyan vahidlər də özünə yer tapmışdır. Təqdim olunmuş örnəklərin məzmun və ideyası belə bir qənaət doğurur ki, atalar sözü və məsəllərin yaranması, zənginləşməsi prosesi Qarabağ sakinləri, xüsusilə folklor daşıyıcıları arasında bu gün də davam etməkdədir. Bu qəbil nümunələr müasir həyatla bağlı olub daha çox yeni səjiyyə daşıyırlar. Təkjə avtomobillə bağlı yaranmış atalar sözlərini nəzərdən keçirmək deyilənləri təsdiq edər: Maşınla gəzmək jənnat, qəzaya uğramaq jəhənnəmdi; Gözə görünən maşın, gözə görünməyən Əzrayıldı; Araq maşının qardaşdı, birləşəndə dağı aşırar; Maşın alanda duza gedər, vuranda duzdan qayıdar; Maşın Əzrayıl atıdı, ağıl onun jilovu və s.

Atalar sözü və məsəllərdə regional variantlaşma əlamətlə-

¹ Azərbaycan etnoqrafiyası üç jilddə, I jild, Bakı, Elm, 1988, s.218.

rinə də təsadüf olunur. Məsələn, “Hər oxuyan Molla Pənah olmaz” məsəli daha çox atalar sözü məzmununu daşıyan aşağıdakı formada öz ifadəsini tapmışdır: “Hər oxuyan Molla Pənah, hər qatırçı Murad olmaz”.

Tapmajalarda da eyni mənzərəni müşahidə etmək mümkündür. Doğrudur, jildə daxil edilmiş tapmajaların əksəriyyəti ümumiyyətlə Azərbaycan xalq tapmajalarının bu və ya digər dərəcədə regional variantlaşma səjiyyəsi daşıyan örnəkləridir. Lakin onlar içərisində yeni baxışla, dünyagörüşlə bağlı formalaşmış müasir çalarlı tapmajalara da təsadüf olunur. Belə örnəklərin birində deyilir:

Çaydan üç adam keçir
Birin ayağı suya dəyir, gözü görür,

*İkinjisinin gözü görür, ayağı suya dəymir,
Üçünjüsünün nə ayağı suya dəyir, nə gözü görür.*

Javabı qadın, qujağında və bətnindəki uşaq olan bu tapmajanın ən yeni formaları əlifba üzərində qurulmuşdur ki, bu daha çox tədrislə bağlı olub tapmağa yaradılığının ən'ənəsi kimi diqqəti jəlb edir:

*Anada var, babada var,
Nənədə yox, nəvədə yox! ("A" hərfi)*

Yaxud:

*Babada var, balıqda var,
Meyvədə yoxdu, bağda var ("B" hərfi)*

Regional özəlliklər uşaq folkloru nümunələrində, xüsusilə laylalarda da özünü göstərmişdir:

*Balamın özün gördüm,
Söhbətin, sözün gördüm,
Qarabağlı Sadıqın
Sədəfli sazın gördüm.*

Bir nazlamada isə tarixi olay və toponim vahidlər belə səjiyyətləndirilmişdir:

*Balama qurban at olsun,
Tərəkəmədə tat olsun
Qalada qubernat olsun,
Minjivanda saldat olsun.*

Ananın öz körpəsini əzizləyərkən bəlkə də mahiyyətinə varmadan yer adlarını xatırlatması şübhəsiz ki, tarixi gerçəklikdən doğmuşdur. Çünki Şuşa şəhəri təbii mənzərəsinə görə əhali içərisində Qala da adlandırılmış, Minjivan isə Qarabağ xanlığının tərkibinə daxil olan yaşayış məskəni olmuşdur. Şuşa Qala adı ilə bayatılarda da vurğulanmışdır:

*Əzizim dağ başıdı,
Dağ üstü, dağ başıdı.
Qalada bir toy tutdum
Şabaşı göz yaşıdı.*

Topluya "Dini şe'rlər" in daxil edilməsi və onların ayrı-ayrı bölmədə verilməsi ilk təşəbbüsdür, daha çox toplanmış nümunələrin çoxönlü məzmun və mahiyyətindən irəli gəlmişdir. "Mərsiyə", "Döymə mərsiyələr", "Sinəzən", "Oğlum vay", "Hüseyn vay", "Olmaz", "Atam oğlu", "Minajatlar" və s. kimi şe'rlərdə tarixdə baş vermiş dini hadisələrlə bağlı fikirlər səjiyyətləndirilmiş, ümumiyyətlə mətəm təziyyətlərinin icra tərzini, ritual-ictimai mənzərəsi janlandırılmışdır.

Qarabağın folklor mühiti tarixən güllüş mədəniyyəti ilə də zəngin olmuşdur. Topluda özünə yer almış onlarla lətifə, gülməyə, elat dodaqqaçdılarını bunu təsdiq etməkdədir. Təqdim olunan bu qəbil nümunələrdən tez-tez adları keçən Abdal Qasım, Həsənalı dayı, Mahrızlı Alış, Hacı İbiş, Məşədi Abbas, Məşədi Səfəralı, Məşədi Məhəmməd, Sürüjü Tələt, Nəjəf, Allahverdi kişi, İsa kişi, Qədimal oğlu Hüseyn və başqaları yerli əhali arasında güllüş ustaları, haqlarında duzlu-məzəli söhbətlər dolayan lətifə yaradıcıları kimi tanınmışlar.

Ötən yüzilliklərdə olduğu kimi Sovet hakimiyyəti illərində də xalq həmişə istibdadı, ədalətsizliyə, imperiya hegemonluğuna qarşı e'tirazını bildirmiş, onu satirik dillə qamçılamaya, jəmiyyətin doğurduğu eybəcərliyə kəsgin münasibətini lətifə canrının imkanları çərçivəsində ifadə etməyə çalışmışdır. Bu baxımdan bölgədə toplanmış lətifələr içərisində özünün məzmun və ideya dolğunluğu ilə fərqlənən "Payıza saxlama" örnəyi xüsusi maraq doğurur. Lətifədə qeyd olunur ki, kolxoz quruluşu dövründə var-yoxunu itirən Allahverdi kişi dostu Həşimin yanına gəlib dərdini yüngülləşdirmək istəyir. O, mehtər Məmişin kolxoza rəhbər "seçilməsinə" heç jür dözə bilmir. Eyni hissləri Həşim də keçirir.

Həşim dostu Allahverdinə toxtadmaq məqsədilə əsas mətləbi belə ifadə edir: "-Ay qardaş ağlama, bu avara bir hökumətdi, ... onun ömrü uzun olmaz, bir aya, beş aya, uzağı payızajan ölüb gedəjək".

Bu sözləri eşidin Allahverdi kişi həyajanlanıb Həşimin qarşısında diz çökür, onun ayaqlarını qujaqlayıb deyir: "Həşim qardaş, sən məzhəb payıza saxlama!"

Bölgə ilə bağlı daha bir yadda qalan lətifə "Söyüş sənə getdi" adlanır. Bir şəxsə qonaq olan üç yağlıvəndli aşağı oymağa qayıdarkən ev yiyəsi uşaqlara aparmaq üçün onların jibini kişmişlə doldurur. Alı tamamını saxlaya bilməyib yol boyu kişmişdən yeyir. Görürlər belə getsə kişmişdən heç nə qalmayacaq, ona görə söyüş qoyub hər üçü

jiblərinin ağzını tikir. Alı yenə də tamahını boğa bilmir. Bu dəfə o, əlini şalvarının içərisinə salıb jibini deşir, kişmişin hamısını yeyir. Boş əllə evə çatan Alı arvadına tapşır ki, çuxasının deşilmiş jibini tiksın. Arvad bunun üçün əvvəljə jibin ağzındakı tikişi sökməyə başlayır. Elə bunu görən Alı sevinjək qışqırır ki, “arvad, söyüş sənə getdi!”

Qısa süceti təqdim olunmuş bu qəbil lətifələr topluda əksəriyyət təşkil edir və onların çoxu regional səjiyyə daşıyır.

Qarabağda ən çox yayılan və kütləvi hal daşıyan folklor canrı bayatıdır. İstinasız demək mümkündür ki, Qarabağın folklor mühiti başdan-ayağa xalq bayatları üzərində köklənmişdir. Molla Vəli Vidadi Molla Pənah Vaqiflə deyişməsində bu poetik mənzərəni gözəl janlandırmışdır:

*Güllü-Qarabağın abi həyatı
Nərmü nazik bayatıdır, bayatı;
Oxunur məjlisdə xoş kəlimatı
Ox kimi bağrını dələr, ağlarsan!*

Əlbəttə, bu misralar daha dərin mə'nə yükü daşısa da bayatı yenə Qarabağın “abi-həyatı” kimi öz bayatılığında qalır. Biz topluda yer alan çoxsaylı bayatılar üzərində dayanmaq, onları təhlil etmək fikrində deyilik. Bu ayrıja araşdırma mövzudur. Lakin təkjə regional səjiyyə daşıyan bayatılara nəzər salınsa elə bu örnəklərdə də mövzu və ideya əlvanlığının zənginliyini asanlıqla müşahidə etmək mümkündür.

Məğrurluq ruhu, qürur hissi aşlayan bayatılar:

*Qarabağda bağ sallam
Bostan əkib, tağ sallam,
Bu yurda kəm baxanın
Gözlərinə ağ sallam.*

*Əzizinəm Qarabağ
Nə şirindi Qarabağ.
Namərdlər qabağında
Mərd durubdu Qarabağ.*

*Vətənə, torpağa bağlılıq, onun əvəzolunmazlığı, milli koloriti:
Əzizim Qarabağdan
Ağ bağdan, qara bağdan*

*Jan dərmanı istəsən
Taparsan Qarabağdan.*

*Mən aşıq sarı bulbul
Oxuma, zarı bülbül.
Qürbətdə bir bağ saldım
Bitmədi xarı bülbül.*

Ülvi sevgini, saf məhəbbəti tərənnüm edən aşiqanə bayatılar:

*Mən aşıq qarabağlı
Ağ çuxam qara bağlı
Özüm dağlar maralı
Sevdiyim qarabağlı.*

*Qarabağ balasıyam
Qara bağ salasıyam
Ay yurdumun Kərəmi
Mən Əsli olasıyam.*

*Əziziyəm tər-tərə,
Bu yol gedər Tərtərə
Üz qoyum üzün üstə,
Qoy qarışsın tər tərə.*

*Getmə, ay atlı oğlan,
Atı qanadlı oğlan.
Qarabağda yarım var
Məni da çatdı oğlan.*

Molla Vəli Vidadinin “Oxunur məjlisdə xoş kəlimatı” misrasının əks-sədasi:

*Bağların al püstəsi
Oldum yarım xəstəsi
Dərdimin dərmanıdı
Qarabağ şikəstəsi.*

*Torpağın, elin təbiəti, əsrarəngiz gözəllikləri, özgə sözlə peyzac,
lirik dillə “rənglənmiş” rəsm əsəri:*

*Əzizim gəl yuxarı
Jıdıra gəl yuxarı.
Turş su jənnətə dönüb
Daşaltı gəl yuxarı.*

*Mən aşiq, qışında mən,
Dağında, daşında mən.
Gəzəydim Qarabağı
Qalaydım başında mən.*

Vətən dərdi, nisgil, həsrət, qəm-qüسسə, kədər motivləri:

*Əzizim Qarabağda,
Gül əkdim qara bağda.
Özüm dərə bilmədim,
Dərdi yad, Qarabağda.*

*Qarabağ yolu fərman,
Torpağı gözə dərman,
Yardan bir məktub aldım
Yarı dərd, yarı dərman.*

*Əziziyəm bu dərdi,
Dərya dərdi, su dərdi,
Qarabağdan gen düşdüm,
Çəkəmmədim bu dərdi.*

*Qarabağın indiki halı, müasir ijtimai-siyasi durumun əks-sədası:
Bu dərədən çay gəldi,
Bahar getdi, yay gəldi.
Sınıq könüm gülməmiş,
Qarabağdan hay gəldi.*

*Mən aşiq əldə fanar,
Tutmuşam əldə fanar.
Qarabağın dərдинə,
Ah çəksəm ürək yanar.*

Arxaik canrın əlamətini qoruyan qarğış bayatı:

*Əzizim Ağdama
Bu yol gedər Ağdama.*

*Yarı məndən edənin
Gözlərinə ağ dama.*

Qarabağda bayatı söyləmək, bayatı qoşmaq ən'ənəsi bu gün də davam etməkdədir. Tərtərdən Nübar Mədətlinin, Ağdamdan Roza Qarabağlının adları ilə bağlı dördlüklərin topluya daxil edilməsi bu tarixi gələnəyn axarı kimi diqqəti çəkir. Vaxtilə Ağdamın Güllüjə kəndində folklor evi yaratmaq yerli ziyalıların arzu və amalına çevrilmişdi. Biz dəfələrlə həmin kəndə getmiş, həyata keçirilməsi başa çatmaqda olan bu xeyirxah işi ilk alqışlayanlardan olmuşduq. Folklor evinə toplanan materiallar içərisində yalnız kəndin adı ilə bağlı onlarla bayatılar özünə yer tapmışdı. Bu onu təsdiq edir ki, Qarabağın hər oymağında, hər kəndində bayatı qoşulur, bayatı söylənir:

*Mən aşiq Güllüjəyə
Gül əkdim Güllüjəyə
Kim istər jənnət görə
Qoy gəlsin Güllüjəyə*

*Güllüjəni gül bəzər,
Bağında bülbül gəzər.
Güllüjənən qızları
Dəli jeyrana bənzər.*

*Dili nə məzəlidi,
Sevdamın əzəlidi,
Mən sevdüyüm bu gözəl
Güllüjə gözəlidi.*

Bu kiçik poetik inji çələngi aləminə ötəri baxış aydın edir ki, yalnız bayatılar deyil, Qarabağın regional özəlliklərini qoruyan əksər folklor canrları mövzu və ideya əlvanlığı baxımından zəngin və rəngarəng xüsusiyyətlərə malikdir.

* * *

Haqqında söz gedən AFA-nın “Qarabağ folkloru” jildinin materialları 1988-1989-cu illərdə toplanmışdır. Həmin dövr erməni təjavüzünün aşkar şəkil aldığı, ərazi iddiasının baş qaldırdığı illər idi. Ekspedisiya işləri ilə bağlı Tərtərdən Xankəndinə, Ağdamdan

Füzuliyə gedərkən ermənilərin millətçilik, seperatizm ovqatlı mitinqlərinin şahidi olurduq. Bir müddət sonra Şuşa, Xankəndi, Xojalı və Əsgərana get-gəl çətinləşmişdi. Yuxarı Qarabağda işləyən yüzlərlə müxtəlif peşə yönümlü azərbaycanlılar hər gün Ağdam Dövlət Teatrının qarşısındakı meydana toplaşıb nə isə bir xəbər gözləyirdi: yuxarı getmək mümkündürmü, görəsən təzə nə xəbər gələjək? Bir müddət keçəndən sonra Yevlax-Bərdə-Ağjabədi istiqamətindən Ağrıdağı vadisindən (düzənliyindən) qovulmuş (Vedibasar və Zəngibasar bölgələri) azərbaycanlı qaçqınların Ağdama gələn dəstələrinin şahidi olduq. Onların bir qismi şəhər mehmanxanasında yerləşdirilsə də tezliklə istirahət evlərinə, pansionatlara və s. yerlərə dağıdıldılar... Çoxları kimi biz də o vaxt bu hadisələrin törədejəyi ağrını-ajını dərk etmirdik...

Folklor ekspedisiyası belə bir şəraitdə davam etdirildi. İndi oxujuların sərənjamına verilən bu kitab həmin illərin mə'nəvi yadigarı kimi xüsusi dəyərə malikdir - həm elmi, həm də siyasi-ideoloji.

Qarabağ regionundan əldə olunmuş folklor örnəklərini yalnız bu jildə daxil edilmiş materiallarla məhdudlaşdırmaq olmaz. Onları, xüsusilə xalq bayatılarını bir neçə kitabda nəşr etmək mümkündür. Biz hələ yüzilliklər boyu yayılıb-yaşayan aşıqların, el şairlərinin şe'rlərini, dastanları, aşıq rəvayətlərini demirik...

Mövjud nəşr isə iki jildə nəzərdə tutulmuşdu. Sonralar maliyyə çətinlikləri buna imkan vermədi və toplunu indiki halında təqdim etmək məqsədyönlü sayıldı.

Kitabın "Söyləyijilər və toplayijilər haqqında" bölməsində bilavasitə toplunun ərsəyə gəlməsinin iştirakçıları barədə mə'lumat verilmişdir və bir daha həmin məsələyə qayıdıb əlavə təfərrüata varmaq fikrində deyilik.

Tərtibdə keçmiş Stepanakert Dövlət Pedaqoci İnstitutunun tələbələrinin qüvvəsi ilə 1988-ji ilə kimi 17 il ərzində toplanılmış folklor nümunələrindən istifadə edilmişdir. Həmçinin bütövlükdə Qarabağ ərazisində ayrı-ayrı folklor söyləyijiləri ilə görüşlər keçirilmiş, xeyli poetik söz sənəti injiləri yazıya alınmışdır.

Folklor ekspedisiyalarının keçirildiyi xatırladılan iki il ərzində Şuşa, Ağdam, Tərtər, Bərdə, Yevlax, Ağjabədi, Füzuli, Jəbrayıl rayonlarında geniş təşkilati iş aparılmışdır. Təhsil, mədəniyyət işçilərinin, qəzet redaksiyalarının, radio qovşaqlarının, xalq teatri nümayəndələrinin, diyarsünashq muzeyləri əməkdaşlarının, ümumiyyətlə geniş ziyalı ordusunun, xüsusilə müəllimlərin folklor

örnəklərinin toplanılmasında xüsusi xidməti olmuşdur. Onların adlarını xatırlatmaq imkan xaricindədir.

Bölgəyə ekspedisiya dövründə istər təşkilati tədbirlərin keçirilməsi, istərsə də toplama işlərində keçmiş Stepanakert Dövlət Pedaqoci İnstitutunun prorektoru N.Quliyev, folklorşünas həmkarlarımız Təhmasib Fərzəliyev, Elxan Məmmədli, Bəhlul Abdulla yaxından iştirak etmişlər. Jildin nəşrinə qayğısını əsirgəməyən Hüseyn İsmayilovun təşəbbüsü də mə'nəvi irsə münasibətin təzahürü kimi dəyərləndirilməlidir.

AFA-nın "Qarabağ folkloru" jildi böyük bir tarixi regionun folklor irsi ilə oxujuları tanış etmək işində ilk təşəbbüsdür. İlk addım isə xeyli arzu və təkliflər doğuracaq və bütün bunlar gələjək nəşrlərdə diqqət mərkəzində olajaqdır.

*Prof. İSRAFİL ABBASLI
30.04.2000, Bakı ş.*

BİRİNJİ BÖLMƏ

(Yuxarı Qarabağ və Ağdam)

İNAMLAR

Ayaqqabı atdananda qonaq gələr.

* * *

Ayaqqabılar sıra ilə düzülübse, çoxlu qonaq gələr.

* * *

Qonağın ayaqqabısına duz tökəndə tez gedər.

* * *

Eşşöyi tərsinə minən qızın bəxti tez açılar.

* * *

Çəngəl yerə düşəndə kişi qonağı gələr.

* * *

Qaşığı yerə düşəndə qadın qonağı gələr.

* * *

Qırx keçəlin adını sadalayıb ipə düyün vursan gün çıxar.

* * *

Şər vaxtı it ulaması bədbəxtlik gətirər.

* * *

Yeriməyən uşağın ayağını açmaq üçün çilə kəsdirmək lazımdı.

* * *

Şər vaxtı qoz ağajının altına getməzlər, yeylər onu vurar.

* * *

Yerə isti su tökməzdən qabaq "bismillah" demək lazımdı. Yoxsa yeylər ziyanlıq gətirər.

* * *

Gejə çölə körpə uşaq çıxaranda qoynuna çörək, kömür qoyurlar ki, əjinnələr ona toxunmasın.

* * *

Novruz bayramı axşamı qızlar axar su yanına bir yumurta, iki (qırmızı, qara) karandaş qoyurlar. Səhər tezdən yumurtanı götürüb baxırlar. Əgər yumurtada qırmızı yazı varsa onun taleyi yaxşı, qara yazı varsa taleyi qara, pis olajaq.

ALQIŞLAR

Allah ömrünü uzun eləsin.
Allah səni darda qoymasın.
Allah dadına yetsin.
Allah balanı saxlasın.
Balan sağ olsun.
Əli belini qurşasın.
Allah damazlığına bərəkət versin.
Səni görüm min budaq olasan.
Allah balalarını gözüne çıraq eləsin.
Ağ günlü olasan.
Allah ulduzlarını barışdırsın.
Süfrəniz xeyirliyə açılınsın.
Ağ günlü olasan.
Allah üzünə gülsün.
Allah ömür versin.
Allah köməyin olsun.
Allah bərəkət versin.
Allah xoşbəxt eləsin.
Allah toy qismət eləsin.
Arzuna çatasan.
Allah xatadan saxlasın.
Allah səni bizdən əskik eləməsin.
Allah üzünü ağ eləsin.
Balalarının üzü həmişə gülsün.
Bərəkətli olsun.
Balalarının toyunu görəsən.
Balalarının bəxti həmişə üzünə gülsün.
Bala qəmi görməyəsən.
Balan sağ olsun.
El içində həmişə xoşbəxt olasan.
Evinizdə şadlıq olsun.
Evli eşikli olsan.
İstədiyın arzuya çatasan.
İman yiyəsi olasan.
İşin bərəkətli olsun.
Günün xoş keçsin.
Gözünə Allah şəfa versin.
Gözün aydın olsun.
Gündə evində şadlıq olsun.

Gündə xoş xəbər eşidəsən.
Qəmli olmayasan.
Qonaqlı-qaralı olasan.
Qara gün görməyəsən.
Qara ilana rast gəlməyəsən.
Qardaşdan yarıyasın.
Xoşbəxt olasan.
Süfrən həmişə açıq olsun.
Eldən-obadan yarıyasın.
Süfrənə Allah bərəkət versin.
Üzün həmişə gülsün.
Ürəyin açıq olsun.
Ürəyin ağrı tapmasın.
Əllərin var olsun.
Əlin bərəkətli olsun.
Əzab-əziyyət çəkməyəsən.
Ərindən xoş söz eşidəsən.
Dərd çəkməyəsən.
Dəli adama rast gəlməyəsən.
İşin avand olsun.
Evin ruzulu olsun.
Başından bərəkət yağsın.
Qazanjın xeyrə jalansın.

QARĞIŞLAR

Vayısın evi yıxılsın.
Qapına qara tikan basılsın.
Yıgvalın qara gəlsin.
Səni görüm taxtalar üstündə qalasan.
Üzünü mürdəşir yusun.
Qulağın Qur'an səsi eşitməsin.
Sağ sufatın qara yerdə çürüsün.
Səni görüm qarabaxt olsasan.
Atanın alnına gün doğmasın.
Yəhərin qanla dolsun.
Vayında oturum.
Anan-bajın şivənini eləsin.
Ojağın sönsün.
Qırmızı gülləyə tuş gələsən.
Səni görüm gərdək dalına keçməyəsən.
Oxun daşa dəysin.
Günün qara gəlsin.
Evinə vay düşsün.
Səni görüm qanına bulanasan.
Sinənə çarpaz dağ çəkilsin.
Əlinin Zülfüqarı belindən vursun.
Allahın qəzəbinə gələsən.
Şərə düşsən.
Dilin qurusun.
Dilinə qara yara yamansın.
Ürəyinə daş yamansın.
Qanın üzünə çilənsin.
Belin sınısın.
Əlin qədəm tutmasın.
Qələmin əlindən düşsün.
Qapın çırpılsın.
Evin bərbad qalsın.
Yurdunda bayquşlar ulasın.
Xoş gün görməyəsən.
Günün göy əskiyə bükülsün.
Üzünə daş yamansın.
Barmaqların qılbaşı* olsun.

* Qara yara

Çırağın sönsün.
Küllüyün göyə sovrulsun.
Yurdun dağılsın.
Papağın asılı qalsın.
Paltarın təzə qalsın.
Qapınızı elçi döyməsin.
Gözün onda-bunda qalsın.
Qıçın qırılsın.
İşıq üzünə həsrət qalasan.
Gərdək üzünə həsrət qalasan.
Jiyərin bişsin.
Üzün gülməsin.
Ürəyinə güllə dəysin.
Ömrün gödək olsun.
Ömrün qırılsın.
Yetim qalasan.
Xudavəndi aləm belini qırsın.
Allah sənə dağ çəksin.
Allah səni vursun.
Allah səni öldürsün.
Allah balanı öldürsün.
Ananın südü burnundan gəlsin.
Arzun ürəyində qalsın.
Allah boynunu vursun.
Allah səni çörək üzünə möhtaj eləsin.
Üzün qara gəlsin.
Bayram üzünü görməyəsən.
Ağ gün görməyəsən.
Yarımayasan.
Qanın laxta-laxta olsun.
Gəlin üzünü görməyəsən.
Parça-parça olasan.
Bayramın qara gəlsin.
Balalarının üzünü gülməsin.
Təpənə daş düşsün.
Dilin söz tutmasın.
Dalinja bir qara daş.
Dilin lal olsun, qulağın kar.
Dərdinə dərman tapılmasın.
Dilinə dilbar çıxsın.
Gözündən şikəst olasan.

Qolun qurusun.
QoJan qalsın javanın ölsün.
Qadam ürəyinə.
Qohumdan yarımayasan.
Toy günün vaxta çevrilsin.
Vurğun vursun.
Vətən üzünə həsrət qalasan.
Getdiyın yerdən yarımayasan.
Köçün itsin.
Gözünə tikan batsın.
Balaların ağlar qalsın.
Əllərin qoynunda qalsın.
Həmişə yorğan döşəkdə olasan.
Nabələd öləsən.
Uşaq üzünə həsrət qalasan.
Jibində siçanlar oynasın.
Allah başın dura-dura ayağına daş salmasın.
Allah həmişə səni mənə möhtaj eləsin.
Səni qanına bələ.
İmanına tula bağlayım.
Qazanjını it yesin.
Adın daşlara yazılsın.
Eləsi qismətin olsun ki, qapında it-pişiyyə ehtiyajın olmasın.
Qoturun olsun, dırnağın olmasın.
Yarıyıb gün görməyəsən.
Qələminin uju haça olsun.
Yurduna süpürgə çəkilsin.
Ağ gün görməyəsən.
Səni tapdığım günə qara daş düşəydi.
Əlin hər yerdən üzülsün.
Boğazın qovuşsun.
Səni ilan vursun qatıq tapmayasan.
Qazanjın darı olsun.
Bəxtin qara gəlsin.
Taleyin üzünə gülməsin.
Şəklın əllərdə gəzsın.
Yurdunda it ulasın.
Üzün gülməsin.
Ər üzünə həsrət qalasan.
Evin yıxılsın.
Allah səni bedavasız dərddə salsın.

Allah səni alsın.
Allah səni qurutsun.
Xoş xəbər eşitməyəsən.
Əllərin var olmasın.
Əllərin bərəkətli olmasın.
Qara gün görəsən.
Xoşbəxt olmayasan.
Kor qalasan.
Ana üzünə həsrət qalasan.
Allah səni mənə çox görsün.
Eldən obadan yarımayasan.
Süfrənə Allah bərəkət verməsin.
Dəli adama rast gələsən.
Şikəst qalasan.
Açıq qapı üzünə həsrət qalasan.
Qırmızı qanın köynəyinə bulansın.
Qarşında çıraq tutulmasın.
Səni görüm yaylım gülləsi dəysin.
Başına daş düşsün.
Səni böyüməyəsən.
Səni zəlil olasan.
Səni qarabəxt olasan.
Gözünə qara su gəlsin.
Səni bimar qalasan.
Qulağın xoş sözə həsrət qalsın.
Qapın bağlı qalsın.
Dilbilməzə rast gələsən.
Ürəyinə ox batsın.
Səni görüm ilim-ilim itəsən.
Adın adlara qoyulsun.
Əlin çörəyə çatmasın.
Yaman günə düşəsən.
Yağya möhtaj olasan.
Səni kimsəsiz qalasan.
Ömrün gödəlsin.
Gənliyin qara gəlsin.
Qələmin əlindən düşsün.
Papağın boş qalsın.
Üzün qara olsun.
Bəxtin üzünə gülməsin.
Səni gorbəgər olasan.

NAĞILLAR

SEHIRLİ KİSƏ

Biri var idi, biri yox idi, bir çoban var idi. Bu çobanın gözünün ağı-qarası bir oğlu var idi. Bir gün çoban su axtara-axtara gəlib bir quyunun başına çıxdı. Gördü ki, quyuda bir ilan, bir də bir qadın var. İlan çobana yalvardı ki, bu qadının əlindən onu qurtarsın. Çoban ilanı quyudan çıxartdı. İlan bu yaxşılığın əvəzində çobana bir papaq, bir də bir kisə verdi. Bu kisəni nə vaxt açsaydın içi pulla dolurdu. Papağı da başına qoyan adam gözə görünməzdi.

Bir gün çoban papaqla kisənin sirrini oğlu Əhmədə açıb, bir neçə gündən sonra ömrünü tapşırırdı. Əhməd şəhərə köçüb burada bir dükən açdı. Papağı başına qoyub başqa dükənlərdən əlinə keçəni yığırdı öz dükənina. Sonra da bu malları pulsuz-parasız paylayırdı kasıblara. Bu xəbər padşaha çatdı. Öyrəndi ki, deyilənlər doğrudu. Padşah gejdə Əhmədi güdüb papağın da, kisənin də sirrini öyrəndi. Sonra vəzirin məsləhəti ilə Əhmədi qonaq çağırıb xörəyinə bihuşdarı qatdı, papağı, kisəni Əhməddən aldı. Özünü də kimsəsiz bir biyabana buraxdırdı.

Əhməd bir müddətdən sonra gəlib bir bulağın başına çatdı. Gördü burada alma ağacı, bir də armud ağacı var. Almadan birini dərib yeyən kimi buynuzu çıxdı, armudu yeyən kimi buynuzları yox oldu. Əhməd tez bir az alma, bir az da armud yığıb gəldi həmin padşahın imarətinin qabağına. Padşah da, vəzir də almadan aldılar. Anjaq pulunu vermədilər. Padşah da, vəzir də almanı ailələri ilə birlikdə yeyən kimi buynuzları çıxdı. Əhməd həkim sifətində padşahın yanına gəlib dedi ki, papağı da, kisəni də versin, sonra buynuzları yox olajaq. Padşah Əhmədə inandı. Əhməd jamaatı çağırıb, padşahın zülümkarlığını onlara danışdı. Jamaat padşahı yıxıb Əhmədi taxta çıxartdılar. Padşahın qızını da sağaldıb Əhmədə verdilər.

ÜÇ BAJI

Biri var idi, biri yox idi, bir çoban var idi. Çobanın üç qızı var idi. Bir gün çoban qoyun sürülərini yaylaqda otarırdı. Bu vaxt çobanın yanına bir janavar gəlib dedi ki, qızının birini mənə ver. Çoban buna razı olmadı. Janavar çobana dedi ki, qızların birini mənə verməsən qoyunlarını yeyəyəm. Çoban bu sözü eşitdikdən sonra kor-peşman evə qayıtdı. O, qızlarını yanına çağırıb dedi ki, hansınız janavara qızlıq etməyə gedərsiniz? Böyük qız razı olmadı. Ortañıl qız da razılıq vermədi. Axırda bu işə kiçik qız razılıq verdi. Janavar qızı xoş üzən qarşıladi. Qıza gözəl paltarlar verdi. Sonra dedi ki, mən gedirəm gəzməyə, bir saata qayıdajağam. Qıza dönə-dönə tapşırırdı ki, bu qabdakı qızılı suya əl dəymə. Əgər suya əl dəysən səni tikə-tikə eləyib

qızılı suyun içinə tökəjəm.

Janavar getdi. Janavar gedəndən sonra qızı marağ üstələdi, janavarın sözüne baxmayıb əlini suya vurdu. Qızın qolları qazılı su oldu.

Janavar evə gələndə gördü ki, qızın qolları qızılıdı hirsələnib qıza dedi ki, orada dəhrə var, onu mənə gətir. Qız dəhrəni verəndə janavar onun əllərini doğradı. Tikələri qızılı suyun içinə tökdü. Özü də gedib çobana dedi ki, bəs bu qızın xəstədi, o biri qızını ver, balaja qızına qulluq etsin. Bu dəfə ortañıl qız getdi. Janavar buna da tapşırırdı ki, əgər əlini bu suya vursan səni də bajın kimi tikə-tikə eliyəyəm. Janavar gedəndən sonra qız qabın yanında oturarkən saçını suya girdi, qızılı su oldu. Tez başını örtüdü. Janavar gəlib qızdan soruşdu ki, saçını niyə örtmüşən? Qız dedi ki, başımı yumuşam. Janavar onun da boynunu vurub, tikə-tikə eləyib suya tökür.

Janavar gedib kişiyə dedi ki, ortañıl qızın da xəstədi, bəs böyük qızını ver, bajılarına qulluq etsin.

İndi böyük qız getdi, janavar o biri qızlara danışdıqlarını bu qıza da danışdı. Janavar gedəndən sonra qız onun ağına girib qabdakı qızılı su ilə çimdi, sonra şala bürünüb gedib bir ağacın altında durdu. Qızın üşütməsini eşidən bir varlı oğlan gəlib onu tapdı. Sonra qızı götürüb evlərinə apardı. Oğlanın anası, atası qızın üst-başındakı qızılı təmizlədilər. Qızın üstündən çoxlu qızıl töküldü. Oğlanın anasının qızdan xoşu gəldi. Oğlanla qızı evləndirdilər. Qız ilə oğlan xoşbəxt yaşadılar. Göydən üç alma düşdü, biri yazanın, biri danışanın, biri də qulaq asanın.

SƏBR DAŞI

Biri var idi, biri yox idi. Keçmiş zamanlarda Fatma adlı bir qız, bir də onun qoşa anası var idi. Fatma çox yaraşlıq, gözəl qız idi. Həm də bəjarıqlı idi. Fatma həmişə gözəl xalçalar toxuyardı. Bir gün Fatma öz işi ilə məşğul olanda bir quş gəlib onun toxuduğu hananın başına qonub deyir:

– Fatma, qəşəng qızsan, gözəl qızsan heyif ki, itkin qızsan.

Fatma durub quşu qovub yenə də öz işi ilə məşğul olur. Bir azdan quş yenə gəlib həmin yerdə oturub deyir:

– Fatma qəşəng qızsan, gözəl qızsan heyif ki, itkin qızsan.

Qız hirsələnib quşu yenə də qovur. Quş isə Fatmanı rahat buraxmır. Elə hey gəlib həmin yerdə durub öz sözlərini deyir. Axırda yazıq qız jana doyur. Durub su gətirmək üçün hovuzun başına gəlir. Fatma əyilib su götürəndə quş yenə çarhovuzun başına gəlib həmin sözləri təkrar edir. Fatma quşu qovub evə gəlir. Oturub ağlamağa başlayır. Anası ondan soruşur:

– Ay qızım niyə ağlayırsan?

Fatma deyir:

– Ana bir quş məni jana gətirib, elə harada oluram gəlib yanımda durub deyir:

– Fatma, qəşəng qızsan, gözəl qızsan heyif ki, itkin qızsan.

Fatma bu sözləri deyib, yenə də ağlayır. Anası qızına təskinlik verir deyir:

– Ağlama, qızım. O quşu qovarıq çıxıb gedər, daha niyə ağlayırsan?

Anası quşu nə qədər qovursa quş getmək bilmir, öz sözlərini hər axşam-səhər deyir. Bu quşun əlindən jana gələn ana-bala buradan getməli olurlar. Ana-bala az gedib çox dayanır, çox gedib az dayanırlar. Üç gün, üç geşə yol gedir, gəlib bir evə çıxırlar. Görürlər ki, evin qapısı bağlıdır. Anası nə qədər çalışır qapını açmağa bilmir. Fatma irəli durub əlini qapıya vuran kimi qapı açılır. Fatma girir içəri. Anası da qızının arxasınca evə girmək istəyəndə qapı yenə də bağlanır. Nə qədər çalışırlar qapı açılmaz. Ana çöldə qalır, qız içəridə. Üç gün, üç geşə oturub gözləyirlər qapı açılmaz, ikisi də başlayırlar ağlamağa. Ana çöldə ağlayır, qız içəridə. Ana-bala bir həftə aj-susuz oturub gözləyirlər. Anası nələj qalib Fatmanı evdə qoyub gedir. Fatma nə qədər çağırır ki, ana məni qoyub getmə, yenə də anası çıxıb gedir. Fatma qalır evdə. Qız baxıb görür ki, bu evdə nəşə bir şey var. Yaxınlaşıb görür ki, evin yuxarı başında bir oğlan var. Amma bu oğlanın bədəninə qırx dənə iynə sanjılıb. Oğlan ölüb. Qız əvvəljə qorxur. Sonra fikirləşir ki, bu oğlan kimdisə mənim bəxtimə çıxıb. Onun bədəninə sanjılan iynələrin hər gün birini çəksəm bəlkə bu oğlan dirilə. Bu fikirlə qız yaxınlaşıb iynənin birini çəkir. Fatma iki gün bu evdə qalib darıxır, istəyir ki, çölə çıxma yadına düşür ki, qapı bağlıdır. Bir də yoxlamaq məqsədi ilə qapıya yaxınlaşıb, əlini qapıya vuran kimi qapı açılır. Fatma sevinir. Bayıra çıxıb anasını görmür. Anası artıq çıxıb getmişdi. Fatma ələksiz qalib evə qayıdır. Hər gün oğlanın bədənindəki iynələrdən birini çəkir. Bir neçə gündən sonra Fatma bərk darıxır, çölə çıxıb görür ki, yol ilə köç gedir. Köçün dalmıja bir axsaq qız gedir. Köçün başçısına yalvarıb özünə həyan məqsədilə bu qızı köçdən alıb gətirir evə. Bir müddət Fatma qız ilə burada yaşayır. Artıq oğlanın ayılmasına az qalmışdı. Fatma qırx iynənin otuz doqquzunun hər gün birini çəkib bir dənəsi qalmışdı ki, onu sabah çəksin, sabahı gün Fatma bulaqa su gətirməyə gedəndə axsaq qız oğlanın bədənində qalan axırını iynəni çəkir. Elə bu vaxt oğlan ayılıb axsaq qızı tutur ki, de görüm sən kimsən, məni bu dərddən qurtarırsan, daha bundan belə sən mənimsən mən sənin. Fatma evə gəlib görür ki, oğlan ayılıb axsaq qızla söhbət edir. Fatma heç bir söz deməyib öz işi ilə məşğul olur. Onlar isə bir yerdə yaşamağa başlayırlar. Fatma da ələksiz qalib onlara nökrəçilik edir.

Aylar, illər keçir, Fatma isə səbr edərək yaşayırdı. Bir gün oğlan bazara gedir, arvadına deyir nə lazımsa de, alım gətirim. Qız deyir ki, mənə paltar al.

Fatmadan soruşur ki, bəs sənə nə alım.

Fatma deyir ki, mənə heç nə lazım deyil. Mənə bir səbr daşı al, bir dənə də bıçaq al gəti.

Oğlan Fatmanın tapşırıqlarını alanda satıjı oğlana tapşırır ki, bunları aldığı adamı güdməlisən, bu adam özünü öldürəjək.

Oğlan evə gəlir, bıçaq ilə daşı Fatmaya verir. Fatma onlardan xəlvət suya getmək bəhanəsi ilə səbr daşı ilə bıçağı da götürüb bir sakit yerə gedir ki, heç kim görməsin. Oğlan da Fatmanı izləyə-izləyə həmin yerə gəlir. Fatma səbir daşını qoyur qarşısına, bıçağı isə alır əlinə, bütün başına gələn əhvalatların hamısını ona danışır. Deyir:

– Səbr et, səbir daşım, eşit ay bıçağım.

Bütün başına gələnəri danışib qurtarandan sonra elə özünü bıçaqla öldürmək istəyəndə oğlan arxadan qəfil onu tutur ki, sən nə edirsən, niyə özünü öldürürsən? Bunları satan adam mənə tapşırıldı ki, mütləq səni izləmək lazımdı. Mən də səni izlədim, özünü öldürməyə qoymadım. İndi isə gedək evə. Bundan belə sən mənimsən, mən sənin. Bizi bir-birimizdən heç kim ayıra bilməz.

Oğlan Fatmanı evə gətirir, özünə qırx gün qırx geşə toy edir. Həmin bu axsaq qızı da özlərinə qulluqçu edir. Xoşbəxt həyat sürməyə başlayırlar.

DARTANLA YIRTAN

Biri var idi, biri yox idi, bir kişi var idi. Bu kişinin bir oğlu var idi. Günlərin bir günü kişinin bir qızı da olur. O, hər gün evdə olan bütün olub-qalanı yeyirdi.

Bir gün oğlan anasına deyir:

– Ana, gərək sən bu qızı öldürəsən.

Ana buna razı olmur. Oğlan itlərini də götürüb evdən qaçır. O, yolda bir qarıya rast gəlir. Qarıya deyir:

– Nənə, məni oğulluğa götürürsənmi?

Qarı razı olur. O gündən qarı ilə oğlan bir yerdə yaşayır.

Günlərin bir günü oğlanın yadına evləri düşür. O, qarıya deyir:

– Nənə, itlərin qabağına süd tökərsən. Mən gedirəm səfərə. Süd qan olsa itləri buraxarsan.

Oğlan atını minib yola düşür. O yolda bir çinar ağacı əkir. Uzun yol gəlib evlərinə çatır. Bajası qardaşını görüb sevinir, tez onun qabağına yüyürür. Onu içəri aparır. Sonra çıxıb atın qaçlarını yeyir. İçəri girib deyir:

– Bajım ölsün qardaş, Sədəfəni minib gəlmişdin?

Oğlan qorxusundan deyir: - Bəli, Sədəfəni minib gəlmişdim.

O, çıxıb Sədəfəni də yeyir. Oğlan görür ki, bajası onu da yeyəjək.

Oğlan deyir:

– Bajı, yaman suzmuşam.

Qız xəlbiri götürüb çaya gedir. Nə qədər eliyirsə su gətirə bilmir, hirsənib evə gəlir. Qardaşı isə çəkmələrini soyunub içini kül ilə doldurub baxandan asır, özüsə evin damına çıxır. O, bajası içəri girən kimi düşüb qaçır. Bajı baxır ki, qardaşı yoxdu. Görür ki, göydən çəkmə sallanır, çəkməni

özünə sarı dartanda gözüne kül dolur. O, qardaşının dalına düşüb onu qovur. Qardaşı görür ki, bəjisi ona çatıb. O, baxır ki, əkdüyü çinar böyüyüb. Deyir: " – Əyil çinarım". Çinar əyilir, o, çinara çıxır, iti çağırmağa başlayır. Qıvz gəlib çatır. Qarı itləri açıb buraxır. Oğlan itə deyir:

Dartan elə edərsən qızın bir damcı qanı yerə düşməz. Bu zaman bir damcı qan çinar yarpağının üstünə düşür. Oğlan ağajdan enir. Gedəndə qan dillənir: Məni də apar, lazım olaram.

Oğlan çinar yarpağını qırıb jibinə qoyur. Yolda bir çobanla qarşılaşır. Çobanın onun itlərinə gözü düşür. Çoban oğlana deyir:

Sənə bir sual verəjəm, əgər bildin bu köçü sənə verəjəm, yox bilmədin bu iti alıb aparajam.

Oğlan razı olur. Çoban deyir:

De görüm, bu əlimdəki ağaj nə ağajdı?

Oğlan suala cavab verə bilmir. Çoban itləri alıb aparır. Bu zaman qan dillənib deyir ki, "mır-mır mundarqa".

Oğlan çobanı çağırıb bu sözləri ona deyir:

Çoban bütün köçü oğlana verir. Oğlan nənəsi ilə xoşbəxt yaşamağa başlayır.

BÜLBÜLÜN FƏĞANI

Biri var imiş, biri yox imiş, bir təcir var imiş. Günlərin bir günü bu təcir meşədən bir bülbül tutur, onu evinə gətirir. Gözəl qəfəs düzəldir. Qəfəsi qızıl-gümüşlə, daş-qaşla elə bəzədir ki, baxan heyran qalır.

Təcir bülbülü həmin qəfəsə salır. Ona baxmaq üçün xidmətçi tutur.

Təcirin bağçası hər jür əlvən gül-çiçəklə dolu idi. Güllərin, çiçəklərin ətri adamı bihüş eləyirdi. Bağçasının ortasında yeddi yerdən fəvvarə vuran ağ mərmərdən düzəldilmiş qəşəng bir hovuz var idi.

Təcir bülbülün qızıl qəfəsini həmin çarhovuzun yanında səfəli bir yerdən asdırmışdı, hər gün səhər-axşam gedib ona tamaşa eləyirdi.

Bülbül həmişə yanıqlı havalar oxuyub, qəm çəkirdi.

Təcir quş dili bilən bir adam tapıb bülbülün nə üçün belə ah-fəğan elədiyini öyrənmək istəyir. Quş dili bilən adam deyir:

– Təcir ağa, bülbül ah-fəğan eləyib oxuyur ki, mənim əziz vətənim, yurdum-yuvam! Kaş azad olaydım, yuvamda yaşayaydım.

Mən aşiqəm dilən gəz,

Bağda gülə dilən gəz,

Qürbətdə xan olunja,

Vətəmində dilən,gəz.

Təcir görür bülbül ah-fəğan eləməkdən gündən-günə üzülür. Odu ki, onu açıb buraxır. Quş dili bilən adamla birlikdə hərəsi bir ata minib bülbülü izləyirlər. Bülbül dağlar aşır, dərələr keçir, çaylarda çimir, bulaqlardan su

icir, az gedir, çox gedir, dərə-təpə düz gedir, gəlib meşədəki ağaj ovjuqlardakı yuvalardan birinə girib deyir:

– Ah vətən, sən nə gözəlsən!

O gündən bülbül şən havalar oxuyur, azad günlər keçirməyə başlayır.

Təcir deyir:

– Çox, qəribədi, mən onu qızıl qəfəsdə, güllün-çiçəyin içində bəsləyirdim, oranı bəyənmədi, indi bir ağajın ovjuğunu ondan üstün tutur.

Quş dili bilən adam deyir:

– Təcir ağa, sən buna təəjjüblənmə. Hər kəsin vətəni, ev-əşiyi özünə xoşdu. Bülbül burada azaddı. Azadlıq hər şeydən üstündü.

ƏSİL İNSAN

Biri var idi, biri yox idi, bir qoja kişi ilə onun nəvəsi var idi. Bunlar çox kasıb idilər. Baba ilə nəvənin bir-birindən başqa heç kimi yox idi. Bunların biri yoxsul koması, bir də həyətlərində su quyuları var idi.

Bir dəfə baba ilə nəvə həyətdə oturdular zaman görürlər ki, arabanın üstündə bir qoja kişi içəri daxil oldu. O, əvvəljə su quyusundan su çəkib içdi. Sonra qabı bir kənardan asıb çıxıb getdi.

Bir neçə saat keçmiş ikinci bir qoja həyətdə daxil olur. O da həmin qoja kimi su içib gedir.

Sonra həyətdə üçüncü qoja daxil olur. Qoja arabanı kənardan saxlayır. O, gəlib su çəkir. Əvvəljə suyu babaya, sonra isə nəvəyə verir. Lap axırda isə özü içib gedir.

Nəvə soruşur:

– Baba bu neçə adam idi?

Baba cavab verir:

Bala bax, əsil bəni-insan bu idi.

AZ OLSA YAN OVUJ, ÇOX OLSA QOŞA OVUJ

Biri var idi, biri yox idi, bir kişi ilə bir arvadı var idi. Bir gün arvad kişiyə deyir ki, a kişi, get bazardan bir qazan al. Kişi gedib bir qazan alıb gətirir. Arvad soruşur:

– A kişi, bəs soruşmadın ki, qazana nə qədər duz atım?

Kişi cavab verir:

– Yox, soruşmadım. İstəsən gedib soruşaram.

Kişi yenidən bazara gedib qazan satanı tapır. Ona deyir: - Bayaq mənə satdığın qazanın duzu nə qədərdir?

Qazan satan görür ki, kişinin ağı çatmır. Ona görə də kişiyə deyir ki, qazanda su az olsa yan ovuj duz at, çox olsa qoşa ovuj. Kişinin huşu zəif imiş. Ona görə də qazan satana deyir ki, bəs mən neçə edim ki, bu söz mənim

yadımdan çıxmasın. Qazan satan deyir ki, deyə-deyə getsən yadımdan çıxmaz.

Kişi bu sözü təkrar eyləyə-eyləyə düşür yola: "az olsa yan ovuj, çox olsa qoşa ovuj".

Bir az getdikdən sonra, çöldə jüt edən bir jütçü ilə rastlaşır. Jütçü kişinin dediyi sözü eşidib, onu yolundan saxlayıb, soruşur:

– A kişi, öz-özünə nə danışırsan?

Kişi javab verir:

– Deyirəm ki, az olsa yan ovuj, çox olsa qoşa ovuj.

Jütçü başlayır kişini döyməyə. Kişi fəryad edib deyir ki, mənim nə günahım var? Bəs mən nə deyim? Jütçü deyir ki, denən "biri min olsun". Kişi indi də bu sözü deyə-deyə yola düşür.

Bir az getdikdən sonra görür ki, qəbiristanlıqda ölü basdırırlar. Bunların yanından keçəndə deyir: "Biri min olsun". Jamaat kişini tutub döyür. Kişi soruşur ki, bəs mən nə deyim?

Jamaat deyir ki, denən "Ölən bu olsun".

Kişi "Ölən bu olsun" deyə-deyə yoluna davam edir.

Bir az getdikdən sonra görür ki, bir eşşək batıb palçıqğa, sahibi nə qədər eləyər, eşşək palçıqdan çıxmır. Kişi bunların yanından keçəndə deyir: "Ölən bu olsun". Eşşəyin sahibi kişini o ki, var döyür. Kişi soruşur ki, bəs mən nə deyim? Eşşəyin sahibi deyir ki, yaxşı adamsansa, kol-kosa qısıla-qısıla, əyilə-əyilə get ki, eşşək hürksün, palçıqdan çıxa bilsin.

Kişi əyilə-əyilə, gizlənə-gizlənə üz qoyur getməyə. Bu zaman bir ovçu nişan alıb, ovu vurmaq istəyəndə ov kişini görüb hürkür. Ovçu kişini tutub döyür. Kişi deyir ki, bəs mən neynəyim?

Ovçu deyir ki, bir çomağı al çiyinə, fit çala-çala düş yola. Kişi gəlib çatır evinə. Qapıdan içəri girmək istəyir, çomaq mane olur. Arvad bunu görüb deyir:

– A kişi, o çomağı qoy yerə sonra içəri keç.

Kişi çomağı qoyur yerə, keçir içəri. Arvad deyir: - Kişi, öyrəndin? Kişi başlayır fit çalmağa. Arvad nə qədər soruşursa da kişi javab vermək əvəzinə fit çalır. Arvad kişinin çomağını götürüb salamat qalan yerinə də o vurur.

BƏNDƏ VERGİSİ

Biri var idi, biri yox idi, Gülnisə adlı yoxsul bir qarı var idi. Onun gözünün ağı qarası bir oğlu var idi. Gülnisəğilin yaşadığı kəndin kənarında hündür sıldırım qayalıq var idi. Bu qayalıqda Simurğ quşunun yuvası vardı. Hər il Simurğ quşu bu qayalıqdakı yuvasında yumurtalayıb bala çıxardı. Padşah da Simurğ quşunun balasını götürmək üçün bu kənddə yaşayan oğlan uşaqlarını növbə ilə qayalıqğa salladar, Simurğ quşunu çıxartdırardı. Bu sıldırım qayalıqğa salladılan uşaq qorxusundan xəstəlik tapardı.

Bir dəfə növbə gəlib Gülnisənin oğluna çatır. İş belə görən Gülnisə padşahın yanına gedib deyir ki, mənim gözümün ağı qarası birçə oğlum var, gəl sən mənə ağır vergi qoy, anjaq mənim oğlum o qayalıqğa sallatma. Padşah qarının vergi verə bilməyəyininə arxayın olub belə şərt kəsir ki, əgər sən hər il bu vergini verə bilməsən boynunu vurdurajağam.

Qarı hər il vergini gətirib padşaha verir. Qarının vergi verdiyini görə padşah hər il vergini çoxaldır. Görür ki, qarı bir belə vergi verməsinə baxmayaraq günü-gündən varlanır, özünün isə günü-gündən var-dövləti azalır. Padşah bu işin sirrini öyrənmək üçün qarını yanına çağırtdırıb soruşur:

– De görüm bu nə işdi, mən sənə vergini ildən ilə artıraram, sən həm bu vergini ödəyirsən, həm də günü-gündən varlanırsan? Mənim isə bir belə vergi almağımla yanaşı günü-gündən xəzinəmdən var-dövlətim azalır. Bunun sirri nədədi?

Qarı əvvəlcə sirri deməyə qorxur. Bunu görə padşah qarına heç nə etməyəyininə söz verir. Qarı deyir:

– Padşah sağ olsun! Sənə vergin bəndə vergisidi, mənimki isə Allah vergisidi. Bu sözləri eşidən padşah daha heç kəsdən vergi almayacağına söz verir.

PADŞAHIN AD GÜNÜ

Biri var idi, biri yox idi, bir padşah var idi. Günlərin bir günü padşahın adgünü olur. Saray əymləri jamaata tapşırı ki, padşahı təbrik etsinlər, ona ərməğan gətirsinlər.

Vəzir jamaata deyir:

Padşahın çox danışmaqdan xoşu gəlmir. Onu təbrikə gələndə az danışın. Sarayın qapısını açanda biriniz deyərsiniz: "Padşahı təbrik edirik". Qalanlarımız isə qarının ağzında dayanıb deyərsiz: "bütün qohum-əqrəbası ilə bir yerdə", vəssəlam.

Vəzirin məsləhətindən sonra jamaat bir qoçaq adam seçir. Padşaha apardıqları ərməğanı ona verib içəri salır, qalanları qarının ağzında dayanırlar.

Ərməğan aparının hər əlində bir bal güpəsi olur. Otağın döşəməsi çox sürüşkən olduğundan divardan tutmadan yerimək olmazmış. Kişi içəri girən kimi ayağı sürüşür, bal küpələri əlindən düşür, özü də döşəmədə sərilə qalib qışqırır:

– Vay-vay, padşahı öküz vursun!

Qarının ağzında duran jamaat isə bir ağzından onun səsinə səs verib deyirlər: "Bütün qohum-əqrəbası ilə bir yerdə".

ZƏRGƏR QIZI

Biri varmış, biri yoxmuş bir zərgər varmış. Bu zərgərin var yox, bir qızı varmış. Qız çox ağıllı, işbilən imiş. Başına gələjək hadisələri əvvəlcədən bilirmiş.

Həmin məmləkətin padşahının da gözünün ağı-qarası bir oğlu varmış. Zərgərin yaxşı bir bağı varmış. Bir gün zərgərin qızı qulluqçuların bağıda gəzirmiş. Padşahın oğlu atla gəlib bu bağından keçəndə, bağıda qızı görür. Zərgər qızına söz ataraq deyir:

**Bağıda gəzən zərgər qızı
Bağıda güllər neçədi?**

Qız isə tez cavabında ona belə deyir:

**Atlı gedən, padşah oğlu
Göydə ulduz neçədi?**

Padşahın oğlu evə gəlir, qızın sualına cavab axtarır. Çox fikirləşdikdən sonra, belə qərara gəlir ki, çoxlu yaylıq, parça alıb libasını dəyişsin, həmin bağından keçərək arşın-malı satdığına desin.

Oğlan fikirləşdiyi kimi edir. Bu vaxt zərgər qızı da bağıda gəzən qızlara deyir ki, gedin onu çağırın görək nəyi var.

Qızlar şeylərin qiymətini soruşanda, padşah oğlu deyir ki, burada sizin xanımınız kimdirsə ondan bir busə alıb bu var-dövləti verərəm. Çox söhbətdən sonra zərgər qızı, bir öpüş verir, oğlan var-dövləti onlara verir gedir.

Bir müddətdən sonra padşah oğlu yenə həmin yerə gəlib zərgər qızını bağıda gəzən görür. Sonra evə gəlib ata-anasına deyir ki, neçə olursa-olsun o qızı mənə almalıyıq. Padşah deyir ki, o qız zərgər qızıdır, sən bizə vəzir, vəkil, padşah qızı de ala. Padşahın oğlu sözündən dönmür. Padşah çarəsinə qalib oğlu üçün elçi gedir.

Zərgər qızı çox ağıllı, dərrakəli idi. O bilir ki, padşah oğlu onu öldürmək istəyir. Buna görə də o, atasına deyir ki, mənə bir kürk tikdir tükrlərinin ujunu bir neçə zıncırov olsun.

Zərgər qızın istədiyi kürkü tikdirir. Qız kürkü geyinib padşahın oğlu yatan otağa gəlib yatanda gedir. Oğlanı yatmış görüb onu oyadır. Deyir ki, mən Əzrayıləm, sənin janını almağa gəlmişəm.

Oğlan deyir ki, mənim toyuma hazırlaşınlar. Qız əl çəkmir. Çox yalvarandan sonra qız deyir ki, sənə sabah bu vaxtadək möhlət verirəm. Səhər oğlan gedib bütün qohum-əqrəbası, ata-anası ilə görüşür. Birdən yadına zərgər qızı da düşür. Həmin bağına gedir. Qız bağıda yenə də gəzirdi. Padşah oğlu ona deyir:

Bağıda gəzən bağban qızı,

**Bağıda güllər neçədi?
Halva verib, busə almaq neçədi?**

Qız deyir:

– Əzrayıl olub jan almaq neçədi?

Oğlan tez hər şeyi başa düşür. Evə gəlib deyir ki, neçə olur-olsun o, qızı mən almalyam.

Toy günü zərgər qızı işi bildiyi üçün hazırlıq görür. Hamı gedəndən sonra yatağına bəhməzlə dolu olan tuluq qoyur. Özü isə gizlənir. Oğlan gəlib qızı yatmış görür. Bıçağı çıxarıb həmin tuluğun üstündən çəkir. Elə bilir ki, axan qızın qanıdır. Deyir ki, mən söz vermişdim sənin qanını içim. Sonra qandan içir. İcəndən sonra isə deyir: "Bunun qanı nə şirindi".

Oğlan deyir ki, bundan sonra mən yaşaya bilmərəm. Bıçağı özünə vurmaq istəyir.

Qız gizləndiyi yerdən çıxır, oğlanın qolundan tutub, deyir:

Sən məni öldürmək istəyirdin, indi görürəm məni öldürməklə özünün də sağ qalacağını istəmişsən. İndi ya məni də öldür, ya da xoşbəxt yaşayaq. Bundan sonra onlar xoşbəxt ömür sürürlər.

SEHİRLİ İLAN

Biri var idi, biri yox idi, bir qoşa kişi var idi. Bunun bir qızı var idi. Kişi çox varlı idi. Bir gün kişi bərk xəstələnir, qızını yanına çağırır ona vəsiyyətdə edib dünyadan köçür. Qız atasının ölümündən çox pis olur. Vaxt gəlir, keçir. İllər dolanır.

Bir gün qız atasının qəbri üstündən gələn zaman bir çəpərə ilanın ilişib qaldığını görür. İlanın yalvarışına baxan qız onu götürüb evə gətirir. İlan demək olar ki, 20 ilə qədər qızın yanında, ona qulluqçu işləyir.

Bir gün ilan qıza deyir ki, gəl ova çıx. Onlar ova çıxmağı qərara alırlar. Az gedirlər, düz gedirlər, gəlib bir səhraya çıxırlar. Bura elə bir yer idi ki, bir damcı da su tapmaq olmazdı. Gözməkdən yorulan qız susuzluqdan yanır, özünü ova gəlməkdə günahkar bilir. Artıq onun xeyli yaşı vardı. Ona görə çox istəyirdi ki, bir oğlana qismət olsun, onun da dünyada bir yadigarı qalsın. İlan ona deyir ki, səhraya gəlməkdə səbəb var. Ey mənim xilaskarım, daşın altında bir qıfıl var, daşı qaldırıb qıfılı götürsən, onu vurub parçalsan, mən oğlana çevrilərəm. Məni koldan götürdüyün gündən bu səhranın əcdahasının quluyam. O, burada su olmadığından su dalınja gedib, nə vaxt gələjəyi mə'lum deyil. Anjaq indilərdə gələr.

Qız ilanın dediyi kimi edir. İlan çönüb bir gözəl oğlan olur. Bu vaxt göy guruldayır, ildırım çaxır, əcdaha gəlir. Oğlan çox igid idi. O, qılıncını çəkərək əcdahını dörd yerə bölür. Oğlan qızı da götürüb evlərinə gəlir. Toy edib, xoşbəxt ömür sürürlər.

PADŞAHLA OĞLU

Qədim zamanlarda ajgöz, zalım bir padşah var idi. Onun övladı olmurdu. Bir geçə padşah yuxuda görür ki, bir dərviş deyir: "Görürəm övlad dərdi çəkirsən, onu bil ki, övladın olsa peşman olarsan".

Padşah deyir. Niyə peşman oluram?

Dərviş deyir ki, sən rəiyyəyə zülm eləyibsən, oğlun da sənə zülm edəcək.

Bəli, padşahın yuxusundan doqquz ay, doqquz geçə keçir, arvadının bir oğlu olur. Uşaq qurşağajan ilan, qurşaqdan yuxarı adam şəkildə doğulur. Padşah bunu eşidir, halı xarab olur. Bu uşaq saatbasaat böyüyüb yekəlirdi. O, bir gün atasının qabağını kəsib deyir ki, mənə Rum padşahının qızını al.

Padşah deyir:

– Sənə kim qız verər?

Oğlan deyir:

– Onu bunu bilmirəm, üç günə kimi Rum padşahının qızını mənə almasan səni elə vurajam, su kimi əriyəjəksən.

Padşahın janına üşütmə düşür. Belə qərara gəlir ki, ayrı bir qız tapıb ilana alsınlar, ona desinlər ki, Rum padşahının qızındı. Padşah oğlunu çağırır deyir ki, sabah toyundu. Oğlan deyir ki, mənə elə toy eləməlisən ki, orada bütün kasıblar yeyib içsinlər, durub gedəndə də hər adama bir xələt verməlisən.

Bəli, padşah qorxusundan xəzinəsinin yarısını xərləyib oğlu deyən toyu düzəldir. Bir dələduz qızı tapıb öyrədirlər ki, deyərsən mən Rum padşahının qızıyam. Toy başlanır.

Üçüncü günün tamamında qızı gəlin aparırlar. İlan başa düşür ki, qız onu öldürmək istəyir, qızı elə vurur ki, qız o saat ölür. İlan yenə padşaha deyir ki, indi mənə Çin padşahının qızını almalısən. Əgər almasan səni elə vurajağam ki, tos-tos olajaqsan.

Padşah bu dəfə də bir qız tapıb, əvvəlki kimi öyrədir. Toy geçəsi ilan bu qızı da çalib öldürür. Aradan xeyli keçəndən sonra ilan atasına deyir:

– Sənin bütün kələklərini bilirəm. Mənə aldığı qızlar nə Rum, nə də Çin padşahının qızlarıdır. Ona görə də onları öldürdüm. Bu dəfə mənə Hind padşahının qızını almalısən, qırx gün, qırx geçə toy eləməlisən.

Padşah qorxusundan bütün var yoxunun hamısını töküüb Hind padşahının qızını alır. Xəzinəsində nə qədər qızıl, gümüş vardısı hamısını kasıblara paylayır. Xəzinə boşalır. Toy geçəsi padşahın əli üreyinin başında idi ki, yə'qin ilan bu qızı da vurub öldürəcək. Onda Hind padşahına nə javab verəcək. Hər tərəfdən ilanla qıza güdükçü qoyur. Güdükçülər geçənin bir vaxtında görürlər ki, ilan dönüb gözəl bir oğlan olub. Tez gedib padşaha xəbər verirlər. Padşah çox sevindir. Səhər oğlundan soruşur ki, niyə mənə zülm elədin, xəzinəmi boşaltdın?

Oğlan deyir:

– Zülmə yıxdığın dövləti, varı kasıblara qaytardığın üçün mən də jamaatın alqış-duasından sonra dönüb bir oğlan oldum.

HAQ VAR, DİVAN YOXDU

İki təcir gedir başqa bir ölkəyə alverə. Onlardan birinin alveri yaxşı gedir. Digərininki isə uğursuz olur. Alveri yaxşı getməyən yoldaşına deyir ki, səni öldürəyəm. Nə üçün sənin alverin yaxşı gedir, məninki pis.

Alveri yaxşı gedən təcir deyir ki, mənə öldürmə. Təcir onunla razılaşmayıb deyir:

– Səni öldürməliyəm. Axır sözünü de.

Təcirin ələli kəsilib son sözünü deyir:

– Mənim arvadım hamilədi, əgər oğlum olsa, adını qoyarsan haq var, divan yoxdu.

O, vəsiyyətini edəndən sonra təcir onu öldürür, var-dövlətini də götürüb qayıdır öz ölkələrinə. O, gəlib yoldaşının ailəsinin yanında başlayır ağılamağa ki, ərin öldü. Mən onu yaxşı dəfn etdim.

Arvadı deyir:

– Bəs onun son sözü nə oldu?

Təcir: - Son sözü bu oldu ki, mənim oğlum olsa adını qoyarsan, haq var, divan yoxdu.

Belə də olur. Həmin kişinin arvadının bir oğlu olur. Adını qoyurlar haq var, divan yoxdu.

İllər keçirg Uşaq böyüyür. Uşaq başqa uşaqlarla oynadığı vaxt, Şah Abbas dərviş libasında vəzir Allahverdi xan ilə oradan keçirmiş.

Uşaqlardan biri oyun zamanı uşağın adını çağırır. Şah Abbas bu adı eşidən kimi uşağı yanına çağırır deyir:

– Oğlum, sənin adın nədi?

– Baba, mənim adım haq var, divan yoxdu.

Şah Abbas uşağdan soruşur ki, atan varmı?

O deyir:

– Atam yoxdu.

– Anan var?

– Bəli, var.

– Onda get anana de ki, dərviş baba səni çağırır.

Uşağın anası gəlir.

Dərviş soruşur:

– Bu nə addı uşağa qoymusunuz?

Anası deyir:

– Ərim bir nəfər ilə alverə getmişdi. Orada vəfat edib. Mənə vəsiyyət edib ki, oğlum olsa adını elə qoyum.

– Dərviş deyir.

– Sənin ərinlə alverə gedən adam dururmu?
– Bəli.
– Onda onu çağır gəlsin bura.
Kişini çağırırlar.
Şah Abbas soruşur:
– O uşağın adını kim dedi ki, elə qoyun?
Tajir deyir:
– Uşağın atası mənim yanımda öldü, vəsiyyəət etdi ki, oğlum olsa adını qoyarsan haq var, divan yoxdu.
Dərviş:
– Kişi mənimlə gedəjəksən.
Kişi getmək istəmir. Belə olan vaxt Şah Abbas deyir ki, mən dərviş yox, Şah Abbasam. Mənimlə gedəjəksən.
Kişi Şah Abbasla gedir.
Şah Abbasın imarətinə çatanda şah deyir ki, vəzir onu təhvil götür, boynuna qoy gör düzü neyə olub.
Vəzir Allahverdi xan onun boynuna qoyur. Gəlib şahə xəbər verir ki, şah sağ olsun, boynuna aldı.
Səhər şah ölənin kişinin arvadını, uşağını çağırtdırır yanına. Tajirin bütün var-dövlətini verir arvada. Özünü də dar ağajından asdırır. Arvada deyir:
– Qızım, get o uşağın adını dəyiş. Bil ki, haq da var, divan da.

ÇOBANLA TƏNBƏL QIZ

Qədim zamanlarda varlı bir kişinin üç qızı var idi. Ortañjilla kiçik qız o qədər tənbəl idi ki, üç gün aj qalsa da durub bir tikə çörək almağa ərinərdi. Gün-günortaya kimi yatar, əlini ağdan qaraya vurmazdı. İş o yerə çatmışdı ki, ata-anası qızlarının tənbəliyindən jana doymuşdu.

Qızların atası hər yerə jar çəkdirib bütün dayələrə və'd etmişdi ki, kim mənim qızımı tənbəllik azarından xilas eləsə onu dünya malından qane edəjəyəm. Hansı tərbiyəçi gəldisə qızın tənbəliyinə ələj tapa bilmədi. Günlərin birində bu əhvalatı bir çoban eşidir. Çoban nənəsini də götürüb gedir həmin kişinin yanına, əhvalatı eşitdiyini ona bildirib deyir:

Əmi, məni gəlmişəm ki, qızını aparım nənəmin yanında bir il qalsın. Əgər qızının tənbəlliyi getməsə, mənə nə jəza istəsən verərsən.

Kişi qızının əlindən jana doydüğundan çobanın sözünə razı oldu. Onların evlərinin yerini öyrəndi. Qız o qədər tənbəl idi ki, piyada getmək istəməirdi. Odu ki, çobanla nənəsi onu çox çətinliklə evə gətirirlər.

Qız çobanın evinə gələnin kimi çəkilib bir künjdə oturur. Onlar hər nə soruşurlarsa tənbəllikdən jəvab vermir. Həmin gündən çobanla nənəsi hər nə yeyib içirdilərsə, qıza heç nə təklif eləməirdilər. Düz üç gün nənə-bala yeyib-İçdilər. Qız baxa-baxa qalır. Zalım qızı tənbəllikdən ağzını açib çörək də

istəyə bilmirdi, az qalırdı ajından ölsün. Bir gün çobanın nənəsi evi süpürüb süpürgəsini atdı qızın üstünə, dedi:

– Ay mitil qızı, mitil, heç olmazsa oturduğun yerdə yan yörəni süpür, zibilin içində oturmusan.

Qız süpürgəni əlinə alıb ölüm-zülüm oturduğu yerdə yan-yörəsinə çəkir. Çoban bu əhvalatı görənin kimi qıza bir tikə çörək verir. Qız çörəyi yeyir. Səhər açılır, arvad yenə evi süpürüb süpürgəni qıza atıb deyir:

– Ay bala, bir utan, abır həyə elə, yekə qızsan, toz torpağın içində oturubsan, heç olmazsa oturduğun yeri süpür.

Qız bu dəfə həm oturduğu yeri, həm də yan yörəsinə süpürdü. Bu işdən sonra qıza bir parça çörək verdilər. Sabahı gün çobanın nənəsi qab-qaçağı qızın qabağına töküb deyir:

– Onu bunu bilmirəm, əgər bu qabları yumasan ajından ölsən də sənə çörək verməyəjəyəm.

Qız çox çətinliklə qabları götürüb həyəətə çıxır, deyinə-deyinə bir təhər qabları yuyur. Bu dəfə həm onun çörəyini artırır, həm də xörək verirlər. Belə-belə çobanın nənəsi qıza hər gün iş gördürməmiş yemək vermir. Gün dolanır, ay keçir, qız iş görməyə adət edir, əməlli-başlı qoçaqlaşır.

İl tama olur, qızın atası onun yanına gəlir ki, görsün çoban vədini yerinə yetiribmi?

Kişi gəlib qızı ilə görüşür. Görür ki, o bir əl-ayaqdadır ki, elə bir ildırım parçasıdı, köhnə tənbəllikdən əsər də qalmayıb.

Qız o saat gətirib çörək bişirir, süfrə salır, təkjə oturub yeyir, sonra da süfrəni yığır. Atası bu işə təəjjüb edib deyir:

– Ay qız, bu nə əhvalatdı, gətirdin özün çörək yedin, heç mənə bir quru təklif də eləmədin?

Qız deyir:

– Ata buranın ayrı qaydası var. Kim ev süpürüb qab yumasa, iş görməsə ona yemək verməzlər. Sən nə ev süpürübsən, nə də iş görübsən. Odu ki, yemək təklif eləmədim.

Kişi başa düşür ki, qızını bu yolla işə alısdırılar. Odu ki, çobana "afərin" deyib, ondan razı qalır. Kişi çobana çoxlu xələt verir. Qızı evinə gətirir.

OĞURLUQ ƏHVALATI

Biri var idi, biri yox idi, bir oğru kişi var idi. Bir gün bu kişi yenə həmişəki kimi oğurluq eləməyə gedir. O, bir kasıbın inəyini açır. İnak yiyəsi oyanır ki, inəyi aparmaq istəyirlər. Oğrunun arxasınca öz inəyini sürür. Gedib oğrunun məhəlləsinə çatır, qapının çölündən qayıdıb qaçır. Oğru fikirləşir ki, yə'qin bu inəyin yiyəsidir. Tez ondan əvvəl qazının yanına gəlib deyir:

Oğurluğa gedən biz,

**Yağmadı qar, itmədi iz.
Bizim jibimizdə ki, yüz
Sizin palazın altına düz.
Mən qapıdan vız,
Sən davaçıynan üz.
HƏR KƏS NƏ ETSƏ, ÖZÜNƏ EDƏR**

Biri var imiş, biri yox imiş, ağıllı bir padşah var imiş. Bir gün bu padşahın yolu bazardan düşür. Bazarın bir künjündə qoja bir kişi oturub nə isə danışmış. Padşah bu kişinin söznə qulaq asmaq üçün ayaq saxlayır. Kişi deyirdi: "hər kəs nə etsə özünə edər".

Padşah bu sözləri eşidjək qojaya yaxınlaşıb onun imarətinə getməsinə xahiş edir. Qoja razı olur. Padşah qoja üçün hər bir şərait yaradır. Hətta onu vəzirdən, vəkildən üstün tutur. Qojaya deyir ki, "hər kəs nə etsə, özünə edər", - kəlməsini hər gün onun qulağına desin.

Padşahın qojaya belə hörmət etməsinə vəzirin, vəkilin ajiği tutur. Vəzir qojanın bu işini pozmaq üçün hiyləyə əl atır. Qojanı öz evinə qonaq çağırır. Ona yemək hazırladır. Qoja yeməyi yeyəndən sonra başa düşür ki, vəzir ona yeməkdə sarımsaq verdirib. Qoja vəzirə yalvarır ki, əgər bu iyi məndən rədd etsən bir aylıq qazanımı sənə verəjəm. Vəzir sarımsağın iyinin getməsi üçün qojaya üstən soğan da yedirir. Qoja soğanı yeyəndən sonra onun ağzının iyindən durmaq olmur.

Qoja vəzirə deyir:

– Sən bu hiylə ilə mənim çörəyimi niyə kəsdin?

Qoja o bir kəlmə sözü səhər-səhər gedib padşaha deyir. İy gəlməmək üçün ağzını dəsmal ilə bağlayır. Vəzir qojadan qabaq gedib padşaha deyir ki, qoja jamaata yayıb ki, padşahın ağzının iyi gəlir, bizdən də bir sarıq alıb ağzını bağladı ki, belə gedib o bir kəlmə sözü padşaha deyim. Elə bu zaman qoja ağzı sarıqlı içəri girir. Padşah əmr edir ki, dayan. Qoja dayanır, danışmaq üçün padşahdan izin istəyir. Padşah izin vermir. Tez xəzinədarın üstünə bir kağız yazır ki, bu kağızı sənə kim gətirsə, boynunu vurub xonçada mənə göndərərsən. Qoja kağızı alır. Savadsız olduğundan onu oxuya bilmir. Elə çölə çıxan kimi vəzirin oğlu onu qabaqlayır. Ona deyir ki, axşam atama söz verdin ki, bir aylıq gəlirini ona verəjəksən, indi ver. Qoja kağızı ona verir. Elə bilir ki, həmişəki kimi padşah kağızı xəzinədən pul almaq üçün verib. Aradan çox keçməmiş vəzirin oğlunun başı xonçada padşaha gəlir. Vəzirin gözü kəlləsinə çıxır. Padşaha deyir:

– Sənə nə etdim ki, mənim oğlumun başını vurdurdun.

Qojanı tez çağırırlar. Qoja başına gələni padşaha danışır. Qojanın "hər kəs nə etsə özünə edər" - kəlməsi axrı düz olur.

AĞILLI GƏLİN

Biri var idi, biri yox idi, bir kişi ilə bir arvad var idi. Onların yeddi oğlu vardı. Yeddi oğul ata-anası ilə çox kasıb dolanırdılar. Çətinliklə də olsa oğlanlar özləri üçün ailə qurdular, ev-eşik sahibi oldular. Ata, ana, yeddi oğul, yeddi gəlin geçə-gündüz işləyirdilərsə yenə də kasıb dolanırdılar. Bir gün axşam bütün ailə evə toplaşmışdı. Böyük oğlanın arvadı axşam qaynatasına, qaynanasına, qayınlarına, onların arvadlarına dedi:

– Yeddi oğul, yeddi gəlin, qaynana, qaynata geçə-gündüz işləyirik, nəyə görə kasıb yaşayırıq? Gəlin evimizdə bir ağsaqqal seçək, onun dediyi ilə hərəkət edək.

Qaynata yerindən durub dedi:

– Qızım, bir halda bu fikir sənin ağılına gəlib, bu gündən səni evimizin ağsaqqalı seçirik.

Gəlin çox dedi ki, yox, ağsaqqal siz olmalısınız, siz bizim böyüy-ümüzünüz. Anjaq qaynatası razı olmadı, dedi ki, mənim təklifim budu ki, sən bizim evimizdən ağsaqqalı olasan.

Gəlin dedi:

– Əgər siz mənim bu evdə böyük olmağımı istəyirsinizsə, görək mənim dediyimi hamı eşitsin. Hamı dedi ki, sən nə desən bizim üçün qanundu. Gəlin elə həmin gündən təklif etdi ki, bu gündən e'tibarən kim hara getsə əlibos evə qayıtmasın. Kimin əlinə nə düşsə evə gətirsin.

Gəlinin dediyi kimi, evin bütünü ailə üzvləri hara getdisə, hərəsi əlində bir şeylə evə qayıtdı. Evin bütün ailə üzvlərinin gətirdikləri şeylər həyətdə bir yerdə toplanırdı. Bütün həyət daşla, ağajla doluydu. Gəlin də hər gün nəzarət edirdi ki, gələnlər evə əli boş gəlməsin.

Bir gün gəlinin əri evə gələrkən bir şey tapmır. Kolun üstündən bir ilan qurusunu götürüb əlində fırlaya-fırlaya həyətə yığılan odunun üstünə atır. Gəlin bunu görür, anjaq heç nə demir.

Bir gün padşahın qızı çaya çimməyə gedir. O, qızıl üzüyünü, boyunbağını, bütün qızıl əşyalarını çıxarıb paltarının üstünə qoyur, çimməyə başlayır.

Elə bu vaxt qızılquş göydən uçarkən çayın qırağında parıltını görüb ora enir, qızıl şeyləri dimdiyinə alıb havaya qalxır.

Qızılquş kasıb ailənin evinin üstündən keçəndə odunların üstündə ilan qurusunu görüb, qızilları ora atır. İlan qurusunu götürüb yenidən havaya qalxır.

Səhər, gəlin yenə də bütün ailənin gedişinə, gəlişinə fikir verirdi. Bu vaxt görür ki, odun topunun üstündə bir şey parıldayır. Görür ki, qızıldı. Qızilları götürür, bu sirri heç kimə bildirmir.

Axşam ailə bir yerə toplaşanda gəlin deyir ki, səhərdən başlayacağıq ev tikməyə. Gəlin qardaşlar üçün ev tikdirməyə başlayır.

Ev hazır olur. Gəlin deyir ki, bu gündən sonra bir yerdə yeyib-içəyəyik, ayrı-ayrı evlərdə yaşayaçağıq.

Gəlinin bu hərəkəti bütün ailə üzvlərinin hamısının xoşuna gəlir. Həmin gündən ailə xoşbəxt, firavan yaşamağa başlayır.

TAMAH

Biri var idi, biri yox idi, bir padşah var idi. O iki il idi ki, padşahlıq edirdi. Amma bu iki ildə bir dəfə də olsun heç kəs padşahdan kömək istəməmiş, heç kəs öz dərdini, ehtiyajını ona söyləməmişdi. Bu padşahı narahat edirdi. Padşah vəzir-vəkili çağırıb fikrini onlara söyləyir, əmr edir ki, vəzir də, vəkil də jamaat arasına çıxıb onlara söyləsinlər ki, niyə öz ehtiyajlarını, istəklərini padşaha söyləməzlər, bəlkə padşahdan zəhlələri gedir.

Vəzir-vəkil jamaatın arasına gedib padşahın söylədiklərini çatdırır. Bunu eşidən bir nəfər kəndli irəli çıxıb deyir ki, mənim ehtiyajım var. Ondan başqa bir nəfər də ehtiyajı olduğunu deyir. Onlar vəzir-vəkilin arxasına düşüb gəlirlər padşahın hüzuruna. Padşah onlardan soruşur:

– Deyin görüm dərdiniz nədi, nə istəyirsiniz?

Hər iki kəndli ailələrinin çox olduğunu söyləyir, padşahdan torpaq istəyir.

Padşah bunu biləndən sonra, üzünü vəzir-vəkilə tutub deyir ki, mən metrə ilə yer vermərəm.

Vəzir, vəkil, padşah atlanıb, kəndliləri də özləri ilə aparırlar. Onlar gəlib çıxırlar böyük bir əkənək yerinə. Padşah atdan düşüb, bir ağajın kölgəsində rahatlandıqdan sonra, vəzir-vəkili yanına çağırıb deyir:

– Bunların birinin üzünü gündoğana, o birinin üzünü isə günbatana salın. Mən onlara yeri yeriməklə yox, yüyürməklə verəyəyəm. Kim nə qədər qaça bilsə ona qaçdığı qədər yer verəyəyəm.

Belə də olur. Onlardan biri gündoğana, o birisi isə günbatana sarı qaçır. Bunlardan biri o qədər tamahkar idi ki, yorulanda papağını, köynəyini atır, lap nəfəsi kəsildəndə isə yıxılıb ayağa qalxa bilmir. Belə olanda əlini uzadıb torpağı jızır.

Padşah bir vaxt baxıb görür ki, hər ikisi sərili qalıb. Vəzir-vəkil padşahın yanına qayıdır, əhvalatı ona söyləyirlər. Padşah onların hərəsinə bir güzgü verib göndərir ki, əgər ölüblərsə onları elə sərillədikləri yerdə dəfn edin. Vəzir-vəkil belə də edir. Tamah o qədər güj gəlmişdi ki, hər iki kəndlinin nəfəsi kəsilib öljüyəyə qədər qaçmışdılar.

HALAL ZƏHMƏT

Biri var idi, biri yox idi Rüstəm adlı bir kişi var idi. Onun bir oğlu var idi.

Oğlan çox erköyün böyümüşdü, əlindən heç bir iş gəlmirdi. O böyüyüb ailə qurmaq yaşına çatırdı. Ata çox götür-qoy edir, fikirləşirdi ki, dünyanın işini bilmək olmaz, bu gün sabah mənim başıma bir iş gəlsə oğlan ortada qalajaq, çünki əlində bir sənəti yoxdu. Əgər onu evləndirsəm ailəsini neçə saxlaya bilər? Adi bir işi bajarmır.

Kişi çox fikirləşəndən sonra belə qərara gəlir ki, oğlunu yanına çağırır, ona öyüd-nəsihət versin. Oğlan atasının məsləhəti ilə qazanj dalınja gedir. O çox gəzdikdən sonra yorğun halda evə qayıdır. Anasından beş qəpik alır. Axşam atası oğlunu yanına çağırır, deyir:

– Oğul, gəl görüm qazanj gətirmisənmi?

Oğlan səssiz-səmirsiz atasının qarşısında dayanır.

– Bəli, ata budu mənim qazanjım.

Ata pulu götürüb, o üzünə, bu üzünə baxır, sonra ojağa atır. Oğlan dinməz-söyləməz atasına baxır, sakitjə dillənir:

– Ata, pulu niyə ojağa atdın?

– Oğul, bu sənin öz qazanjın deyil. Sabah yenə gedib beş qəpik qazanıb gətirərsən.

Oğlan məyus halda geçəni yatır. Səhər tezdən yenə də qazanj dalınja yollanır. Çox gəzib dolandıqdan sonra istəyir yük daşımaqla beş qəpik qazansın. İşə başlayır, işin ağır olduğunu görüb dilxor evə dönür. Anasına yenə yalvarıb ondan beş qəpik pul alıb arxayınlaşır.

Axşam atası yenə ojağın yanında oturub qəlyan çəkirdi. Bir azdan oğlunu yanına çağırır bu günkü qazanjının haqqında soruşur. Oğlan əldə etdiyi pulu ona uzadır. Ata yenə bu pula diqqətlə nəzər salıb onu ojağa atır. Yenə oğluna deyir ki, sən öz qazanjını gətirməmişən. Sabah hökmən öz qazanjını gətirərsən.

Ertəsi gün oğlan xeyli fikirləşəndən sonra, anasının da ona pul verməyəyeyini bilib yola düzəlir. Gedib bazar ağzında yük daşımağa başlayır. Çox çətinliklə olsa da alın təri ilə yük daşıyır beş qəpik qazanır. Axşam yorğun halda evə dönür. Şam yeməyindən sonra atası yenə də onu yanına çağırır soruşur:

– Oğul, bu günkü qazanjını gəti görüm.

Oğlan atasına yaxınlaşır pulu ona verir. Ata yenidən pulu ojağa atır. Oğlan bunu görüb qızarmış gözün arasından pulu çıxarır. Ata gülümsünüb deyir:

– Oğul, indi başa düşdüm ki, bu pulu sən öz alın tərnlə qazanmışan. Görürsənmi zəhmətlə qazanılan pul neçə şirin olur.

REHANLA KAMAL

Biri var idi, biri yox idi Əhməd adlı bir kişi var idi. Onun Rehan, Kamal adlı iki uşağı var idi. Bir gün Əhmədlə arvadı qonşuya gəlmişdilər. Uşaqlar

evdə qalmışdı. Axşam idi, qaranlıq düşürdü. Rehan qarıya çıxıb dedi:

– Gedək, bağda bir az gözək.

Kamal dedi:

– Yox, atam gələr, savaşar.

Rehan dedi:

– Tez qayıdırıq.

Kamal onun sözünü yerə salmadı. Hər ikisi bir-birinə qoşulub bağa getdi. Bir də gördülər, bir yekə qurd onlara tərəf gəlir. Uşaqlar çığır-çığır qaçmağa başladı. Qurd onların qabağını kəsdi, dişlərini qıjayıb dedi:

Hara qaçırırsınız? Düşün qabağıma.

Kamal dedi:

Ey qurd, sən balalarının janı, bizi yemə, qoy gedək.

Qurd onların hərəsinə bir quyuruq vurub, dedi:

– Düşün qabağıma.

Uşaqlar ağlaya-ağlaya onun qabağına düşdülər. Qurd onları öz yuvasına apardı. Qurdun balaları analarına dedilər:

– Ana bunları yeməyə, oynadaq.

Anaları razı oldu, Rehanla Kamalı balalarına verdi.

Qurdun balaları Rehanla Kamalı içəri apardılar, onlara qoyun quyruğu yedirdilər. Bir neçə gün keçdi. Rehanla Kamal qurd balaları ilə dost oldular. Onlara oxumaq, oynamaq da öyrətdilər. Bir gün qurd çox gəzdirdi, yeməyə bir şey tapmadı, aj evə gəldi. Kamalı yemək istədi, balaları ağlaşdı qoymadılar. Qurd o gejdə aj yatdı. Səhər tezdən qurd uşaqları yenə yemək istədi, balaları qoymadı. Qurd o gün bir yana çıxmıdı. O, gejdəni araya salmaq, uşaqların birini yemək istəyirdi. Kamal da bunu duymuşdu. Günortaüstü qurd ilə balaları yatmışdılar. Kamal tez bir ojaq qaladı. İki şişi qızdırdı. Uşaqlar şişləri götürüb qurdun gözlərinə soxdular, qapıdan çıxıb qaçdılar. Qaçqaq bir meşəyə çatdılar. Bir də gördülər bir ayı onlara tərəf gəlir. Ətlərini qumla doldurub bir ağajın başına çıxdılar. Ayı gəldi, ağaja dırmaşdı. Uşaqların yaxınlığına çatanda uşaqlar onun gözlərinə qum səpdilər. Ayı tappılı ilə yerə düşdü, gözlərini ovmağa başladı. Kamal tez düşüb qaçdılar, gəlib bir mağaraya çatdılar. Mağaraya girib gördülər, burada bir küp qarısı oturub ki, gözlərindən ilan-qurbağa tökülür. Qarı uşaqları görə kimi dişlərini şaqıldadıb dedi:

– Siz xoş gəlmisiniz. Nə bildiniz ki, mənim könlümə insan əti düşüb?

Kamal dedi:

– Qarı nəyə, biz altı ayaq, yeddi baş pəhləvanın uşaqlarıyıq.

Qarı dedi:

– Altı ayaq, yeddi baş da adam olarmı?

Kamal dedi:

– İndi gələr görərsən.

Qarı dedi:

– Haradadı?

Kamal dedi:

– Yoldadı. Bu saat gələr.

Qarı dik sıçrayıb dedi:

– Mən getdim, məni görməz.

Qarı küpə minib göyə qalxdı, yox oldu.

Uşaqlar qarının evindən adama bir xurjun qızıl götürüb yola düşdülər. Aj-susuz üç gün yol getdilər. O ki var taqətdən düşdülər. Bir ağajın dibində yerə oturdular. Bir-birinin boynunu qujaqlayıb yatdılar. Bunlar burada qalsınlar, sizə uşaqların ata-anasından xəbər verim.

Əhməd kişi ilə arvadı qonşudan evə gəldilər, gördülər uşaqlar yoxdu. Nə qədər axtarılsa, tapa bilmədilər. Ayaqlarına dəmirdən çarıq geydilər, əllərinə dəmirdən əsa aldılar, uşaqlarını axtarmağa başladılar. Kəndləri, şəhərləri, meşələri gəzdilər, uşaqlardan bir nişan tapmadılar. Nələj qalıb ağlaya-ağlaya evlərinə qayıtdılar. Yolları həmin ağajın dibindən düşdü. Gəlib nə gördülər? Uşaqlar bir-birinin boynuna sarılıb yatıblar. Ata-ana gözlərinin yaşını tökə-tökə onları ayıldı. Onlara su, çörək verdilər. Uşaqlar özlərinə gəldilər. Ata anaları tanıdılar, boyunlarına sarıldılar. Uşaqlar başlarına gələn əhvalatları onlara danışdılar. Qızıl dolu xurjunları götürüb sevinə-sevinə evlərinə gəldilər.

GÜLHÜSEYN PƏHLİVAN

Biri var idi, biri yox idi. Gülhüseyn adlı bir oğlan var idi. O, çox qüvvətli bir oğlan idi. Bu oğlanın Heydər adlı bir əmisi var idi. O, əmisinin heyvanlarını otarırdı. Hüseyin bir gün meşədə qoyun otarkən gördü meşədə bir atlı keçdi. Atlı yaxınlaşıb Gülhüseynə soruşdu:

– A bala bəlkə yeməyə bir tikə çörəyin ola.

Gülhüseyn dedi: -Niyə olmur, olar.

Gülhüseyn hövkəsindən bir parça çörək çıxarıb yeddi tikə elədi, taxta kasasına da qoyun südü tökdü qoydu atlının qabağına.

Atlı doyunja yeyib Gülhüseynə çox sağ ol dedi.

Gülhüseyn dedi:

– Sən nə yedin, bu ki, uşaq yeməyidi.

Atlı təəjjüblə Gülhüseynə baxdı. Ondan soruşdu ki, oğul sən nəçisən? O, dedi:

– Əmi, mən yetim oğlanam, heç kəsə yoxdu. Birjə Heydər adlı bir əmim var, o məni saxlayır, mən də onun qoyunlarını otarıram.

Atlı dedi:

– Oğul sən mənimlə gedərsənmi?

Gülhüseyn dedi: -Niyə getmirəm, gedərəm. Qoy sürünü aparıb təhvil verim sonra gedərəm.

Gülhüseyn sürünü aparıb əmisinə verib dedi:

– Əmi, mən getdim.

Əmisi soruşdu:

– Hara gedirsən? Gülhüseyn dedi:

– Gələrəm danışaram, indi tələsirəm.

Bir qədər getdikdən sonra atlımın evinə çatdılar. Oturub yeyib-içdikdən sonra atlı Gülhüseynə dedi:

– Mənə oğulluq edərsənmi?

Gülhüseyn dedi: -Niyə etmirəm, edərəm.

Onlar bir neçə müddət ata-oğul kimi dolandılar. Bir gejə yatmışdılar, gejenin yarısı Gülhüseyn yuxudan ayılıb gördü ki, hardansa toy səsi gəlir. O, durub oynamağa başladı, bu zaman ev silkələnməyə başladı, kişi yuxudan ayılıb gördü ki, Gülhüseyn bir sındırır ki, gəl görəsən, ev ayağının altında tərpenir.

– Ay oğul, sən neyləyirsən.

Gülhüseyn dedi:

– Görmürsən oynayıram.

Kişi:

– Ehməl oynay, evi uçurarsan.

Gülhüseyn soruşdu: Ata, bu kimin toyudu?

Kişi dedi:

– Bəs bu toy padşahın oğlunun toyudu.

Gülhüseyn dedi: -Mən gedirəm o toya.

Kişi dedi:

– Getməg

Kişinin sözü ağzında qaldı.

Gülhüseyn geynib toya getdi. Gəlib gördü ki, burda tamam başqa dәм-dəsgah var. Tez özünü yemək bişirən aşbazın yanına verib, xəbər aldı.

– Bu nə dәм-dəsgahdı.

Aşbaz dedi: - Bu padşahın oğlunun toyudu, amma firəng padşahı bu padşah üzərinə qoşun göndərib.

Gülhüseyn dedi:

– Mənə yemək verin.

Aşbaz buna yemək verdi, o, bir qazan yeməyi yeyib doymadı, ikincisini istədi, onu da yedi, sonra isə su istədi. Aşbaz gördü ki, buna su çatdırma bilməz, ona dedi ki, padşaha deyin ki, qoşunun qabağına mən çıxajam. Bunu eşidən padşah əmr etdi ki, onu içəri gətirsinlər. Gülhüseyn içəri girəndə gördü ki, içəridə qırx dənə pəhləvan oturub. O, salam verdi. Heç kim onun salamını almadı. O, pəhləvanın birinə yaxınlaşıb qulağını qopardı, o birinin burununu çıxardı, hamısını şil-küt etdi. Padşah bunu görüb dedi ki, kim mənə istəyir buna xələt versin. Gülhüseyn dedi ki, padşah sağ olsun, mənə heç nə

lazım deyil, mənə bir Heydər əmim var, onu bura gətizdir.

Onu gətirirlər. Padşah Heydər əmiyə bir kənd bağışlayır.

Padşahın üstünə gələn qırx pəhləvan geri qayıdıb Firəng padşahının üstünə gedir, əhvalatı ona danışirlər. Firəng padşahı yenidən bu padşahın üstünə qoşun göndərir. Gülhüseyn qoşunu yenə darmadağın edir. Bunu görən padşah öz padşahlıq tajını, qızını verir Gülhüseynə. Onlara qırx gün, qırx gejə toy edir, şad, firavan yaşayırlar.

RƏVAYƏTLƏR

HƏYAT DƏRSİ

Keçmişdə Şuşada Hacı Qulunu tanımayan olmayıb. Bir gün Hacı ev tikdirmək üçün bir neçə usta çağırır. Onlar qiymət barədə barışmırlar. Mübahisənin qızğın yerində oğlu Hacıya yaxınlaşıb bazara gedəyini bildirir. Hacı ona bir neçə şeylə yanaşı yumurta almağı da tapşırır. O jibindən bir halqa çıxardaraq oğluna verib, deyir:

– Al bu halqanı, hansı yumurta halqadan keçməsə onu alarsan.

Ustalar bir-birinə baxıb görürlər ki, belə xəsis adamdan bu boyda tikinti haqqını çətin alajaqlar, odu ki, müxtəlif bəhanələrə əl atırlar. Hacı onların səsinə kəsib deyir:

– Ay mənim əzizlərim, alver başqa işdi, ev tikmək başqa. Mənim oğlum javandı, onu başa salıram ki, ay oğul ticarət də bir məktəbdə, gərək hər şeyə, yumurtanın özünə də diqqət yetirəsən. Bununla da mən ona demək istəyirəm ki, ay oğul onu bil ki, pul qazanmaq asandı, xərjləmək çətin. Mənə yumurta o qədər də vəjib deyil, mən oğluma pul xərjləmək dərşini öyrədirəm.

SAYBALI YASA GEDİR

Rəvayətə görə Saybalı kəndində zalım bir kəndxuda varmış. Onun jamaata etdiyi zülmün həddi-hüdudu yoxmuş. Buna görə də böyüklü-küçüklü hamının bir arzusu varmış: "bu zalım tez öləydi".

Bir səhər kəndə xəbər yayılır ki, kəndxuda ölüb. Jamaatın sevinji yerə-göyə sığmır.

Kəndxudanın övladı, yaxın qohumu yoxmuş. Arvadı onun ölümünü kimə deyirsə heç kəs kəndxudanın dəfini ilə maraqlanmır. Ələtsiz qalan arvad kəndin ən hörmətli ağsaqqalının yanına gedib, ondan kömək istəyir. Ağsaqqal dərin fikrə gedir ki, jamaatı bu işə neyə jəlb etsin? Çox tərəddüddən sonra ağsaqqal qüruru onun qəzəbinə üstün gəlir:

Arvadımı çağırıb deyir:

– Sən get, mən də kömək gətirib gəlirəm.

Ağsaqqal hər kənddən bir nəfərə tapşırır ki, adamları kəndxudanın həyətinə toplayın. Özü isə hamıdan qabaq ora gedib həyətdə jamaatı gözləyir.

Kəndxudadan əzab-əziyyəət görmüş kəndlilər onun dəfininə çox könülsüz gedirlər. O, vaxtdan da işə, bir çağırışa könülsüz, ayağını sürüyə-sürüyə gedənlər haqqında deyilir: - "Elə tərənirsən ki, elə bil Saybalı yasa gedir"

ÇÖRƏYİN DUZU VAR, SUYUNKİ YOX!

İki yolçu bir kəndin arası ilə gedirmiş. Onlar suzurlar. Bir həyətin barısından boylanarkən ev sahibini həyətdə görürlər. Salamlaşdıqdan sonra ondan su istəyirlər. Ev sahibi deyir:

– Buyurun evə gəlin, atdan düşün, uşaqlar sizə çay-çörək hazırlasınlar.

Atlılardan yaşja böyüyü javab verir:

– Sağ ol qardaş, biz uzaq yol gedəyək, çörək üçün ləngiyə bilmərik. Bizə anjaq su lazımdı.

Ev sahibi qonaqpərvərliyini sübut etmək üçün təkid etdikdə yolçular deyir:

– Qardaş, bizi çox bərkə çəkmə, çörək yeyə bilməyək, çünki suyun duzu yoxdu, çörəyin duzu var.

Ev sahibi sonra başa düşür ki, atlılar oğru imiş.

ANDIN İKİ BAŞI VAR

Bir çoban qoyun otarırmış. Axşam tərəfi sürünü yatağa gətirəndə bir axsaq qoyun çoban itilə örüşdə qalır. Qaranlıq qarışır. İtlə qoyun bir az aralıda şaqıltı eşidir. Janavarla tülkü onlara yaxınlaşanda it qoyuna deyir ki, mən çökəkdə gizlənəyəm, janavarla tülkü gəlib sənə deyəklər ki, bizim otlağımızı niyə korlayırsınız? Sən onlara de ki, otlaq sizindisə and için. Dəsələr ki, nəyə and içək, de ki, o təpəyə and için, mən inanıram anda, sonra məni yeyərsiniz.

Janavar deyir ki, and içməyə nə var? Tülkü onu məzəmmət edir, janavar razılaşmır, üzünü təpəyə tərəf tutub and içəndə it çökəkdən çıxır. Janavar aralı idi, tülkü itə yaxın idi. İt tülkünün quyruğundan tutur, tülkü dartımb qaçmaq istəyir, quyruğu qopub itin ağzında qalır.

Tülkü janavara çatıb ufuldaya-ufuldaya deyir:

– Sənə demədim andın iki başı var?

AŞIQ VALEHLƏ GÖRÜŞ

Bir özündən razı aşığa xəbər çatır ki, Abdal Gülablıda Aşiq Valeh adlı bir sənətkar yaşayır. Bu aşığı heç kim bağlaya bilmir. O, sazını əlinə alıb birbaş Abdal Gülablı kəndinə gəlir. Kəndin girəjəyində onun qabağına bir çoban çıxır. Sən demə bu çoban Aşiq Valeh imiş. Gələn aşiq Valehi görməmişdi. Ona görə də onu tanımır. O, yaxın gəlib Valehə salam verir, salam alır. Çoban soruşur:

– Ay aşiq qardaş, hara gedirsən?

Aşiq deyir:

– Qardaş eşitmişəm bu kənddə bir aşiq var, adı da Valehdi. Gedirəm onu bağlamağa.

Çoban deyir:

– Ay aşiq qardaş, Aşiq Valehi bağlayıb ona nə deyəcəksən?

Aşiq deyir:

– Ona deyəcəyəm ki:

Mən aşiq bəndə səni,

Salaram bəndə səni,

Alaram sazın əlindən,

Salaram bəndə səni.

Aşiq Valeh qayıdır ki, birdən o da sənə dedi:

Mən aşiq bəndə səni,

Salaram bəndə səni,

Ay səningggggg.

Kənd mənim, kəsək mənim,

Alaram sazın əlindən,

Qoymaram kəndə səni.

Çobanın bu sözündən sonra aşiq deyir:

– Bunun çobanı belə olanda, gör aşığı neçə olar!

Aşiq bu sözü deyib yarı yoldan geri qayıdır.

QIRDI BİZİ

Bir ajlıq ili Məşədi Kərim kişinin arvadı Həlimə jad çərəyi bişirdi. Çərəyi sajin üstündən götürəndə qırıqlanıb tökülürdü, qarı dilxor olub deyirdi:

Ay ana, bu jad qırdı bizi,

Əsli bidad qırdı bizi.

Əsli qumdan yaranıb,

Zatı polad qırdı bizi.

İLXİÇILAR

Rəvayətə görə bizim kəndin ilxıçıları Nəmrlı kəndində yaşayan bəyin at ilxısını otarırmış. Həmin bəyin çinar ağajının altında bir evi varmış. Deyilənə görə bəy zalım, arvadı Xurşud xanım isə kəndin qızı olduğu üçün yaxşı adam imiş. Bəyin zülmünə dözməyən jamaat onun evini yandırmışdır. Hazırda bəyin evinin yanındakı çinar ağajı durur. Bizim kəndin ilxıçıları bəyin ilxısını otardıqlarına görə kəndimizin adı "İlxıçılar" qalmışdır.

İlxıçılar əvvəllər Güllüjə kəndinə yaxın imiş. Güllüjə qəbiristanlığından bir az aralıda yerləşirmiş. Sonralar həmin yerə su gəlib bir neçə evi basır. Ona görə də kənd yavaş-yavaş Güllüjə kəndindən aralanır. Kənd

qəbiristanlığı əvvəljə Kərbəlayi adlı bir ağanın torpağı olub. Sonralar qəbiristanlıq Güllüjə ilə İlxıçılar kəndinin arasında qalıb. Çınardan sağ tərəfdə bir tut ağajı var. Sonralar jamaat onun ətrafında məskən salıb. Tut ağajından aşağıda qəşəng bir bağ var imiş. Jamaat yavaş-yavaş bağda koma-koma evlər tikiblər, həmin o komaların birinə Dəllək, birinə Adıgözəlli, birinə Bozdağlı, birinə Qarahlı kimi adlar veriblər.

NADİR ŞAHLA TƏHMAS

Rəvayətə görə Nadir özünü şah e'lan edəndən sonra 7 yolun ağzında bir taxt düzəldib üstündə əyləşir. Gedib gələn adamlardan xərij almağa başlayır.

Bir gün Şah Təhmas bu əhvalatı eşidib vəziri ilə dərviş paltarı geyinib yeddi yolun ağzına gəlir. Bu işdən xəbər tutan Nadir şahın qoçuları Şah Təhmasla vəzirini qabaqlarına qatıb Nadir şahın düzəltdiyi taxtın yanına gətirirlər. Şah Təhmas ilə vəziri Nadirə baş əyir. Onlar İmam Hüseynin müsibətlərindən qəsidələr deyib Nadir kimi jəlladın ürəyini yumşaldırlar. Qəsidə qurtaran kimi Nadir əmr verib dərvişlərə oturmaq ijasəsi verir. Dərvişlər əyləşirlər. Görürlər ki, bir adamın ayaqları falaqqadadır. Şah Təhmas Nadirdən soruşur ki, şah, bu adamın günahı nədi ki, bu qədər döydürməsən, huşunu itirib. Şah cavab verir ki, bu çox namərd adamdı. Bu namərd oğlu gedib bir qarının inəyini kəsib, qarını yavanlığa həsrət qoyub. İnəyin balası da zarıya-zarıya qalıb. Nə qədər o inəyin balası zarısa o qədər də bu fallaqda qalajaq, zarıyajaq. Əgər buzov ölsə o da ölməli idi. Əgər ölməsə sonrasına baxajağam. Ailə vəziyyətini yoxlayajağam, əmlakından inəyin dəyəri qədər həmin qarıya verəcəyəm. Sonra çönüb yanındakı əyanlara əmr verdi ki, gedib Hacı Tanrıverdinin bir qoyununu gətirib dərviş qonaqlarımız üçün kəsin. O saat iş ijrə olundu, Şah Təhmas vəzirə fars dilində dedi ki, vəzir bu qayda qanun məndə yoxdu. Bu şahlığı alajaq. Sonra Nadir Şah Təhmasa dedi ki, mən şah Təhmas deyiləm ki, bir təcirin atdığı böhtan nətiyəsində bir gözəl gəlinin qolunu kəsdirəm. Allahın altında Şah Təhmasın gözü qarşısında həmin məhkəməni mən aparam. Baxa görə ki, nə qədər ədalətsiz iş tutmuşdur.

Qur'ana görə bir insan əli yüz ədəd qızıl deməkdir. Belə bir qanun da var imiş ki, kim bir qəpik xəyanət etmiş olsa yüz qızıl dəyəri olan əli kəsilərmiş. Sonra həmin gəlinə şər atıb onun qolunu kəsdirən təcir bu gözəl gəlini bir neçə dəfə pis yola dəvət edib. Gəlin isə çox namuslu nəsiləndə olduğu üçün belə bir cavab verir ki, nəinki qızıl, mənə bütün dünyanın qızılına vermiş olsan yenə də öz namusuma, ata-babamın adına ləkə gətirən bir iş tutmaram.

İndi görək təcir neylədi. O, şahidi olmayan üç nəfər imansız adam tapıb gəlinin üzünə dayayı ki, mənim bir ədəd lə'limi oğurlayıb. Sonra gəlinə xəlvətdə deyir ki, sən mən dəyən yola gəl. Sənin qolunu kəsəcəklər, mən o

qərarı ləğv etdirdim. Gəlin belə cavab verir ki, nəinki bir qolumu, hətta başımı belə kəssələr yenə də razı olmaram. Tajir hakimə müraciət edir. Hakim də həmin gəlini yanına gətirir. Hakim görür ki, bu qadının misli bərabəri yoxdur. Hakim pis fikrə düşüb, deyir ki, sən gəl mənimlə dost ol. Mən tajirin sözünü ləğv edirəm. Yoxsa bu hökmlə sənə bir qolun dirsəkdən kəsilməli. Gəlin həmin cavabı hakimə verib deyir ki, başımı kəssəniz də mən pis yola getməyəyəyəm.

Məhkəmə başlanır. Üç şahidlə imansız tajir gəlinin üzünə dirənib onun qolunu kəsdirirlər, həmin söhbət idi ki, Nadir şah Şah Təhmasa dedi ki, Allahın altında həmin məhkəməni mən Şah Təhmasın gözü qarşısında aparaydım, onda Şah Təhmas özü gözü ilə görüydi ki, nə qədər səhv iş tutub, haqsız bir işə sərənjam verib.

Şah Təhmas elə bil yatmışdı oyandı. Nə qədər jəsür bir qəhrəman olduğunu gözü ilə görüb geri qayıdır. Evə çatan kimi bir məktub yazıb Nadir şahı yollayır. Nadir şah görür ki, Şah Təhmas yazıb ki, sənə vəzifə lazım var, ona görə saraya gəl. Əyanları Nadir şahı məsləhət görürlər ki, getməsin. Nadir şah belə cavab verdi ki, adam bir qaşığı qandan qorxmaz. Gedəjəm, ürəyim arxayındı ki, şah Təhmas məni öldürməz.

Nadir şah paltarını geyinib bir neçə adam ilə İsfahana gəlir. Adamlarını sarayın qabağında qoyub özü Təhmasın qəbuluna girir. Nadir şah içəri daxil olub görür ki, dərviş libasında olan həmin iki nəfər indi şahlıq taxtında əyləşib. Şah Təhmas isə Nadir şahı tən'tənə ilə qəbul edir. Özü ayağa durur, bütün əyanlar ayağa qalxırlar. Şah Təhmas Nadirdəki jəsərə tə heyran qalır. Onu öldürmək fikrindən əl çəkir. Deyir ki, sən məni tənqid etdin ki, Allahın altında həmin məhkəməni mən aparam, səni onun üçün çağırıbmışam. Həmin şahidlər, tajir, gəlin buradadı. Nadir şah deyir ki, şahidlərin üçü bir yerdə olmaz. Təhmas deyir ki, nəinki üçü dördü də bir yerdədi. Nadir şah deyir ki, əmr ver onların hərəsini bir otağa salsınlar.

Qabaqjadan gəlini gətirib məsələdən halı olandan sonra tajiri gətirib deyir ki, sən öz gözlərinlə gördün ki, gəlin sənə lə'lini oğurlayıb?

Tajir cavab verir ki, bəli şahidlərim var. Şah əmr verir ki, bir vedrə palçıq düzəldib gətirsinlər. Əmr ijrə olunur. Şah tajirə deyir ki, lə'lin nə yekəlikdə idisə palçıqdan yumurula ver mənə.

Tajir nə bilsin ki, bu nə nətiyə verəjək. Palçıqdan qaz yumurtası boyda yumurlayıb şahı verir. Nadir şah tajirin düzəltdiyi palçığı alıb sandığa qoyur. Tajiri isə zindana saldırır.

Nadir birinci şahidi çağırtdırır. Ondən soruşur ki, sən öz gözlərinlə gördün ki, bu tajirin lə'lini bu gəlin oğurlayıb?

Şahid deyir bəli. Nadir deyir ki, onda çox danışmayaq. Lə'l nə boyda idisə bu palçıqdan o boyda yumurula ver mənə.

Bu şahid də tajir düzəltdiyindən iki dəfə yekə yumurulayıb Nadirə verir.

Şah Təhmas bu sadə məhkəmədən heyrətə gəlib xəjalət çəkir. Sonra isə ikinci, üçüncü şahidlər bir-birinə bənzəməyən formalarda yumurular düzəldib Nadir şahı verir. Şah onları böyür-böyürə düzür.

Nadir şah deyir:

– Qibleyi-ələm, bu jəzanın ijrəsini mənə tapşırın.

Şah Təhmas ijazə verir. Nadir şah insanları kor qoymaq üçün yaranmışdı. O qədər qısqanj, zülümkar idi ki, öz doğma balasının da gözlərini çıxartmışdı. Odu ki, əmr verdi şahidlərin üçünün də gözlərini çıxarsınlar, onları şəhərin məşhur bir küçəsində oturtsınlar. Kim o küçədən keçib bu yalançı şahidlərin üzünə tüpürüb 3 qəpik tullasa jərimə olunsun.

Sonra tajirin bütün əmlakını əlindən alıb gəlinə verir.

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLLƏR

Qurdun üzü ağ olsa, ölkə üzünə çıxar.
Qurd olanını quş ilə yeyər, quş olanını ağaj başında.
Ağaj barı ilə öyünər, torpaq varı ilə.
Qoyun, quzusunun ayağını basmaz.
Atı əsli ilə tanıyrlar, insanı nəsli ilə.
Yayın samanı qışın gümanıdır.
Yazın quyruğu gödək olur, əgər tuta bilməsən, qışda quyruğun uzanar.
Hər iş öz ustasının əlində asandı.
Söz götürənin, ev oturanın.
Qara günün ağ günü də var.
Sözü deyər, - dərəcəyə, çörəyi yeyər, eybəcər.
El sevəni aləm sevər.
Qoyun olmayan yerdə keçiyə "Kərəm ağa" deyirlər.
Gözələ baxmaq savabdı.
Məhəbbət iki başlı olar.
Vəfalı dost yad olmaz, görməsə yüz il səni.
Ər arvadın təcridi.
Qız qaldıqja qızıla dönər.
Yaxşı şeyə gül ki, başına gəlsin.
Almaq asandı, qaytarmaq çətin.
Əslin danan bijdi.
Yaxşılıq elə, minnət qoyma.
Kasıblıq eyib deyil, oğurluq eyibdi.
Oğru qalana yanar, ev sahibi gedənə.

Pulluya-bəli deyirlər, pulsuz dəli.
Soruşan dağlar aşar, soruşmayan düzdə çaşar.
Eyibsiz dost axtaran, dostsuz qalar.
Doğruluq harada, çörək də orada.
Dil bir, qulaq iki, iki dinlə, bir danış.
Dağ nə qədər uja olsa, yol üstündən aşar.
Ağıllı baş hər şeydən mənfəət götürər.
Dost min isə azdı, düşmən min isə çoxdu.
İnək kimi süd verməyən, öküz kimi kotan sürər.
Balalı ev bazardı, balasız ev məzardı.
Qazan dedi: dibim qızıldı, çömçə dedi: yenijə gəzib gəlmişəm.
Dəlinin ürəyi dilində, ağıllının dili ürəyindədi.
Anlayana qul ol, anlamayana ağa olma.
Ajından ölüb jənnətə gedinjə, toxundan öl jəhənnəmə get.
Tikə ilə dost olan, aylarla küsülü olar.
Heyvanı budundan dağlarlar, insanı ürəyindən.
Çalışqan nəyə əl vurarsa qızıl olar.
Adamın gərəkdir dili ilə ürəyi bir ola.
Ədəb bazarda satılmaz.
Zəhməti sevən işdən doymaz.
İgid oğul düşməyə əyilməz.
Zəhmət çəkməyən bal yeməz.
Ellərə gülən janım indi olub el gülünjü.
Mərd çörəyini daşdan çıxardar.
Nə vaxt xaşdı, sarımsaq orda başdı.

Haram malın bərəketi olmaz.
Uşaq gördüyünü götürər, eşitdiyini deyər.
Sözün yalanı yox, yanlışı var.
Hər uzanan ələ halva verməzlər.
Qeyrəti olan torpağı qızıla döndərər.
Vura bilməyən daşın böyüyünü götürər.
Düzlük xoşbəxtliyin açarındı.
Çox bilib az danışmaq igidlik ləngəridi.
Ağıl qızıl tajdı, hər başda olmaz.
Söhbət var ki, bulaqdı kəsilməsə axajaq.
Çox tələsən geri qalar.
Nadan dostdan ağıllı düşmən yaxşıdı.
Yaxşı söz bağlı qapı açar.
Kələk ilə gələ, külək ilə gedər.
Bir bağda əkməsən, bir bağda biçməzsən.
Baş-baş verməyinjə dam yerindən qalxmaz.
"Mən sanjımıram" deyən ilandan qorx.
Adamın sözü ilə ürəyi bir olmalıdı.
Yaxşı adam yavan çörəyə də dözər.
Bülbül külü istər, insan öz vətəninini.
Adamın hüsnünə baxma, vijdanına bax.
Biləyi güjlü birini yıxar, biliyi güjlü minini.
Torpaq çörəyi ilə, insan əməyi ilə.
Mıxı mismara döndərən var.
Yavaş getdi,

Mənzilə yetdi.
Tələsdi tezdı,
Yolunu azdı.

Al ver deyiblər, al vermə deyməyiblər.

Analı qızın özü böyüyər,
Anasız qızın sözü.

Bədəsili başa çəkərsən, sürüşüb ayağa düşər.

Bildiyindən danış, bilmədiyindən sənə güdaza verər.

Qarnı tox olan qayğısız olar.

Qələm yazanı qılıncı poza bilməz.

Dağ yeri-duman yeri,
Yurd yeri-güman yeri.

Danışırım pis olur,
Danışmıram his olur.

Eli dağlamaq olmaz
Ağzın bağlamaq olmaz.

El ağzı torba ağzı deyil ki, büzəsən.

El yumruğunu görməyən,
Öz yumruğunu batman sanar.

Söz var gələ keçər,
Söz var dələ keçər.

Söz quşdu buraxarsan uçar gedər.

Söz gümüş olsa, sükut qızıldı.

Ağıldan yavandı, jibdən yağlı.

Kar eşitməz araşdırar,
Kor görməz quraşdırar.

Ağıllı adam yüksəkdən danışmaz.

Səbr ajıdı, meyvəsi şirin.

Oğlana balajalığında qız verən çox olar.

Əzəlki bəxtim, qızıldı taxtım,

Sonrakı bəxtim, qaraldı taxtım.
Babadan hümmət-növədən xidmət.
Babanın əlindən nəvə tutar.
Kor qoyun gejë də otlar.
Qurd qaranlıq yer axtarar.
Dərzi öz söküyünü tikə bilməz
Qızıl palçıqda da parıldar.
Qızıl əli bıçaq kəsməz.
Heç kim anadan alim doğulmur.
Bir mehriban söz baldan şirindi.
İp nazik yerindən qırılar.
Dost puldan qiymətli.
Bıçaqdan qorxma, dildən qorx.
Bir buğda dəni bir mirvaridən qiymətli.
Düzlük qızıldan yaxşıdır.
Yalanın ayağı gödək olar.
Faydalı yalan zərərli həqiqətdən daha yaxşıdır.
Qızını dəli dövəçiyə vermə, dövəsi gedər, dəlisi qalar.
Bir quş bir qutuya sığar.
Qara qatır nə bilir xətir.
Mal danadan, ev hanadan.
İçərsən çaxırı, açarsan paxırı.
İgid odu ki, apardığını gətirsin.
Ailə xoşbəxtliyin açarını.
Dünyada oğul toyundan şirin heç nə ola bilməz.
Əyrinin heç yerdə yeri olmaz.

İnsan olmayan insan qədrini bilməz.
Yazıq o adamdı ki, yaxşılıq etmir.
Su-suyu tapar, su da çuxuru.
El içində, əl içində.
Xeyir söylə qonşuna, xeyir çıxsin qarşına.
Hirsli adam tez qojalar.
Dövəçiyənən dost olanın darvazası gen gərəkdir.
Yüz gün yaraq bir gün gərəkdir.
Dərya dalğadan insan ruhdan qida alır.
Ağılsız baş ürəyin qəddar düşmənidir.
Sevgidən azad olan, ürəkdən azad olmuş olur.
Su qayadan, insan haqsızlıqdan joşur.
Aлчаqlar nəinki dizi üstə, hətta qarnı üstə də sürünə bilər.
Hərənin əməli öz vijdanına gərəkdir.
Pis qəlb yoxdu, pis sahib var.
Su olan yerdə yaşıllıq, ədalət olan yerdə isə insanlıq göyərər.
Səni səndən uzaqlaşdırarlardan uzaqlaş.
Hər şeyi kəməndə salamaq olar, ağıl və onun sahibindən başqa.
Haqq düyün açar, nahaq düyün bağlar.
Ehtiyatlı oğlun anası ağlamaz.
İlqarı olmayanın imanı da olmaz.
Özünü öyən dizini döyər.
Sən sözü at yiyəsi götürər.
Yazana baxma, yazdığına bax.
Kişi fəhlədi, arvad bənna.

Min xala yığılsa, bir ananın yerini verməz.
Ağıllı adam tez qojalar.
Qız uşağı evin yaraşığdı.
Qız gözəl gərək, oğlan igid.
Mal ilə insan insan olmaz.
Yaman arvadlının evi jəhənnəmdi.
Uşağı yemək böyütməz, fərəh böyüdə.
Sırr açandan el qaçar.
Tənbəl adam fikirli olar.
Qız anadan öyüd görməsə, özü ana olmaz.
Güjlü adam yerişindən tanınar.
Ata malından nə fayda, başda bilik olmasa.
Yad qadından ana olmaz.
Düz həmişə ayrını kəsər.
Su çuxurda qalanda xarab olar.
Gözəl həmişə gözəldi.
Kor-koru tapar, su da çuxuru.
Gəzəyən şələ tutsa oturanın bağı çatlar.
Bu daş, bu tərəzi yükün ağırdı gəti çəkək.
Meymun baxar güzgüyə,
Adını qoyar özgəyə.
Yer oturanı,
Söz götürənin.
Yayda bürüyünü götü, qışda özün bilərsən.
Qurut əzərik, ona da dözərik.
Oyunçu deyil, odunçudu.

Oxuduğunu demə, aldığımı de.
Ölən ilə gedən şərəfətli olar.
Pambıqçının ağ itdən ajiği gələr.
Çörək quru, ayran duru.
Çökən dəvə özünə yer tapar.
Bajar düşməne də yaxşılıq elə, çünki bir dəfə o başa düşəjek.
Hər şirin dilə uyma.
Adamı sözündən yox, gözündən tanı.
Gəlin deyir: "Mən gəlmişəm aş bişirib, aş çəkəm.
Gəlməmişəm, hər dərdirizi mən çəkəm".
Həyalı abırından utanar.
Adam odu peymanından dönməyə.
Az idi aj adam, biri də düşdü bajaran.
Qızı anasına, bezi eninə baxıb alarlar.
Şirin dil olub, qəlbi qara olmaqansa, ajı dil olub, qəlbi təmiz ol.
Yağla şora bir qiymət yaraşmaz.
Var adama oyun öyrəder.
Axsaq eşşəyin kor nalbəndi.
Özünkü ötinə yesə də sümüyünə qıymaz.
Meşənin kolu bağa yaraşmaz.
Ağzı çörəyə çatan yerdə janını Əzrayıl aldı.
Ağıllı adamın bir günü, axmaq adamın min günündən yaxşıdı.
Ağrımaz baş qəbirdə olar.
Adı başqa olanın, dadı da başqa olar.
Adam işi böyüdə, iş adamı böyütməz.

Adamın qiymətini adam bilir.
Paxıl bədbəxt olar.
Süfrənin başı ayağı olmaz.
Qorxaq öz kölgəsindən də qorxar.
Dağ səfasız, gözəl vəfasız olmaz.
Qələm yazanı qılınj da poza bilməz.
Divarı nəm yıxar, insanı qəm.
Yara var bağlarlar, yara var dağlarlar.
Ananın ərköyün oğlu hambal olar.
Məndən sənə öyüd, dənini özün üyüd.
Sözün zahiri zərif, batili lətif olmalıdı.
Məsəl güldü söz çiçək.
İlanın quyruğunu yox, başını bas.
Bir səndən böyüyü, bir də səndən kiçiyi dinlə.
Diri tülkü ölü şirdən qiymətlidi.
Qonaq edərlərsə suyu da iç.
İnek su içər süd olar, ilan su içər zəhər olar.
Axtaran tapar, yoğurar yapar.
Bəzənirəm xanım döyür, bəzənmirəm ağam.
Qazan qazanla döyüşər, arada güvəj çatlar.
Aşından ki, yeməyəjəyəm, tüstüsünə niyə kor olum?
Uzun-uzun meşələr, sizdən qalmış peşələr.
Duz-çörək, düz çörək.
Kor heç nə eşitməz uydurar.
Ürək dənizdən də dərindi.

Ağıla gələn başa da gələr.
Ağıl bir dəfə aldanar.
Ağız yeyər, üz utanar.
Ağzını süd yandıran ayrıanı üfürüb içər.
Yolnan gedən yorulmaz.
Jan jandan ayırıdır.
İtə hörmət edərlər
Yiyəsinə görə.
Ev danasından
Öküz olmaz.
Qoç quzuluğundan mə'lum olar.
Vuran dayısına genəşməz.
İşləyən dəmir pas atmaz.
Dəmiri çəkij düzəldər.
Atığı atar,
Tabın tapar.
Kasıb evindən çıxdı elə bildi evi dövlətləndi.
Bilsəydim babam öləjək qulağı dolu darıya satardım.
Qardaş qardaşla dava elədi, əbləh ona inandı.
Boğaz boydan aşağıdı.
Qonağı paltarla qarşılayarlar, ağılla yola salarlar.
Jan jahana bir dəfə gələr.
Yüz gün yarax, bir gün gərək.
Bajı bajını qırdı, bağban salxım qırmadı.
Ürək evinin qapısını anjaq dost üzünə açarlar.
Həyasızda ar olmaz, səxasızda var.
Sən haqqan ol, haq sənnəndi.

Haqdan qaçan ujalmaz.
Yaxşılıq et nadana, bəlkə qana utana.
Yalançılıq baş alçaldar.
Böhtan yandıranı göz yandıra bilməz.
E'tibar insanın sərvətidi.
E'tibarı olmayan həmişə yaltaq olar.
İyid iyidə qiymaz.
Gözü aj nə qədər yesə doymaz.
Mərd özüynən tanınar, namərd özgeynən.
Xeyir danışan xeyir tapar.
Elə hava çaldır oynaya biləsən.
At təpiyinə at dözər.
Piyada atlıya lağ edər.
Mərdin ölüsü namərdin dirisindən hörmətli olar.
Anlamaza söz demək, qılınjı daşa döymək deməkdi.
Qanan qanmaza borjludu.
Xayın həmişə dərddli olar.
Çox danışan baş ağrıdar.
Qətrəndən olmaz şəkər, olsa da çiskinə çəkər.
Yaxşıları pislər tanıdar.
Fürsət quşdu, buraxmaq olmaz.
Ujuzdu var illəti, bahadı var hikməti.
Uzun azar, ölüm yazar.
Tumanjağın yuxusuna beş arşın bez girər.
Taxta qaşığı ağız yırtar.

Söyüş qəlp puldu yiyəsinə qayıdar.
Söyləyiji olma, dinləyiji ol.
Hər gejenin bir gündüzü var.
Həyasızda insaf olmaz.
Hamı istər jənnətə getsin, amma günahları qoymaz.
Şirini bilmək üçün ajını dadmaq görək.
Aydın da üzündə ləkə var.
Arvadın axır hiyləsi ağlamaqdı.
Atamı anamı itirdim, özümü eşşeyə yetirdim.
Çörəyi tək yeyən adam yükünü özü düşürər.
Kələk ilə gələnlə külək ilə gedər.
Ərlə arvadın sözü bir olsa dəryanın suyunu da çəkib qurudar.
Toysuz evlənlər toy arvadın özündədi.
Qəribin boyu uzun olar, dili qısa.
Evin yaraşığı uşaqdı, süfrənin yaraşığı qonaq.
Yumşaq söz qabırğa qırmaz.
Axmaq başın jəfasını ayaqlar çəkər.
Dəlinin hər işdə bəxti işlər.
Yoxsul yalvaranda varlı kor olar.
Söz var gələnlər keçər, söz var dərələnlər keçər.
Ölüsü ölənlər qırx gün ağlar, dəlisi ölənlər hər gün.
Məndən sənə öydü, ununu özün üydü.
Qoyunu qoyun ayağından, keçini keçni ayağından.
Yerdə yatan yumurta göydə uçan quş olur.
Dəli dostun olunja ağıllı düşmənin olsun.

Ermənidən dost olmaz.

Ayaq büdrəməsi dil büdrəməsindən yaxşıdı.

Axıra qalan dadlı görünər.

Tanrının sabahı qurtarmaz.

Paxıl artırmaz.

Kor iki dəfə gülər.

Kələklə gülən küləklə gedər.

İş çətinə düşəndə öküz öküzdən görər.

Qara qoyunun dərisini nə qədər yusan da ağarmaz.

Adamı sözündən tutarlar, heyvanı buynuzundan.

Bağa bax üzüm olsun, yeməyə üzün olsun.

Eşşəyə qızıldan noxta taxsan, yenə adı eşşəkdi.

Dəlini zənjirlə yox, tədbirlə tutarlar.

Vay o gündən ki, varlı adam yoxsulun əlinə düşsün.

Görülmüş işdən gül iyi gülər.

Adamın qiymətini adam verər.

Mənim adım Həbildi, hər nə desən qəbildi.

Bəyin adı giləbi, giləbinin nə dadı.

Bəylə dalaşmaq olmaz, dirəklə güləşmək.

Borjsuz adam yoxsul bəydən yaxşıdı.

Buğdanı sütül yeyən xırmanda aj qalar.

Borj alan bijdi, borj verən gij.

Buğda yüklü gülər, motal tüklü.

Burun, qulaq başa sədəqədi.

Varlının arvadı öləndə yorğan döşək təmizlənər, kasıbın arvadı öləndə yorğan-döşəksiz qalar.

Varlıya mal verən, dənizə su tökən kimidi.

Varı olan taxar, yoxu olan baxar.

Quru süfrəyə nə bismillah.

Abır istəsən çox demə, sağlıq istəsən çox yemə.

Avara qonaq ev yiyəsini də avara qoyar.

Ağaj olan yerdə budaq sınar.

Ağzına bax tikə kəs.

Danışanda dil injidi, gül dərəndə gül injidi.

Borj alan gülə-gülə gedər, ağlaya-ağlaya gülər.

Xeyir Allahdan şər şeytandan.

Soruşan dağlar aşar, soruşmayan düzdə çaşar.

İki arvadlı evdə bərəkət olmaz.

Borj pul verənin dili uzun olar.

Ərsiz arvad jilovsuz at kimidi.

Əsil almaq çətindi saxlamaq daha çətin.

İnsana dil ilə heyvana ağaj ilə.

Eyibsiz qız axtaran yarsız qalar.

Sözün doğrusunu uşaqdan xəbər al.

Kiminin başında taj, kimi aj-yalavaj.

Allah əli hər əldən ujadır.

Kor leyləyin yuvasını Allah tikər.

Mıxı mismar eyləyən Allah var.

Səhərdən durmaqla deyil, Allah verməklədir.

Elm olan yerdə nəzakətsizlik olmaz.

Çox söz olan yerdə həqiqət az olar.

Sevgi bir olan yerdə özgəyə yer olmaz.
Çiçək olan yerdə bal da olar.

Yalançının gözləri həmişə nəmli olar.

Başını ver, sirrini vermə.

Aj elə bilir doymaz, tox elə bilir ajmaz.

Xeyirxah olmaq dövlətli olmaqdan yaxşıdır.

Ata dost kimi bax, düşmən kimi min.

Vəsiyyət hələ ölmək demək deyil.

Hər quşa öz yuvası istidi.

LƏTİFƏLƏR

ÇOBANLA MOLLA

Günlərin bir günü məjlisdə çobanla molla yanaşı oturmalı olur. Molla tox imiş, çoban isə aj. Atalar yaxşı deyiblər: "Toxun ajdan xəbəri olmaz".

Bəli, molla bir iki tikə xörək yeyib əlini süfrədən çəkir. Məjlisdəkilər də mollaya baxıb onun kimi hərəkət edirlər. Çobanın isə dişi bağırsağını kəsir, bir söz deyə bilmir.

Tale çobanla molla yolunu da bir edir. Hər ikisi çayın üstündəki körpüdən keçməli olur. Çoban eləmə tənbellik molla çomağa dolayır. Mollanın səsi göyün yeddinci qatına çıxır.

Çoban deyir:

– Ay nadürüst oğlu, bəs görmürdün məjlisdə aj adamlar var. Niyə tez salavat verdin, ay yoğun qurşaq.

Çobanın dəyənəyi molla bir həftə yorğan-döşəyə salır.

Bu əhvalatdan xeyli vaxt keçir. Rüzgar onları bir də qarşılaşdırır. Yenə də molla tox, çoban aj. Mollanın da çobandan xəbəri yox, elə ki, əlini süfrədən çəkib salavat vermək istəyir, çobanı görür. Çoban gözlərini ağardaraq mollaya him eləyir:

– Molla əmi körpüdəki.

Körpü adını eşidən molla sanki yuxudan ayılır. Dili topuq vura-vura "bissimillah" deyib, xörəyə jumur. Çoban da duyunja yeyir. Ona görə də atalar yaxşı deyib: "İlan ulduz görməsə ölməz".

SƏN SAĞSAĞAN DEYİRSƏN, MƏN QIRQOVUL

Bir gün Həsənalı kişi beş-altı sağsağan tutur. Sağsağanları satmaq üçün Ağdam bazarına gəlir, uja səslə müştəri səsləyir:

– Ay qırqovul alan, ay qırqovul alan.

Həsənalı kişini tanıyanlar onun başına yığışır. Kimsə dillənir:

– Ay Həsənalı dayı, bunlar ki, sağsağandı.

Həsənalı kefini pozmur. Sakitjə deyir:

– Ə, zalım oğlu zalım, quşlara ad qoyulanda orda idin? Sən sağsağan deyirsən, mən qırqovul.

MƏN NƏ BİLİM SƏN NEJƏ GEDİRSƏN?

Həsənalı kişi Qalaya* kirə** aparırmış. Xankənddə kirələri

* Səsaya

** Yüklük

açıb çörək yemək üçün öyləşir. Bir nəfər ona yaxınlaşıb soruşur:

– Qalaya neçə dəqiqəyə gedərəm?

Həsənəli kişinin də saatdan başı çıxmır. Dəqiqə sözü ona qəribə görünür. Baxıb görür ki, bu adam sifətdən ata oxşayır. Bilmir nə javab versin. Tikəsini uda-uda dillənir:

– Ə, rəhmətliyin oğlu, mən nə bilim sən şortdağ gedirsən, yorğa gedirsən, yoxsa yüyrək gedirsən.

SƏNİN QARDAŞIN

Qalaya gedən yolun dolaylarının birində Həsənəli kişinin öküzünün boyunduruğu sınır. Qalaya gəlir ki, boyunduruq alsın. Həsənəli kişinin nəbələd vaxtı imiş. Qalada boyunduruq düzəldilən yeri tanımır. Onun döyükdə-döyükdə qaldığını gören qızıl dükanının satıjısı kişini yavuşa çağırır.

– Ay əmi, nə axtarırsan?

Həsənəli kişi deyir:

– Bala mənə boyunduruq lazımdı.

Satıjı Həsənəli kişi ilə məzələnmək üçün deyir:

– Ay əmi gəl içəri. Nə desən burda tapılar.

Həsənəli kişi içəri daxil olur. Piştaxtaya yaxınlaşır. Satıjı onun qənsərinə bir neçə boyunbağı qoyur.

– Əmi, seç götü.

Həsənəli kişi satıjının onu doladığını görüb deyir:

– Yazıq boynuburuq qardaşının qızılla oynadığını görüb sevinəjək. Elə hey Qalaya jan atırdı, boyunduruq sındı.

– Əmi, Boynuburuq kimdi?

– Sənin dolayda boyunduruğu sındıran qardaşın.

ALLAHA DE KİG

Həsənəlinin oğlu Əsəd sürüjü işləyirmiş. Kiçik oğlu Nəbi də qardaşının köməkçisi imiş. Nəbi maşını yaxşı öyrənsə də kolxoz sədri ona maşın vermirmiş.

Bir gün Əsəd xəstələnir. Anası Xanım ona küpə salır. Küpələrin biri bərk tutur. Əsəd qışqırır:

– Oy ana, küpə mənə allahın yanına çıxartdı.

Künjdə mürğü vuran Nəbi bu sözləri eşidən kimi dillənir:

– Ə qağa, hələ düşmə, allaha de ki, Nəbi şoferlik öyrənib. Sədr vermir, ona bir maşın göndər.

Ulular yaxşı deyib: "Karın könlündəki", "Keçi jan hayında, qəssab piy axtarır".

BAJIOĞLU XOŞ GƏLİB

Nəjəfi kolxoza sədr seçmək istəyirlər. Məşədi Məhəmmədin dəstəsi isə bunu istəmir. İjlas çağırırlar. Səsvərmədə Nəjəf üstün gəlir. Hamı onu təbrik edir. Ələtsiz qalan Məşədi Məhəmməd də Nəjəfin yanından keçəndə dodaqaltı mızıldanır:

Eşitdiyimə görə, bajioğlu xoş gəlib.

İKİ XEYİR

Nikalay vaxtında çoxları pul verib bəylik almış. Məhrizli Alış da bəylik eşqinə düşür. Olan-qalan dana-dunasını satıb bəylik alır. Jüvəllağılar ajından günorta duran Alış bəydən soruşurlar:

– Ay Alış bəy, bu bəyliyin sənə nə xeyri var?

Alış bəy oxun hara atıldığını bilir. Anjaq özünü sındırmır.

Deyir:

– Bəy olmağın iki xeyri var. Birinjisi, məjlisə daxil olanda deyərlər. "Bəy, keç yuxarı başa", ikinjisi də naloqdan azad olursan.

BİLMƏDİYİ İŞƏ QURD DÜŞƏR

Kolxozun təzə yarandığı vaxt imiş. Jamaatın çoxu kolxozun nə olduğunu bilmirmiş. Semurun babası Balaja kişi ortaya çıxıb deyir:

– Balam, bu kolxozun sədri oldum mən. Bəs qalan işləri kimə tapşırıq?

Ona görə də kənddə tez-tez deyirlər: "Balajanın bilmədiyi işə qurd düşər".

ÜÇ SALAM

Bəhlul qarğı atını minib çapırmış. Əbdül Məlikin yanından keçəndə deyir:

– Salam əleykum, ey dünyanın sultanı.

Əbdül Məlik bu sözlərdən xoşallanır. Həm də subay vaxtı imiş. Forslu-forslu baxıb javab verir:

– Əs-səlam əleykum, Bəhlul.

Xeyli vaxt keçir. Əbdül Məlik evlənir. Bir gün yenə də küçədə Bəhlula rast gəlir. Bəhlul:

– Salam əleykum, ey bir nəfərin sultanı-deyib, qarğı atını səyirdir.

Bu salanı eşidən Əbdül Məlik javab vermir. Anjaq öz-özünə fikirləşir: "Məndə hansı dəyişiklik baş verib ki, Bəhlul əvvəlki kimi salam vermədi", çox fikirləşir, axırda arvadın üstündə dayanır. Qazının yanına gedib arvadı boşayır.

Bir gün o yenə Bəhlulla qarşılaşır. Əbdül Məlik Bəhlulun salamını gözləyə-gözləyə gülümsüyür. Birdən Bəhlulun səsi eşidilir:

Salam əleykum, ey dünyanın dəmşəlağı.*

Əbdül Məlik Bəhluldan soruşur:

– Ey Bəhlul, sən nə üçün mənə birinci dəfə dünyanın sultanı, ikinci dəfə bir nəfərin sultanı, indi isə dəməşləq dedin?

Bəhlul deyir:

– Sənə birinci dəfə salam verəndə subay idin. Atalar demişkən subaylıq sultanlıqdı. İkinci salam verəndə evlənmişdin, yalnız arvadına hökmün çatırdı. İndi arvadı boşamısan, olmusan dəməşləq. İnnən belə sənə salam vermək düzgün deyil, Allaha xoş getməz.

BU UZUNLUQDA

Məşədi Abbas Yevlaxla danışır. Telefonda deyir:

– Bizə mismar lazımdı.

Soruşurlar:

– Hansı ölçüdə?

Məşədi Abbas dəstəyi yerinə qoyub deyir:

– Bax, bu uzunluqda.

ARI DIZZ-VIZZ

Məşədi Abbasa bal lazım olur. Fəhlələrdən birini yanına çağırır ki, bazara göndərsin. Anjaq "bal" sözünü xatırlaya bilmir. Çağırdığı adamı başa salmaq üçün deyir:

– Bazara girərsən, alarsan.

Vot takoy yeşik,

Malenkiy deşik,

Arı dızz-vızz.

* Gıjbəsər, axmaq

PAYIZA SAXLAMA

Qarabağ kəndlərində kolxoz qurulurdu. Bunu eşidən dağ jamaatı çox narahat idi. Bir gün qohumların, qonşuların məsləhəti ilə Allahverdi kişi aşağı Qarabağa enir, Qiyaslı kəndində yaşayan Həşim kişigilə gedir. Darvazadan içəri girəndə həyətdəki ağır sükut Allahverdi kişini çaşdırır. Həşim kişi əlini çənəsinə dayayıb həyətdəki kötüyün üstündə oturmuşdu. Uşaqlar analarının yanında vurnuxurdular. Allahverdi "Allah saxlasın" deyib, Həşim kişiyyə yaxınlaşdı. Həşim axı nə olub belə?-deyə ondan soruşdu:

– Nə olajaq ay qardaş, gördüyün o quşqonmaz bağları, bərəkətli torpağı, qoyun sürülərini -hər nə varsa hamısını alıb payladılar kasıb-kusuba, mehtər

Məmişi də qoydular onlara başçı.

Həşim kişi nə qədər dedisə Allahverdi evə girmədi. Həftələr, aylar dolandı, nəhayət dağ kəndlərində də kolxoz quruldu. Adəti üzrə kiminin bağı, mal-qarasını, kiminin var-dövlətini əlindən aldılar. Allahverdi də bu günə düşdü. Olub qalan var-dövlətinin əldən getməsi onu yandırır. Hövsələsini basa bilməyən Allahverdi yenə bir gün Qiyaslıya gəldi. Həşim kişinin həyətdəki övvləki vəziyyət bir qədər yüngülləşmişdi-o həyəti suvarır, arvadı isə nehrə çalxalayır. Allahverdi özünü həyətdə salıb bir başa Həşim kişinin üstünə yeridi:

– Ay Həşim kişi, bizim də var-dövlətimizi əlimizdən aldılar. O, sözünün ardını deyə bilmədi. Hönkürdü.

Həşim kişi arif adamdı. Allahverdinə toxtatmaq məqsədi ilə zarafatyana dedi:

– Ay qardaş, ağılama, bu avara bir hökumətdi, bir hökumətə ki mehtər Məmiş baxır, onun ömrü uzun olmaz, bir aya, beş aya, uzağı payızajan ölüb gedəjək.

Bunu eşidən Allahverdinin gözləri od kimi parladı, bir addım irəli atıb Həşim kişinin qarşısında diz çökdü, onun ayaqlarını qujaqlayıb yalvardı:

– Həşim qardaş, sən məzhəb payıza saxlama!

BU, BELƏ GETMƏZ!

Dünya görmüş Javad kişi ömrünün son günlərini yaşayırdı. Odu ki, bir gün övladlarını başına yığıb təsərrüfat işlərini onların arasında bölüşdürdü. Ev işləri, dəyirman getmək kiçik oğlu Jəfər payına düşdü. Jəfər boyu-buxunlu, ötkəm bir oğlandı. Evdə un azalanda Jəfər dəyirmanlıq üçün tədarük görürdü. Deyilənə görə o zaman dəyirman işi çox çətin idi. Həftələrlə dəyirməndə növbə gözləmək lazım gəlirdi. Belə bir vəziyyətdə Jəfər dəyirmanla gəlir, görür ki, dəyirmanla baş tərpməli deyil. Odu ki, o tərəfə-bu tərəfə baxır, çox düşünüb daşınır, nəhayət, irəli yeriyib taxılını üyüdəndən çəlimsiz bir javanın boynunun arxasında durub əmr edir:

– Tez elə dəni dənləkdən, unu unluqdan yığışdır, mən başlayıram!

Oğlan görür ki, onunla söz gülləşdirməyə dəyməz, odu ki, tapşırığı yerinə yetirir.

Jəfər taxılı üyüdüv evə qayıdanda atası soruşur:

– Niyə qayıtdın, ay oğul?

– Atajan üyütmüşəm, gör sənin nə qoçaq oğlun var!

Bu hadisə bir neçə dəfə təkrar olunur. Hər dəfə də Jəfər döşünə döyüb özünü tərifləyir. Bir gün yenə də Jəfər özündən deyəndə atası deyir:

– Ay oğul insafın olsun, axı bu belə getməz?!

Bir gün Jəfər yenə də dəyirmanla getməli olur, bu dəfə də görür ki, dəyirman ağzına qədər doludu. Buna baxmayaraq o içəri girir, yenə övvləki

qaydada deyir:

- Tez elə, dəni-dənlikdən, unu-unluqdan yığışdır, mən başlayıram!

Qolu zorlu, yekəpər bir kəndli səsi başa düşmədiyi üçün əl atıb dəyirman daşını saxlayır, arxaya qanrılara deyir:

- Kimsən, yaxın gəl görüm nə deyirsən?

Jəfər dəyirman daşını saxlayan kəndlini görjək özünü itirir:

- Heç nə, heç nə. Demək istəyirəm ki, səndən sonra mən başlaya bilərəmmi?

- Onu dəyirmançı bilər, məndən niyə soruşursan!

Beləliklə, Jəfər düz bir həftə dəyirməndə növbə gözləməli olur. Jəfər çox yorğun, yuxusuz, pərişan evə qayıdır. Javad kişi diqqətlə onu süzüb, soruşur:

- Ay oğul, niyə belə ləng gəldin, xeyirdimi?

- Xeyir olmamış nə olajaq, sən deyən o adam gəlmişdi.

- Ay oğul, sənə demədimmi ki, bu belə getməz!

MIX ÇIXIB

Molla bir evdə aşura keçirmiş. Yaz fəsli imiş. Bir nəfər qaranəfəs halda evə daxil olub deyir ki, ay molla baba, siz burda ağlaşırsınız, başınıza-dizinizə döyürsünüz, o dey bir dəst uşaq tərənin başında vedrə çalıb yallı gedir.

Molla "vaveyla" deyib, yerindən qalxır, jamaatda arxasınca tərəyə çatır. Nə qədər dəlil-dələylil edirsə, mümkün olmur, uşaqlar yallını daha da qızıdırırlar. Mollanı şeytan yoldan azdırır, köməkjisinə deyir ki, Allah şeytana lə'nət eləsin, uşaqların bu halayını mənə də qanımı joşdurur. Əbamın ətəklərini yerə mıxlayın ki, tərənə bilməyim. Mollanın tapşırığına əməl edirlər.

Uşaqlar oyunu qızıdırır, şıdırğı yallı gedir. Molla bir sağ çiyini, bir sol çiyini tərpedir, mıxlar yavaş-yavaş yerdən çıxır, molla qol götürüb uşaqlara qoşulur. Üzünü oradakilərə tutub deyir:

Balalarım, Allah şeytana lə'nət eləsin, aşuradan keçibdi. Mix çıxıb, özünüzü qoruyun.

BU ÜZÜNÜ BİR GÜNLÜYƏ MƏNƏ VERƏRSƏNMİ?

Bir nəfər alver eləyir, xırda olmadığına görə satışı 50 qəpik borjlu qalır. Sabah alışı mağazaya gəlib pulu istəyir. İsa kişi deyir ki, qulağını bəri tut. Alışı piştaxtanın üstündən başını ona tərəf əyir. Satışı astadan deyir:

- Jamaatda nisyəm var, utandığımdan yığa bilmirəm. Bu üzünü bir günlüyə mənə ver, nisyəmi yığım!

Alışı bərkdən gülüb, mağazadan çıxır.

HANSI İSTƏSƏ GEYƏ BİLƏR

Bir nəfər yun köynək almaq istəyir. Birini götürüb baxır, satıjıdan soruşur:

- Ay İsa dayı, bu arvad üçündü, ya kişi?

- Ay oğul, onsuz da irtməyin qaldırmasan arvadlığını kişiliyini seçmək olmur ha, hansı istəsə geyə bilər deyə, mülayimjə gülümsünür.

MƏN BAJINAM

Ailənin təsərrüfat işləri ilə İsa kişinin arvadı məşğul olurdu.

Yaz fəsliyə arvad mal-qaranı yaylağa aparır. İsa kişi bağçaya enib qonşu kişi ilə söhbət edir. Nəyə görə qızlarının biri "Ay qağa" deyərək iki-üç dəfə atasını çağırır. Kişi eşidir, amma javab vermir. Qız yaxınlaşıb deyir:

- Ay qağa niyə javab vermirsən?

- Ay bala, qağan örüşdə mal otarır, mən bajınam, ona görə javab vermirəm - deyə, qonşu kişiyə baxıb gülür.

Çıxdım tərəyə,
Ayağım düşdü küpəyə.

(Ayaqqabı)

Dam üstündə
Dana dingildər.

(Dolu)

Uzun hoqqa,
Sarı saqqal,
Hər kəs onu tapmasa,
Olar çaqqal.

(Qarğıdalı)

Ağaj başında sarı yumaq.

(Heyva)

Ağaj başında
Darı quyusu

(Ənjir)

Yol üstündə yumru oxlov.

(İlan)

Tapı-tapı
Qızıl qapı
Şah ölkəsi
Xan bağı.

(Gəbə)

Bizdə bir kişi var,
Qırx dənə dişi var.

(Daraq)

Bizdə bir kişi var,
İki ədəd dişi var.

(Qayçı)

Bir öküzüm var
Quyruqlamasan yerinə getməz.
(Qazan və qaşığı)

Bizdə biri var,
Yeddi dili var.
Ağzı yox,
Adamı tutur.

(Gijitkan)

Gedin görün kim gəlir,
Dəyirmanı dən gəlir.
Toxunmamış çuvaldı,
Üyünməmiş un gəlir.

(İydə)

Ay baba, dur gedək,
Karvanımı sür gedək,
Səksən səkkiz qarıya
Bir qıfılı vur gedək.

(Orujluq)

Sağsağan sökər,

Bildirçin biçər,
Qaz qağıldar,
İliyin tökər.

(Dəyirman)

Dağdan enir,
Daşdan enir,
Bir sürü aslan enir,
Al deyəni aldurmaz,
Ağzına yüyən vurdurmaz.

(Bel, külək)

Gərəkdi ha gərəkdi,
Gərəkəməzə gərəkdi,
İlahi bir şey göndərib
Hər bir şeyə gərəkdi.
Bir yemiş var yemişdim,
Yeməsəydim ölmüşdüm,
İndi olsa yemərəm,
Yeməsəm də ölmərəm.

(Ad)

(Ana südü, ana döşü)

Dağda dalaman gördüm,

(Gijitkan)

Suda Süleyman gördüm,

(Bahq)

Duzsuz bişmiş aş gördüm,

(Halva)

Yatar köşək daş gördüm.

(Dəyirman daşı)

Yol üstə yorğun arvad.

(Təndir)

Qara bəy atdan düşdü,
Balaları yürüşdü.

(Qazan)

Əkdim palıd, bitdi şabalıd,
Ortasından bir zoğ çıxdı,
Nə palıddı, na şabalıd.

(Qatr)

Bir qırıq küp daşı,
Yandırır dağı, daşı.

(İstiot)

Balaja kişi dağdan ilxı yendirir.

(Ülgüj)

Qara toyuq, qarnı yarıq.

(Buxarı)

Hadahada, yendim getdim suada,
Səksən səkkiz yuvada,
Doxsan doqquz quş gördüm.

(Nar)

Göydən gəlir hənir-hənir,
Yerə düşür halqa dəmir,
Vur başına otur gəmir.

(Qoz)

Babam bağda yatıb,
Papağını uzağa atıb.

(Tağ)

Damda dana böyürdü,
Qızlar ora yüyürdü.

(Toy)

Yer küpə, yeriməz küpə,
Min il yer altda qalsada
Çürüməz küpə.

(Ad)

Qaraja-qaraja qarğalar,
Bizdən sizə yorğalar.

(Saj)

ÒÀĬ Ĭ ÀÆÀĚÀĐ

Altı min yüz iyirmi.
(Namaz)

Mən aşığam bir
bəndi,
Qızlar bağlar bir bəndi,
Bir bağa bağban oldum.
Yüz arxı var, yüz bəndi.

(Bulaq)

Aşıq bu suda qaldı.
Xalın bu suda qaldı,
Yeddisi göyə çıxdı,
Üçü bu suda qaldı.
Dəryadan bir balıq çıxdı, adı yox.
(Uşaq)

Babadan əziz
Nənədən əziz
Qızıldan ağır,
Baldan şirin.

(Nəvə)

Yem şirindi, yem göyçəkdi,
Yemək olmaz, dadı yox.
(Bala)

Çölü günnən,
İçi unnan.
Qızıl qaya yellənər.
Qızılları sallanar.

(İydə)

Alçaq dağdan qar yağar.
İki qoyun onun jiyrəsidi, qanı yox.
(Ələk)

(Zoğal)

(Süd vəzləri)

O tayda bir qurd durub,
Dişin-dişinə vurub.
Jümlə aləmi yeyib
Yenə yerində durub.

(Dəyirman)

Bir dayı var kişnər gedər, janı yox.
(Yüyrük)

Bir damım var, bir dirək üstə.
(Göbələk)

O tayda duran kişi,
Əlində dəmir şişi,
Mənə bir ulaq göndər,
Nə erkək olsun, nə dişi.

(Gəmi)

Kəsirəm uzanır,
Yonuram yoğunnayır.
(Quyu)

Tut-tut tupulqu,
Tutda bişər tupulqu,
Tutdan bir çubuq kəsdim,
Nə tutdu, nə tupulqu.

(Qatr)

Çıxdım təpəyə,
Düşdüm küpəyə.
(Sapan)

Ay ana mənə un göndər,
Toxunmamış çuvalda,
Üyünməmiş un göndər.
(İydə)

Mən aşıq yüz iyirmi,
Qaş gözə düz iyirmi,
Və'də başı istərlər,

Bizdə bir quyu var,
İçində suyu var,
Suyun içində ilan var,

İlanın ağzında qurbağa, Qurbağanın ağzında küllü var.	(Lampa)	Bir qızım var, Bir gözü var.	(Ulduz)
Balta vurdum yonçaya, Səsi düşdü Gənjəyə.	(Göy gurultusu)	Bir səhəng şəkər, Dünyanı əkər.	(İynə)
Balaja quyu, dinqıldar suyu.	(Sərinj)	Daşa dönmüş sudu o, Tapın görək nədi o?	(Buğda)
Çəpər üstə çil toyuq.	(Boram)	Əlində oraq Çarxları daraq, Üstü xırman, Altı dəyirman.	(Buz)
Əmim oğlu ustadı, Beli kəmərlər üstədi. Sudan körpü qurubdu, Gəl gör neçə neçə ustadı?	(Buz)	Bir atım var sərinli, Geç-gündüz yol gedər, Yerindədi yerində.	(Kombayn)
Zir kilim zinjir kilim.	(Yer)	Nə əli var nə ayağı, Eşər tökər torpağı.	(Çay, arx, su)
Qaraja qarı qaralar, Bizdən sizə yarğalar.	(Qulaq)	Bağda uçar səhər-səhər, Bizə verər yazdan xəbər.	(Traktor)
Bizdə bir kişi var, Köndələn yatışı var.	(Fərməş)	Bir yumurtam var. İçində də yüz balası.	(Qaranquş)
Çəpər çəpər, İçində at çapar.	(Nehrə)	Bədəni yerdə Saqqalı göydə.	(Nar)
Qaraja qarğa qarğalar, Bizdən sizə yarğalar.	(Sap)		(Turp)
Axşam səpdim noxudu, Səhər baxdım yoxudu.			

O kimdi saçları zər. Jahanı gülə bəzər, Geçə yatar dinjələr, Səhər dünyanı gəzər.	(Günəş)	Üstünə sim qoyarlar. Ağlama simim ağlama, Qulağını burarlar.	(Kamança, tar)
Atdan hündür, İtdən balaja.	(Yəhər)	Bir sapım var hörülməz, İlmələri sökülmez.	(Kiprik)
Yazda yığar yeməyini, Çox sevər öz əməyini. Yeyib yatar baharadək, Nədi adı tapın görək.	(Qarışqa)	Bizdə bir kişi var, Nənəmin işi var.	(Nehrə)
Əynində atlas, Dənizdə batmaz.	(Neft)	Qaraja qatır bujaqda yatır.	(Saj)
Dərvişlər ey dərvişlər, Göydən yerə enmişlər, Göydə o qədər oynamışlar, Xurd-xaşıla dönmüşlər.	(Qar)	Bizdə bir kişi var, anamlı işi var.	(Çəhrə)
Qəlbi qara, yarıq başı, Gedər gələr tökər yaşı.	(Qar)	Yol üstə qazan qaynar.	(Qarışqa)
Nar dənəsi, nur dənəsi, Yer üzünün bir dənəsi.	(Qələm)	İriz-iriz gedərəm, Rizvana gedərəm, Rizvandan su içib Xoruz banı gələrəm.	(İşiq)
Özü bir zərrər misli, Hamı onun əsiri.	(Qur'an)	Bir qonaq gəldi haqdan, Bir quzu kəsdim nahaqdan, Nə qonaqımın dişi var, Nə quzunun sümüyü.	(Ana döşü və uşaq)
Xərjlənməsə azalar, Xərjlənsə çoxalar.	(Pul)	O nədi ki, heyvan deyil otlayır, Quş deyil yumurtlayır.	(Tısbəğə)
Şam ağajı oyarlar,	(Elm)	Məşəyə gedər qudurar, Evə gələr sakit durar.	(Balta)
		Min bir oğul, bir ata,	

Hamısı minib bir ata.	(Səhəng)
(Qarğıdalı)	Dağ altında küçük zingildər.
Anamın bir donu var, Toplamaq olmaz, İçi dolu sərvətdi Sanamaq olmaz.	(Atın nahı)
(Göy, ulduz)	Göydən düşdü yerdə əridi.
İlim-ilim düyməsi, İlin xatın düyməsi Hər kəs onu tapmasa Yüz manat onun jərməsi.	(Dolu)
(Tüfəng)	O nədi ki, Bədəni dəmir, ayağı rezin, qanı benzin.
Anası yastı pəri. Qızı ellər gözəli. Oğlu ellər dəlisi.	(Maşın)
(Yarpaq, üzüm, araq)	Yol üstə yoğun arvad.
Bu qurdlar bizim qurdlar Dilimi dişlər qurdlar. Bu quşlar neyə quşdu, Boğazından yumurtdar.	(Körpü)
(Eymə)	Həsün həpə, Qızıl küpə, Dərələr çiçəyi, Dəyirmi təpə.
Ay baba, baba dur gedək, Karvanını sür gedək. Yetmiş iki qapıya Bir qıfılı vur gedək.	(Arı)
(Qəbristanlıq)	Ay nənə dur gedək, Karvanını sür gedək. Otuz iki qapıya Bir qıfılı vur gedək.
Bu gün şənbədi, Yadıma düşən nədi? Odsuz, ojaqsız. Qazanda bişən nədi?	(Oruj)
(Bal)	Ay nənə mənə yağ göndər, Doğmamış inəklərdən Çalxalanmamış yağ göndər.
(Bal)	Dörd dərviş bir quyuya daş atır.
(Ay)	(Sağılan inək)
Yük üstə qara fətir.	Çatı su içir, dana köpür.
O nədiki piyada getməz.	(Qarpız)
	(Kilid)

Yol üstə sarı yaylıq.	(Taxıl)
Tağı burda əkdim Billəsin orda tapdım.	(Barmaqlar)
(Balqabaq)	Beş qardaşım var, Beşi də bir peşədəndi.
Nağara, ha nağara, Dırmaşar ha divara.	(Saç)
(Kərtənkələ)	Çullaram çulun tullar.
Siçan görsə dişin açar, Quş görəndə qanad açar.	(Nəfəs)
(Yarasa)	Gedir-gəlir yaşayırım, Gedib gəlməsə ölləm.
Daşı-daşlara çaxdım, Pambıqı oda yaxdım.	(Un)
(Çaxmaq, qov)	O nədi saymaq olmaz Olmasa qalmaq olmaz.
Quru qovaq içində qudurmuş ilan.	(Qaval)
(Qılınj)	Yumru təkər, Əllərdə gözər.
Ət dirəyin başında Dəlik deşik dəbilqə.	(Yaba)
(Üskük)	Uzunja qız uzanar, Özünə yem qazanar.
Evimizdə bir kişi var, İki haçalı dişi var.	("A" hərfi)
(Maşa, qayçı)	Anada var, babada var, Nənədə yox, nəvədə yox.
O yanı taxta Bu yanı taxta Yumru bəy otaqda.	(İnək)
(Fındıq)	Günü keçər tayada, Xoş gün verər sayada.
Bir ağajım var iki budağı.	(Söz)
(Adam qolu)	O hansı ev quşudu, Uçdu, səninki deyil.
Gündüz ağa, Gejə nöker.	(Ləpir)
(Yorğan-döşək)	Mən gedirəm, o artır.
	Balaja quyu, Paqqıldar suyu.

Atıldım mindim qara daya. **(Samovar)** Nə əli var,
Nə ayağı,
(Daraq) Qapı açar,
Dəlisayağı. **(Külək)**

Hiyin-hiyin nəhər at,
Köynən gedir kəhər at,
Ayaqında qırx nalı,
Göynən gedir kəhər at. **(İldırım)** Nə gözdə, var nə yerdə,
Əsil firəng içində. **(Saat)**

Diri qoza, diri qoz
Bizdən sizə yürü qoz. **(Siçan)** Balaja quyu
Taqqıldayar suyu. **(Sulu qəlyan)**

Qutu qutu içində,
Qutu sandıq içində,
Babamın ağ yaylığı,
O da onun içində. **(Şabalhd)** Zərbəti var bunun,
Zərdən əbası var bunun,
Bədəni dəlik-dəlik,
Gör nə səfası var bunun. **(Portaqal)**

Gedər-gedər ayağı yox,
Adam öldürər əli yox,
Köynəyi var tikişi yox,
Yumurta salar, tükü yox. **(İlan)** Zər-zər üstə,
Zər divar üstə,
Mən gəlinjə,
Qal divar üstə. **(Qıfil)**

Nar da var, nar da var,
Nardan şirin harda var?!
Əl tutmaz, bıçaq kəsməz,
Ondan şirin harda var. **(Yuxu)** Eşikdə dağdı
Pambıq kimi ağdı.
Evə gələr
Suya dönər. **(Qar)**

Sarı əbası var bunun,
Büzmə yaxası var bunun,
Üstü çopur, içi dilim,
Gör nə səfası var bunun. **(Limon)** Əzizim bir anası,
Hərənin öz anası.
Quşlardan hansı quşdu,
Mın bala bir anası. **(Arı)**

Gözləri var, başı var,
Nə tükü, nə qaşığı var,
Ayağı yox, dili yox,
Dərisində pulu çox. **(Balıq)** İynəsi çox
Tikəni yox. **(Kirpi)**
Qırmızı nar

Hər evdə var. **(Od)** Ay mənim maral inəyim,
Qarnı xaral inəyim,
Yol yeriyə bilməyib,
Çəpər basan inəyim. **(Tısbağa)**

Altı daşdı, daş deyil,
Üstü daşdı, daş deyil,
Heyvan kimi otlayır,
Heyvana yoldaş deyil. **(Çanaqlı bağa)**

Qulaq üstə qızıl quş yatar. **(Sırğa)** Gəl deyirəm, gəlmir,
Gəlmə deyirəm, gəlir. **(Dodaq)**

Atamın yeddi oğlu var,
Yeddisi də bir boyda. **(Həftə və gün)** Bir belə fit daşı,
Yandırır dağı-daşı. **(Çaxmaq daşı)**

Axşam oldu saralır,
Sübh tezdən qaralır. **(Lampa)** Qapı dalında bir qom çubuq.
(Gün şüası)

Bir quşum var jəld uçar,
Qanadı yoxdu qaçar. **(Xəyal)** Bağlayıram qaçır, açıram durur.
(Çarix)

Özü bir qarış
Quyruğu on bir qarış. **(İynə və sap)** Bir babam var, özü bu tayda,
Balaları o tayda. **(Tağ)**

Tap-tapı, dəmir qapı
On iki budaq, iki yarpaq. **(Saat)** Damda dambıldar
Suda gumbuldar.
Heyva çalar,
Nar oynar. **(Dolu)**

O nədi ki, baldan şirin
Zəhərdən aji. **(Dil)** Tap nədi ki, böyük qardaş balaja
qardaşa çata bilmir. **(Araba çarxı)**

Gündüz gedər dolama,
Gejə gələr salama. **(Yuxu)** O nədi ki, gejə-gündüz yol gedir.
(Su)

Bostanda var bir arvad,
Paltar geyib qatbaqat. **(Kələm)** Bir quyum var,
İçində ilan balası,
Qırağında kövhər dənəsi. **(Çıraq)**
Üstü taxta, altı daş,

Dörd əl-ayaq, iki baş.	(Vəl və at)	Bir sandığım var mərəndi, Nə qıfılı var, nə bəndi, Elə açılır, elə yumulur, Heç kəs bilməz o nədi.	(Kələm)	Əriməz küpə, çürüməz küpə Min il qalsa da çürüməz küpə	(Qızıl)	Bir qazanım var, Ağzı aşağı olanda dolur Yuxarı olanda boşalır.	(Tüfəng)
Dörd qardaşın, bir papağı.	(Stol)			Babamın bir donu var, qatlayıram qat götürməz.	(Yer)	Bir öküzüm var, Döyürəm, söyürəm Quyruğundan tutmasam Tövləyə girmir.	(Papaq)
Uzun-uzun uzanar Üzü aşağı sallanar.	(Badımjan)	Bizdə yoxdu, sizdə yoxdu, Yer altında qızıl yoxdu, Budaq verir yarpağı yoxdu.	(Maral buynuzu)	Atamın bir qurşağı var, Dəstəklədikjə qurtarmır.	(Yol)	Əyri-əyri bol gedər, Bir allaha tuş gedər.	(Qasıq)
Ələk olar, vələk olar, Xırmanlarda gərək olar.	(Külək)	O nədi ki, bir quyu, Quyunun içində suyu, Suyun içində ilan, İlanın ağzı yanan.	(Piltə)	Ha gedək leylək Hu gedək leylək Gündə bir qarış Yol gedək leylək.	(Nənni, yüyruk)	Gümüş taj Qızıl taj Birini götür Birin qat.	(Tüstü)
Ələ alsan sallanar Yerə qoysan yığılar.	(Zənjir)			Həm ağladar, həm güldürər, Nə başı var, nə ayağı, Nə əli var, nə ayağı	(Söz)	Bir təpədə Yeddi dəşik.	(Ay, Gün)
Qutu qutu içində, Qutu sandıq içində, Babamın ağ yaylığı O da onun içində.	(Şabalıd)	Milit-milit, Qapısı kilit, Ya bunu tap, Ya burdan get.	(Açar)	Ağajların anası Yer üzünün anası	(Torpaq)	Gedən ley, Gələn ley, Bir qıç üstə, Duran ley.	(Baş)
Halvanı ay, halvanı, Altı qıçı var, bir dabanı.	(Tərəzi)	Bir damım var demirdən Altı od, içi bədən.	(Qazan)	İstisi var yun deyil, Ağdı, amma qar deyil. Çiçəkləyir gül deyil.	(Pambıq)		(Qapı)
Əzizim daşdan olsun, Qolu qumaşdan olsun, Mənə bir silah verin, Gülləsi daşdan olsun.	(Sapand)	Bir dənə sandığım var, hər yerdən xəbər verir.	(Radio)	Dam üstə dana jingildər.	(Qarğa)	Bir öküzüm var, Yulunu aldım, qabırğası göründü.	(Alaçıq)
Dağdan gəlir Ayrı xatun Qolları xınalı xatun, Frası deyir, dil anlamır, Qəsab köynək, çit arxalıq.	(Arı)	Altı taxta, üstü taxta, Ortasında dəmir balta.	(Xənjər)	Çoxlu tağ atar, Torpaqda yatar, Qoyma yetişsin, Kal-kal dər apar.	(Xiyar)	Min milit Ağzı kilit.	(Qəbr)
Bir özü var, min gözü.	(Xəlbir)	Nə gejə yatır, nə suya batır.	(Kölgə)	İynə gözünən baxar, Hədəfinə od yaxar.		Bir itim var,	

Hürə-hürə burnu şişər.	(Jəhrə iti)	O neyə ağajdırki, Gündə bir yarpaq salır.	(Təqvim)
Qaya altdan qaz gedər, Qaqıldayıb qaz gedər. O quş da elə quşdu ki, Yeddi il boğaz gedər.	(Zümrüd quşu)	Çatı su içər Dana köpər.	(Balqabaq)
Damda var qara yaylıq, Yarışa qara yaylıq.	(Qır)	Körpü altdan söz gedər, Qaqıldışar qaz gedər.	(Su)
Bir qonağım gəldi haxdan, Bir quzu kəsdim naxaxdan, Nə qonağımın dişi var, Nə quzunun sümüyü.	(Uşaq)	Özü ola-ola, Yeri tala, Para-para, Qəlbi qara.	(Lalə)
Qazdım-qazdım qum çıxdı. Bu geşə keçinən oğlan Səhər bazara çıxdı.	(Günəş)	Şirin olur, bal deyil, Yağ kimidi, yağ deyil, Rəngi ağdı, qar deyil.	(Qaymaq)
Dağdan gəlir banu xanım, Əlləri xınalı xanım, Dindirəndə naz eylər, Eyti küt eyralı xanım.	(Kəklik)	Çöldə deyil, evdədi, Nə yerdə, nə göydədi.	(Pənjərə)
Pəri Pərinə çağırır. Pəri hürünü çağırır Bir xanədə dörd yarpaq, Biri-birini çağırır.	(Saz)	Alaja-bulaja Uçdu qondu ağaja.	(Sağsaqan)
Beş atlıydı bir dağda, Bir şamama bir taqda, Hərə düşdü birin üzdü, Dördü qaldı bir taqda. Bir balaja gözü var, Dünya dolu sözü var.	(Qələm)	Kiçijik məzar, dünyanı gəzər. Durmadan gedər, mənzilə çatmaz. Səssiz çöldə it hürər.	(Ayaqqabı) (Çay) (Qurbağa)

Yer altında qızıl qalaq.	(İlan)	Çölündə bahar.	(Soyuduju)
Çini-çinar başında, Çin qaranquş oturub, Qanadların silkələr, Nazu-ne'mət tökülər.	(Künjüt)	Boyu uzun sayaqdı, Sahibinə dayaqdı.	(Ayaq)
Yer altda yağlı böyrək.	(Dombalan)	Göy öküz getdi gəlmədi Qırmızı öküz yatdı durmadı.	(Köz)
Bazardan aldım bir dənə, Evdə açdım min dənə, Çullayırım qulun salır, Çullamıram qulun salır.	(Saj)	Lax qapı dəmir qapı, Jənnət bağı şah ölkəm.	(Güzgü)
Balaja quyu, dumbuldar suyu	(Damçı)	Qızıl qaba allanar Qızılları sallanar.	(Saqqal)
Ay ağa mənə yağ yolla, İnəkləri sağ, yolla, Doğmamış düyələrdən, Ərinməmiş yağ yolla.	(Bal)	Sarıdı zəfəran deyil, Ərsin ayax, Bənövşə qulax.	(Toyuq)
Yerə vurdum baltanı, Ağzı qızıl xaltanı, Yerdən bir jövher çıxdı, Güllü jahan, soltanı.	(Su)	Atsam irəli, Qayıtmaz geri, Desəm ah əhsən Tərs oğlu tərsəm.	(İradə)
Uçan bir quş gərəkdı, İşin tamam gərəkdı. Dəyirmanə jan verər, Xırmana da gərəkdı.	(Külək)	Çəkisi birjə misqal, Qiyməti minjə dinar.	(Brilyant)
İçində qışdı,		Bel sapı, balta sapı, Bir budaq, beş yarpağı.	(Əl)
		Üzük aldım qaşu yox, Təpə gördüm, daşı yox. O nədi ki, ağlayır, Gözlərinin yaşı yox.	(Kamança)

Dərdi qəmdən, tə'ni zərdən, Əlin vurasan, edər fəğan.		(Tüstü)
	(Ney) Nar da var, kar da var, Nardan şirin harda var?! Əl tutmaz, bıçaq kəsməz Ondan şirin harda var.	(Yuxu)
A lələlər, lələlər, Gümüşdən piyalələr. Göbəyindən dən yeyər, Bel üstündən balalar.	(Rəndə) Bir dirək üstə iki dam.	(Burun)
O qara gədə, nədəndi Bağrı zədən-zədəndi. Özü ellər doyarar, Gözü doymaz nədəndi?	(Dəyirman) Bir dəfə qurd durmuş, Dişin-dişinə vurmuş, Dünyanın malın yemiş, Heç özünə qalmamış.	(Dəyirman)
Divdən qazıram Qırxlarımı yazıram.	(Jorab) A yolnan gedən kişi, Torpağnan vardı işi, Bir oğlaq almışam mən, Nə erkəkdi, nə diş.	(Traktor)
Bu gün adınadı, İşlər ovandıladı, Qaradan ağ boyanıb, Tap görüm onun adı nədi?	(Tük) İçi küpə, İki ağaj, Biri göyde Biri yerdə.	(Nağara)
Bir gəbə var qatlamaq olmaz, Üstü dolu şah Abbas, Onu saplamaq olmaz.	(Ulduz) Axşam yığılar, Səhər açılar.	(Ulduz)
Aşiq göy-yerə düşdü, Yemiş göy yerə düşdü. Aatmasaydım dəyərdi, Atdım göy yerə düşdü.	(Meyvə) Əzan verir, namaz bilmir, Arvad alır, kəbin bilmir	(Xoruz)
Buxarı-ay buxarı. Boynunu çək yuxarı. Jəhənnəmdən çıxıb gəlir, Əyni məxmər çuxalı.	(Baramaqurdu) Araba gedər izi yox, Küləş yapar, gözü yox, Altı ayaq, bir daban, Ağzı qara, gözü yox.	

Aşiq su deyib ağlar, Dəryada bir gül bitib, O da su deyib ağlar.	(Ürək) Zər-zərə yapışıb, Zər divara yapışıb, Zər-zərdən gəlməsə, Zər divardan qopmaz.	(Qifil və açar)
Palıdın parası, İçinin tarası, Onu tanımayan, Şeytanın balası.	(Saz) Bağda sürünər gözər, Az-az görünər, gözər. Oxşayır daş yumağa Qorxuram əl vurmağa.	(Kirpi)
Ağja təpə, Başı küpə, Nə küpədi, Nə də təpə.	(Plov)	
Bir kilimim var Min bir naxışı, Yelbaba süpürər Payızı, qışı.	(Yer)	
Üstü yaşıl məxmərdir, İçi şirin şəkərdir.	(Qarpız)	

Qızıl gül bitib suda,
Birin kəs, birin buda.
Mən durum keşiyində
Sən yat şirin yuxuda.

Laylay quzum, ağlama,
Ürəyimi dağlama,
Yat yuxun şirin olsun,
Yuxuma daş bağlama.

Laylay deyim düz barı,
Gəl dərdimi üz barı,
Balama qurban olsun
Yüz dul arvad, yüz qarı.

Laylay balam, gül balam
Gül balam, bülbül balam
Mən sevindim sənənlə
Sən də sevin, gül balam.

Ay laylay belə laylay,
İl-ayla belə laylay,
Heç bəndə qoy çalmasın,
Biz çaldıq belə laylay.

Laylay çalım həmişə,
Karvan gedər yenişə,
Yorğanında gül bitsin
Yastığında bənövşə.

Laylay çallam su gəlsin,
Balamin yuxusu gəlsin,
Uzaq-uzaq ellərdən
Balamin dayısı gəlsin.

Doğma balam, jan balam,
Şəkər-şirin bal balam,
Böyük bir oğlan ol sən,
Boya-başa çat balam.

Mən aşiqəm hələ var,
Bülbül bağda hələ var,
Əlim səndən üzulsə,
Gözüm səndə hələ var.

Laylay beşiyim laylay,
Evim-eşiyim laylay,
Sənin həmişə, hər vaxt,
Çəkim keşiyin laylay.

Ay layla belə laylay,
İllallah belə lay-lay,
Xalq gül əkdə, gül dərdə,
Sən qaldın belə lay-lay.

Balama qurban at olsun,
Tərəkmədə tat olsun,
Qalada qubernat olsun,
Minjivanda saldat olsun.

Gözəlsən mənim quzum,
Dilli, dilavər quzum,
Böyük oğlan olanda,
Qurban kəsəjəm quzum.

Lay-lay ümidim lay-lay,
Ayım, ulduzum lay-lay,
Şirin yuxu içində,
Mən səni süzüm lay-lay.

Yuxuların şirindi,
Arzuların dərinə,
Mənim bu qız balamin,
Yeri yaman sərindi.

Qapının gülü sənsən,
Tarixin ili sənsən,
Mənim Koroğlu oğlum,
Bu çayın seli sənsən.

Gün çıxanda ay batar,
Ay batanda gün çıxar,
Mənim körəpəjə balam
Şirin yuxuda yatar.

Tatan qız ay, tatan qız,
Dayın olsun qaynatan, qız,
Gəldi, getdi atan qız,
Qaldı kür, qaynatan qız.

Layla gülüm, çiçəyim,
Layla mənim göyçəyim,

Dağın maralı,
Gözün qaralı,
Dünyanın malı,
Bu balama qurban.

Balama qurban sürülər,
Balam nə vaxt irilər.

Sənə layla deməkdən,
Ağardı bu birçəyim.

Layla ey elim, obam,
Odum, ojağım, sobam,
Sənə layla çalırım
Olasan mənim babam.

Ulduzların sayrışır,
Yuxun yaman qarışır,
Yuxuları gələndə
Balamin gözü ayışır.

Ayım, günümdü balam,
Şirin dilimdi balam,
Mənim həm yurdum, yuvam
Həm də elimdi balam.

Qızların başı lay-lay,
Üzüyün qaşı lay-lay,
Mənim İlahə qızım
Qəmər, Ülker, Ulduzum.

Balama qurban elçilər,
Balam nə vaxt dirçələr.

Balama qurban gül çiçək,
Balam nə vaxt güləjək?

Balama qurban el-oba,
Nə vaxt olajaq baba.

Köynəyin ağ saxlaram,
Yuyaram ağ saxlaram,
Bizim elə bir də gəl,
Yüz il qonaq saxlaram.

Jeyran çölə gəlmənəm,
Ördək gölə gəlmənəm,
Gəl and vermə allaha,

Sizin elə
gəlmənəm.

ÈÀÉÈÀÈÀÐ, Í ÀÇÈÀÌ ÀÈÀÐ
ÈÀÌ Û ÈÒÌ ÀÆÈÀÐ

Ç a l m a n ı
başa çalı,
Y e m ə
n a m ə r d
çörəyin,

Çiçəklər
hala gəldi,
Arılar bala gəldi,
Nə günah elədim ki,
Başıma bəla gəldi.

ÈÀÉÈÀÈÀÐ

Qayıdar başa çalı.

Əzizim keçdi məndən,
Ox dəydi keçdi məndən,
Mərdlərə körpü oldum,
Namərdlər keçdi məndən.

Bağdan yolladım barı,
Sandığa düzdüm narı,
Küsdürüb yola saldım
Bənövşə bıqlı yarı.

Dağlarda qar olaydı,
Don vurub xar olaydı,
Dil bilən söz anlayan,
Bir nazlı yar olaydı.

Yaralıyam yanımdan,
Quşlar doymaz qanımdan,
Fələk bir iş işlədi,
Bezər oldum janımdan.

Əzizim üzüm qaldı,
Üzümlər düzüm qaldı,
Sevgilimə deməmiş,
Gör neçə sözüm qaldı.

Əzizinəm mən yetim,
Sən yetim, mən də yetim.
Hamı əhdinə yetdi,
Gün olsun məndə yetim.

Bağda üzüm ağajı,
Üzüm süzüm ağajı,
Əli baltalı gəlir,
Kəsmə bizim ağajı.

Yol qırağı bənövşə,
Düymələndi bənövşə,
Yarım ağır xəstədi,
Dərmanısən bənövşə.

Əzizim bilən məni,
Oxu, yaz bilən məni,
Dusasın unutməsın,
Tanıyan, bilən məni.

Günün mübarək olsun,
Ayın mübarək olsun,
Bir ağıllı gəlin ol,
Toyun mübarək olsun.

Əzizim dağlar səni,
Qar yağar, bağlar səni,
Sevgilim səndə gəzmiş,
Göz görjək ağlar səni.
Ələkdə var barama,
Gəl qəlbimi arama,
Bajım tutsun cırağı,
Anam baxsın yarama.

Mən aşiqəm şirin ol,
Şirindən də şirin ol,
Qaynatana hörmət et,
Baldızına şirin ol.

Əzizim başa çalı,

Bu yol karvansız olmaz,
Dəvə sarvansız olmaz,
Ölürəm həkim çağır,
Təbib, dərmanısız olmaz.

Dəyməsin göz yarına,
Sağalar xəstə könül,
Yetəndə öz yarına.

Aşiqəm ay üzünə,
Telini yay üzünə,
Gündüzlər günə baxdım,
Gejələr ay üzünə.

Boz at bazara gəldi,
Dərdə, azara gəldi,
Mənim saf məhəbbətim,
Gözə, nəzərə gəldi.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum düşdü biləkdən,
Mənimki belə gəlib,
Çarxı dönmüş fələkdən.

Əziziyəm yar salan,
Yandı bağrım qarsalan,
Yüz il özünə
gəlməz,
Bir gün gözdən yar salan.

Í ÀÇÈÀÌ ÀÈÀÐ

Əziziyəm bağ salam,
Bağbanım yox bağ salam,
Virana bağlar gördüm,
Dəliyəmmi bağ salam?

Yar söz deməz yarına,

ÈÀÌ Û ÈÒÌ ÀÆ

Yáçàèì ýþðàòì áèð äýðýäý éáääè äððà äðð ä öýì ýè ñýèèè
-ýì èð í òàóéóð. Áääèì áé éáääè äððà äðð ä öýì ýè ñýèèè -ýì èð
í èéý áèçèì éáääè äðð ä öýì ýè ñýèèè -ýì èð éì éáðèì è
í òàóéóðñáí ?

Áääè:
- Nèçèì éáääè äððà äðð ä éáääè öýì ýè ñýèèè -ýì èð áèçèì
éáääè äððà äðð ä öýì ýè ñýèèè -ýì èð éì éáðèì è í òàóéóá. Í í à ýþðý
äý áèçèì éáääè äððà äðð ä öýì ýè ñýèèè -ýì èð nèçèì éáääè äððà

Bu bağda bar olunja, **Á À É À Ò Û È À Đ** Bu dağlar injidəndi,
Heyvalar, nar olunja, Dür, sədəf, injidəndi,
Dil açır dəli könüm, Kəsərəm mən dilimi,
Sən mənə yar olunja. Bilsəm yar injidəndi.

Ay çıxıb birjə barmaq,
Gəl sinmə çəkmə dağ,
Yarım məndən küsübdü,
Bir çarə var yalvarmaq.

Əziziyəm yad əli,
Ya divanə, ya dəli,
Məhşərim o gün qopar,
Sənə dəysə yad əli.

Bostan əkdim tağbatağ,
Əkdim açdı şax-budağ,
Bir sən, bir mən olaydıq,
Bir də xəlvət bir otaq.

Sular gəldi lil kimi,
Qaşlar durub mil kimi,
Hər sabah boyun görsəm,
Qəlbim açar gül kimi.

Mən aşiqəm yad üzə,
Ya çəmənə, ya düzə,
Sənin ömrün qönçəsin,
Qoyarammı yad üzə.

Sabahın sübh azanı,
Çağır mətləb yazanı,
Allah özün qovuşdur,
İki həsrət gəzəni.

Əzizim oymaq-oymaq,
Evləri oymaq-oymaq,
Hər nədən doymaq olsa
Çətindi yardan doymaq.

Gəl geyindir al məni,
Bir yadına sal məni,
Bas bağına saz kimi,
Həzin-həzin çal məni.

Bitibdi dağda lala,
Oxşar gül üzde xala,
Sıdqi-nən sevən ürək
Axır çatar vüsala.

Gözlərim görə səni,
Hey baxıb görə səni,
İstəmərim gözümdən,
Ayrı göz görə səni.

Əziziyəm tər-tərə,
Bu yol gedər Tərtərə,
Üz qoyum üzün üstə,
Qoy qarışsın tər-tərə.

Dağ dərəni dollanam,
Dərya kimi bulannam,
Gözlərim sənə qurban,
Mən gözsüz də dollanam.

Su gələr axar doymaz,
Dağ daşı yaxar doymaz,
Gözlərim yar gözüne,
Ölünjə baxar doymaz.

Əzizim gədiyinnən,
Ay doğdu gədiyinnən,
O yara qurban olum,
Dönməz öz dediyinnən.

Əzizim hara gəlsin,
Zülfünü dara gəlsin,
Sənsiz bayram eyləsəm,
Bayramım qara gəlsin.

Sırr sözün məndə qalsın,
Saldım kəməndə qalsın.
Jan məndə qərar tapmaz,
Qoy verim səndə qalsın.

Kabab yanar köz ağlar,
Dil alışar söz ağlar,
Yar yardan ayrı düşsə,
Ürək yanar, göz ağlar.

Dağdan yenəndə atlar,
Enər dərədə otlar,
Bir gün səni görməsəm
Dözməz ürəyim çatlar.

Dəryada çinar yanar,
Baxdıqja iraq yanar,
Yar yarına qovuşsa,
Dost gülər, düşmən yanar.

Karvan gejdən gedər,
Yatmaz gejdən gedər,
Gejə uzun həmdəm yox,
Zəhləm gejdən gedər.

Fayton gedər toz eylər,
Otları qıza göz eylər,
Oğlanda taxsır yoxdu,
Hər nə eylər qız eylər.

Bu dörd məni təng eylər,
Vurur başa dəng eylər,
Sevgi adam öldürməz,
Saraldıb bədrəng eylər.

Əzizim məni dindir,
Xoş xəbər de, sevindir,
Mən ki, səni sevmişəm,
Varım-yoxum sənindir.

Bu bağda bar şirindi,
Heyvadan nar şirindi,
Sağ olsun qohum-qardaş,
Hamıdan yar şirindi.

Dağ başında ev budu,
Çaxmaq budu, qov budu,
Sevgi od deyil yana,
Oddan da alovlu du.

Gedirəm yolum dağdı,
Dörd yanı bağça-bağdı,
Çəkərəm yar qəhrini,
Nə qədər janım sağdı.

Dəryada çırağ yanar,
Baxlıqja iraq yanar,
Sevgi şirin şərbətli,
İçdikjə ürək yanar.

Əlində nağarası,
Dolaşır bağ arası,
Könül sevən gözəlin,
Nə ağı, nə qarası.

Qaşlarının qarası,
Sənsən bağrım parası,
Bir oğlan bir qız ola,
Bir güllü bağ arası.

Su gəldi dağdan axdı,
Dağ-daşa ün buraxdı,
Məhəbbət şirin şeydi
Hər kəsin özəl baxtı.

Arxalığın naxışı,
Gözəldi yar baxışı,
Gəzəsən Şəki-Şirvan,
Tapmazsan məndən yaxşı.

Bağçadan gülü üz yaz,
Dərdimi ipə düz yaz,
Qələmə, dilə gəlməz,
Yarın tərifin yüz yaz.

Gedirəm qırağınan,
Gül biçdim orağınan,
Bir qərrib itirmişəm,
Gəzirəm sorağınan.

Bu dəre uzun dəre,
Getdikjə uzun dəre,
İstəyirəm bağ salım,
Qardaşım üzüm dəre.

Qoy məni el ağlasın,
El yusun, el ağlasın,
Qəbrimi qardaş qazsın
Çiyində bel ağlasın.

Bu yol avada gedər,
Aşar javada gedər,
Uçubdu könlüm quşu,
Süzər havada gedər.

Əzizinəm bu dağlar,
Bu düyünlər, bu dağlar,
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən öləndə bu dağlar.

Qarabağda talan var,
Zülfün üzə salan var,
Bizi də bir yada sal,
Gözü yolda qalan var.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi soyub getmə,
Qılınjla vur boynumu,
Zarınjı qoyub getmə.

Çəpəri aşma oğlan,
Yolumu kəsmə oğlan,
Özgəsinin malıyam,
Çoxda tələsmə oğlan.

Mən aşıqəm oyan gül,
Oyan bülbül, oyan gül,
Tez açıldım, tez soldum,
Məni mağmun qoyan gül.

Bu dağlar kərəm dağlar,
Gülü yox dərəm dağlar,
Bir gün üzün görməsəm,
Ürəyim vərəm dağlar.

Əzizinəm mən yetim,
Sən yetim, mən də yetim,
Hamı əhdinə yetdi
Gün olsun mən də yetim.

Əzizinəm əlimnən,
Gülüm düşdü əlimnən,
Yarımı öyrətdilər
Həyat getdi əlimnən.

Əzizim nə olaydı,
Yarım yolda duraydı,
Mən dediyim olmadı,
Sən dediyin olaydı.

Əzizim durub yarım,
Yuxudan durub yarım,
Üzündə bir xal gördüm
Onu kim vurub yarım.

Gülər üzlü yar gördüm,
Şirin sözlü yar gördüm,
Qurbanam o yara ki,
Ona könlümü verdim.

Qarlı, boranlı yerdə,
Gül-bənövşəli yerdə,
Ovçu mənə ox vurdu,
Qaldım yaralı yerdə.

Gedirsən gəlməyəsən,
İlqar ver, dönəyəsən,
Qorxuram yad olasan,
Gəlməyəcəyən sən.

Ağajda xəzələ bax,
Dibində gözələ bax,
Öz yarın burda qoyub,
Sərgəndan gəzənə bax.

Getdi gülüm ağlaram,
Oldu zülüm ağlaram,
Bir və'dəsiz yel əsdi,
Tökdi külüm, ağlaram.

Arxalığın gülüdü,
Dərdin məni bürüdü,
Bivəfa yar ujudan,
Gözəl janım çürüdü.

Bu dağların başı qar,
Torpağı qar, daşı qar,
Bu odlanan qəlbimi,
Söndürməyə daşı var.

Əlində sazın nədi,
Söhbətin, sözün nədi,
Bizi qoyub gedirsən,
De bizə sözün nədi.

Ata kişmiş kimidi,
Jibə düşmüş kimidi,
Atası ölən qızlar,
Gözdən düşmüş kimidi.

Haray elli neyləsin,
Şana telli neyləsin,
Dəhnə başdan uçubdu,
Əli belli neyləsin.

Ələkdə var barama,
Əl vurmayın yarama,
Qardaşım çırağ tutsun,
Bajım baxsın yarama.

Aman fələk, dad fələk,
Olma səni şad fələk,
Verdiyən o şərbətdən,
Özün də bir dad fələk.

Bağda bitər boyana,
Bağın yolu hayana,
Hərə bir lay-lay çalsın,
Bəlkə oğlan oyana.

Sən gözümün birisən,
Arazısan, Kürüsən,
Çoxdandı ağlayırsan,
Yorulmuşsan, kirisən.

Yaylığın qələmlidi,
Ujları ələmlidi,
Asta götü, asta qoy,
Ürəyim vərəmlidi.

Bu qoyun dəli qoyun,
Ağ qoyun, dəli qoyun,
Javan atam öləndən
Adımı dəli qoyun.

Gəlin, gəlin jul gəlin,
Olum sənə qul gəlin,
Yarın səfərə gedib,
Yollar üstə dur gəlin.

Sizə yaralı qurban,
Göylü-qaralı qurban,
O təzə yaranıza,
Köhnə yaralı qurban.

Əzizim hoyda qaldı,
Hoy dedim hoy da qaldı,
Janım ölsün ay ana,
Gözüm bir toyda qaldı.

Ay elə tək-tək doğar,
Gün elə tək-tək doğar,
Sənin kimi oğlanı,
Analar tək-tək doğar.

Ağdamın yastı yolu,
Sel gəldi kəsdi yolu,
Gedirdim Qarabağa,
Əzrail kəsdi yolu.

Əziziməm Qarabağ,
Nə şirindi Qarabağ,
Namərdlər qabağında,
Mərd dayanıb Qarabağ.

Analar yanar ağlar,
Günləri sanar ağlar,
Dönər göy göyərçinə,
Yollara qonar ağlar.

Göydə göyərçin ağlar,
Yuvada laçın ağlar,
Sən yadıma düşəndə,
Başımda saçım ağlar.

Əzizim qalam qardaş,
Dərdinə qalam qardaş,
Top dağıldı, büj sındı,
Uçuldu qalam qardaş.

Su üzündə nanəyəm,
Əl vurma pərvanəyəm,
Qardaş dərdi çəkməkdən
Dəliyəm, divanəyəm.

Bu sel haradan gəldi?
Göydən, qaradan gəldi,
Göydə bulud yox idi,
Yəqin qaladan gəldi.

Bağça barın deyiləm,
Heyva, narın deyiləm,
Gəl evinə yaxın dur,
Zalım, karın deyiləm.

Araza gəmi gəldi,
Gəmilər hamı gəldi,
Dərd bilməzə demə gəl,
Dərd bilən hamı gəldi.

Qayada qarmağım var,
Basmağa barmağım var,
Qardaş ki, yola düşür,
Ona yalvarmağım var.

Atlanan bir-bir düşər,
Ox yaydan bir-bir düşər,
Səninlə keçən günlər,
Yadıma bir-bir düşər.

Baxça könlüm, bar könlüm,
Heyva könlüm, nar könlüm,
Oynamağ, gülməyə yox,
Ağlamağa var könlüm.

Mən aşiq dolan bağı,
Göz bağı, dolan bağı,
Zülfündən öyrənmişəm,
Boynuna dolanmağı.

Əzizim üzə jeyran,
Zülf üzə düzə jeyran,
Qorxmursan yad ovçudan?
Çıxıbsan düzə jeyran!

Əzizim üzə neylər,
Zülf üzə düzə neylər,
Ov bizim, ovlaq bizim,
Yad ovçu bizə neylər.

Əziziyəm çəməndə,
Gül bitər gül çəməndə,
Yara köynək olaydım,
Yar soyunub çiməndə.

Əzizim injə belə,
Kəmər vur injə belə,
Səni sınısan sənək,
Minmişəm injə belə!

Əzizim bu damaqda,
Xalların bu damaqda,
Maya nə sevdasında,
Nə qanqal budamaqda.

Əziziyəm nə çarə,
Bıçarəyə nə çarə,
Ət iyləndi duz səpdim,
Duz iyləndi nə çarə?

Mən aşiqəm nə çarə,
Bıçarəyə nə çarə,
Qapım tərsə bağlanmış,
Kimə gedim açara.

Əzizim yaman oxlar,
Qaşları kaman oxlar,
Çirkinin kamandarı
Gözəldən yaman oxlar.

Əziziyəm ya dəli,
Ya divanə, ya dəli,
O gün özüm öldürməm,
Sənə dəysə yad əli.

Yolum düşüb ləzgiyə,
Dağıstana, ləzgiyə,
Səni özüm sevmişəm,
Verərəmmi özgüyə.

Bu yol gədikdən dönər,
Gedər, gədikdən dönər,
Şahmar o, adamı vursun,
Deyər, dedikdən dönər.

Qaşların xorasanı,
Kim saldı tora səni,
Saxlasın o bir allah,
Tez salsın yola səni.

Əziziyəm sən gələnə,
Qaş gözə tən gələnə,
Əzrayla jan vermərəm,
Gözlərəm sən gələnə.

Pənjərədən gün düşdü,
Gün düşdü bağrım bişdi,
Yaşıl şalvar yad oğlu,
Gəldi yadıma düşdü.

Bu yola yol salaydım,
Karvanın bol salaydım,
Ölməyib səni görüb,
Boynuna qol salaydım.

Qurbanam xan gözüne,
Bəri baxan gözüne,
Hər qızlara baxanda
Evin yıxan gözüne.

Əzizim nə vəfası,
Nə əhdi, nə vəfası,
Vəfalıya jan qurban,
Namərdin nə vəfası.

Əzizim ahı dilər,
Ah çəkər, ahı dilər,
Sənlə keçirdiyim gün,
Olaydı ah indilər.

Dağ başın dolu gözlər,
Qar yağar dolu gözlər,
Yıxdı dədəmin evin,
Səndəki dolu gözlər.

Göydə bulud oynadı,
Gözüm səndən doymadı,
Gəldin məni görməyə
O zalımlar qoymadı.

Başına dolanmaram,
Dönmərəm dolanmaram,
Sən mənsiz dolansan da,
Mən sənsiz dolanmaram.

Birçəylərin çətiri,
Gəti vurum ətiri,
O qaş, o göz məndədi,
Gündə elçi gətiri.

Dumanam çəndən ötrü,
Ölürəm səndən ötrü,
Mən bura gəlməz idim,
Gəlirəm səndən ötrü.

Durun gedək qalaya,
Adı Zaqatalaya,
Oğlanlar, qızlar qurban,
E'tibarlı balaya.

Kababa da közə də,
Kabab baxır gözə də,
Sənə də qurban olum,
Səndəki o gözə də.

Bu dağlar bəndə dəyər,
Zülfün kəməndə dəyər,
Səninlə bir görüşüm,
Yüz şəhər, kəndə dəyər.

Müxək əkdim ləyəndə,
Müxək boynun əyəndə,
Bir jüt qurban demişəm
Əlim sənə dəyəndə.

Müxək əkdim gördülər,
İyləməmiş dərdilər,
Xoş o qızın halına,
Sevdiyinə verdilər.

Çəpərə çəpər eyləmə,
Çəpərdən əl eyləmə,
Sən mənimsən mən sənini,
Özgə xəyal eyləmə.

Gəl-gəl ahu balası,
Uja dağlar lalası,
Dəsmal gəti gül verim,
Xəlvət evin anası.

Bu dağda yovşan bitər,
Altında kəklik itər,
Mən yara nə dedim ki,
Ağ üzündə durdu tər.

Su axar dilləndirər,
Bağcanı gölləndirər.
Dərddiyə söz deməyin
Dərd onu dilləndirər.

Mən aşiqəm tən yeri,
Yaxşı dolan, tən yeri,
Qürbət jənnət olsa da
Yaxşısı vətən yeri.

Əziziyəm hardasan,
Dolaydasan, yoldasan,
Vətən darda qalanda,
Sən də hay ver, hardasan.

Mən aşiqəm gəl bəri,
Dolan bəri, gəl bəri,
Yurdumuz jənnət olub,
Qalma orda, gəl bəri.

Zamana ha zamana,
Oxu qoydum kamana,
Eşşəklər arpa yeyir,
At həsrətdi samana.

Sandığım, ay sandığım,
Sandığa dayandığım,
Hayıf mənim zəhmətim,
Yad oğluna yandığım.

Fələyə andıraydım,
Andırıb qandırardım,
Mənə yazı yazanda,
Qələmin sındıraydım.

Dəsmalı yudum, apar,
İtirmə o-bu tapar,
Özgəni igid anar,
Məni də qorxaq tapar.

Əzizim, haçan yanar?
Yazmasam, haçan yanar,
Sönüb işıqlarımız
Görəsən haçan yanar?

Göydə ulduz aladı,
Arvad başa bələdi,
Boşamayım neynəyim
Çapdı məni taladı.

Könlüm ana istəyir,
Yana-yana istəyir,
Ürəyim boşaltmağa
Xəlvət xana istəyir.

Bu gəlin saçdı gəlin,
Gədikdən aşdı gəlin,
Gəlinə kim nə dedi
Evindən qaçdı gəlin.

Maral oxlumu getdi,
Qanlı qoxlumu getdi,
Hamdan birjə-birjə
Məndən çoxlumu getdi.

Ağzım aç bilmənəm,
Yuxum seç bilmənəm,
Yüküm qurquşun yükü
Altdan qaça bilmənəm.

Bu dağda badam olmaz,
Əkməsən badam olmaz,
Gəlirsənsə özün gəl,
Kağıznan adam olmaz.

Külü sanjdım divara,
Bülbül onu suvara,
Qışı sənnən qışladım,
Yazı qaldım avara.

Qərənfiləm qalxaram,
Qızılgüldən qorxaram,
Yeddi il xəstə olsam
Sən gəlsən mən qalxaram.

Mən aşiq Qarabağlı,
Sinəm çarpazı dağlı,
Nə gələn var, nə gedən,
Elə bil yollar bağlı.

Əziziyəm əl injə,
Ayaq injə, əl injə,
Burdan bir pəri keçdi
Yeri-yurdu Əlinjə.

Bağımızda yonja varmı?
Yarpağı bunja varmı?
Sevməyinə sözüüm yox,
Sevdiyini mənə varmə?

Kəhər gözsüz olaydı,
Sünbül sözsüz olaydı,
Gələnə qurban olum,
O da sözsüz olaydı.

Janım qurban gəlinə,
Xına yaxıb əlinə,
Daş-qaş kimi düzərəm,
Ulduzları telinə.

Əziziyəm bu da məni,
Döy məni, buda məni,
Gör nə günə qalmışam,
Bəyənmişir bu da məni.

Əzizim butam yoxdu,
Qəribəm atam yoxdu,
Düşdüm qəm dəryasına
Qolumdan tutan yoxdu.

Solub getdi baharım,
İndi kimə yalvarım,
Bu hijran əzabından,
Ölmürəm ki, qurtarım.

Jiyərim para-para,
Sağalmağa yox çara,
Mən ölsəm bəs kim mənə,
Tapşıracaq məzara.

Armudam bat içində,
Qovruldu yağ içində,
Aləm toy seyrənində
Mən qaldım dağ içində.

Bir buynuzlu qoçam mən,
Yerim yoxdu qaçam mən,
Ürəyim süfrə deyil,
Hər gələnə açam mən.

Mənim balam az ağla,
Payız ağla, yaz ağla,
Al qələmi əlinə,
Dərdim deyim yaz ağla.

Sən gedəni il oldu,
Yandı bağrım kül oldu,
Səninlə uçan quşlar,
Oxudu bülbül oldu.

Dar ağajı quruldu,
Dibində qan duruldu,
Varlıya xəbər verin
Nökərlərin qırıldı.

Armud ağajı haça,
Əlim dolaşdı saçə,
Bir qoç oğul istərəm
Məni götürüb qaça.

Ağ alma, qızıl alma,
İrəfə düzül alma,
Yarım burdan keçəndə,
Sıraya düzül alma.

Güləm, gülü neylərəm,
Gülümə xidmət eylərəm,
Öz yarımı versələr,
Özgə yarı neylərəm.

Qoyun gedir iziylə,
Dırnağının tozuyla,
Qardaş məni tulladı,
Yad qızının sözüylə.

Əzizim qaranı yaz,
Ağrı qoy, qaranı yaz,
Hər kitabın başında,
Mən baxtı qaranı yaz.

Bağça məndə, bar məndə,
Heyva məndə, nar məndə,
Sinəm əttar dükanı,
Hər nə desən, var məndə.

Araza gəmi gəldi,
Gün aşdı, gəmi gəldi,
Kor olsun qoy gözlərim,
Ayrılıq dəmi gəldi.

Əldə qəlyan kimi göz,
Çöldə tərlan kimi göz,
Xəyalın mənən olsun,
Özün yadlar kimi göz.

Əzizim öz aramda,
Yazıram öz aramda,
Çoxlu sözlərim qaldı
Səninlə öz aramda.

Köynəyinə dər dəydi,
Ağ yaxası dər dəydi,
Sən getdin oynamağa,
Məni burda dər dəydi.

Mən aşiqəm hələ var,
Bülbül bağda hələ var,
Əlim səndən üzülsə,
Gözüm səndə hələ var.

Kağızın ağına bax,
Qatla qırağına bax,
Könlün məni istəsə,
Murovun dağına bax.

Ölənjən ağlaram,
İtənjən ağlaram,
Torpağın torpağıma,
Qatanajan ağlaram.

Şirvanın talx üzümü,
Yeməyə talx üzümü,
Və'də verdin gəlmədin,
Danladı xalx üzümü.

Bağdan yolladım barı,
Padnosa düzdüm narı,
Küsdürüb yola saldım,
Bənövşə bıqlı yarı.

Yaralıyam yazığam,
Ağrır yaram yazığam,
Mən ölsəm sənə qurban
Sən ölmə, mən yazığam.

Gejələr keçdi mənənən,
Dolandı, keçdi mənənən.
Yollara gözmü oldun,
Gör kimlər keçdi mənənən.

Dağların qarı qalsın,
Qar yağsın tarı qalsın,
Bivəfa çıxan yarın
Gözünün yağı qalsın.

Qaşına yay demərəm,
Gözünə ay demərəm,
Qurusun mənim dilim,
Mən sənə vay demərəm.

Mən aşiq məzə qanı,
Gül qoşa, məzə qanı,
Qorxuram javan ölən,
Yurdumda gözə qanı.

Göydə ulduz gah gedər,
Gah dayanar, gah gedər,
Qorxma sevdiyim oğlan
Üstünjə allah gedər.

Mən aşiq dolu gözlər,
Qar yağar, dolu gözlər,
Ölməzdim öldürdü bil,
Səndəki dolu gözlər.

Əzizim qar qalandı,
Qar yağdı, qar qalandı.
Qarqalar laçın oldu,
Laçınlar qarqalandı.

Mən aşıqəm o xandan,
O paşadan, o xandan,
Göz görmür, üz utanmır,
Qorxuram bu divandan.

Gəl məni al eyləmə,
Karvamı bol eyləmə,
Basıb bağın çəpərin,
Düşməyə yol eyləmə.

Mən aşiq yay işin gör,
Qış gəldi, yay işin gör,
Özü kamil ustanın,
Ya özün, ya işin gör.

Apar bazara məni,
Saldın azara məni,
Aç belindən qurşağın,
Salla məzara məni.

Gəl gedək dağa barı,
Qorxuram yağa barı,
Sən duman ol, mən çiskin,
Çəkilkək dağa barı.

Əzizim arxa haray,
Su gəlib arxa, haray,
Dəhnəmiz çürük çıxıb,
El, qohum, arxa, haray.

Aşiq, haramı dağlar,
Dəsmal yaramı bağlar,
Könül istər, əl çatmaz,
Kəsib aramı, dağlar.

Mən aşıqəm qız qala,
Oğlan gedə, qız qala,
Deyirlər ki, gözəldi,
Bizim qədim Qız qala.

Əziziyəm bu şana,
Arı qonmaz bu şana,
Övladda oğul gərək,
Qızdan qalmaz nişana.

Əziziyəm təndirə,
Odun qala təndirə,
Dədəsiz nənə həddi,
Dədəliyə tən dura.

Bu yerdə gülən olsa,
Tərini silən olsa,
Qardaşlıq gözəl şeydi,
Qədrini bilən olsa.

Su gəlir qalxa-qalxa,
Tökülür bizim arxa,
Arzu-kam yetişibdi
Bildirin toyu xalxa.

Mən aşiq yaza bənzər,
Boyun şahbaza bənzər,
Bir də üzünü görsəm,
Qış günü yaza bənzər.

Arazınam sərinəm,
Məhəbbətdə dərinəm,
Yüzü yüz söz söyləsə,
Yenə də mən səninem.

Bu yollar asta gedər,
Dolanar dosta gedər,
Viran qalsın bu yurdu,
Sağ gələn xəstə gedər.

Mən aşiq kim səyada,
Kim tərən, kim səyada,
Gözdə, könlüdə sənsən,
Düşərmə kimsə yada.

Bağında şirin nə var,
Yeməyə şirin nə var,
Görəsən bu dünyada,
Qardaşdan şirin nə var.

Əzizim Qarabağda,
Gül əkdim Qarabağda.
Özüm dəre bilmədim,
Dərdi yad Qarabağda.

Əzizim gəl yuxarı,
Jıdıra gəl yuxarı,
Turş su jənnətə dönüb,
Daşaltı gəl yuxarı.

Əzizim kişmiş kimidi,
Jivə düşmüş kimidi,
Kim Qarabağdan çıxsa,
Gözdən düşmüş kimidi.

Dövrən çox qarışıqdı,
Yad gəlib barışıqdı,
Ayıq-sayıq dolanmaq,
İgidə yaraşıqdı.

Məş aşiq Qarabağı,
Salxımı qara bağı,
İtirdim tül-tərlanı,
Boynunda qara bağı.

Əzizim ayaz oldu,
Bulud yox, ayaz oldu,
Qojaldım günüm keçdi,
Gənj ömrüm ayaz oldu.

İki quyu yan-yana,
Əlimə yaxdım həna,
Sənə süd verən ana,
Mənə olsun qaynana.

Aşı süz qoy qaynana,
Odun düz qoy qaynana,
Oğlun aldım əlinnən,
Başıma buz qoy qaynana.

Əzizim aydın olsun,
Ay doğsun, aydın olsun,
Eşitdim yarın gəlir,
Gözlərin aydın olsun.

Dağ başı qala yeri,
Gəz dolan qala yeri,
Yüz jandan yanan olsa,
Heç verməz ana yeri.

Gejələr, ay gejələr,
Könlümə tay gejələr,
Həsərət bulud olar,
Qoynunda ay gejələr.

Demə ki, varım olsun,
Yeməyə darım olsun,
Dil qanan, söz anlayan,
Qoy könül yarın olsun.

Dağlarda qar səsi var,
Bir korun nəfəsi var,
Koroğlu gəzən yerdə,
Yenə səfər səsi var.

Dağ ayrı, duman ayrı,
Vaxt ayrı, zaman ayrı,
Mərd oğlana deyərlər,
Koroğlu yadigarı.

Mən aşiq sana dağlar,
Sənət ver, sənə dağlar,
Tutaydım yar qolundan,
Çıxaydım sənə dağlar.

Mən aşiqəm ay mələr,
Bulud altıdan ay mələr,
Qoç bir quzu doğubdu,
Süddən ötrü ay mələr.

Qəribəm yoxdu arxam,
Qanadım yoxdu qalxam,
Çıxam qəlbi dağlara,
Vətənə doğru baxam.

Köynəyin kətəndimi,
Geymisən nədəndimi,
Söhbət geyimdə deyil,
Bədənin bədəndimi?

Dağ çəkilib sinəmə,
Od düşüb silsiləmə,
Aləmə sığmaz başım,
Bu gün sığıb sinəmə.

Mən aşiq bu dağınan,
El gedər bu dağınan,
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən ölsəm bu dağınan.

Ay mənim, gün də mənim,
Boynumda gündə mənim,
Burnumdan yaman gəldi,
Gördüyüm gün də mənim.

Toyların gədihləri,
Xurmadı yedikləri,
Yadıma bir-bir düşür,
Anamın dedikləri.

Köynəyin ağa dönsün,
Yuyulsun ağa dönsün,
Dur gözümün önündə,
Ürəyim dağa dönsün.

Mən aşiq namaz dərdi,
Qılmadım namaz dərdi,
Xalxı allah öldürdü,
Məni anlamaz dərdi.

Əzizim gəmi gəldi,
Su daşdı gəmi gəldi,
Gözəlüm gəl görüşək,
Ayrılıq dəmi gəldi.

Qapımızda var çinar,
Yarpağı dinar-dinar,
Mənim balam javandı,
Saxlasın pərvərdigar.

Bu bağda bar olunja,
Heyvalar nar olunja,
Dil açır dəli könlüm,
Sən mənə yar olunja.

Yaşım gözümdə qaldı,
Axdı üzümdə qaldı,
Fələk bir iş işlədi,
Arzum gözümdə qaldı.

Əzizim kiməm mən,
Loğmanam, həkiməm mən,
Tanıyandan xəbər al,
O bilər ki, kiməm mən.

Xırmanda qurdum taya,
Kölgəsi düşdü çaya,
Jəfa çəkdim, jan üzüm,
Əməyim getdi zaya.

Çöldə samanım yandı,
Əl atdım əlim yandı,
Bala-bala deməkdən
Ağzımda dilim yandı.

Əzizim Kür üstümnən,
Min atı sür üstümnən,
Mən ölürəm kimsəsiz,
Ağlama, dur üstümnən.

Əllərdə fənərim mən,
Hər yerə qonaram mən,
Qaş altıdan göz eyləmə,
Od tutub yanaram mən.

Oturmuşdum otaqda,
Tumanım taxta-taxta,
Bir vədəsiz yel əsdi,
Gül qoymadı budaqda.

Mənim adım Talıfıdı,
Dağları qar alıfıdı,
Oğlanlar əsgər gedib
Qızlar mənə qalıfıdı.

Məktubunu gəl apar,
İtirmə düşmən tapar,
Məndən yaxşısını tapsan,
Məni ona qul apar.

Gülü bulaq, gül bulaq,
Suyu darçın, hil bulaq,
Dövrənımız gözəldi,
Sən də çağla, gül budaq.

Əzizim aralandı,
Əli uzalı qaldı,
Jənnət jəhənnəm oldu,
Dostlar aralı qaldı.

Əzizim qoşa ürək,
Bir arzu, birgə dilək,
Kaş həmişə bir vura,
Sevəndə qoşa ürək.

Əzizim o günləri,
O vaxtı, o günləri,
Ömrümü bağışlamam,
Qaytarsan o günləri.

Nərgizlər dəstə-dəstə,
Yığaram sinəm üstə,
Gəlib yığa bilərsən
Əgər könlün istəsə.

Güllüjə yolu fərman,
Torpağı gözə dərman,
Güllüjədən pay, gəlib,
Yarı dərd, yarı dərman.

Çiçək yana sallandı,
Doğdu yana sallandı,
Dünya malı şirindi
O da mala allandı.

İşığ gələn evlər,
Bağrımı dələn evlər,
Qızına qurban olum
Gəlini gələn evlər.

Bu dağın axar suyu,
Axar-buxarlı suyu,
Məni atan o oğlan,
Gəzər Qabartı boyu.

Sənəm səsəmi gəldin?
Bildin səsəmi gəldin?
Xəstə yatdım gəlmədin,
Öldüm yasamı gəldin?

Əzizim görmək istər,
Yurdumu görmək istər,
Qara xallı lələni,
Yarına vermək istər.

Əzizim ala gözlər,
Süzülür qara gözlər,
Baxdıqja xumarlanıb,
Könlümü ala gözlər.

Əzizim ayılı geje,
Yar könlü ayılı geje,
Səni birjə görəydim,
Bir axşam ayılı geje.

Gözün alma mayası
Ürəyimin parası,
Çoxdan xoşuma gəlir,
Oğlanların qarası.

Ayağında çəkməsi,
Sədəfdəndi düyməsi,
Heyvaya, nara bənzər,
Əlindəki meyvəsi.

İstəkanın ağ olsun,
İçə dolu yağ olsun,
Oğlan, xiffət eyləmə,
Mənim janım sağ olsun.

Qərənfil qutudadı,
Xumar göz yuxudadı,
Qəm yemə dəli könlüm,
Mətləb verən xudadı.

Oğlan gözün aladı,
Atam evi qaladı,
Eşqin məni yandırır,
Məhəbbət bir bələdi.

Tellər yana burulur,
Göz baxır, göz yorulur,
Arvadlar yuxa yayır,
Toy çadırı qurulur.

Eləmi qəlbi yerdə,
Su durmaz qəlbi yerdə,
Gedirsən gəl bir gedək,
Getmirsən qal bu yerdə.

Eləmi qara səni,
Kim salıb tora səni,
On iki imam, bir allah,
Gətirsin yola səni.

Əzizinəm yar qana,
Yar danışa yar qana,
Ley qovlamış quşam mən,
Sığınmışam yarğana.

Paltarı boxça saxlar,
Qabı tabaxça saxlar,
Uşaq qədrin yad bilməz.
Anası yaxşı saxlar.

Mən gələndə yaz idi,
Çaylar dolu qaz idi,
İstədim məktub yazam,
Mürəkkəbim az idi.

Dəmir yolu kəsərəm,
Lalə kimi əsərəm,
Gördüm ki, dostum gəlir,
Quzu qurban kəsərəm.

Bu dağda bostan bitər,
Altında kəklik itər,
Mən yara nə dedim ki,
Ağ üzündə durdu tər.

Əzizim, ana dərdi,
Yamandı ana dərdi,
Bütün dərd sağalsa da,
Sağalmaz ana dərdi.

Gülü bulaq Qabartı,
İç suyundan, qabartı,
Sənin suyun olmasa,
Getməz dildən qabartı.

İşığ gələn evlər,
Bağrımı dələn evlər,
Qızına qurban olum,
Gəlini gələn evlər.

Mədəd mədəd, ay mədəd,
Ülkər doğdu ay mədəd,
Dan ulduzu doğubdu,
Ayrılıqdı ay mədəd.

Əzizim ala gözlər,
Süzülür qara gözlər,
Baxdıqja xumarlanıb,
Könlümü alan gözlər.

Mən aşiqəm belə gəl,
Dağda duman belə gəl,
Ovçu ova gəlibdi,
Vurar aman, belə gəl.

Bu bağda bar olunja,
Heyvalar, nar olunja,
Dil açar dəli könlüm,
Sən mənə yar olunja.

Əlində fənar gəzər,
Gəzdikjə yanar gəzər,
Bir kəs ki, yoxsul olsa,
Dost ondan kənar gəzər.

Əziziyəm hardasan,
Dolaydasan, yoldasan,
Vətən dar gündə qaldı,
Sən də hay ver, hardasan.

Bu dərdi verən sənə,
Veribdi verən sənə,
Sən bizi atıb getsən,
Nə deyər görə sənə.

Mən aşiqəm ay nələr,
Güzgü əldə ay nələr,
Fələk mənim başıma,
Gör gətirdi ay nələr.

Su axar lilləndirər,
Baxçanı gülləndirər,
Dərdliyə söz deməyin,
Dərd özü dilləndirər.

Aşiq nə bilə dərdim,
Xalın nə bilə dərdim,
Mən yadlara nə deyim,
Yadlar nə bilə dərdim.

Xoruz ban qabağında,
Sübhün dan qabağında,
Atam bir bizə gəlsin,
Verim jan qabağında.

Mən aşiq nə zamandı,
Mehdiyə nə zamandı,
Sən bizdən ayrıldığın,
Bilmirəm nə zamandı.

Mən aşiq qanlıları,
Qan tutsun qanlıları,
Qudurmuş qurd olaydım,
Tutaydım qanlıları.

Əzizim o gülənəm,
Şeh düşmüş o gülə nəm,
Qur'an gəti əl basım,
Səninlə o gülənəm.

Əziziyəm ağ lala,
Bağda bitər ağ lala,
Ağılsızlar gəliblər,
Bizlərdən ağıl ala.

Mən aşiq dolu gözlər,
Yaxdıqja dolu gözlər,
Yıxıb dədəm evini,
Səndəki dolu gözlər.

Bağa girdim olmadı,
Dərdim, qoynum dolmadı,
Aparıldı təbibə
Dərdə dava olmadı.

Yetiməm atam yoxdu,
Qəribəm butam yoxdu,
Düşdüm qəm dəryasına,
Qolumdan tutan yoxdu.

Su gəlib yarpızlığa,
Tökülüb qarpızlığa,
Hərə bir söz deyəcək,
Özün vur arsızlığa.

Əzizim sən gələsən,
Ömrümə şən gələsən,
Əziz gün, əziz geçə,
Qonağım sən gələsən.

Bağda gülü yar sular,
Könlüm səni arzular,
Gizlətmə gül jamalın,
Qoy baxsın tamarzılar.

Qızıl gül dən-dən oldu,
Dərmədim dən-dən oldu,
Mən səndən ayrılmazdım,
Ayrılıq səndən oldu.

Əzizim dağda nə var,
El köçdü dağda nə var,
Məjnun xəyallı könlüm,
Leylisiz dağda nə var.

Əziziyəm bu dağda,
Maral gəzər bu dağda,
Yarımı itirmişəm,
Axtarıram bu dağda.

Əziziyəm gül açar,
Çiçək açar, gül açar,
Yarım qayıdıb gəlsə,
Arzularım gül açar.

Mən aşiqəm bu elə,
Bu diyara, bu elə,
Yarımı görən olsa,
Deyin gəlsin bu elə.

Gedirəm gedən olsa,
Göz yaşım silən olsa,
Dost olmaq yaxşı şeydi,
Qədrini bilən olsa.

Bu soyuqlar hardandı?
Dağlardakı qardandı,
Bir ürək itirmişəm,
Sorağı o yardandı.

Dağlardan əsdi külək,
Səbrimi kəsdi külək,
Sevdiyim dənizdədi,
Əsdiyən bəsdə külək.

Dağlardan əsən külək,
Səbrimi kəsən külək,
Yarın zülfün dağıtdın,
Zalımsan, nəsən, külək.

Dağlar başı şüşədi,
Ürək sınıq şüşədi,
Yarın yara töhvəsi,
Bir dəstə bənövşədi.

Əziziyəm saraldı,
Heyva bağda saraldı,
Yolunu gözləməkdən,
Gözüm kökü saraldı.

Layla dedim adına,
Haqq yetişsin dadına,
Haqq dadına yetəndə,
Məni də sal yadına.

Əzizim ulu dağlar,
Gülü yox dərəm dağlar,
Günümüz belə keçsə,
Ürəyimiz vərəm bağlar.

Bu yollar asta gedər,
Dolanar dosta gedər,
Viran qalsın o yurdu,
Sağ gələn xəstə gedər.

Aşiqəm gələn dərdi,
Gül əkdim gələn dərdi,
Jandan əziz saxlaram,
Janandan gələn dərdi.

Bülbül qonar güllərə,
Qurban şirin dillərə,
Hamı əl-ələ versə,
Yağı neylər ellərə.

Bağımızda gül bitdi,
Lalə bitdi, gül bitdi,
Vətəndə bir bağ saldım,
Hər nə əkdim gül bitdi.

Əzizim mərd işidi,
İgidlik-mərd işidi,
Yaşamağa nə var ki,
Yaşatmaq mərd işidi.

Bağçanızda narın var,
Gülər üzlü yarın var,
Çox sağ ol qəhrəman qız,
Tükənməyən varın var.

Qapıdan biri gəldi,
Gözümün nuru gəldi,
Bu arxı kim arıtdı,
Su belə duru gəldi.

Əziziyəm yaz gəlsin,
Payız gəlsin, yaz gəlsin,
Əgər dəftərin yoxsa,
Bir yarpağa yaz gəlsin.

Duman saralı getməz,
Bağrı yaralı getməz,
Dəstəsindən yan düşən,
Eldən aralı getməz.

Su axar düzə gələr,
Üzü gündüzə gələr,
Yarım çıxar gəzməyə,
Dolanar bizə gələr.

Çəkilə bax, çəkilə,
Çəkil yarpaq tökülə,
O gün qiyamət qopar,
İyin evdən çəkilə.

Mən aşiq oda yandı,
Yar yarsız oda yandı,
Ayrıldıq qəm dalınja
Mən getdim, o oyandı.

Əkin əkdim zəmi bir,
İldə gəlir dəmi bir.
İstərəm sizə gələm,
Dərya iki, gəmi bir.

Bağçadan qora dərdim,
Üzüm yox, qora dərdim,
Qorxum var düşəm öləm,
Aparam gora dərdim.

Əzizim neçə dağlar,
Qarşımda neçə dağlar,
Yetim yanağı bilir,
Göz yaşı neçə dağlar.

Əzizim qıyma mənə,
Yaram var qıyma mənə,
Məni bir namərd vurub,
Sən mərd sən qıyma mənə.

Təşt altında dələmə,
Qaşın bənzər qələmə,
Mən səni gizli sevdim,
Neyçin dedin aləmə.

Qızıl gülü dərərlər,
Pünhan yerə sərərlər,
Xeyri olsun o qızın,
Sevdiyinə verərlər.

Mis qazanın paxırı,
Çoban qaytar naxırı,
Sən mənimsən, mən sənin,
Budu sözüün axırı.

Gedirəm yaraq ilə,
Ot biçdim oraq ilə,
Bir injə bel gözəli,
Gəzirəm soraq ilə.

Çıxdım hündür divara,
Baxdım bir gözəl yara,
Mən baxdım o baxmadı,
Qəlbimə vurdu yara.

Əziziyəm qalası,
Şəki, Şirvan qalası,
Çünki sən gedəsisən,
Biz salamat qalası.

Bağa girmişəm budu,
Güllü dərmişəm budu,
Axır zamanda mənim,
Sənlə görüşüm budu.

Mən aşiq oda yandı,
Yar yarsız oda yandı,
Ayrılıq qəm dalınja,
Mən getdim, o dayandı.

Güllüm, gülə neylərəm,
Gülə xidmət eyləyəm,
Öz gülümü versələr,
Özgə gülü neylərəm.

Əzizim yarpızdığa,
Su gəlib qarızdığa,
Gördün dünya belədi
Özün vur arsızdığa.

Əzizim keş gə sən,
Min gəmiyə keş gə sən,
Gəldin ayrılıq saldın,
Gəlməyəydin keşgə sən.

Mən aşiq Güllüjəyə,
Gül əkdim Güllüjəyə,
Kim istər jənnət görə,
Qoy gəlsin Güllüjəyə.

Güllüjədə gül açar,
Ətrafa ətir saçar,
Oğlanlar jəh-jəh vursa,
Bülbüllər bağdan uçar.

Gül bulaq, Güllü bulaq,
Güllüjəyə gəl bulaq,
Dövrənəmiz gözəldi,
Sən də çağla, gül bulaq.

Güllüjəni gül bəzər,
Bağında bülbül gəzər,
Güllüjənin qızları,
Dəli jeyrana bənzər.

Gülü bulaq, gül bulaq,
Suyu şirin bal bulaq,
Həsretini çəkirik,
Kəndimizə gəl bulaq.

Qarabağın gen düzü,
Çox genişdi gen düzü,
Azərbaycan bir ana,
Güllüjə onun qızı.

Ay qızlar, qəşəng qızlar,
Qızıl gül, çiçək qızlar,
Güllü bulaq suyundan,
Doyunja içək qızlar.

Ay qızlar, qəşəng qızlar,
Qızıl gül, çiçək qızlar,
Su verin Qabartıdan,
Doyunja içək qızlar.

Əziziyəm Ağdama,
Bu yol gedər Ağdama,
Yarı məndən edənini,
Gözlərinə ağ dama.

Qəlyanımı çəkərəm,
Gülün yerə tökərəm,
Mən gülümün eşqilə
Baxçamda gül əkərəm.

Eləmi sini-sini,
Doldur ver sini-sini,
Mənə lazım öz yarım,
Neynirəm özgəsini.

Bu dərənin uzunu,
Oğlan qaytar qızunu,
Get dədəmə çoban ol,
Bəlkə verə qızını.

Belə ağlamaq olmaz,
Sinə dağlamaq olmaz,
Əhdə vəfasız yara
Ürək bağlamaq olmaz.

Baharda xəzəl olmaz,
Yar yardan bezar olmaz,
Sevgi eybsiz olsa,
Eybsiz gözəl olmaz.

Gözlərin məsti nədi,
Yolunu kəsdi nədi,
Yar məni öldürməkdə,
Bilmirəm qəsdi nədi?

Gələn aşiq Vəlidi,
Əlində yar əlidi,
Hər zülmünə dözərəm,
Sevgimin əvvəlidi.

Qoruqda qoyun-quzu,
Qoyuna verdim duzu,
Çox dövlətə susmayın,
İgidə verin qızı.

Əzizim sərın eylər,
Şeh düşər sərın eylər,
İki dost arasını,
Bir namərd sərın eylər.

Dili nə məzəlidi,
Sevdamın əzəlidi,
Mən sevdiyim bu gözəl,
Güllüjə gözəlidi.

Bu dərənin uzunu,
Sürün gəlin qızunu,
Mən ondan muzd istədim,
Verdi mənə qızını.

Arxalığı biçdimi?
Üstünə and içdimi?
Bir də görüm arzusu,
Ürəyindən keçdimi?

Sözü gözdən alan var,
Zülfün üzə salan var,
Gözəl oğlan tez böyü,
Gözü yolda qalan var.

Getmə oğlan yağı var,
Belində bel bağı var,
Dul kişiyə getməyəm,
Saqqalında ağı var.

Kisə tikdim dolmadı,
Suya saldım solmadı,
Elçi gəldi qapıya,
Özüm deyən olmadı.

Gülün nəyin alarlar,
Dərrib iyın alarlar,
Varlı qız çirkin olsa,
Gözəl deyib alarlar.

Əzizim şüşədi,
Pənjərəsi şüşədi,
Yuxudan duran qızın,
Gözləri bənövşədi.

Əzizim gül üstündə,
Şeh düşdü gül üstünə,
Sevib gedən qızların,
Günü gəlməz üstünə.

Əzizim kasa dolmaz
Mərd əli kasad olmaz,
Yüz namərdin çörəyin,
Doğradım kasa dolmaz.

Namazı, ay namazı,
Almışam dəstəmazi,
Yanılmışam qibləmi,
Hara qılım namazı.

Qızıl gülsən xatasan,
Qol budağın atasan,
Mən o güldən deyiləm,
İyləyibən atasan.

Göyərçinəm qalxaram,
Göydə qanad çalxaram,
Eşidsəm sən gəlırsən,
Meyid olsam qalxaram.

Mən aşiq tikan gülə,
Sarmaşib tikan gülə,
Gör neçə göz dikilib,
Mən gözüm dikən gülə.

Əzizim, dilən göz,
Bağda gülü dilən göz.
Qürbətdə xan olunja,
Vətəninə dilən göz.

Əziziyəm xan eylər,
Xan divanın xan eylər.
Bir başa iki yumruq,
Onu anjaq xan eylər.

Çoban qoyuna gedər,
Baxar boyuna gedər,
Çobanın hax toğlusu
Nişan toyuna gedər.

Gəlin mənəm tat mənəm,
Yuxum gələr yatmanam,
Qoynumdakı şamama,
Amanatdı satmanam.

Birçəklərin çətiri,
Gətir vurum ətiri,
O qaş, o göz səndədi,
Gündə birin gətiri.

Armud ağajı suda
Birin kas, birin buda,
Dediindən dönmürsən,
Ömrünü kəssin xuda.

Ağ almanı dişdədim,
Dişdədim, gümüşdədim.
Qardaş gəldi qiymadım,
Yar gəldi bağışladım.

Əlimdə sazım yoxdu,
Söhbətim, sözüm yoxdu,
Dünya gözələ dönsə,
Sənə bir sözüm yoxdu.

Ördəyəm gölünüzdə,
Jeyranam çölünüzdə,
Yaşıl başlı sonayam,
Uçaram gölünüzdə.

Ördək gölə bir də gəl,
Jeyran, çölə bir də gəl.
Ayaqların var olsun,
Bizim elə bir də gəl.

Bağında alma barı,
Dərd-qəmə dolma barı,
Yarnan keçən günləri,
Yadıma salma barı.

Şal geyinib məsi var,
Janında əsməsi var,
Qorxuram verməsinlər,
Bir zalım nənəsi var.

O taydan Bəhrəm gedir,
Bu taydan Bəhrəm gedir,
Həxdı boyun sevmişəm,
Səsindən zəhləm gedir.

Mən aşiqəm yaz bağda,
Yaz aranda, yaz bağda,
Yara qonaq olaydım,
Qış otaqda, yaz bağda.

Əzizim bağda lala,
Oxşar gül üzde xala,
Dərdi, qəmi azalar
Kim yetişsə vüsala.

Qızıl iynənin sapı,
Görünür bizim qapı,
Yarı yardan eyləyən
Dilənsin qapı-qapı.

Göz yaşım daşa düşər,
Axdıqja daşa düşər,
Bajının müşkül işi,
Yaxşı qardaşa düşər.

Su üzündə nanəyəm,
Əl dəymə pərvanəyəm,
Qardaş dərdi çəkməkdən,
Dəliyəm, divanəyəm.

Bajılar, bajısıyam,
Şirinlər ajısıyam,
Kim Vətəndən ayrılıb,
Mən onun bajısıyam.

Qalalar ay qalalar,
Qaladan yol salalar,
Analar bala verməz,
Bəlkə zornan alalar.

Eləmi bağı qara,
Bir quş var, bağı qara,
Lələ kimi gül olmaz,
Onun da bağı qara.

Qara daş boyanarmı?
Öpsəm, yar oyanarmı?
Sən obada, mən dağda,
Buna jan dayanarmı?

Qarabağın meşəsi,
İylidi bənövşəsi,
Könülsüz gedən qızın,
Ağlamaqdı peşəsi.

Şamaxı bazar imiş,
Oxuyan yazar imiş.
Nə duman var, nə çiskin,
Yar yoldan azar imiş.

Qolunda var qüvvətini,
Arzun var olsun mətin,
El yolunda baş qoyan,
Qazanar el hörmətini.

Mən aşiq bilən olsa,
Qədrini bilən olsa,
Birliyi top dağıtmaz,
Ona səs verən olsa.

Əzizim ağlayanın,
Göy dəsmal bağlayanın,
Dəniz boyda göz görək,
Araza ağlayanın.

Arazınam sərینəm,
Məhəbbətdə dərinəm,
Yüzü yüz söz söyləsə,
Yenə də mən sərینəm.

Araz axar gilinən,
Dörd bir yanı gülünən,
Qismət ola danışam,
Uzaq düşən elinən.

Ay qız məni bəndə vur,
Zülfündə kəməndə vur,
Yaxşı olsam qul eylə,
Yaman olsam bəndə vur.

Əzizim bu dağnan,
El getməz bu dağnan,
Mən ölsəm sənə yaxşı,
Deməzlər bu dağnan.

Əlində narın alma,
Tutubdu narın alma,
Alırsan janımı al,
Yarım əlimdən alma.

Bağda üzüm ağajı,
Üzüm gözüm ağajı,
Bağa baltalı girdi,
Qırdı bizim ağajı.

Bağımda gavalı var,
Yeməyə gavalı var,
Gəl getmə sən bu yolu,
Bu yolun zavalı var.

Əzizim ağ da yandı,
Şamama bağda yandı,
Dəlüm dağa söykədim,
Alışdı dağ da yandı.

Yox aşiq səndə qalsın,
Sənədi səndə qalsın,
Jan məndə qərar tutmaz,
Qoy verim səndə qalsın.

Qızıldan qəfəsim var,
Saxlaram, həvəsim var,
Elə səni döyərəm,
Nə qədr nəfəsim var.

Əzizim yana dağlar,
Od düşüb yana dağlar,
O gözələ deyən ki,
Baxsın bu yana dağlar.

Əzizim, atan kəsə,
Əjəli çatan kəsə,
Hardan işıq gələjək,
Fələk daş atan kəsə.

Dağlar, a xanı dağlar,
Gördüm vəfani, dağlar,
Bir tərhan itirmişəm,
Gəzirəm onu, dağlar.

Evləri səkilidi,
Reyhanlar əkilidi,
İki könül bir olsa,
Kim onun vəkilidi?

Maralın hayına bax,
Haylamb hayına bax,
Çox jəfa çəkənlərin
Aldığı payına bax.

Dağlar dağladı məni,
Zülfün bağladı məni,
Mərd yolunda jan qoydum,
Ellər ağladı məni.

Ayağım yalın idi,
Tikanım qalın idi,
Heç ölmək istəmədim,
Jəlladım zalım idi.

Tövlədə belim yandı,
Əl atdım əlim yandı,
Qardaş-qardaş deməkdən,
Ağzımda dilim yandı.

Çıxdım dağın başına,
Yazı yazdım daşına,
Gələn-gedən oxusun,
Nələr gəldi başıma.

Əzizim gəbə, xalı,
Yaxşısı gəbə xalı,
Yanaqın gül qönçəsi,
Gözlərin gəbə xalı

Kalağayım yel atdı,
Sanjaq başıma batdı,
Anamı beyman olsun,
Məni balaja satdı.

Bağa girdim bağbansız,
Dəvə gördüm sarvansız,
Aləmə dərman oldum,
Mən ölürəm dərmanlısız.

Göz yaşım daşa düşər,
Könlümə haşa düşər,
Bajının müşkül işi,
Hər vaxt qardaşa düşər.

Ala kilim yükdedi,
Gözlərin gödikdedi,
Qanrılıb geri baxsan,
Sevdiyini yar dikdedi.

Dəryalarda mələklər,
Meşələrdə pələklər,
Tanrıdan arzum budu,
Həsul olsun diləklər.

Ulduz gəlin ay gəlin,
Olmaz sənə tay gəlin,
Qardaşının toyudu,
Nazik yuxa yay, gəlin.

Gejə uzun ay batmaz,
Dərhlilər gejə yatmaz,
Sənin kimi gözəli,
Xudam bir də yaratmaz.

Abtava burma-burma,
İçində sarı xurma,
Namə yazıb göndərdim,
Üç gündən artıq durma.

Yağaram yağış kimi,
Bitərəm qamış kimi,
Ürəyim səni istər,
Bir nübar yemiş kimi.

Bənövşəyəm tutaram,
Kol dibində bitərəm,
Gözləyəyəm gəlməzsən,
Boynu əyri bitərəm.

Əzizinəm xan dursun,
Xan öylənsin, xan dursun,
Zülfünü qabağa ver,
Buxağından yan dursun.

Bağçalarda gül görək,
Oxuyan bülbül görək,
Sıdq ilə dost olanlar,
Ürəkdən də bir görək.

Qardaş gəlir enişə,
Yolu dönüb gümüşə,
Qardaşa qız tapmışam,
Üzdə xalı bənövşə.

Xırmanda qurdum taya,
Kölgəsi düşdü çaya,
Jar çəkdim, jəfa çəkdim,
Əməyim getdi zaya.

Bayatının zilindən,
Öyrənmədim dilindən,
Sən dağlardan qar göndər,
Mən aranın gülündən.

Oğlan özünə dəyər,
Başı gözüne dəyər,
Bədən nazik, qol uzun,
Gedər dizinə dəyər.

Könlüm qara qazandı,
Dilim ərzə yazandı,
Fələyə bel bağlama,
Fələk pərgar pozandı.

Yaralıyam yatmaram,
Dərdi batman-batmanam,
Dərdim elə çoxdu ki,
Heç dərdlərə qatmaram.

Göy üzü dərin ayaz,
Bulud yox dərin ayaz,
Dəryalardan keçmişəm,
Mənə nə dərdin-dayaz.

Yaylaqda qoyun-quzu,
Qoyuna verdim duzu,
Dövlətə susamayan,
İgidə verin qızı.

Araz axar çöllərə,
Səsi düşər dillərə,
Dərdimi gizli dedim,
Hardan düşdü dillərə?

Gülşənim yox, gülüm yox,
Bundan böyük zülüm yox,
Balam itkin düşübdü,
Niyə mənə ölüm yox.

Əlindəki bağlama,
Mən gedirəm aqlama,
Gedərəm yenə gəlləm,
Özgəyə bel bağlama.

Dağdan aşib gələnin,
Qanı joşub gələnin,
Xoş o kəsin halına,
Halallaşib öləninin.

Jeyran çölə bir də gəl,
Ördək gölə birdə gəl,
And verirəm allaha,
Qayıd elə bir də gəl.

Köynəyin ağ saxlaram,
Yuyaram ağ saxlaram,
Gəlib qapımdan girsən,
Yüz il qonaq saxlaram.

Qaraçının bağı var,
Bağının torpağı var,
Ora gedən qayıtmaz,
Orda yaman yağı var.

Ata asta ağlaram,
Olub xəstə ağlaram,
Görüb sənin dərdini,
Toyda, yolda ağlaram.

Ay ana məni az ağla,
Çox bilirsən az ağla,
Mənim niskil dərdimi,
Bir kağıza yaz ağla.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi soyub getmə,
Çək qılınçı vur boynumu,
Yarımjən qoyub getmə.

Qardaş demə jan olar,
Yel əsər finjan olar,
Qardaş gələn yollara,
Bajılar qurban olar.

Ay gəlin, haralısan?
Göylüsən, qaralısan,
Gözlərinən tanıram,
Bizim dağ maralısan.

Əzizin dağ başıdı,
Dağ üstə, dağ başıdı,
Qalada bar toy tutdum,
Şabaşı göz yaşıdı.

Əzizim gün çıxanda,
Dağlardan gün çıxanda,
İkinji bir gün çıxdı,
Sən evizdən çıxanda.

Qəlyanı bayaq çəkdim,
Doldurdum bayaq çəkdim,
Səni bivəfa gördüm,
Yolundan ayaq çəkdim.

Dağda dağın yükü var,
Üstü qaya diki var.
Kəs başımı ver mənə,
Sayım neçə tükü var.

İşim düşdü divana,
Axır gəldim mən jana,
Heç vaxtı bel bağlama,
Bir ilana, bir xana.

Əzizim gül butası,
Əllərdə gül tutası,
Qoyun bu gün şad olsun,
Bəyimizin atası.

Əzizim gül anası,
Bülbül oda yanası,
Bu gün sevin sin hamı,
Gəlir bəyin dünyası.

Bağlarda gülə gəldim,
Danışdım dilə gəldim,
Sevdim vətən oylağın,
Ellərdən elə gəldim.

Əziziyəm gül ollam,
Bülbül ollam, gül ollam.
O yarın həsrətindən
Odda yanıb, gül ollam.

Mən aşiq düzə gəldim,
Danışdım sözə gəldim.
Gəzdim eli-obanı,
Nəzərdən gözə gəldim.

Mən aşiq gəzən gözəl,
Doadığın büzən gözəl.
Nə dedim küsdün getdin
Janımı üzən gözəl.

Mən aşiq güzgü neylər,
Saç bəzər, güzgü neylər,
Qəm qər qər olan janım
Qəm səni üzdü neylər.

Mən aşiq dalda yeri,
Meh gəlməz dalda yeri.
İki könül bir olsa
Tez tapar dalda yeri.

Əziziyəm ay səni,
Günəş səni, ay səni,
Sırr verdim üz döndərdin,
Ahım tutsun ay səni.

Əzizim gündə səni,
Kölgədə, gündə səni,
Xəyalın gedər gələr,
Yoxluyar gündə səni.

Mən aşiq girdə şirin,
Yeməyə girdə şirin.
Gəl oturaq üz-üzə,
Danışaq bir də şirin.

Mən aşiqəm belə yaz,
Belə bahar, belə yaz,
Al əlinə qələmi,
Gözəli-gözələ yaz.

Mən aşiqəm qara bax,
Qara salxım, nara bax,
Sevdası sər in olmuş,
Üzü dönmüş yara bax.

Əzizim gözdə qara,
Yaş qara, gözdə qara.
Yollarına baxmaqdan
Qalmadı gözdə qara.

Əzizim Qarabağı,
Tehrani, Qarabağı,
Bir jeyranım qaçıbdı,
Boynunda qara bıçı.

Əziziyəm ay qanı,
Sədəf qanı, ay qanı.
Dərdin məni öldürər,
Adım qalar ay qanı.

Əzizim üzə gülmə,
Üzümde üzə gülmə,
Arxamja hey danışib,
Aşkarda üzə gülmə.

Yolda durmuş olaydım,
Boyun burmuş olaydım,
Səni vuran ovçunun,
Qolun burmuş olaydım.

Mən aşiqəm bu məni,
Neylər sorub bu məni,
Əl dəsma kəfənim,
Göz yaşınla yu məni.

Dağlara tütün düşsün,
Bir bağı bütün düşsün,
Xəstə evinə gəldi,
Atını tutun düşsün.

Əzizim çimən yerdə,
Gül bitər çimən yerdə,
Yara qurban olaydım,
Soyunub çimən yerdə.

Mən aşiqəm yaz bağda,
Qış otaqda, yaz bağda.
Al əlinə qələmi,
Mən dedikjə yaz bağda.

Əzizim nar ağajı,
Əkərəm nar ağajı,
Mən səndən əl çəkmənəm,
Qursalar dar ağajı.

Əzizim izi qalar,
Gün batar, izi qalar,
Yarım üzünə baxsan,
Gözümdə izi qalar.

Mən aşiq sıxmaz məni,
Qəriblik sıxmaz məni.
Ovçu bir də vurmasa,
Bu yara yıxmaz məni.

Əzizim güldən ayrı,
Bülbüləm güldən ayrı,
Az qalıb bir il olsun,
Düşmüşəm eldən ayrı.

Mənt aşiqəm biçərə,
Tapmıram dərdə çarə,
Yarı yardan ayıran,
Özü olsun biçərə.

Dünyanı qar alıbdı,
Yağıbdı qar alıbdı,
Heç kimdə günah yoxdu,
Öz bəxtim qaralıbdı.

Yaylağın jeyran nişan,
Halım olub pərişan.
O yarı mən istərəm,
Çox bilir, az danışan.

Qardaş mənim mənlüyüm,
Yaxamda düyməliyim,
Köçəndə köçüm qardaş,
Düşəndə kölgəliyim.

Bülbülünjə, gülünjə,
Bülbül oxur gülünjə.
Hər kəs öz kimsəsini,
Çağırır öz dilinjə.

Alma atdım hovuzə,
Köynəyi qanovuzə,
Bu il toyun olmadı,
Qaldı gələn payızə.

Qərənfiləm qələmsiz,
Qərarım gəlmir sənsiz.
Boynuna odlar dolsun,
Nejə yatırsan mənsiz.

Gənjədə xəstə mənəm,
Xəstəni bəstəməyəm.
Baş yastıqda, göz yolda,
Qulağı səsdə mənəm.

El köç eylər bu dağa,
Quşlar qonmaz budağa,
Elə ki mən dözüərəm,
Heç kəs dözməz bu dağa.

Əziziyəm dəryada,
Gəməm qaldı dəryada,
Ağladım, göz yaşımndan,
Doldu, daşdı dərya da.

Bir vejsiz daşdı dünya,
Çürük ağajdı dünya,
Kimə deyim dərdimi,
Tamam qan-yaşdı dünya.

Çobanı qoyun əyməz,
Eyləyəz toyun əyməz,
İgid oğul düşməne,
Yalvarıb boyun əyməz.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi,
Hara çıxıb gərsən,
Bu ev sənə deyilmi?

Əzizim yanı bağlar,
Gənjənin yanı bağlar,
Düşməni görsə şad olar,
Dost baxar yanı ağlar.

Əzizim kasad olmaz,
Mərd əli kasad olmaz,
Yüz namərdin çörəyi,
Doğrasan kasa dolmaz.

Əziziyəm ara gəl,
Yenə axtar-ara gəl.
Toy günümdə gəlmədin,
İndi geyin qara gəl.

Araz gözüm düşüb,
Üstünə izim düşüb,
Suyuna qulaq asın,
Səsinə sözüüm düşüb.

Əzizim ağlayasan,
Göy dəsmal bağlayasan.
Dəniz boyda göz gərək,
Araza ağlayasan.

Gülənim yox, gülüm yox,
Bundan böyük zülm yox,
Balam itkin düşübdü,
Niyə mənə ölüm yox.

Bu gün bayram elərəm,
Bağda seyran elərəm,
Yar bayrama gəlməsə
Bayramı tərək elərəm.

Üstündəki aya bax,
Bu evdəki toya bax,
Toyda dostum oynayır,
Halal olsun boya bax.

Almaz üzük dar barmaq,
Muradım səni almaq,
Hər igid karı deyil,
Yardan yadigar almaq.

Sandıq üstə qırxayaq,
Mən yarı gördüm bayaq,
Ha yüyürdüm tapmadım,
Küt olsun belə ayaq.

Mən aşiq gedər gələr,
Xəyalım gedər gələr,
Hər yandan yol kəsilsə,
Xəyalım gedər gələr.

Gedin deyin o qıza,
Köynəyi qanovuzə,
Bu il parça bahadı,
Toyu qaldı payızə.

Dağlara dolu düşər,
Dolunun bolu düşər,
Qəbrim yol üstündə qaz,
Kələnin yolu düşər.

Mən aşiq qara gəldi,
Qəm zülfün qara gəldi,
Yaşım oldu on səkkiz,
Talyeim qara gəldi.

Şirvanda xəstə mənəm,
Xəstəni bəsləməyəm,
Gözləri yol yorğununu,
Qulağı səsdə mənəm.

Gənjədən əsən yellər,
Səbrimi kəsən yellər,
Açım qoynuma dolsun,
Üstümə əsən yellər.

Əziziyəm ayrıanı,
Yeməy olmaz ayrıanı,
Üstünə od tökülün,
Məni sənnən ayrıanı.

Başına dolanmanam,
Dönmənəm, dolanmanam,
Sən mənsiz dolansan da,
Mən sənsiz dolanmanam.

Bu yoldan aşmaq olmaz,
Qızıldan başmaq olmaz,
Küsdürmüşən küsmüşəm,
Daha bərişmaq olmaz.

Dəsmalı yudum apar,
İtirmə, düşmən tapar,
Şənbə-bazar yaxşısı,
Hər kəs sevdiyini tapar.

Qərənfil abı görək,
Yar yarın babı görək,
Məhəbbəti olanın,
Dəryaja tabı görək.

Dan yeri qızarıanda,
Qızırtı bozaranda,
Qalsa da gəlin qalsın,
Qalmasın qız aranda.

Ağajda xəzələ bax,
Dibində gözələ bax,
Öz yarım itkin düşüb,
Sərkərdən gəzənə bax.

Göydə tərən kimi gəz,
Əldə qəlyan kimi gəz,
Məhəbbət mənənə olsun,
Üzdə düşmən kimi gəz.

O neyə qoydu saji,
Yarıma oldum aji,
Aşnalıq bəjəmədim,
Gəl olaq qardaş-bəji.

Mən aşiq yüz il yanar,
Yüz həftə, yüz il yanar,
Sənin tək bəjim olsa,
Ürəyim yüz il yanar.

Əziziyəm şirindi,
Aji deyil, şirindi,
İnsana hər ne'mətdən,
Ana vətən şirindi.

Mən aşiq yanar gələr,
Marallar mələr gələr,
Vəfalı yarım olsa,
Gejəni yarar gələr.

Səhəndin başı duman,
Görüşə varmı guman,
Siz orda ney olubsuz,
Biz burda həzin kaman.

İgidlər qala gözlər,
Dikilib yola gözlər,
Mənzillər yaxın olsun,
Analar bala gözlər.

Bulax başı buz bağlar,
Dibində yarpız bağlar,
Qarıya gələn qızın,
Atını da qız bağlar.

Ağ donun ağı qalsın,
Boğçası bağlı qalsın,
Məndən üz döndərən yar,
Üzün duvaxlı qalsın.

Kabab yanar köz olar,
Nəzər dəyər göz olar,
Qohumnan qız alanda,
Aralıqda söz olar.

Onun adı pəridi,
Könülmə müştəridi,
Axşam anadan oldu,
Səhər oldu, yeridi.

Yerə vurum baltanı,
Ağzı gümüş xaltanı,
Yerdən bir oğlan çıxdı,
Jümlə jahan sultanı.

Tovuza bax, tovuza,
Köynəyi qanovuza,
Sevdim ala bilmədim,
Qaldı gələn payıza.

Apar bazara məni,
Vermə nəzərə məni,
Aç belindən şalını,
Düşür məzara məni.

Sarımsağım, soğanım,
Yad qızından doğanım.
Jandan alıb janımı,
İlan kimi doğanım.

Sular gəldi nil kimi,
Qaşlar durub mil kim,
Hər sabah boyun görsəm,
Qəlbim açar gül kimi.

Qara atın nalıyam,
Göyçək qızın malıyam,
Məni bir oğlan sevir,
Çoxdandı ki, halıyam.

Qara atın bağlaram,
Gül dibində saxlaram,
Özüm dəyən olmasa,
Gejə-gündüz ağlaram.

Text üstündə yatmışam,
Əlimdə şam tutmuşam,
Yadıma yar düşübdü,
Dünyanı unutmuşam.

Mən aşığam gün gələr,
Ay dolanar, gün gələr,
Gözlərin aydın olsun,
Nişanlın bu gün gələr.

İstəkanım qanlıdı,
Toxunma dərmanlıdı,
Burda bir yar sevmişəm,
Anası Şirvanlıdı.

Bizdə olan gözəllər,
Bağ-bağcanı bəzəllər,
Nişan günü süfrəyə,
Şirin şərbət düzəllər.

Əziziyəm axarmı,
Sular dağdan axarmı,
Kor oldu xan gözlərim,
Sənsiz bir də baxarmı?

Dağ üstə əkin olmaz,
Əksən də əkin olmaz,
Yığılsa min bir gözəl,
Biri sən təkən olmaz.

Qardaş demə, qan olar,
Yel olar fəğan olar,
Qardaş gələn yollara
Bajılar qurban olar.

Qardaşım vay, balam vay,
Ərşə çıxıb nalam vay,
Çəkilibdi dağlara,
Boş qalıbdı qalam vay.

Yetimin yekə dərdi,
Yüklənib lökə dərdi,
Nər çəkməz, maya çəkməz,
Fil gərək çəkə dərdi.

Bu yol javada gedər,
Aşar javada gedər,
Uçubdu könlüm quşu,
Gör nə havada gedər.

Qardaş, qardaş quş qardaş,
Xançalı gümüş qardaş,
Bajın çox həsrətdədi,
Çək jilovu düş qardaş.

Mən belə deməmişdim,
Qəm-qüssə yeməmişdim,
Demişdim həm dərd olum,
Ayrılaq deməmişdim.

O da məni yandırır,
Bu da məni yandırır,
Sudan sərin şey olmaz,
Su da məni yandırır.

Haray bir bajı dərdi,
Bajı mehrajı dərdi,
Bir bajı çəkə bilməz,
Çəkər üç bajı dərdi.

Aşıq qar quzeyində,
Xalın qar quzeyində,
Gün çıxmaz, qar əriməz,
Qaldım qar quzeyində.

Aşıq vidalı gözər,
Xalın vidalı gözər,
Çirkənər üzün gizlər,
Gözəl vidalı gözər.

Uzaqdan baxan yarım,
Su kimi axan yarım,
Məni qürbətdə qoyub,
Odlara yaxan yarım.

Evləri deyə-deyə,
Tikilmiş deyə-deyə,
Denən hardan gəlirsən?
Daşdara deyə-deyə.

Dağların başı sənsən,
Dibinin daşı sənsən,
Dünya jənnətə dönsən,
Hamının başı sənsən.

Dağ başında durmuşam,
Kəklik otu yığmışam,
Sə'sim-küyüm kəsilib,
Yolu başa vurmuşam.

Əzizim yaralıyam,
Əl vurma yralıyam,
Yar dərdi xəstə saldı,
Vətəndən aralıyam.

Əzizim yola baxdım,
Ağladım yola baxdım,
Həsərət məni öldürdü,
Gülmədi qara baxtım.

Əzizim ağlamazdım,
Gülərdim, ağlamazdım,
Kaş biləydim dərdirni,
Sənə bel bağlamazdım.

Mən aşıq uzaqdayam,
Məktub yaz uzaqdayam,
Sənsiz yaram sağalmaz,
Yar sarı uzaqdayam.

Mən aşıq bu dağnan,
El gedər bu dağnan,
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən ölsəm bu dağnan.

Ördəyim gölə düşdü,
Jeyranım çölə düşdü,
Çox gözlədim gölmədi,
Jeyranım ələ düşdü.

Dəyirman belə işlər,
Dövr edər, belə işlər,
Heç bəndənin başına,
Gəlməsin belə işlər.

Mən aşıq maral yana,
Sən də gəl Maralyana,
Nejəsən bir ah çəkəm,
Dağlarda maral yana.

Mən aşıqəm ya sabah,
Qara geymiş yasa bax,
Əzreyilə borjluşam,
Ya böyünəm, ya sabah.

Mən aşıqəm qanlı gül,
Qanlı bülbül, qanlı gül,
Yemiş bülbül ürəyin,
Ağzın açmış qanlı gül.

Mən aşıq qəm qalağı,
Çəkərəm qəm qalağı,
Dağlardan uja könlüm,
Olubdu qəm qalağı.

Mən aşıqəm həsən gəl,
Qara bağrım kəsən gəl,
Könlüm səni arzular,
Ya mən gəlüm, ya sən gəl.

Mən aşıq dəmdə qala,
Aş bişə dəmdə qala,
Evin yıxılısın fələk,
Qoymadın dəmdə qala.

Bu köçən köçlərdənəm,
Bu uçan quşlardanam,
Jar çəkdim, jəfa çəkdim,
Əməyi heçlərdənəm.

Gəl mənə al eyləmə,
Az dərdim bol eyləmə,
Basma bağın, çəpərin,
Düşməyə yol eyləmə.

Bu yol kövşənə gedər,
Aşar kövşənə gedər,
Sənin dərdir janımda,
Gora nişənə gedər.

Evləri Qazaxdadı,
Düşübdü Qazaxdadı,
Ün yetməz, əlim çatmaz,
Çox yaman uzaqdadı.

Bağında çala-çala,
Gir bağa çala-çala,
Düşdüm qəm dəryasına,
Qaldım qol çala-çala.

Mən bir ərəb qızıyam,
Yükü şərab qızıyam,
Qırılıb qardaşlarım,
Xanı xarab qızıyam.

Aşıq bir günə qaldı,
Zülfün düyünə qaldı,
Sənlə mənim görüşüm,
Qiyamət günə qaldı.

Dərya səndən kim keçdi?
Kim qərç oldu, kim keçdi?
Gözüm yaşnan doludu,
Xəyalımdan kim keçdi?

Kağızım qaralıdı,
Ağlıdı, qaralıdı,
Dəymə könlüm evinə,
Ürəyim yaralıdı.

Leylim, gülü başa düz,
Başdan götü, başa düz,
O qədər dərd çəkmişəm,
Ağlım gəlmir başa düz.

Araz axar çöllərə,
Səsi düşər göllərə,
Dərdimi gizli dedim,
Hardan düşdü dillərə.

Aman-aman oldu gəl,
Halım yaman oldu gəl.
Bir də səni görədim,
Axır zaman oldu gəl.

Maralın gözü qanlı,
Topuğu, dizi qanlı,
Balamı verməseniz,
Tutaram sizi qanlı.

Ay doğdu bizə düşdü,
Gün doğdu düzə düşdü,
Sən tək igid javanlar,
Tezliklə gözə düşdü.

Əzizim ağlayasan,
Göy dəsmal bağlayasan,
Dəniz boyda göz gərək,
Arazı ağlayasan.

Arazınam sərinəm,
Məhəbbətdən dərinəm,
Yüzü yüz söz söyləsə,
Yenə də mən səninəm.

Ay qız məni bəndə vur,
Zülfünlə kəməndə vur,
Yaxşı olsam qul eylə,
Yaman olsam bəndə vur.

Araz aşdı deyirlər,
Kür qovuşdu deyirlər,
Dərmanım stol üstə,
Həkim qaçdı deyirlər.

Bağda üzüm ağajı,
Üzüm-düzüm ağajı,
Bağa baltalı girdi,
Kəsdi bizim ağajı.

Ağ günbəzin bağı var,
Bağı var, bağbanı var,
Ora gedən qayıtmaz,
Orda jənnət bağı var.

Yaylığın ağ saxlaram,
Yuyaram ağ saxlaram,
Bir də bizlərə gəlsən,
Səni qonaq saxlaram.

Balamın əl yaylığı,
Qırağı zər yaylığı,
Hərə bir ağız desin,
Balama jan sağlığı.

Əzizim bu dağnan,
El getməz bu dağnan,
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən olsəm bu dağnan.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi soyub getmə,
Çək qılınjın, vur boynum,
Zarınjı qoyub getmə.

Yaşım üzümdə qaldı,
Axdı üzümdə qaldı,
Çox arzular etmişdim,
Arzum gözümdə qaldı.

Suya su düşdü neynim,
Bülbül su içdi neynim,
Hamıya pay paylanır,
Mənə bu düşdü neynim.

Aşıq işin ağlaram,
Yazın, qışın ağlaram,
Ölüm allah əmridi,
Zülüm işin ağlaram.

Dağlar qara boyanmış,
Yağmış, qara boyanmış,
Mənim kimi varmıdı,
Baxdı qara boyanmış.

Dağlarda var ala qar,
Ala çiçək, ala qar,
Hər yerə qar yağmışdı,
Yağmamışdı belə qar.

Əzizim ana səbri,
Mərd gərək qana səbri,
Hər səbr tükənsə də,
Tükənməz ana səbri.

Əzizim bilə-bilə,
Gəl gülek bilə-bilə,
Fələk evimi yıxdı,
Əl vurub gülə-gülə.

Gedən var
Bu yollarla gedən var,
Fələyin həşəmindən,
Yanağını didən var.

Çınaram,
Tufan vursa sınaram,
Elə dərdlilər gördüm,
Fələkləri qınaram.

Boyana ha boyana,
Bu yol gedər hayana,
Gəlin bir laylay çalın,
Bəlkə balam oyana.

Bağlarda şirin nə var,
Yeməyə şirin nə var,
Hər yeri gözib gəlsən,
Baladan şirin nə var.

Aşıq başına bağlar,
Şalın başına bağlar,
Öldü bülbül, soldu gül,
Qaldı başına bağlar.

Mən aşığam ay mədəd,
Ülkər mədəd, ay mədəd,
Dan ulduzu baş verib,
Ayrılıqdı ay mədəd.

Başı bələli janım,
Göylü qaralı janım,
Bostanım dolu döymüş,
Tağı yaralı janım.

Haray bir həkim dərdi,
Doğruyum, tökümlər dərdi,
Yoxdu qardaşım-bajım,
Kim ilə çikim dərdi.

Qalamız qızıl qala,
Tikilmiş qızıl qala,
Qardaş gəl qonağım ol,
İstərəm yüz il qala.

Çoban, itin qudursun,
Qabağında su dursun,
Sevdi ala bilmədin,
Xudam boynunu vursun.

Əziziyəm qalalar,
Dağda dovşan balalar,
Aslan verməz balasın,
Bəlkə zorla alalar.

Bir gül taxdım divara,
Bülbül onu suvara,
Yayı sənlə yayladım,
Qışı qaldım avara.

Bulaq başdan qaradı,
Divi daşdan qaradı,
Mənə yazılan yazı,
Əzəl başdan qaradı.

Əziziyəm qarğa verər,
Qırıldar qarğa verər,
Qərbləkdə öləninin,
Xəbərini qarğa verər.

Yarım elə gedibdi,
Eldən-elə gedibdi,
Yorulmaz at minibdi,
Gəlməz elə gedibdi.

Dağlar başı al-əlvan,
Halım olubdu yaman,
Gedirəm halal eylə,
Gəlməyimə yox güman.

Əzizim ağ üzünən,
Kəfin al yağ üzünən,
Səni deyib gəlmişəm,
Qoy öpüm ağ üzünən.

Dəryada fanar gözər,
Hər axşam yanar gözər.
Eldən ayrı düşənlər,
Günlərin sayar gözər.

Dağ başın duman almır,
Yar yarın dərde salmır,
Dövlət şirin olsa da,
Axır heç kəsə qalmır.

Əzizim bu yaxşıdı,
İçməyə su yaxşıdı,
Karsız, uzaq qohumdan,
Yaxın qonşu yaxşıdı.

Əzizim atan kəsə,
Əjəli çatan kəsə,
Hardan işıq gələjək,
Fələk daş atan kəsə.

Əzizim səndən ötrü,
Dumandan, çəndən ötrü,
Mən buraya gəlməzdim,
Gəlmişəm səndən ötrü.

Dağlar, a xanı dağlar,
Gördüm vəfanı dağlar,
Bir tərən itirmişəm,
Gəzirəm onu dağlar.

Əlində yayıma bax,
Mənim ah-vayıma bax,
Çəkdiyim zəhmətimə,
Aldığım payıma bax.

Məralın hayına bax,
Haylanıb hayına bax,
Çox jəfa çəkənlərin,
Aldığı payına bax.

İstəkənin ağ olsun,
İçə dolu yağ olsun,
Oğlan, xiffət eyləmə,
Mənim janım sağ olsun.

Gedərəm oturmaram,
Bu qəhri götürməyəm,
Versələr dünya malın,
Səndən əl götürməyəm.

Şaftalıyam, sarıyam,
Bu dağların qarıyam,
Mən fələyə neylədim,
Qoymadı bir yarıyam.

Jeyrantək mələyəm mən,
Dağ-daşı dələyəm mən,
Dünyanın o başından,
Çağırırsan gələyəm mən.

Əziziyəm, oyan gül,
Oyan bülbül, oyan gül,
Bu yan zülmətxanadı,
Bəs neyədi oyan, gül?

Əzizim qızarıanda,
Dən yeri qızarıanda,
Analar javanlaşar,
Oğluna qız alanda.

Arxasında
Yük daşır, arxasında,
Namərd olan söz deyər,
Hər kəsin arxasında.

Mən aşiqəm ağ ata,
Arxa ata, dağ ata,
Elə ayrılıb getdin,
Mənə qoydun dağ, ata.

Çiçəyim axçalandı,
Dərmədim axçalandı,
Heyif səndən, ay bajım,
Paltarın buxçalandı.

Adımsan, aman qardaş,
Sanımsan, aman qardaş,
Sən getdin, gəlməz oldun,
Dərd çəkdim yaman, qardaş.

Uzun il, uzun aylar,
Hər ulduzlar, hər aylar,
Anası ölən qızlar,
"Ana" - deyib haraylar.

Əziziyəm sarı yar,
Sarı köynək, sarı yar,
Aç belindən qurşağım,
Jənazəmi sarı, yar.

Əziziyəm baxtı kəm,
Naxışı kəm, baxtı kəm.
Aman fələk neylədin,
Mənə yaman baxdın kəm.

Yarımı dindirəydim,
Ağladım güldürəydim,
Mənə verdiyi qəmdən,
Ona da yedirəydim.

Mən aşiq şirin dilə,
Şirin yar, şirin dilə,
Bilmirəm neyə oldu,
Bənd oldum şirin dilə.

Əzizim özüm sənə,
Düşübdü gözüüm sənə,
Sənə qurban demərəm,
Qurbanam özüm sənə.

Əzizim neynim sənə,
Düşübdü meylim sənə,
Mən səndən ayrılmaram,
Ayrılsam neylim sənə.

Dünyada şirin nə var,
Yeməyə şirin nə var.
Gəzdim dünyanı göldim,
Baladan şirin nə var.

Dedim oğlan belə gəl,
Belə dolan belə gəl.
Əzrayıl ova çıxıb,
Səni vurur belə gəl.

Bağca könlüm, bar könlüm,
Heyva könlüm, nar könlüm,
Şadlıqnan işim yoxdu,
Ağlamaqda var könlüm.

Qara bağda bağ olmaz,
Qara salxım ağ olmaz,
Qərrib eldə olanın,
Ürəyində yağ olmaz.

Mən aşiqəm eşqə bax,
Əmbərə bax, müşgə bax.
Ölürəm dərd əlinnən,
Görən deyir eşqə bax.

Burda yolum oldu tən,
Varmı bu yoldan öten.
Bu dünyada şirin şey,
Bir anadı, bir vətən.

Alçaq fələk,
Silahı al çax fələk,
Namərdə fürsət verdin,
Namərddən alçax fələk.

Oğlum çəkin yalandan,
Yalan, yaman ilandan,
İlan vuran sağalar,
Sağalmazsan yalandan.

Əzizim, xalxa nə var,
Xal düşmüş, xalxa nə var,
Sən mənim sən, mən sənin,
Bilmirəm xalxa nə var.

İstəkanın sarısı,
İçdim qaldı yarısı.
Ay qız insafdan çıxma,
İnsaf dinin yarısı.

Qarnım qara qazandı,
Dilim ərzə yazandı,
Fələyə bel bağlama,
Fələk pərgər pozandı.

Dağların döşünə bax,
Qar yağdı başına bax,
Sevdim özgə apardı,
Fələyin işinə bax.

Aşiq su deyib ağlar,
Sünbül suda dib bağlar.
Dəryada bir gül bitib,
O da su deyib ağlar.

Dağlar duman arzular,
Çaylar çəmən arzular,
Mənim bu sınıq könlüm,
Səni yaman arzular.

Əzizim günə gəlləm,
Kölgədən günə gəlləm.
Zərrəyə üzün görsəm,
İmana, dinə gəlləm.

Sözü sözdən alan var,
Zülfün üzə salan var,
Gedən oğlan tez qayıt,
Gözü yolda qalan var.

Əzizim dalda gözər,
Gün gedər, dalda gözər.
Mərdlər qabağı gözlər,
Namərdlər dalda gözər.

Dağların qarı mənəm,
Gün düşsə ərimeyəm,
Qəbrim quzeydə olsa,
Javanam çürümənəm.

Aşiqəm belə bağlar,
Kəmərin belə bağlar,
Üzmədim gül qonçasın,
Kor olsun belə bağlar.

Tut ağajı buruldu,
Dibində su duruldu,
Hamının yarı gəldi,
Mənim boynum buruldu.

Mən aşiq, quzu qurban,
Qoç qurban, quzu qurban,
Hər sabah boyun görsəm,
Kəsərəm quzu qurban.

Əziziyəm gül-gülə,
Bülbül gülə, gül-gülə,
Yar telinə gül taxıb,
Javab olub gül-gülə.

Mən aşiqəm yaz olar,
Bülbül gülə saz olar,
Sənə gülüm demərəm,
Gülün ömrü az olar.

Dağların başına bax,
Qar yağıb qaşına bax,
Mən sevdim, yad apardı,
Fələyin işinə bax.

Mən aşiq bu dar gündə,
Qəm mənim budar gündə.
El-obam kömək dursun,
Amandı bu dar gündə.

Telini daramısan,
Yumusan daramısan.
Çox da gözəl deyilsən,
Könlümə yaramısan.

Bağında məzəli var,
Tökülüb xəzəli var,
Bu işlər belə getməz,
Axırı, əzəli var.

Mən aşiqəm az alsın,
Araz suyun azalsın.
Düşməni zavalə gəlsin,
Bəlkə sayı azalsın.

Balamsan, istəyimsən,
Arxamsan, köməyimsən.
Mən sənənin əziz anan,
Sən mənim diləyimsən.

Məni oyaq qoyan sən,
Qızılgülə boyan sən.
Öpüm qara gözünnən,
Bəsdə yatdın, oyan sən.

Dağlarda lalam sənsən,
Alınmaz qalam sənsən,
Kimim yox, kimsənəm yox,
Bir şirin balam sənsən.

Gün getdi sarı qaldı,
Getdikjə sarı qaldı.
Baxdım uzaq yollara,
Gözümdə sarı qaldı.

Əzizim odu keçdi,
Qəlyanın odu keçdi,
Yatmısan oyan ovçu,
Jeyranın odu keçdi.

Qanı qan eyləmişən,
Qanı sən eyləmişən,
Dosta kəm, düşməne kəm,
Məni sən eyləmişən.

Arxalı bürün dağa,
Ov getdi, sürün dağa,
Ovçu bir ov vurubdu,
Düşübdü bizim bağa.

Mən aşiq lala dağı,
Bürüyüb kala dağı,
Jəmi yara sağalsa,
Sağalmaz bala dağı.

Ovçuyam ov deyiləm,
Çaxmağam, qov deyiləm,
Əlini saxla ovçu,
Vurmalı ov deyiləm.

Dağlarda xəstə mənəm,
Dərdi-dərd üstə mənəm,
Gözüm yol kənarında
Qulağı xəstə mənəm.

Qardaş gəlsə yaxşıdı,
Bəji görsə yaxşıdı
Qardaşın qabağında
Bəji olsə yaxşıdı.

ROZA QARABAĞLI

Ay qəlbi, qəlbi dağlar,
Ay səndən qəlbi dağlar.
Şirin söz jan məlhəmi,
Aji söz qəlbi dağlar.

Gül budaqda düymədi,
Açmamış dərilmədi,
Səni sevən ürəyim,
Sənə də əyilmədi.

Daşkəsənnən daş gələr,
Ürək yanar yaş gələr,
Oğlan toyu tez eylə,
Qabaqdan qar, qış gələr.

Güldana gül qoymuşam,
Gül ətrinnən doymuşam,
Yüz il sənə gen düşsəm,
Demərəm ki, soymuşam.

Dinmə qanım qaradı,
Bağrım başı yaradı.
Yoluna göz dikdiyim,
Gör bir kimi aradı.

Yaramın əllisindən,
Yüzündən, əllisindən,
Bir dərdə çarə yoxdu,
Soruşduq əllisindən.

Əzizizyəm nəş demə,
Nəş danışma, nəş demə,
Qoy öpüm gül yanaqdan,
Mən də çatım əhdimə.

Ətir gülə yaraşır,
Kəməş belə yaraşır.
Halal zəhmət, halal iş,
Qızıl ələ yaraşır.

Ay harayım, harayım,
Çıxıb oxundan yayım,
Uçub sonam gölumdən,
Onu harda arayım?

Ay ürək yağım mənəm,
Saçları ağım mənəm,
Ürəyin javan olsun,
Ömür çıraqım mənəm.

Şirə çəkən arıdı,
Beçə balı sarıdı,
Qadının bər-bəzəyi,
İsmətidi, arıdı.

Demə sədiq dost hanı,
Sına dostu, düşmanı,
Həyatda yaxşı-pisi,
Çalış sən özün tanı.

Kəssəm qanım, ətimdi,
Atsam qəbahətimdi,
Mələksiz yarımçıqla,
Ömür sürmək çətindi.

Bir tarlayam zəmin sən,
Bir dəryayam gəmim sən,
Joşaram, çağlayaram,
Bir ömürlük qəmim sən.

Qaranquş aşə gəlsin,
Çırpılsın daşə gəlsin,
Kimin qəlbi şad olmaz,
Sevənlər qoşa gəlsin.

Mərddi-yaşayan, mətin,
O yol qorxağa çətin,
Nə ölüsən, nə diri,
Çatmırsa jəsərin.

Sözlərin sətir-sətir,
Könlümə sənsən ətir,
Səndən dərman istədim,
Demədim ki, dərd gətir.

Gözümdən iraq oldun,
Səs oldun, soraq oldun,
Məndən nur əsirgədin,
Özgəyə çırağ oldun.

Tər lələni dəstələ,
Sər çəmənə dəstələ,
Bir yarımçıq nəğməyəm,
Çal, təzədən bəstələ.

A dağlar, qarı dağlar,
Yamağı sarı dağlar,
Küsdürdüyüm yar könlün,
Siz alın barı dağlar.

Bu dağlar tuta bilməz,
Zirvələr bata bilməz,
Sən buludda günəşsən,
Əllərim çata bilməz.

Ustad əlin atanda,
Al geyinib kətan da,
Namərd arxa çevirər,
Əli qazan tutanda.

Keç gəl Arazı leylək,
Çöllərin qızı **İ ÖBÈÈÈÔÈÈ ÁÀÉÀÒÙ ÈÀÐ** Burda bir ana
leylək, ağlar,
Səbrim hamı gözləyəm,
Bu gələnlər yazı leylək.

Don atdı, sazaq aldı,
Lələlər düzə qaldı,
Sənlə mənim meydanım,
Bir quru sözə qaldı.

Bu dağdan sarvan getdi,
Ardınja karvan getdi,
Qeyrətsiz ujbətinnan,
Qeyrətli qurban getdi.

Bir qovağam düzdə mən,
Çəməndə sən, düzdə mən,
Ömrüm Vətəndə keçsə,
Qoqalmaram yüzdə mən.

Dağ enişi dərədi,
Hər yeri mənzərədi,
Mənim bəxtiyar elim,
Dünyaya pənjərədi.

Pənjərədə gülüm var,
Gül yelkənli tülüm var,
Zəfərlərlə ötüşən,
Neçə ayım, ilim var!

Dumanam dağ aşaram,
Elləri dolaşaram,
Yüz il ömürüm olsa,
Vətən deyib yaşaram!

Qarabağın yönü dağ,
Yanı bağça, yönü bağ,
Sirri elə dostə ver,
Nə diş bilsin, nə dodaq.

Ürəyi yanar ağlar,
Hər bala səsləyəndə,
Ahı min sinə dağlar.

Göydə günəşmi yandı,
Aləm nura boyandı,
Göründün xəyal kimi,
İlham pərim oyandı.

Sirrim yox səndən ayrı,
Sünbüləm dəndən ayrı,
Söylə, neçə yaşasın,
Ruhum bədəndən ayrı?!

Daş üstündə iz itməz,
Tikanlıqda gül bitməz,
Özünü insan bilən,
Özgəni təhqir etməz.

Sona göldən aralı,
Ürək dildən aralı,
Könlüm qubar eyləyəm,
Düşsə eldən aralı.

Ay yuyunar dəryada,
Bax könlümdə fəryada,
Bu odla ki, mən yandıam,
Heç söndürməz dərya da.

Dostunu qalda sına,
Daldala, dalda sına,
Namərdlərdən dost olmaz,
Sığınma daldasına.

Duyğu fikir gətirər,
Aqıl-sözün bitirər,
Alqış o sənətə ki,
Hər kəs payın götürər.

Arpadan aşın olsun,
Məslək sirdaşın olsun,
Təki düşmənlər önündə,
Əyilməz başın olsun.

Duman dağdan köç eylər,
Qoçaq biri üç eylər,
Yüz ilin zəhmətini,
Qədirbilməz heç eylər.

Şər de xoşa gəlsin,
Mətləbin başa gəlsin,
Dinəndə elə din ki,
Ürəklər joşa gəlsin.

Qıvrım telin dalğadı,
Bu dərddə el ağladı,
Nakam köçən bülbülü,
Sevdiyi gül ağladı.

Göz aynadı seçənə,
Fikir zəmi biçənə,
Yaxşılıq miras qalır,
Bu dünyadan köçəndə.

Əzizim nərd divana,
Ayaq qoy nərd divana,
Yar qədrini yar bilər,
Nə bilər hər divanə?

Əzizim təzə dağlar,
Yar gələ gələ dağlar,
Bulaqların mey olsun,
Güllərin təzə dağlar.

Tale bizə yan dedi,
Min zülm edib jan dedi,
Müddətsiz dustağına,
Ömürlük nakam dedi.

Dağ olsan daşın ollam,
Əyilməz başın ollam,
Sən günəşsən mən səmə,
Daim sirdaşın ollam.

İnlə kamanım inlə,
Qoy mən dinim sən dinlə,
Neyləyəm yar o ömrü,
Keçər sənə qəminlə.

Yar bağında naləyəm,
Eşqində miyanəyəm,
Sən işıqsan, mən şölə,
Başına pərvanəyəm.

Söz dəryadı mehri var,
Söz deməyin təhri var,
Fikri zəka me'yarı,
Öz ölçüsü, möhrü var.

Haray naşı əlindən,
Baş açılmaz fe'lindən,
Üzdə dost, daldə düşmənlər,
Qoymaz daşı əlindən.

Özün üçün, ay bala,
Boş dayanma iş ara,
İşin elə iş olsun,
Onunla xalqə yara.

Qızımın qızı, ana,
İşini sal sahmına,
Görənlər deməsin ki,
Tənbəldi bu gənj ana.

Vətən üçün yan, oğlum,
Xalqı düşün qan, oğlum,
Vətəni yada satsan,
Çarmıxa çəkil, oğlum.

Mən aşıqəm Ağdama,
Yarım gəldi ağ dama,
Oğlum şahmat oynunda
Tapamırdı ağ dama.

Əziziyəm gül ağlar,
Gül bülbül deyib ağlar,
Bülbül gülə yetməsə,
Ləçəyin töküüb ağlar.

Mən gedirəm o yana,
Çağıraram yar oyana,
Məni görüb gülməsə,
Qalaram yana-yana.

Əziziyəm, ay ana,
Batsamda mən al qana,
Yarama sən əl çəksən,
Ehtiyaj yox dərmana.

Mən gül əkdim gülşəndə,
Gül yaman düşdü bəndə,
Heç bəndələr əkməsin,
Gül əkdiyim çəməndə.

Qonşu oldum səninlə,
Şərik oldum dərindlə,
Demədim ki, sən mənə,
Zəhər içir əlinlə.

Bulaq başdan qaradı,
Dibi daşdan qaradı,
Mənim baxdım, taleyim,
Əzəl başdan qaradı.

Qardaş, qardaş, ay qardaş,
Qaşın uju yay, qardaş,
Kaş ki, bajın öləydi,
Deməyəydi "ay qardaş"!

Gələm bulağa gəlsin,
Çaya, bulağa gəlsin,
Gəlsin anam ağlasın,
Səsi qulağa gəlsin.

Evləri çay keçəndə,
Tikilmiş çay keçəndə,
Mən də səni qarqaram,
Günüm ah-vay keçəndə.

Arazam Kür üstümmən,
Atını sür üstümmən,
Mənim dərdim çoxdu, çox
Ağlama, dur üstümmən.

Dağı aşıb gələnin,
Qanı joşub gələnin,
Xoş halına o kəsin,
Halallaşıb öləninin.

Gəlibdi yaralılar,
Göylülər, qaralılar,
Ağlasın dərdir olan,
Dinləsin yaralılar.

Aşığı el barabarı,
Jeyran çöl barabarı,

Burda bir javan ölüb,
Tamam el barabarı.

Burdan bir maya getdi,
Sallandı çaya getdi,
Jan çəkdim, jəfa çəkdim,
Əməyim zaya getdi.

Mən aşığam bəxti kəm,
Taleyi kəm, bəxti kəm,
Mən fələyə neylədim,
Fələk mənə baxdı kəm.

Qarğaram qış gəlməsin,
Toruma quş gəlməsin,
Heç bajının başına,
Bir belə iş gəlməsin.

Buxarı qurum oldu,
Yandıqca qurum oldu,
Ölüm allah əmrirdi,
Buna çox zülüm oldu.

Gedərəm elinizdən,
Uçaram gölünüzdən,
Yaşılbaş ördən ollam
Uçaram gölünüzdən.

Qaşıyın qarasına,
Gül qoyum arasına,
Qoy bajın qurban olsun,
Ürəyinin yarasına.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən,
Bizimki belə gəldi,
Çarxı dönmüş fələkdən.

Fələyi dindirəydim,
Dindirib güldürəydim,

Sənə qələm çalanda,
Qələmin sındıraydım.
Qardaşımın qardaşı,
Get dağlardan qar daşı,
Allaha da xoş gedər,
Bajı görsə qardaşı.

Dağların lalasından,
Gülündən lalasından,
Adam da ayıllarını,
Gül üzünü balasından.

Bənövşəyəm bitərəm,
Kol dibində itərəm,
Gözlərəm gəlməyirsən,
Boynum əyri tutaram.

Dağdan aşıb gələnin,
Qanı joşub gələnin,
Dünyada nə dərdir var,
Halallaşıb öləninin.

Duman dağdan belə gəl,
Əngöl olma belə gəl,
Əzrayıl ova çıxıb,
Səni vurur belə gəl.

Qaladan endirdilər,
Endirib dindirdilər,
Ölməyə könlüm yoxdu,
Zülm ilə öldürdülər.

Bu dərdir əllisinnən,
Yüzünnən əllisinnən,
Bu dərdə çarə yoxdu,
Soruşdum əllisinnən.

Bağında var ağ alma,
Böyrü çürük ağ alma,
Sənə kimlər qarğıdı,
Bir dərdə düş sağalma.

À Ü Û È À Đ Əlində maşası var,
Tutubdu maşası var,
Burda bir qərib ölüb,
Əjəb tamaşası var.

Yerim uja saldılar,
Ujadan-uja saldılar,
Ölməyə könlüm yoxdu,
Məni güjə saldılar.

Dağ ayrı, duman ayrı,
Qaş ayrı, kaman ayrı,
Tez ayrıldıq, tez solduq,
Düşdük bir zaman ayrı.

Getdi gülüm ağlaram,
Oldu zülüm ağlaram,
Bir vədəsiz yel əsdi,
Tökdü gülüm ağlaram.

Yaralandım yanımnan,
Quşlar doymaz qanımnan,
Janım bir dərdə düşdü,
Bezər oldum janımnan.

Yaralıyam yatmaram,
Həftə qələm qatmaram,
Sənin dərdin başqadı,
Heç dərdlərə qatmaram.

Qardaş mənim gülümdü,
Gülümdü, bülbülümdü,
Ölsə bəjilər ölsün,
Qardaş ölmək zülümdü.

Ürəyimdə yara var,
Üstə xal-xal qara var,
Açım ürəyim başın,
Gör yanmamış hara var.

Biz bu yola bələdik,
Getməmişik bələdik,
Şadlıqla işimiz yox,
Qəm yoluna bələdik.

Gəldi haradan gəldi,
Göydən, qaradan gəldi,
Göydə bulud yox idi,
Bu sel haradan gəldi.

Qardaş kişmiş kimidi,
Jibə düşmüş kimidi,
Qardaşı ölən bəji,
Gözdən düşmüş kimidi.

Mən səni el bilirdim,
Başında tel bilirdim,
Uja dağlar başında,
Qurumaz göl bilirdim.

Ördək gölə gəlmərəm,
Jeyran çölə gəlmərəm,
Məni heç anda vermə,
Sizin elə gəlmərəm.

Bağa su düşdü neynim,
Meyvə su işdi neynim,
Aləmə pay paylandı,
Bizə bu düşdü neynim!

Bizə fələk eylədi,
Oxun ələk eylədi,
Girdi güllü bağıma,
Ələk-vələk eylədi.

Maralım ayıq deyil,
Yatıbdı, ayıq deyil,
Sən boyda, sən buxunda,
Qara yerə layıq deyil.

Mən aşığam bu taya,
Bu xırmandı, bu taya,
Yüklənib qəm karvanı,
Sən də yapış bu taya.

Anam məni az ağla,
Çox bilirsən az ağla,
Mən dərdimi deyirəm,
Sən kağıza yaz ağla.

Bulağın başıynan,
Dibinin daşıynan,
Sənə bir laylay çağlam,
Gözümün yaşıynan.

Ələnbdi ələklər,
Çirmənib ağ biləklər,
Gedin deyün düşməne,
Həsil olub diləklər.

Alçalar, ha alçalar,
Yarpağı yaşıl qalar,
Meydimi gəndən apar,
Düşməni görər əl çalar.

Ana kişmiş kimidi,
Jibə düşmüş kimidi,
Analı görürəm ki,
Gözdən düşmüş kimidi.

Anan da mən olaydım,
Bajın da mən olaydım,
Düşməni səni buraxsa,
Yanımda mən olaydım.

Ay vayına düşdüm mən,
Qəm çayına düşdüm mən,
Fələk ova çıxmışdı,
İlk payına düşdüm mən.

Qoyunu qoyun gəlsin,
Dərisin soyun gəlsin,
Sağ maral sizin olsun,
Yaralı qoyun gəlsin.

Bağında var boyana,
Bağın yönü hayana.
Hərə bir layla çalsın,
Bəlkə yatıb, oyana.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi,
Qoyub hara gedirsən,
Bu ev sənin deyilmi.

Ağzım açə bilmirəm,
Yuxum seçə bilmirəm,
Fələk mənə yük vurub,
Altdan qaça bilmirəm.

Sən gözümlün birisən,
Arazısan, Kürüsən,
Sənin dərdin lap çoxdu,
Mən ağlayım, kiri sən.

Mən bir yaralı qoçam,
Başımı alıb qaçam,
Harda yaralı görsəm,
Orda dərdimi açam.

Mən aşıq ayaq daşı,
Baş daşı, ayaq daşı,
Bajının üzü ola,
Qardaşın ayaq daşı.

Qaladan yendirdilər,
Qara don geydirdilər,
Ölməyə könlüm yoxdu,
Zülümlə öldürdülər.

Nərgizlər, a nərgizlər,
Topa bitər nərgizlər,
Heyf ölənün janı,
Torpaq örtər, yer gizlər.

Bu qala qızıl qala,
Getdikjə qızıl qala,
Anam qonaqım olsa,
İstərəm yüz il qala.

Əzizim yoxla məni,
Ox götü oxla məni,
Nə anam var, nə atam,
Qardaş gəl yoxla məni.

Jan qardaş janım qardaş,
Ağrıyır janım qardaş,
Baş qoyum dizin üstə,
Qoy çıxsın janım qardaş.

Əzizim yaman olur,
Ayrılıq yaman olur,
Javan oğul ölümü,
Siz bilin yaman olur.

Əzizim belin bükər,
Kaman tək belin bükər,
Javan oğul ölümü,
Ananın belin bükər.

Əzizim qara baxtım,
Açılmaz qara baxtım,
Ölübdü Vəli oğlum,
Yatıbdı qara baxtım.

Mən aşıq kabab ağlar,
Od yanar, kabab ağlar,
Əziz balam gedibdi,
Jiyərim kabab ağlar.

Duman dağdan belə gəl,
Əngəl olma, belə gəl,
Əzrayıl ova çıxıb,
Səni vurur belə gəl.

Çöpər çəkili qaldı,
Bostan əkili qaldı,
Fələk namərdlik etdi,
Evin sökülü qaldı.

Ay ellər qəlbim yanır,
Keçmiş könlüm anır,
Fələk bizə qarğıyıb,
Ellər məni qınayır.

Yaralıyam yar kimi,
Dağlardakı qar kimi,
Ərimişəm, ölürəm,
Quru müqəvva kimi.

Ana səni ağlaram,
Daha qara bağlaram,
Ellər köməyə gəlsə
Bir nişanə saxlaram.

Ana, gerçəkdən ağlar,
Yad ağlar, yalan ağlar,
Oğul dağı görünin
Sinəsin fələk dağlar.

Oğlum yerin qamışdı,
Sənə kim qarğamışdı,
Qanlı köynəyin gəldi,
Sinəm çoxdan yanmışdı.

Javanlar gedir bağa,
Çiyi dəyir yarpağa,
Javanda nə qaydadı,
O da gedir torpağa.

Yetiməm atam yoxdu,
Dadıma çatan yoxdu,
Bajımı da itirdim,
Allahdan kömək yoxdu.

Yetiməm atam yoxdu,
Sonsuzam butam yoxdu,
İndi də anam öldü,
Əlimdən tutan yoxdu.

Fələk, fələk dad fələk,
Aman allah yad fələk,
Bizə çəkdiyən paydan,
Özün də bir dada fələk.

Əzizinəm qalam vay,
Kərbalam vay, qalam vay,
Çəkilibdi kərpijim
Vay, uçufdu qalam vay.

Maral kəməndə mələr,
Ağlar kəməndə mələr,
Ana baladan ayrı,
Bir də düşəndə mələr.

Yaşım gözümdə qaldı,
Axdı üzümdə qaldı,
Fələk bir iş işlədi,
Arzum gözümdə qaldı.

Dərdə düşdüm dərmansız,
Dəvə gördüm sarvansız,
Getdim həkim yanına,
Yenə öldüm dərmansız.

Bir at gördüm başı yox,
Bir çay keçdim daşı yox,
Burda bir qərib ölüb
Heç qohum-qardaşı yox.

Arazın zəmisinə,
Su düşüb gəmisinə,
Qoy heç kəsin balası,
Qalmasın əmisinə.

Qoy məni el ağlasın,
El gəlsin, el ağlasın,
Qəbrim qardaşım qazsın,
Əlində bel ağlasın.

Buxarı qurum oldu,
Od tutub qurum oldu,
Oğlu ölmüş anaya,
Nə yaman zülm oldu.

Bu dağda maral azdı,
Ovçu çox maral azdı,
Əziz balam, ağlama,
Ölməyəm yaram azdı.

Ovçuyam ov deyiləm,
Çaxmağam, qov deyiləm,
Əlini saxla ovçu,
Vurmalı ov deyiləm.

Arazı keçəndə var,
Suyundan içən də var,
Çəkmə qərib adını,
Urəyi keçən də var.

Min aşiq dolu düşər,
Qar yağar dolu düşər,
Qəbrimi qaz yol üstə,
Dost gələr yolu düşər.

Mən aşiq qala yalqız,
Bürj olmaz qala yalqız,
Qorxurdum qərib öləm,
Jənazəm qala yalqız.

Səni vurdu boz ilan,
Yumurtası toz ilan,
Varmı heç sənin kimi,
Pərgəri tez pozulan?

Bu gələm boz ilandı,
Balası tox ilandı,
İlan yalqız neyləsin,
Alnıma yazıldı.

Burada naşı ağlar,
Əlində kaşı ağlar,
O evdən javan gedir,
Divarı-daşı ağlar.

Bu dağlar ərən dağlar,
Gülü yox, dərəm dağlar,
Sənsiz bir gün keçirsəm,
Urəyim vərəm bağlar.

Mən aşiq bağı yara,
Bağbanın bağı yara,
Biz çıxdıq bağbanlıqdan,
Tapşırıdım bağı yara.

Saçın ilan olubdu,
Qaşın kaman olubdu,
Fələyə bel bağlama,
Halın yaman olubdu.

Dağda duman yeri var,
Qaşda kaman, yeri var,
Ümidimi kəsmərəm,
Səndə güman yeri var.

Bu yolla qatar gedər,
Bir-birə çatar gedər,
Namusluya jan qurban,
Biqeyrət atar gedər.

Kəlik daşa dağıldı,
Səkdi daşa dağıldı,
Mənə bir güllə dəydi,
Qanıma daşa dağıldı.

Mənim zərini könlüm,
Ellər gülünjü könlüm,
Mənə allahdan yoxdu,
Nə gül, nə inji könlüm.

Atasızdan atasız,
Heç qul olmaz xatasız,
Mənə kimlər qarğıdı,
Mən də qaldım atasız.

Dağları qar alıbdı,
Yağdı qar alıbdı,
Heç kimdə günah yoxdu,
Öz bəxtim qaralıbdı.

Dağlarda xəstə mənəm,
Dərdi dər üstə mənəm,
Gözüm yol kənarında,
Qulağı səsdə mənəm.

Dağlar başı ala qar,
Ala çiskin ala qar,
Həmişə qar yağmışdı,
Yağmamışdı belə qar.

Dağlar başı yasəmən,
Yandımdı gəldim səmə mən,
Təzə yasdım çıxmışdım,
Yenə düşdüm yasa mən.

Aşiq meşəli yerdə,
Gül bənövşəli yerdə,
Məni elə vurdular,
Qaldım döşəli yerdə.

Əzizim bu çeşmədən
Gəlmə sən bu çeşmədən,
Yarımı itirmişəm,
Gələndə bu çeşmədən.

Əzizim yana-yana,
Qalmışam yana-yana,
Nejə gülüm dünyada,
Atasız, yana-yana.

Əzizim sal yana,
Qar yağdı Salyana,
Qardaş məzara köçüb,
Bajısı yana-yana.

Almanı qoyub getdin,
Qabığın soyub getdin.
Qayıt gəl, aman ana,
Yetimlər qoyub getdin.

Əzizim ağlamayım,
Bəxtimi bağlamayım,
Bajım yanımda öldü,
Bəs nejə ağlamayım.

Mən aşiq gilə-gilə,
Nar aldım gilə-gilə,
Atam yoxdu, ağlaram,
Yanıram gilə-gilə.

Əzizim gələr keçər,
Çox aylar, illər keçər,
Anasız balaların,
Qəlbindən nələr keçər.

Əzizim buda məni,
Yaxın gəl buda məni,
Amandı, bu nə işdi,
Saymayır bu da məni.

Mən aşiq qoşa dağlar,
Yaxın, baş-başa dağlar,
Sizlərdə yar itirdim,
Dönəsiz daşa, dağlar.

Ağajda yarpaqlara,
Dibində yarpaqlara,
Hayıf mənim bu janım,
Qarışdı torpaqlara.

Qaraçının bağı var,
Bağının yarpağı var.
Ora gedən qayıtmaz,
Orda yaman yağı var.

Aşığam gözlərinə,
Müşküləm sözlərinə,
Yalvardım ilanlara,
Dəyməsin gözlərinə.

Buxarı qurum oldu,
Od yandı qurum oldu,
Ellərə təkjə-təkjə,
Mənə hər zülüm oldu.

Maral yerin şam olsun,
Otlar yerin şam olsun,
Öldürdün igidləri,
Gün gəlsin axşam olsun.

Mən aşiq gülü yansın,
Yaylıqın gülü yansın,
Mən fələyə neylədim,
Ağzında dili yansın.

Maral eyvanda mələr,
Gedər eyvanda mələr,
Bala elə bir şeydi,
Ona heyvanda mələr.

Əzizim olmayaydı,
Gün batıb solmayaydı.
Vəfasızlar dünyada,
Əzəldən olmayaydı.

Qızıl gül dəstə-dəstə
Dərmişəm dəstə-dəstə.
Yarımin öz əksini
Qoymuşam sinəm üstə.

Əzizim buda məni,
Yaxma gəl oda məni,
Bilmirəm nə etmişəm,
Salmısan oda məni.

Mən aşiqəm daş mələr,
Ayaq mələr, baş mələr,
Burda bir mö'jüzə var,
Qaya dinər, daş mələr.

Əzizim fərman verər,
Hökmdar fərman verər,
Jan vermə xəstə könülüm,
Yar gələr dərman verər.

Güllən laçına dəyər,
Atma, laçına dəyər,
Həyatımın varlığı,
Yarın saçına dəyər.

Əzizim neçə keçdi,
Gün gəldi geçdi,
Mənim halım pərişan,
Səninki neçə keçdi?!

Od yaxır bu şən yeri,
Yar gəlib düşən yeri,
Dostumun göz yaş da,
Yandırır düşən yeri.

Əzizlərim gündə bəri,
Kölgədə, gündə bəri,
Gündə gördüyüm yarı,
Görmədim ildə bəri.

Əziziyəm qazan ağlar,
Od vurur, qazan ağlar,
Bu yerdə qərib ölsəm,
Qəbrimi qazan ağlar.

Əziziyəm belə yaz,
Qələm götü belə yaz,
Nakam könül şad olmaz,
Yüz il gəlsə belə yaz.

Yar gələr yara yetməz,
Sonalar sara yetməz,
Pis gündən qurtarmağa,
Ağlamaq çara etməz.

Əziziyəm nə dərddi,
Nə dərmandı, nə dərddi,
Ayrılasan yarından,
Bilirsən bu nə dərddi?!

Apardı çaylar məni,
Ulduzlar, aylar məni,
Yükü dər-d-qəm yüküdü,
Yordu bu taylar məni.

Qızdırma tutdu məni,
Tutdu, qurutdu, məni,
O ki, söz verdi getdi,
Nə tez unutdu məni.

Maral durduğu yerdə,
Boynun burduğu yerdə
Boynu sınısın ovçunun,
Səni vurduğu yerdə.

Bulaq başdan qaradı,
Dibi daşdan qaradı,
Mənə yazılan yazı,
Əzəl başdan qaradı.

Şüşədən başmaq olmaz,
Başmaqdan yaşmaq olmaz,
Bir iş qəzadan gələ,
Qəzadan qaşmaq olmaz.

Göydə bulud durubdu,
Boynun neçə burubdu,
Əlin qurusun ovçu,
İyidi neçə vurubdu.

Yaralandım yanımdan,
Quşlar doymaz qanımdan,
Fələk bir iş işlədi,
Bezər oldum yanımdan.

Dağ başı dolu qaldı,
Yağdıqja dolu qaldı,
Nə atam var, nə anam,
Ürəyim dolu qaldı.

Fələk mənə elədi,
Oxun ələk elədi,
Girdi güllü bağçama,
Ələk-fələk elədi.

Fələyin qəhri mənə,
Qəzəbi, qəhri mənə,
Mən fələyə neylədim,
İçirtdi zəhri mənə.

Fələyi dindirəydim,
Dindirib güldürəydim,
Bizə qələm çalanın
Qələmin sındırəydim.

Bu yollar əyri gedər,
Düz gedər, əyri gedər,
Dəfinimə çatmasan,
Jənazəm əyri gedər.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi,
Hara qoyub gedirsən,
Bu ev sənin deyilmi.

Aman fələk, dad fələk,
Heç olma sən şad fələk,
İçirtdiyən bədədən,
Bir özün də dad fələk.

Əlin xına tutmasın,
Çevir günə tutmasın,
Sənə kimlər qarğıdı,
Evin bina tutmasın.

Haray ellilər haray,
Şana tellilər haray,
Dəhnə başdan uçubdu,
Əli bellilər haray.

Yarım durduğu yerdə,
Boynun burduğu yerdə,
Yağı əlin qurusun,
Yarım vurduğun yerdə.

Gəldi, haradan gəldi,
Bu dərd haradan gəldi,
Göydə bulud yoxuydu,
Bu sel haradan gəldi?!

Anasız qızlar ağlar,
Dərdini gizlər ağlar,
Tək birjə sən deyilsən,
Səni tək yüzlər ağlar.

Gedirdim qırağıynan,
Gül biçdim orağıynan,
İtirdim jüt balamı,
Gəzirəm sorağıynan.

Ördək göl olan yerdə,
Jeyran çöl olan yerdə,
Anan səni göröydi,
Qanın göl olan yerdə.

Bulud gələr yan verər,
Dağları nişan verər,
Kələklə dövrən sürən,
Möhnət ilə jan verər.

Mən aşiq, yüz il yanar,
Hər həftə yüz il yanar,
Sənin də oğlun ölsə,
Ürəyin yüz il yanar.

Çiçəklər hala gəldi,
Arılar bala gəldi,
Nə günah elədim ki,
Başıma bəla gəldi.

Aşiq ay, günü burda,
Dolan, say günü burda,
Qəbrinə çəpər ollam,
Qallam yay günü burda.

Əzizim ağlamazlar,
Gülərlər, ağlamazlar,
Qərblərdə ölənin,
Gözlərin bağlamazlar.

Qalanın yastı yolu,
Sel gəldi basdı yolu,
İstədim toy eyləyim,
Əzrayıl kəsdi yolu.

Tüfənginin pası var,
Silməmişən pası var,
Sənin kimi oğulun,
İllər boyu yası var.

Qaşının qarasına,
Gözünün qarasına,
Bajılar qurban olsun,
Ürəyinin yarasına.

Sənə yaralı qurban,
Göylü qaralı qurban,
Sənin təzə yarana,
Köhnə yaralı qurban.

Gülşənim yox, gülüm yox,
Bundan böyük zülüm yox,
Balam itkin düşübdü,
Niyə mənə ölüm yox.

Əziziyəm sis günə,
Pərdə tutub sis günə,
Özün öldün qurtardın,
Məni qoydun pis günə.

Əzizim tikə-tikə,
Doğradın tikə-tikə,
Anan saçını yoldu,
Kəfənin tikə-tikə.

Əzizim nələr keçər,
Ahular mələr keçər,
Oğulsuz anaların,
Qəlbindən nələr keçər.

Ağlayan başdan ağlar,
Kırpıkdən qaşdan ağlar,
Qardaşı ölən bajılar,
Durur o başdan ağlar.

Əzizim gül ağlar,
Bülbül ağlar, gül ağlar,
Oğlu ölən analar,
Başa tökər gül, ağlar.

Mən aşiq yüz il yanar,
Hər həftə, yüz il yanar,
Sənin də oğlun ölsə,
Ürəyin yüz il yanar.

Nərgizlər, ay nərgizlər,
Tağa minər nərgizlər,
Hayıf sənin janına,
Torpaq örtər, yer gizlər.

Mən aşiqəm bu dağa,
Quşlar qonar budağa,
Javan yarım ölübdü,
Nejə dözümlü bu dağa.

Ölənətək ağlaram,
İtənətək ağlaram,
Torpağımı torpağına,
Qatanətək ağlaram.

Bağa su düşdü neynim,
Meyvə su içdi neynim,
Aləmə pay paylanıb,
Bizə bu düşdü neynim.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi soyub getmə,
Çək qılınjın, vur boynum,
Sərkərdən qoyub getmə.

Fələyin qəhri bizə,
Tutubdu qəhri bizə,
Əlində bir stəkan,
İçirdir zəhri bizə.

Arazdan keçən də var,
Suyundan içən də var,
Qardaş adı çəkəndə,
Ürəyi keçən də var.

Qardaş kişmiş kimidi,
Jibə düşmüş kimidi,
Qardaşı ölən baji,
Gözdən düşmüş kimidi.

Mən aşiq qazan ağlar,
Od yanar, qazan ağlar,
Burda bir javan ölüb,
Qəbrini qazan ağlar.

Ay laylay belə laylay,
İl laylay belə laylay,
Heç bəndələr çalmasın,
Biz çaldıq belə laylay.

Mən aşiq qar qamışa,
Tikilmiş qar qamışa,
Yüzmin təbib neyləsin,
Bir fələk qarğamışa.

Aşiq qar quzeyində,
Xalın qar quzeyində,
Gün çıxmaz, qar əriməz,
Qaldım qar quzeyində.

Aşiq vidalı gözər,
Xalın vidalı gözər,
Çirkinlər üzün gizlər,
Gözəl vidalı gözər.

Ürəyimdə yara var,
Ütsə xal-xal qara var,
Aç ürəyim başını,
Gör yanmalı hara var?

Nənə məni az ağla,
Çox bilmirsən az ağla,
Mənim belə dərdimi,
Bir kağıza yaz ağla.

Qardaş mənim gülümdü,
Gülümdü, bülbülümdü,
Ölsə bəjilər ölsün,
Qardaş ölmək zülümdü.

Yağış yağdı çöllərə,
Damcı damdı göllərə,
Burda bir javan ölüb,
Xəbər verin ellərə.

Əziziyəm başa düz,
Leyli, gülü başa düz.
Fələk bir iş işlədi
Ağlım gəlmir başa düz.

Bağımda var boyana,
Bağın yolu o yana,
Yığılın layla çalaq,
Bəlkə yatan oyana.

Aşiq, iş idi düşdüm,
Qəmə tuş idi düşdüm,
Ya yazımda var imiş,
Ya qarğış idi düşdüm.

Bulaq başdan qaradı,
Dibi daşdan qaradı,
Mənə yazılan yazı,
Əzəl başdan qaradı.

Gənə yolu buz bağlar,
Qırağı yarıp bağlar,
Jənazəm öyri gedər,
Qardaş gəlsə düz bağlar.

Getmişəm elimizdən,
Nə gəlir əlimizdən,
Olubsan bir yaşılbaş,
Uçmusan gölümüzdən.

Araziyam adamın,
Quluyam şahzadənin,
Çıxaydım qabağına,
Sənə gələn qadanın.

Şirvanın dağları var,
Meyvəli bağları var,
Rəhm elə, ay Əzrayıl,
Dalınja ağları var.

Əziziyəm qəm də gül,
Qəmdə danış, qəmdə gül,
Şadlıqda gülən janım,
Mərd iyidsən qəmdə gül.

Eləmi Mərəndə gəl,
Gülləri dərəndə gəl,
Bir gəldin xəstə gördün,
Birdə jan verəndə gəl.

Tikanlıq qalın idi,
Ayağım yalın idi,
Fələyə yalvarırdım,
Fələk də zalım idi.

Dağlar qara boyanmış,
Yağmış, qara boyanmış,
Varmı ola mənim kimi,
Baxtı qara boyanmış?!

Ay doğub batarmola,
Ülkərə çatarmola,
Ana baladan ayrı,
Dinjəlib yatarmola?

Əziziyəm sarı qız,
Sarı köynək, sarı qız,
Aç belinin qurşağın
Jənazəmi sarı qız.

Qanadsız bir quşam gəl,
Dağlara qonmuşam gəl,
Xəstəydim xəbərsizdin
İndiki ölmüşəm gəl.

Mən aşiq qala yeri,
Bürj yeri, qala yeri,
Yüz janı yanan olsa,
Verməz bir ana yeri.

Buxarı qurum bağlar,
Od yanar qurum bağlar,
Oğlu ölən analar,
O başdan durub ağlar.

Bülbülə qönçə gedər,
Bir əldə dolça gedər,
Toysuz ölən javana,
Bəzəkli xonça gedər.

Eləmi lala dağı,
Bürüyüb lala dağı,
Hər yara sağalsa da
Sağalmaz bala dağı.

Gedirdim qırağınnan,
Gül biçdim orağınnan,
Mən bir bala itirdim,
Gəzirəm sorağınnan.

Əzizim laçın ağlar,
Soraqlar laçın ağlar,
Qardaşı ölən bəjilər,
Çəngəllər saçın ağlar.

Əziziyəm yara var,
Yaram üstə yara var,
Parçalanmış sinəmdə,
Əl dəyməmiş hara var?

Toyunda belim yandı,
Əl atdım əlim yandı,
Qardaş, qardaş deməkdən,
Ağzımda dilim yandı.

Yaşıldı başın ördək,
Aldı qumaşın ördək,
Həmişə jüt gəzərdin
Hanı yoldaşın ördək.

Bajılar bajısıyam,
Şirinlər ajısıyam,
Kimin qardaşı yoxsa
Mən onun bajısıyam.

Gedirdim qırağınan,
Gül biçdim orağınan,
İtirmişəm qardaşı,
Gəzirəm sorağınan.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi,
Qoyub hara gedirsən,
Bu ev sənin deyilmi?

Çəpər səkili qaldı,
Bostan əkili qaldı,
Özün köçdü qurtardım,
Yetim tökülü qaldı.

Göydə göyərçin ağlar,
Yuvada laçın ağlar,
Sən yadıma düşəndə,
Başımda saçım ağlar.

Sən mənim gəlin anam,
Qan anam, xanım anam,
Baş qoyum dizin üstə,
Qoy çıxsın janım anam.

Mən aşiq mala dağı,
Bürüyüb lala dağı,
Hər yaralar sağalsa,
Sağalmaz bala dağı.

Əzrayıl üz görübdü,
Meydanı düz görübdü,
Gedib-gedib qayıdır,
Bizi yalnız görübdü.

Çəkməmi çək dedilər,
Çək dedim, çəkmədilər,
Düşdüm qəm dəryasına,
Qolumdan çəkmədilər.

Çağırıram ana gəl,
Qolum batdı qana, gəl,
Açıldı mückan oxu,
Dəydi jandan-jana gəl.

Mən səni leyli gördüm,
Leyli, gileyli gördüm,
Getdim səni görməyə
Torpaqdan öylü gördüm.

Yaylığı ələmlidi,
Dörd uju qələmlidi,
Usdud götü, usdud qoy,
Ürəyi vərəmlidi.

Gülü vurdum divara,
Bülbül onu suvara,
Qışı sənnən qışdadım,
Yazı qaldım, avara.

Arxalığın qola sal,
Qoldan götü qola sal.
Əziz qonağım gəlib,
Dur qonağın yola sal.

Al nəyimə gərəkdı,
Şal nəyimə gərəkdı,
Öldüm, örtüldüm getdim,
Ta, nəyimə gərəkdı.

Arxalıq aldirmişəm,
Yaxalıq saldirmişəm,
Sən dünyadan gedəndən,
Ürəyimi aldirmişəm.

Bağında yemişmiş,
Yeməli yemişmiş,
Heç xəbərım yoxmuş,
Qəm səni yemişmiş.

Bu yol haramı gedər?
Aşar haramı gedər?
Gözdən yaş getməyinən,
Qəlbədən yaramı gedər?

Aman-aman oldu gəl,
Halım yaman oldu gəl,
Bir də səni görədim,
Axır zaman oldu gəl.

Aşiq nəş'əli yerdə,
Gül bənövşəli yerdə,
Sənin gözəl bədənin,
Qaldı döşəli yerdə.

Əzizim nələr keçər,
Ahular mələr keçər.
Oğulsuz anaların,
Qəlbindən nələr keçər?

Gedirdim qırağınan,
Gül biçdim orağınan,
Mən bir bala itirdim,
Gəzirəm sorağınan.

Dağlar başı tütündü,
Kimin ürəyi bütündü,
Əyil öpüm üzünən,
Dünya ölüm-itimdi.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən,
Gör başıma nə gəldi,
Çarxı dönmüş fələkdən.

Aşiq yara kimim var,
Bayqu yara kimim var,
Gəlin gözək elləri,
Belə yara kimin var?!

Küçədən xonça gedir,
İçində nimçə gedir,
Aləmin gülü getsə,
Bizimki qonça gedir.

Nərgizlər, ay nərgizlər,
Top-top bitər nərgizlər,
Hayıf javan janından,
Torpaq örtər, yer gizlər.

Dağ döşündə bənövşə,
Qoymaram bağı bişə,
El yolunda ağlamaq,
Mənə olubdu peşə.

Mən aşiq duman yerdə,
Dağ yerdə, duman yerdə,
Düşməni fe'linə düşdüm,
Qalmışam yaman yerdə.

Ana məni az ağla,
Qış sızılta, yaz ağla,
Nə vaxt yadına düşsəm,
Ağ kağıza yaz ağla.

Əkərdim arpa səni,
At gələ qarpa səni,
Bilsəydim öldüyünü,
Çəkərdim sarpa səni.

Bağa girdim bağbansız,
Dəvə gördüm sarbansız,
Hamıya dərman payladın,
Özün getdin dərmanlısız.

Su ilanı olaydım,
Şüşələrdə dolaydım,
Sən orda jan verəndə,
Yanımda mən olaydım.

Bu dağ o dağa baxır,
Arasından çay axır,
Çıxsın mənim gözlərim
Sənsiz dünyaya baxır.

Əziziyəm bu dağa,
Ellər keçər bu dağa,
Elə ki, mən dözmürəm,
Kimsə dözməz bu dağa.

Çıxdım dağlar başına,
Yazı yazdım daşıma,
Gələ-gədə oxusun,
Nələr gəldi başıma.

Xoruz ban verən yerdə,
Yaram qan verən yerdə,
Ana gəlsin yetişsin,
Oğul jan verən yerdə.

Əzizim tikə-tikə,
Doğrandım tikə-tikə,
Anam saçını yolur,
Kəfənim tikə-tikə.

Əzizim qaranı yaz,
Ağ üstən qaranı yaz,
Hər dəftərin başında,
Mən baxtı qaranı yaz.

Qızılgül axçalandı,
Dərmədim axçalandı,
Sənə kimlər qarğadı,
Paltarın boxçalandı.

Janımı aldı fələk,
Dərdlərə saldı fələk,
Bağda bir nar yetirdim,
Onu da saldı fələk.

Araz qırağında yam,
Çeşmin çırağında yam,
İtirmişəm balamı,
Onun sorağında yam.

Kölgədən günə düşdüm,
Bağlı divana düşdüm,
Fələk evin yıxılısın,
Sən deyən günə düşdüm.

Quşum qaçdı tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən,
Mənimki belə gəldi,
Çərxi dönmüş fələkdən.

Daş gəlir, sellərinən,
Dərd gəlir ellərinən,
Bu dərd məni öldürməz,
Yandırar illərinən.

Sən məni ağlar qoydun,
Sinəmə dağlar qoydun,
Yıxdın atam evini,
Qapısını bağlar qoydun.

Bu dağlar, yalın dağlar,
Möhnətə qalın dağlar,
Sizdə igid basdırdım,
Keşikdə qalın dağlar.

Bostanım, bağım ağlar,
Qəmədən yarpağım ağlar,
Sağam özüm ağlaram,
Ölsəm torpağım ağlar.

Dağlara dolu düşər,
Qar düşər, dolu düşər,
Qəbrimi yol üstə qaz,
Anamın yolu düşər.

Mən aşiq yüz il yanar,
Hər həftə yüz il yanar,
Sənin də oğlun ölsə,
Ürəyin yüz il yanar.

Əziziyəm, ay qardaş,
Qaşın uju yay qardaş,
Ölsə bəjilər ölsün,
Heç deməsin vay qardaş.

Maralın gözü qanlı,
Topuğu, dizi qanlı,
Balamı verməseniz,
Tutaram sizi qanlı.

Bostanda tağım ağlar,
Basma yarpağım ağlar,
Hələ sağam ağlaram,
Ölləm torpağım ağlar.

Qızıl gül həşəm oldu,
Dərmədim həşəm oldu,
Mən səndən ayrılına,
Ağlamaq peşəm oldu.

Çiçəklər hala gəldi,
Arılar bala gəldi,
Nə günah eylədim ki,
Başıma bəla gəldi.

Bir at mindim başı yox,
Bir çay keçdim daşı yox,
Burda bir qərib ölüb,
Yanımda qardaşı yox.

Mən aşiq qoşa dağlar,
Yatıb baş-başa dağlar,
Sizdə oğul itirdim,
Dönəsin dəşə dağlar.

Qardaşlar, a qardaşlar,
Yağış kəsər, qar başlar,
Ölsə bəjilər ölsün,
Heç ölməsin qardaşlar.

Bəjilər bəjisiyam,
Şirinlər əjisiyam,
Kimin bəjisi ölüb,
Mən onun bəjisiyam.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi oyub getmə.
Çək qılıncı, vur boynum,
Zarınçı qoyub getmə.

Alnının arasına,
Gül qoyum arasına,
Anan qurbanı olsun,
Ürəyinin yarasına.

Haray elli deyirlər,
Şana telli deyirlər,
Burda bir adam ölüb,
Bizim elli deyirlər.

Sonam səsəmi gəldin,
Daban basamı gəldin,
Sağlığında gəlmədin,
Öldüm, yasamı gəldin.

Dərd-qəmlə oydun məni,
Başımdan soydun məni,
Sən öldün, borjdan çıxdın,
Pis günə qoydun məni.

Şəftəliyəm sarıyam,
Bu dağların qarıyam,
Mən fələyə neylədim,
Qoymadı mən yarıyam.

Əzizinəm bel əyər,
Duman dağdan bel əyər,
Oğul ölmək göz tökər,
Qardaş ölmək bel əyər.

Əzizinəm yad ağlar,
Mərdə kömək ya dağlar.
Burda bir igid ölüb,
Qohum gülər, yad ağlar.

Əzizinəm hasarı,
Bağban çəkər hasarı,
Qəmdən bir ev tikmişəm,
Hijrandandı hasarı.

Əzizim otağında,
Bülbüləm budağında,
Bala anadan ayrı,
Jan verir otağında.

Əlində var barama,
Baramanı sarıma,
Aman, çıraq götürün,
Bajım baxsın yarama.

Eləmi qarasına,
Qaşların qarasına,
Dur, anan qurban olsun,
Ürəyini qarasına.

Papağın qabağı düz,
Dalı düz, qabağı düz,
Dünya, səndən kim keçdi
Qaşı düz, qabağı düz.

Bağa girdim bağbansız,
Dəvə gördüm sarbansız,
Aləmə dərman dedim,
Balam öldü dərmanlısız.

Ay nədən güldü, getdi,
Gejəni böldü getdi.
Düşməni aman vermədi,
Javanlar öldü, getdi.

Əziziyəm bar getdi,
Bağban getdi, bar getdi,
Bie'tibar dünyadan,
E'tibarlı yar getdi.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Pənjərəsi iyirmi,
Ölüb hara gedirsən,
Bu yurd sənə deyilmi?

Verdi nəzərə məni,
Saldı azara məni,
Aç belinnən qurşağı,
Salla məzara məni.

Gəzdirdi çayda məni,
Yordu bu qayda məni,
Öldün janın qurtardın,
Qoydun ah-vayda məni.

Bu dərdi qanam görə, gərək,
Odlara yanam görə, gərək,
Yad ağlar, üzdən ağlar,
Ağlasın anam görə, gərək.

Ördək kölündə ağlar,
Jeyran çölündə ağlar,
Qərib dərdin götürər,
Gədə elində ağlar.

Fələyin dad evidi,
Dərdi-fəryad evidi,
Dərdi olan ağlasın,
Deməsin yad evidi.

Eləmi arxayın üz,
Gir bağa arxayın üz,
Düşdün qəm dəryasına,
Arxayın-arxayın üz.

Qəribin ay məzarı,
Ay bəhi, ay məzarı,
Burda bir qərib ölüb,
Soyuqdu ay məzarı.

Ördəyim var, gölüm var,
Jeyranım var, çölüm var,
Mənə qərib deməyin,
Neçə ağlar elim var.

Qəlyanı bayaq çəkdim,
Doldurub bayaq çəkdim,
Dünyanı elə gördüm,
Əl üzüb, ayaq çəkdim.

İNAMLAR - E'TİQADLAR

Quraqlıq olanda yeddi qız eşşəyin başını yusa yağış yağar.

Yerə tökülmüş çörəyi süpürməzlər, bərəkəti qaçar.

Yarasanın başını qızıl ilə kəsib jəmdəyini jibində gözdirən adam qızıl tapar.

Xoruzun vaxtsiz banlaması bədbəxtlik gətirər.

Evdən hörümçək sallananda deyərələr - qonağımız gələjək.

Kəpənəyi öldürmək günahdı. Guya kəpənək ruh quşudu.

İt ulaması bədbəxtlik gətirər. Ana südü qoymaz ana qarğısı tutsun, çünki süd müqəddəsdı.

Yetim böyüdən anadan heç nə ummazlar. Deyərələr bir bölük sağarı var.

Ay naziləndə quraqlıq olar. Gejə vaxtı güzgüyə baxan şərə düşər.

Danışanın sözünü kəsərkən: "Sözünün arasında əzizlərin dursun" - deyərələr.

Yuxuda jamiş görmək pisdi. Guya jamiş əzrayıldı - deyərələr.

Ürəyindəki sözü səndən qabaq danışan adama: "Məndən çox yaşayajaqsan" - deyərələr.

Bir adamı başqasına tərifləyərkən: "Sizdən yaxşı olmasın" - deyərələr.

Yuxuda üzüm görən adamın ağlayajağı gözələnir. Üzüm giləsi göz yaşadı - deyərələr.

Yuxuda eşşək görən adam

xəstələner.

Süpürgəni başı dik qoyduqda guya düşmən baş qaldırır.

Üzün qızaranda kimsə sənin haqqında danışır.

Bıçağı ağzı açıq arxası üstə qoymaq düşməyə aman vermək deməkdir.

Niyyət tutub gül ləçəklərini bir-bir qoparırsan, axırda tək qalsa niyyətin hasıldı.

Kibrit dənələrini nərdivan formasında düzürsən, açıq olsa niyyətin hasıldı, qapalı olsa niyyətin qəbul deyil.

Düz günü iş görmək olmaz, ağır gündü, iş artmaz, peşmançılıq olar.

Ayaqqabı bir-birinin üstə çıxanda qonaq gələr.

Sağsağan qırıldayanda qonaq gələr.

Ağızdan tük çıxarsa deyərələr - ət yeyəjəksən.

Başın qabaq tərəfindən əlində tük qalarsa, uzaq səfərdən görmədiyən qohumun gələr.

Süpürgə yananda külək əsər.

Unun kəpəyini yandıranda gün çıxar.

Bərk yağış yağanda, göy guruldayanda damın üstünə duz-çörək qoyarlar.

Səfərə çıxanın qarşısına bəduğur adam çıxarsa işi düz gəlməz.

Şər vaxtı ev süpürüb zibil atmazlar, deyərələr-evin xeyir-bərəkəti gedər.

Yağış yağanda ailənin ilk uşağı evin dörd yanına duz töksə yağış kəsər.

Şər vaxtı qarının dabanında oturmazlar, çünki qarının hər dabanında bir mələykə oturur.

Gejə vaxtı dirnaq tutub, saç kəsməzlər, onda evdə ölüm olar.

Hər kim çörəyi, duzu qoyub üzü qibləyə yeddi qədəm getsə andı düz çıxar.

Qarıya bayquş gələndə, o ev xaraba qalar.

Hər kəsin damında qaranquş yuva qursa o evə xoşbəxtlik üz verər.

Uşağa su vermək o qədər savabdı ki, əyər sən verməsən mələklər su içirdər.

Sağ qulaq jingildəyərsə yaxşı sözünü danışarlar, sol qulaq jingildəyərsə pis sözünü.

Sağ ayağının altı qaşınarsa səfərə çıxarsan, sol ayağının altı qaşınarsa səfərdən gələnin olar.

Qarğa qarıldayanda əgər "şad xəbər, qarğa" deyərsənsə, xeyir xəbər eşidərsən, demərsənsə bəd xəbər.

Toyuq banlayanda kəsməsən evdə pis hadisə olar, insan ölər.

Yerə qaşiq düşəndə qadın qonağı gələr, çəngəl-bıçaq düşəndə kişi.

Çayın içində çayotu dik durarsa qonaq gələr.

Sağ göz səyriyəndə sevinərsən, sol göz səyriyəndə ağlayarsan.

Jümə axşamı ölümlərin ruhu qapıdan baxır, gərək ölü haqqında yaxşı danışasan, həmin gün qazana atanda "filankəsin ehsanı olsun" deyəsən. Əgər

İKİNCİ BÖLMƏ

(Bərdə, Yevlax, Füzuli,
Ağjabədi, Jəbrayıl və Tərtər)

deməsən ölü o evdən nəyə umar.

Yuxuda ölüdən pay almaq yaxşıdı, xoşbəxtlikdi, pay vermək isə bədbəxtlik.

Yuxuda ölü görəndə gərək həmin ölüyə Qur'an oxutdurasan.

Seyidin tüpürjəyi kimin üstünə düşsə xata-bala ondan əskik olar.

Çərşəbə günü baş, ayaq yumazlar, əgər yusan başında ağrı olar.

İsti suyu yerə tökməzlər, tökəndə jinin balaları bişir, jinin anası isti suyu tökən adamlarla ləc olur.

Yemək yeyəndə gərək "bissmillah" deyəsən, əgər deməsən jin sənnən bərabər payını yeyər, sənə qalmaz.

İlanın adını çəksən, qarşına çıxar.

Şər vaxtı arxın başında otursan səni vurğun vurur.

İşə başlayanda "Allah, Məhəmməd, ya Əli" desən işin avand olar.

Bayram axşamı bütün ağajların başı aşağı dəyir, bax onda kim nə niyyət eləsə, niyyəti hasil olar.

Bayram axşamı bir yumurtanı gizlin bir yerə qoyub yanına qırmızı, qara karandaş qoysan, mələkələr qara xətt çəksələr, demək bəxtin pis gətirəjək, qırmızı xətt çəksələr deməli xoşbəxt olajaqsan.

Yuxuda dişin düşməyi kiminsə ölməyi deməkdi.

Uşağı olmayan qadını keçi dərisinə salsan uşağı olar.

Tutubdu bərələri,
Dağları, dərələri,
Qoyun sağan evlərin
Bol olar görələri.

Anam qoyun, göy qoyun,
Öz-özünü öy qoyun,
Qış ayğıra dönəndə,
Gözlərini döy qoyun.

Anam qoyunun gəlini,
Avşara verməz yelini.
Səni sağan gəlinin

Qujum injə belini.

Ağ qoyun ay kimidi,
Bol südü çay kimidi.
Otunu bol eləsən
Qışı da yay kimidi.

Çoban bayatı deyər,
Əmlik quzunu öyər.
Qoyunlu evlər gördüm
Hər səhər qaymaq yeyər.

Qarabağın dağları
Çobanlı yaylaqları
Qatığı kəsmə-kəsmə
Ballıdı qaymaqları.

Gözüm səndə ay gəlin
Yuxa yayıb say, gəlin
Motal pendirle sən
Qoy süfrəyə, çay gəlin.

Mən aşıq bu dağınan,
Güllü köynək ağınan
Süfrəyə bal gətirin
Qaymağınan, yağınan.

Mən aşıq, daşlı dağlar
Çoban yoldaşlı dağlar.
El arana enəndə
Qalırsan yaslı, dağlar.

Quzu, quzu, çal quzu,
Ağzı, burnu bal quzu.
Duman gəldi itirdim,
Duman qaçdı gəl, quzu.

Kəmər belə yaraşır,
Tirmə telə yaraşır.
Çobanın sevdiyi qız
Bizim elə yaraşır.

Saya-saya sayadan,
Qoyun gəlir qayadan.
Sayaçfya pay verin,
Damazlığı mayadan.

Qızıl öküzüm yeri,
Qoyma şum qala geri.
İti tərən maralım,
Paxıllar baxır bəri.

İşlək malı əyərlər,
Tənbəlini döyərlər,
Öküzüm şuma çıxdı,
Yeyin tərən deyərlər.

Öküz qıyır janımı,
Bilməz qamçı sanımı.
Qayış çəkən qaşqa göl,
İş üstündə tanımı.

Qara gəl gedər işə,
Qorxuram bağıri bişə,
Nola bir yağış yağa,
Bulud gələ, şeh düşə.

Qoşa gəlim boz ala,
Tarlaya saldım yola,
Tək öküzlə iş aşmaz
Öküz gərək jüt ola.

HAXIŞDALAR

Samavarım qızıldı, haxışda
Altından su sızır, haxışda
Mən sevdiyim oğlanın, haxışda
Qabaq dişi qızıldı, haxışda.

Qar yağır ləpək kimi, haxışda
Qızlar ağ örpək kimi, haxışda.
Oğlanlar gendən baxır, haxışda
Yağ yemiş köpək kimi, haxışda.

Ay qız Güllüdü, haxışda
Eviniz zibillidi, haxışda
İstədim elçi gələm, haxışda
Dedilər o, qız dillidi, haxışda.

Almanın ajısıyam, haxışda
Qızların yaxşısıyam, haxışda
Əslimi soruşsanız, haxışda
Dörd qardaş bajısıyam, haxışda.

Çəpərə-çəpər oldu gəl, haxışda
Çəpərə quşlar qondu gəl, haxışda
Dolaxsız gedən oğlan, haxışda
Dolağ tamam oldu gəl, haxışda.

Qardaşım çapar-çapar, haxışda
Qardaş gəl məni apar, haxışda
Qardaşım özü yaxşı, haxışda
Arvadı məni çapar, haxışda.

QARABAĞIN TOY MƏRASİMİ

Mən aşıq dalda yeri,
Yel tutmaz dalda yeri.
İki könül bir olsa
Tez tapar dalda yeri.

Keçmişdə yaşı on üç-on dördə çatanda oğlanı evləndirmək, doqquz-on yaşdan sonra qızı nişanlamaq olardı. Qız "mən sevirəm, filankəsi istəyirəm" deyə bilməzdi. Onun buna ixtiyarı yox idi.

Oğlanın da kimisə "sevirəm" deməyə haqqı çatmırdı. O öz sözünü olsa-olsa anasına, bəjisinə, ya da ən yaxın qız-gəlin qohumlarına deyə bilirdi. Ya da valideynləri oğlana söz açırdı, evlənməsini tələb edirdilər. "Filankəsin gözəl-göyçək, ağıllı-kamallı qızı var, onu sənə alağq"

Qıza da belə deyirdilər: "Səni filankəsin oğluna veririk". Qız sevildiyini, istənildiyini, kimin tərəfindən bəyənildiyini bilməzdi. Hətta oğlanın xarici görkəmindən də xəbərsiz olardı. Ailələrdə müzakirə başlanardı; qohum olduğumuz ailə kimdi, əsli-nəslə neçədi, bizə bədbadı? Bu qohumluq üçün el-oba bizə rişxənd etməz ki?!

Ara adamları işə başlardılar: oğlan haqqında qıza, onun ana-bəjisinə xoş sədalar çatdırırdı, onun güjündən, boy-buxunundan, çevikliyindən, qazanından danışardılar. Sonra elçilik razılığı alınardı. İki-üç qadın qız evinə gedərdilər, qızın anasına söz açırdılar: "Qoyun ağsaqqal-qarasaqqal, qohum-əqrəba yığılıb, məsləhətləşsinslər, sonra cavab verərik" - deyərdilər. Beləliklə, get-gəl başlanardı. Bu get-gəllərin içindən bəhanələr də çıxırdı: "Qızımız hələ uşağıdır", "öz əmisi oğluna könlü var" və s.

"Hə" alınması bəzən bir neçə il çəkərdi. Oğlan, onun adamları əl çəkməz, hər jür get-gələ dözərdilər.

Elə ki, qızın "hə"si verildi, oğlanın adamları qız evinə ayaq açar, əvvəl bir üzük, bir yaylıq ilə qıza nişan taxardılar.

Yenə də oğlanla qızın görüşü müşkül olardı. Kənd, oba, alaçıq, köç yanından nişanlı oğlan o tərəf-bu tərəfə keçər, özünü göstərər, qızı görməyə jəhd edərdi. Oğlan at çapması, odun yarması, ov etməsi, güləşməsi, nişan qoyub atması ilə öz hünərini göstərərdi.

Ən varlı oğlan ailəsi öz gəlinləri üçün qızıldan armud şəkilli on səkkiz düymə, əlavə də qızılgül şəkilli böyük bir düymə hazırladardı. Onları paltarın yaxasına düzüb qıza göndərərdilər. Düymənin doqquzu sağ, doqquzu isə sol tərəfdən üzü aşağı düzülər, ortada isə həmin iri düymə tikilərdi.

Toy günü müəyyən edilərdi. Anjaq "kəsmət" olmazdı. Oğlan ailəsinin güjü nəyə çatdısa, onu da aparardı.

Kasıblar üç gün, varlılar isə yeddi-on gün toy çaldırar, məjlis keçirərdilər. Qızı bəzəyərdir: ipək paltar, qırmızı yaylıq, qızıl düymələr hörlümüş kofta, çarğat və s. geydirərdilər.

Gəlinin belini, əli bağlanardı. Onun ovjuna beş, ya da on manat pul qoyulardı. Sonra isə çırağın başına dolandırar, evin-ailənin xeyir-duasını verər, çırağ işığında onlara işıqlı ömür-gün arzulayardılar. Bunu "bəy" in qardaşı ilə yengə edərdir.

Toy başlanardı. Aşıqlar, xanəndələr çalır-oxuyardılar. Toy məjlisində dastan söyləmək geniş yayılmışdı.

Gəlin yəhərli, bərbəzəkli atda aparılardı. Bu vaxt at çapmaq geniş yer tuturdu. Elə ki, gəlinin ayağı üzəngiyə qalxdı, dərhal xəbərə adam gedərdi: "Gəlin atlandı". Bu o demək idi ki, gəlin atası evindən çıxdı, oğlan evinin göndərdiyi "Gəlin atı"na mindi. Həmin adama qiymətli bir hədiyyə verərdi.

Dəstə qızı da götürüb yola düşərdi. Jıdır başlanardı. Gərdək bir nəfərin əlində olardı. O, öz atını bərk sürərdi ki, başqa atlı onu keçməsin. Elə ki, onun atını keçən oldu, danışsınız olaraq, gərdəyi təhvil verməli idi. Əgər xoşluqla verməsə, hökmən dava-dalaş olmalı idi. Beləliklə, gərdək əldən-ələ keçər, ən sürətli atlı onu oğlan evinə çatdırar, ən yaxşı hədiyyəni o alardı.

Qıza verilən jehiz toy günündən üç-yeddi gün əvvəl aparılardı.

Jehiz aşağıdakılardan ibarət olardı: Yorğan-döşək, gəbə-gilim, qab-qajaq, başqa ev əşyaları.

Jehiz dəvələrə yüklənərdi, həmin dəvələrin bəzək əşyaları İranda hazırlanıb gələrdi. Dəvələri elə bəzəyərdir ki, heç yeri görünməzdi. Dəvələrin sayı üç olardı:

Birinci dəvəyə yorğan-döşək, ikinciyə gəbə-gilim, üçüncüyə isə qab-qajaq yüklənərdi.

Hələ toydan bir-iki gün əvvəl oğlanın adamları qız evinə gedər, "imarat" aparardılar: kürdü, gümüş toqqa yaxalıq, sırğa, bilərzik, şəvə və s.

Toy məjlisində bozartma, bozbaş, xurmalı, kişmişli, səbzəli, ərik və zəfəranlı aş-plov verərdilər.

ALQIŞ, QARĞIŞ VƏ ANDLAR

ALQIŞLAR

Allah səndən razı olsun.
Fələk çubuğu dadmayasan.
İşin avand olsun.
Haqq səni saxlasın.
Əli köməyin olsun.
Ağ günlü, ağ əpbəkli olasan.
Sinəndə ağ tüklər bitsin.
Muradın hasil olsun.
Arzun ürəyində qalmasın.
Alnına gün doğsun.
Aynan açılsın, üzün gülsün.
Xoşbəxtlik yol yoldaşın olsun.
Səni görüm suyun gəlmiş olsun, yeməyin bişmiş.
Allah səni yarıtın.
Səni görüm günün, bəxtin ağ olsun.
Neynim, neyə eləyim deməyəsən.
Allah min budaq eləsin.
Allah ömür versin.
Allah xatadan-baladan uzaq eləsin.
Yoluna işıq düşsün.
Ömrünə gün doğsun.
Övlad dərdi çəkməyəsən.
Sağ get, salamat gəl.
Allah bajına qardaş qismət eləsin.
Allah bu qapıya xeyir iş qismət eləsin.
Səni görüm bala dərdi çəkməyəsən.
Ürəyin şad olsun.
Arzun ürəyində qalmasın.
Allah qismətini yetirsin.
Ömrün gül kimi açsın.
Başın uja olsun.
Allah rütbəni artıq eləsin.
Üstündən yaman yellər əsməsin.
Həyatda neyniyim, neyə eləyim deməyəsən.
Qarşında ağ su axsın.
On iki imam, yüz iyirmi dörd min peyğəmbər özü dadına çatsın.
Qələmin iti olsun, bəxtin yeyin.

İ P ÂÑÖİ ÂB İ BƏÑƏİ İ BÜİ BƏBƏ

ÑÀÉÀ×Ú ÑP ÇƏBƏ

Ağ baxt, ağ talah olasan.
Tale gəmin daşlara toxunmasın.
Janın sağ, ömrün uzun, üzün ağ
olsun,
Yaman gün görməyəsən.
Səhərlər üzünə xeyirliyə açılsın.
Bu dünyada üzün xoş, o dünyada
yerin behişt olsun.
Qapılar üzünə uğurla açılsın.
Ömrün uzun, urzun bol olsun.
Süfrən açıq olsun, evin abad.
Səni görüm dizində ağ tüklər
bitsin.
Doğduğun oğlan, yediyin
quymaq olsun.
Yeddi oğlun, birjə qızın olsun.
Adına quzu kəsim.
Azın çox olsun.
Allah səni darda qoymasın.
Atan-anan rəhmətlik.
Varın var gətirsin.
Vətənin qara geyməsin.
Qapın qıfıl görməsin.
Böyüksüz ev olmasın.
Başın salamat olsun.
Evin abad olsun.
Ehtiyaj üzü görməyəsən.
Səni neyə edim, neyə eliyim
deməyəsən.
Əməlin çiçək açsın.
Balanın barını yeyəsən.
Zülm üzü görməyəsən.
İlin-ildən xoş gəlsin.
Suyun bulanmasın.
Oğul dağı görməyəsən.
Xata-baladan uzaq olasan.
Jibin dolu olsun.

Əlin açıq olsun.
Janın jövherli olsun.
Qara gözlərin süzülməsin.
Gəlin gətirib buyurasan.
Qönçə arzuların çiçəklənib bar
versin.
Pis nəfəsdən, bəd nəzərdən uzaq
olasan.
Bulaq kimi qayna, ağaj kim kölgə
sal.
Günün ağ, yediyin yağ, getdiyən
yaylaq, doğduğun oğlan, mindiyin
daylaq olsun.
Səni min budax olasan.
Gözün nurnan dolsun.
Ağzın şirin olsun.
Allah səni yarıyannardan eləsin.
Qoşa qarısınlar.
Alqış nəsibiniz olsun.
Əli kürəyində olsun.
Ömrün Mehdi ömrünə dönsün.
Yaman gün görməyəsən.
Allah doyunja versin.
Yaman gözdən uzaq olasan.
Gün o gün olsun qapına toya
gələk.
Özgəyə möhtaj olmayasan.
Sizi ağ gün görəsəniz.
Səni görüm həmişə sayılanlardan
olasan.
Sevdiyinə yetişəsən.
Fələyin qəminə düçar
olmayasan.
Heç kimə möhtaj olmayasan.
Çörəknən imtahana
çəkilməyəsən.
Çörəyin bərəkətli olsun.

Çəkdiyın **ΒΕΕΪ ΧΕ Ι ΒΥΙ ΒΕΒΘΕ** kökəsiz olmasın.
 əziyyəti allah Diliş şirin, başın
 əlində qoymasın. uja olsun.
 Şadlıq aparasan. Atın yürək, itin hürəyən
 Qüsulun kamil olsun. olsun.
 Ayağı sayalı, qədəmli Böyük evlərdən olsun.
 olsun. Evin qonaqlı-qaralı, süfrən
 Adı ilə yaşasın. açıq olsun.
 Həmişə təmizlikdə. İstəyənin şad, istəməyənin
 Toyun mübarək olsun. kor olsun.
 Xoşbəxt olasınız. Pis gözə bıçaq batsın.
 Qoşa qarıyasınız. Allah sizi hər bələdan
 Oğullu, uşaqlı olasınız. saxlasın.
 Oxun daşa dəyməsin. Həmişə malımız dişi
 Paltarın xırdasız, çörəyin doğsun, arvadınız erkək.

Ω Ε-ΑÖΕΟΪ Ι ΒΥΙ ΒΕΒΘΕ

ΑΑΕΕΘ Ι Β

Ι üəai

Àé āıç, àé āıç, ù åø àí ýýèèí ,
 Ì ýöì ýð ñàèñàí , äþ ø ýí , ýýèèí ,
 Þ çöí ýþ çýè, éàðúí -èðèèí ,
 Ýåð éàðúí ààí áí ø áí , ýýèèí .

Åü ç

Ù åø àí ì ýí ýì , ù åø àí ì ýí ýì ,
 Ì ýöì ýð ñàèñàí äþ ø ýí ì ýð ýì ,
 Í ýí í èñóí èè, éàðúí -èðèèí ,
 Ì ýí éàðúí ààí áí ø áí ì àðàì .

Ι üəai

Àé āıç, àé āıç, ù åø àí ýýèèí ,
 Àäú í ú ààð í èø áí , ýýèèí ,
 È àðú í ñýí è àòú á ýáàèá ,
 Ýåð éàðúí ààí áí ø áí , ýýèèí .

Åü ç

Ù åø àí ì ýí ýì , ù åø àí ì ýí ýì ,
 Àèð àäú Çýðí èø áí ì ýí ýì .
 Þ èöí æý éí èóí ýþ çýð ýì ,
 Ì ýí éàðúí ààí áí ø áí ì àðàì .

Janına gələn qada malına gəlsin.
 Oddan, sudan gələn bələdan uzaq olasan.
 Dost deyən olsun, düşmən deyən olmasın.
 Ağına gələn başına gəlməsin.
 Atının başını tutsunlar, at başı tutmayasan.
 Yaman yeyənin olsun, yaman deyənin olmasın.
 Hay deyəndə harayına çatsınlar.
 Rəhmət düzənə, nəhlət pozana.
 Allah ruzini asanlıqla yetirsin.
 Günün həmişə ağ olsun.
 Səni görüm ağ günlü, ağ əppəkli olasan.
 Allah səni saxlasın.
 Xatadan kənar olasan.
 Allah səni göyərtsin.
 Yoluna nur səpilsin.
 Xuda özü kürəyində dursun.
 Allah sənə yar olsun.
 Düşməninin bağı çatlasın.
 Allah atana rəhmət eləsin.
 Qardaşın sağ olsun.
 Allah atanı, qardaşlarını saxlasın.
 Allah önlərinizə rəhmət eləsin.
 Allahdan arzum budu hər kəsi öz arzusuna çatdırsın.
 Allah səni bizə çox görməsin.
 Muradına çatasan.
 Atanın torpağı sanı yaşayasan.
 Atayın yurdunda yurdçu ol.
 Oğul toyu görəsən.
 Dost deyən olsun, düşmən deyən olmasın.

ALQIŞ BAYATILAR

Axarlı suyun olsun,
 Arxalı soyun olsun,
 Gəldi-gedər dünyada
 Qalımlı adın olsun.

Allah vaxtını versin,
 Ağıldan taxtını versin,
 Bollu bostanın olsun

Ömürdə baxtını versin.
Bostanda tağın olsun,
Nehrədə yağın olsun.
Ruzunu özün qazan
Meyvəli bağın olsun.

Zəhmət hədəd olmasın,
Qəlbə kədər dolmasın.
Allah özü saxlasın
Dərdin betər olmasın.

Barın başından aşsın,
Dövlətin aşıb, daşsın,
Sevib-seçdiyi qızı
Oğlun götürüb qaçsın.

Boyun çinara dönsün,
Yoxun dinara dönsün,
Avand işinə qurban
Qışın bahara dönsün.

Loğmanda dərman olsun,
Hakimdə fərman olsun,
Jeyran-jüyük ovunda
Əlində kaman olsun.

Oxun daşa dəyməsin.
Düşmən xalı sərməsin.
Qoç igidin əlində
Qılınj başın əyməsin.

Gölündə torun olsun,
Balğın, barın olsun,
Düşməni xar eyləyən,
Bərədə ovun olsun.

Boyuna qurban olum,
Töyuna qurban olum,
Oğlum, gəlin yanında
Payına qurban olum.

Ev-eşiyin şən olsun,
Bağında gülşən olsun.
Qoç igidlər yanında
Oğlun gülşən olsun.

Oğlun, qızın yarisin,
Düşmən qızı qarısın.
Oğluna nişan qoyaq
Sevindirək yarisin.

Əlin xınalı olsun,
Balan balalı olsun.
Fəşəlini paylayaq
Elin halalı olsun.

Damazlığın kəsməsin,
Yaman yelin əsməsin.
Elin ağsaqqalı ol
Dizin güjdən düşməsin.

Elin qədrin çəkəsən,
Gülün dibin əkəsən.
Evinə elçi gəlsin
Yarpaq dolma bükəsən.

Kəmərini qırılmasın,
Jürjənin jırılmasın,
Qəfil yağın yağışdan
Kösövün qaralmasın.

Mərd elimdə var olsun,
Şeytan-şuğul xar olsun,
Bəzənsin gözəl qızın
Xan çobana yar olsun.

Kəhər atlı olasan,
Yaşa-başa dolasan.
Koroğlutək əlində
Misri qılınj çalasan.

QARĞIŞLAR

Namərdin ürəyi qana dönüb, gözləri ağlar qalsın.
Yusif xudadan kömək diləsin, ondan da nə bir kömək, nə də bir kar
olsun.

Xoş günü ağlar, bəd günü məzar olsun.
Tikdiyini geymiyəsən, geydiyini dağıtmayasan.
Sənəyin bulaq üstündə qalsın.
Qazanımı itlər yesin.
Həmişə nigaran qalasan.
Bala böyüdüb barın yeməyəsən.
Oğluna gəlin gətirib, qızını gəlin köçürməyəsən.
Oğul xonçası aparmaq sənə qismət olmasın.
Və'də verib ilqarına çatmayasan.
Qazandığın darı olsun.
Heç qarnın doymasın.
Dosta-düşməne möhtaj olasan.
Balalarının barını yeməyəsən.
Zəmin göy biçilsin.
Əkdüyün soğan olsun, yığdığın sarımsaq.
El-oba hayına çatmasın.
Dəhnəni sel aparsın.
Dünyada nişanan qalmasın.
Şirin ağzın ajı olsun.
Şirin yuxuya həsrət qalasan.
Qapına xeyir qədəmli gəlməsin.
Ağ günün atlı olsun, sən piyada.
Qapına qara tikan basılsın.
Qəbriyin üstünə iz düşməsin.
Keçən sözün keçməz olsun.
Həmişə suyun başdan bulansın.
Yazın qış olsun.
Ağ günün qara gününədən pis olsun.
Dostun bir, düşmənin min olsun.
Üzün gülüb heç şad olmayasan.
Düz işin tərs olsun.
Başın xına, qaşın qara tutmasın.
Övlad üzünə həsrət qalasan.
Bağında qanqallar bitsin.
Əyyub peyğəmbər kimi yarana qurd düşsün.

El içində xar olasan.
Qara ilan gərdəyindən vursun.
Dediyn dilində qalsın, gözlədiyən gözündə.
Xain qarnına xamırrar bağlansın.
Səni görüm ala gözündən olasan.
Səni görüm dərdinə dərman, yarana sarıq tapılmasın.
Ağzından çıxan qoynuna dolsun.
Mənim yas yaylığım sənə başına.
Əzizini dillə ağlayasan.
Adın qara yerə yazılsın.
Səni gərdək dalına keçməyəsən,
Yoğurduğun küt getsin.
Üstünə günü gəlsin.
Neylim, neçə edimlə dolanasın.
Nəsibin ahu-zar olsun.
Nişanlanıb gəlin köçməyəsən.
Niyyətin baş tutmasın.
Nəzirin qəbul olunmasın.
Oxxay deməyəsən.
Ojağın sönsün.
Ona-buna möhtaj olasan.
Oturduğun yerdə işə düşsən.
Oğlunun meydi üstünə gəlsin.
Öləndə üstünə bir içim su tapılmasın.
Özgülərə möhtaj olasan.
Pis günə qalasan.
Səni bədbəxt olasan.
Tay-tuşundan geri qalasan.
Toyun vaxtı çevrilsin.
Tabutun əyri getsin.
Uşaq üzünü görməyəsən.
Üzünə qara yara çıxsın.
Üzünə qarını açılmasın.
Fikrini allah dağıtsın.
Xəstə qalasan.
Oğlunun vaxtı oturma.
Xətaya düşsən.
Ağ günə çıxmayasan.
Kələyin kəsilsin.
Halvan düzlərə tökülsün
Janın çıxsın.

Arzun ürəyində qalsın.
Şahlığından olasan.
Qəbrin üstündə şaxsey-vaxsey deyim.
Xoş günün olmasın.
Ağzına qara daşlar.
Ağzından çıxsın, qoynuna tökülsün.
Yurdun tarmar olsun.
Allah sənəni o dünyanı verməsin.
Allahdan istəmişəm səni həmişə dilənçi kökündə olasan.
Atın yüyürək olmasın.
Allahın kölgəsindən uzaq olasan.
Allahdan istəmişəm səni bimar olasan.
Bəxtəvər olmayasan.
Qarnına qara yara çıxsın.
Qəfil qadaya gələsən.
Qiblə sənə qənim olsun.
Qapına vay düşsün.
Qazandığın yadlara qismət olsun.
Qələmin sınısın.
Qohum-qardaş üzünə həsrət qalasan.
Qulağına yuyuju barmağı girsin.
Qur'an sənə qənim olsun.
Dəryalara qərç olasan.
Didərgin düşsən.
Ehsanın yeyilməsin.
Elindən-obandan uzaq düşsən.
Elçi qapını açmasın.
Eninə, boyuna şaxsey vurum.
Enli kürəyin gülləyə gəlsin.
Yurdunda bayquş ulasın.
Yediyn qarnında qəbrə gedəsən.
Gərdənin ovulsun.
Gözün pırtlasın.
Göz yaşını nəsibin olsun.
Boyuna boz qatma tutum.
Başına əlləmə düşsün.
Görüm qabağın duru su axmasın.
Görüm səni ağlar qalasan.
Gözdərin oyulsun.
Görün çatlasın.
Kürəyinin arxasından vurulasın.

Ağzına qadam.
Yarımayasan.
Allah başına ağrı versin.
Həmişə janın ağrılı olsun.
Allah sənə lənət eləsin.
Lənətə gələsən kor şeytan.
Vurğun səni sühsünündən vursun.
Gözlərin üzündən axsın.
Yüz iyirmi dörd min peyğəmbər sənə qənim olsun.
Allah səni mənə çox görsün.
Atan ölsün, yetim qal.
Qanına-bələnəsən.
Qıçın qırılsın.
Başını tükü əlində qalsın.
Başın top qabağında getsin.
Səni görüm yekəlməyəsən, elə o boyda qalasan.
Yatıb durmayasan.
Tanrının qəzəbinə gələsən.
Səni əlnən gəzdirim.
Allah belindən vursun.
Allah başına ağrı versin.
Səni ilan çalsın.
Dilin, ağzın qurusun.
Heç üzün gülməsin.
Arzuların ürəyində qalsın.
Səni yeyilmə yesin.
Həmişə üzün tüpürəkli, başın qapazlı olsun.
Ağ günə həsrət qalasan.
Güllə ürəyindən dəyib, kürəyindən çıxsın.
Jiyarın çəkilsin.
Qarayara xırtəyinə çıxsın.
Allah, mən yerdə yandım, sən də göydə yan.
Səni görüm ilim-ilim itəsən.
Allah sənə ujuz ölüm versin.
Allah səni zəlil eləsin.
Səni qara ilan vursun.
Tanrı üstünə guruldasin.
Səni görüm belindən sümük düşsün.
Gözün tökülsün.
Gözünə qara su gəlsin.
Üzün gülməsin, ürəyini açılmasın.

Allah bu evə xeyir iş qismət eləməsin.
Qismətin qara torpaq olsun.
Səni görüm tezliklə anasız qalasan.
Gedişin olsun, gəlişin olmasın.
Bala üzünə həsrət qalasan.
Sonsuz öləsən.
Ağzına su tökənin olmasın.
Arzun çiçək açmasın.
Səni vəba aparsın.
Səni od ağzında gedəsən.
Ürəyinin başına güllə döysin.
Ürəyin çalxalansın.
Səni görüm qara günlü olasan.
Yoluna daş qalansın.
Javan ömrün puç olsun.
Evin başına uçsun.
Yurdsuz öləsən.
Evin xarabazara dönsün.
Xoş sözə, mehriban üzə həsrət qalasan.
Adın batsın.
Səni görüm üzün gülməsin.
Başının üstündən xata əskik olmasın.
Şərdən xilas olmayasan.
Allah səni yerlə yeksan eləsin.
Səni görüm yuxu üzünə həsrət qalasan.
Dərdin dağlardan ağır olsun.
Üzünə səhər açılmasın.
Xeyir xəbər üzünə həsrət qalasan.
Səni görüm əqrəb dişləsin.
Anan-bajın milçəyini kişdəsin.
Səni görüm elə dərdə düşəsən, dərdinə dərman tapılmaya.
Səni görüm balasız qalasan.
Səni görüm səhərə sağ çıxmayasan.
Allah sənin üzünü ömrün boyu heç güldürməsin.
Adımı adlara qoyum.
Mərdimazarın evi yansın.
Əzizin qara geysin.
Başıma gələn başına gəlsin.
Bağlı qapın açılmasın.
Bayramın qara geysin.
Balan ölsün, sinənə dağ çəkilsin.

Qadam sənə döysin.
Anan ağlar qalsın.
Qızına jehiz tapılmasın.
Qan qusasan.
Elin ağlar qalsın.
İşığın sönsün.
Günəş işığına həsrət qalasan.
Gözünə tikan batsın.
Dərdim ürəyinə düşsün.
Sinənə Əli-Vəli dağı çəkilsin.
Səni salamat olmayasan.
Ayıbını torpaq örtsün.
Allah səni tez alsın.
Onu qanına bələnsin.
Onun toy paltarını əynində qalsın.
Onun görüm bir tərəfi qurusun.
Günün göy əskiyə dönsün.
Başın top qabağında getsin.
Səni görüm dəli vurğun vursun.
Səni görüm anan mələsin.
Qanın daşdara yayılsın.
Əziz yerin jəhənnəmin isti bujağı olsun.
Qara yel səni qujağında aparsın.
Səni görüm qujağın dolu olsun, yamanın dalda gəlsin.
Səni görüm gözüün yaşlı, ürəyin ağrılı olsun.
Səni görüm oğul çörəyi yeyib, oğul köynəyi geymiyəsən.
Doğduğun qız, jirdiğin bez olsun.
Anan qanı paltarını qujaqlasın.
Səni görüm al qanın göl olsun, göl qanın xırman.
Ürəyin oxlansın.
İki gözdən olasan.
Taxtın taraj olsun, yəhərin qannan dolsun.
Çəkdiyin ah olsun, tüpürdüyün qan olsun.
Ətin ərisin.
Çalma çalsın.
Güdarın güjlü gəlsin.
Sinən yansın.
Səni görüm qız saçını yuyasan.
Əndamın yerdə qalsın.
Yurdun itsin.
Ağajın əlindən düşsün.

Gözlərinə ilan yağı damsın,

QARĞIŞ BAYATILARI

Büzmə köynək büzülün,
İnjə belin üzülün.
Siftə gedən gejšəsi
Yardan ölin üzülün.

Oturmuşdum dalanda,
Səbir gəldi duranda,
Qolun qurusun sənin
Yara şillə vuranda.

Əzizim yasamalı,
Xalların yasamalı
Məni yardan edənin
Tökülsün yasa malı.

Köynəyin biçən olsun,
Yaxasın tikən olsun,
Mən sənə göz tikmişdim,
Başqa göz tikən ölsün.

Dəyirmanın püstünə,
Dəni qoydun üstünə.
Yıxdın dədəm evini,
Məni qoydun pis günə.

ANDLAR

And olsun Allahımıza.
And olsun on iki imamımıza.
And olsun 124 min peyğəmbərə.
Qiblə haqqı.
Qətil ağajı haqqı.
Səni and verirəm o qolundan keçən Həzrət Abbasa.
İmamın qanlı köynəyi haqqı.
Seyidlərin jəddi haqqı.
Sarı peyğəmbərə and içirəm.
Göy məşjid haqqı
Xıdır-İlyasa and olsun.
O köhnə haqqı-salama and olsun.
Kəsdiyimiz o duz-çörəyə and olsun.
O Əlinin qəzəb oğlu qolsuz ağam Həzrət Abbas haqqı.
O suyun mələkləri haqqı.
Əli pənjəsinə and olsun.
Qardaşımın janı.
Çörək haqqı.
Əzizlərimizin baş qoyduğu torpaq haqqı.
Janımdan xeyir görməyim.
Zeynəbin kəsik başı haqqı.
Özüm ölüm.
Anamın südü haqqı.
And olsun duza, çörəyə.
Bərəkət haqqı.
Süfrə haqqı.
Ətağanın jəddi haqqı.

ƏFSANƏ VƏ RƏVAYƏTLƏR

MƏNİ ÖLDÜRƏNİN KƏSÖVÜ GÖYƏRƏR

Belə rəvayət edirlər ki, bir kişi elədiyi günahları sayırmış. Əlli yaşına çatanda onun min günahı olur. Kişi tövbə edib yenidən haqq yoluna qayıtmaq istəyir. Fikirləşir ki, daha günah etməsəm allah mənim günahımdan keçərmə? O bir aqıl adamla məsləhətləşir. Rəvayətə görə həmin adam allahla söhbətləşirmiş. Bir gün həmin adam allahdan soruşur ki, sən adilsən, hər şeyi bilirsən, de görək min günah etmiş şəxsi bağışlayarsanmı? Allah qojaya deyir ki, həmin min günah sahibinə bildir ki, yaşadığı yerdə yaxınlıqda olan dağın ətəyində bir yanmış kəsövü basdırın. Altı ay fasiləsiz həmin ağajın dibinə su töksün. Əgər ağaj göyərə bilsin ki, günahından keçmişəm.

Mən günah etmiş şəxs deyilən kimi edir. Yaxınlıqda yerləşən dağın ətəyində yanmış kəsöv basdırır. Altı ayın tamam olmasına jəmi bir neçə gün qalbmış. Ağajda həyat nişanəsi görünmürmüş. Kişi bərk dilxor olur. Hər gün dibinə su tökməyə gedəndə yaxınlıqda yerləşən xaraba kənddə bir kişinin əl-qolunu ölçə-ölçə nə isə bir iş gördüyünün şahidi olur. Səbri tükənən kişi həmin adamları maraqlandır, onun yanına gəlir. Nə üçün hər gün bu xaraba kəndə gəlməyinin səbəbini soruşur. Əl-qolunu ölçə-ölçə danışan adam deyir ki, ay oğul, mən bu kəndin ağası idim. Ədalətsizliyimin ujbətindən bu kənd xaraba qaldı. Anjaq mən jamaata hər gün söyür, onlara əzab-əziyyət verə-verə vergi yığırdım. İndi görürsən ki, kənd viran qalıb. Mən isə vərmişəm. Əl-qolumu ölçüb guya yenə jamaata əzab verə-verə vergi yığıram. Bu sözdən sonra min günahının bağışlanması üçün dərindən-qabıqdan çıxmağa hazır olan adam bir anlıq hər şeyi yadımdan çıxarır, həmin zülümkar kişini öldürür. Fikirləşir ki, min bir günah etdim. Bunun müqabilində mənim günahım heç vaxt bağışlanmaz. Könülsüz-könülsüz yanmış kəsöv basdırılan yerə gəlir. Gözlərinə inanmır, görür ki, yanmış kəsöv göyərmiş.

Rəvayətə görə həmin əhvalat o vaxtdan xalq arasında məsələ çevrilib: "Məni öldürənin kəsövü göyərər".

NƏYƏ GÖRƏ QARANQUŞ HAÇA QUIRUQ, İLAN HAÇA DİL OLUR, ARI İSƏ VIZILDAYIR

Rəvayətə görə bütün janlılara nə yemək qisməti verilməmiş. İlan bu işdən narazı olub qismət bölüşdürülən yerə gəlmiş. Allah arını göndərir ki, ilan gəlib çıxmadı, get öyrən gör o yemək üçün nə istəyir? Ari gəlib ilanın fikrini öyrənir. İlan arıya deyir ki, kəsənin payı çox olar. Get allaha de ki, dünyada insan ətindən şirin şey yoxdu, mənə insan ətini versin. Ari uça-uça gəlmiş,

birdən qabağına qaranquş çıxır. Soruşur ki, arı qardaş, hara gedirsən? Ari javab verir ki, bəs ilanın sifarişini allaha aparıram. Qaranquş soruşur: - İlanın nə sifariş var? Ari deyir ki, bəs ilan allaha sifariş göndərir ki, mənim qismətimə insan ətini versin. İnsan ətindən ləzzətli ət yoxdur.

Rəvayətə görə qaranquş insanların ən yaxın dostu imiş. Bunu eşidəndə əhvalı pozulur. Anjaq özünü o yerə qoymur ki, arıdan heyf alsın, işlər pozulsun. Arıya deyir ki, arı qardaş, sən ki, elə "xeyir xəbər" aparırsan gəl sən dilindən öpüm. Ari qaranquşun al dilinə inanır, dilini çıxarır ki, qaranquş öpsün. Qaranquş neyə arının dilini dişləyirsə arı elə o vaxtdan dili pəltək qalır. Ha vızıldayırsa bir şey başa sala bilmir. Qaranquş arı ilə allahın yanına gəlir. Ari vızıldayır bir şey başa sala bilmir. Qaranquş allaha deyir ki, bu pəltəkdi, bir şey deyə bilmir. Qoy mən gedim ilanın istəyini öyrənəm, gəlmişəm. Qaranquş gəlib al dillə ilandan soruşur ki, arı pəltəkləşib sözünü deyə bilmədi. Sifarişini de, allaha çatdırım. İlan deyir, allaha çatdır ki, mən insan ətini istəyirəm. Qaranquş deyir ki, qardaş, ürəyimdən xəbər verdin, çıxar dilini öpüm. İlan dilini çölə çıxaranda qaranquş ilanın dilindən neyə dişləyirsə ilanın dili parçalanır. İlan ağzını qaranquşa atanda qaranquş qaçır, quyruğu ilanın ağzına ilişir.

Elə o vaxtdan ilanın dili, qaranquşun quyruğu haça qalır. Qaranquş gəlib allaha yalandan bildirir ki, ilan deyir mən torpağın yetirdiyi nemətlərlə qidalanmaq istəyirəm.

O gündən ilan qaranquşa düşmən kəsilib. Onun özünü və balalarını yeyir. Qaranquş da düşməndən qorunmaq üçün həmişə yuvasını insan yaşayan evlərdə tikir.

ƏBDÜL PƏHLƏVANLA PADŞAH OĞLU

Rəvayətə görə bir padşahın güllü bir pəhləvanı var imiş. Bu pəhləvanın igidliyindən başqa qüvvətli sehri də var imiş. İş elə gətirir ki, bir gün bir dəstə adam padşaha deyir ki, eşitmişik sən pəhləvanın həm də sehrkardır. Əgər o öz sehri ilə bizi sehləndirməsə özündən küssün.

Pəhləvan nökrinə deyir ki, nökr get Əbdül kişini çağır gəlsin. Nökr gedib görür ki, 70 yaşlı olan Əbdül kişi o qədər balajalaşmış ki, uşaq kimi beşikdədi, tərənə bilmir. Deyir Əbdül kişi, ağam səni çağırır.

Əbdül kişi deyir: -Get ağana de ki, mən o qədər qojalmışam ki, yol gedə bilmirəm.

Nökr Qənbər naəlaq qalıb kişini beşikdə ağasının yanına gətirir. Ağası Əbdül kişini görün kimi deyir ki, bir əhvalat danış.

Əbdül kişi deyir ki, mənim 70 yaşım olanda özümü hamıdan qüvvətli bir pəhləvan bildirdim. Bir gün yoldaşım dedi ki, mən sənə o vaxt həqiqi pəhləvan deyərəm ki, gedib ölkəni gəzəsən, elə bir adamla tanış olasan ki, həqiqətən igidliyi, səxavəti səndən artıq ola. Bu tapşırıqdan sonra Əbdül

yola düşür, öz ölkəsindən çıxır. O qədər gəzir ki, əldən düşür. Yolu bir dağdan keçir. Dağı ələk-vələk edib gəzir. Heç bir maraqlı şey görmür. Birdən gözü dağın ətəyində bir qalaçaya, qalaçanın qabağında otlayan bir ata sataşır. Atın gözəlliyi, yaraşığı Əbdül pəhləvanı o qədər çaşdırır ki, ətrafa baxmadan, atın kimin olması ilə maraqlanmadan onu götürüb getmək istəyir. Fikirləşir ki, çox qənirsiz atdı. Aparıb sataram, əvəzində çoxlu pul alaram, dünyanın qəmini çəkməkdən azad olaram.

Ata yaxınlaşıb açıb aparmaq istəyəndə qalaçadan bir nazik, şüvərək oğlan çıxır. Əbdül pəhləvana deyir ki, sən nə özbaşnalıq edirsən. Gəl bir soruş gör kimin atıdı, sənə nə köməklik lazımdı. Əbdül pəhləvan öz güjünə arxalanıb bu deyilənlərə cavab vermək istəmir. Heç onu adam hesab etmir. Atın jilovundan tutub çıxıb getmək istəyəndə həmin nazik oğlan Əbdül pəhləvana elə bir zərbə vurur ki, Əbdül pəhləvan bayaqdan yerə yıxılır. Xanjalla onun başını kəsmək istəyəndə Əbdül pəhləvan bir ah çəkir. Nazik oğlan soruşur ki, ay kişi, sən heç xəjalət çəkmədin ki, bir jandan ötrü belə bir ah çəkdin? Əbdül pəhləvan deyir ki, mənim bir kişi xasiyyətli qadınım var. O, mənə həmişə deyir ki, əsil igid odu adını eşidəsən, üzünü görməyəsən. Mən yeganə pəhləvan idim ki, hələlik mənə əl qaldıran yox idi. İndi mənə mə'lum oldu ki, doğrudan da dünya xali deyil. Hər yerin özünün fəxr edə biləcək insanları olur. Bu sözlər oğlana təsir edir. Əbdül pəhləvanı öldürmür, əksinə onu bağışlayır. Atın jilovunu Əbdül pəhləvana verir ki, götürüb getsin. Əbdül pəhləvan ona bildirir ki, sən kimi oğulun atını aparmaq olmaz. Doğrudan da sən məndən qabiliyyətli pəhləvansan. Qabil oğlan Əbdül pəhləvana bir jam qızıl verib onu yola salır.

Əbdül pəhləvan qızılı götürüb sevinjək yollar. Evə çatanda arvadına deyir ki, doğrudan da sən ağıllı adamsan. Mən həyatda elə bir igidlə görüşdüm ki, adını eşidəsən, üzünü görməyəsən. Əbdül pəhləvanın arvadı deyir ki, elə bir pəhləvan barədə xəbər gətirmək azdı, həm də onun haqqında ətraflı bir mə'lumat öyrənmək lazımdı.

Əbdül pəhləvan səhəri yenə həmin yerə gedir, pəhləvanla görüşür. Qalaçada yaşayan pəhləvan Əbdül pəhləvanı görəndə deyir ki, qardaş, apardığın pulu xərləyib qurtarmısan ya yenə bir jam qızıl verə bilərəm. Əbdül pəhləvan bildirir ki, apardığım pulun bir dənəsinə də əl vurmamışam. Sonra deyir ki, məni yenə bura gəlməyə məjburlayan sənənin bəzi hesab etdiyim mənim arvadım Xatun göndərib. Məni göndərib ki, sənənin haqqında ətraflı mə'lumat öyrənim.

Qalaçada yaşayan pəhləvan bildirir ki, mən Yəmən ölkəsində padşahlıq edən kişinin oğluyam. Atam vəfat edəndən sonra məni padşah qoydular. Məndən ağsaqqal adamların mənim qarşımda təzim etmələrini istəmədim. Elm toplamaq, təjribə, bilik qazanmaq qərarına gəldim. Əmim qızı da mənim sevgilim idi. Mən əmim qızı ilə əhd-peyman bağlayıb, yerimi də əmimə verib ölkədən çıxıb bilik qazanmağa getdim. 10 il bilik, təjribə

qazandım. Ölkəyə qədəm basanda əmim məni qarşılayıb yerini mənə vermək əvəzinə məni öldürmək istədi. Atamın yaxın adamları, qohumları əmimdən xahiş etdilər ki, heç olmasa məni öldürməsin. Məni sürgün etsin. Elə həmin gündən vətəndən uzaqlaşdım. Elə ona görə də bu qalaçada tək-tənha yaşayıram.

Əbdül pəhləvan bildirir ki, qardaş, mən sənə kömək edəyəm. Gedim görüm sənənin atanın vilayətində vəziyyət nəjədi?

Əbdül pəhləvan Yəmən ölkəsinə gedir. Bir qarının evində qonaq qalır. Ölkənin şahı, onun qızı haqqında mə'lumat toplayır. Gənç pəhləvanın məktubunu da sevgilisinə çatdırır. Yəmən padşahının qızı əmisi oğlunun məktubunu oxuyur. Qəriblikdə olan əmisi oğluna ürəyi yanır. Elə təsəvvür edir ki, daha onun xoşbəxt olmağa imkanı yoxdu. Heç vaxt əmisi oğlunu görə bilməz. Özünü öldürür. Əbdülün bu işdən xəbəri olmur. Qoşun içərisində əhvalatı danışır ki, sizin əsil şahınız qəriblikdədi. Siz söz verin mən onu gətirim. Birlikdə müharibə edib zülmkar şahı aradan götürün, ölkə xoşbəxt yaşasın.

Elə də olur. Yəmən padşahının oğlu gəlir, hakimiyyəti ələ alır. Əmisi qızının öldüyünü eşidən kimi oğlan da özünü öldürür. Əbdül pəhləvan oğlanı da qızın yanında basdırır.

Rəvayətə görə Əbdül pəhləvanın 70 yaşı var imiş. Ağası onunla maraqlananda isə Əbdülün yaşı 700-ə çatmış. Ağası qonaqları heyrətə salmaq üçün soruşur ki, Əbdül kişi de görüm, həmin əhvalatdan neçə il keçib? Əbdül bildirir ki, həmin əhvalatdan nə az, nə çox 630 il keçib. Ağsa Əbdül kişidən soruşur ki, həmin qəbirləri mənə göstərə bilərəmmi? Əbdül kişi deyir ki, göstərəyəm, anjaq mən ora neçə gedə bilərəm. Ağsa ona bildirir ki, kişi, qəlbini dolandırma, sən inşallah bizdən qabaqda gedəcəksən. Ağsa bir sehr oxuyur, Əbdül kişi qabaqda, qonaqlar da arxada gəlib qəbirlərin yerini tapırlar. Ağsa qəbirlərin yanında dua edir. Qəbirlərdən ölənlərlə qızın səsi gəlir. Hər ikisini dirildir. Ağsa soruşur ki, bu Əbdül kişini tanıdınızmı? Onlar Əbdül kişini tanıyırlar. Daha doğrusu Əbdül kişidə tanımalı bir hal da qalmayıbmış. Əbdül kişi Yəmən padşahının oğluna, onun əmisi qızına tanışlıq verir. Onların başına gələn əhvalatdan 630 il keçdiyi mə'lum olur. Onlar Əbdül kişinin xeyrixahlığı üçün təşəkkür edirlər.

Onlara jan, nəfəs verən ağanı ziyarət edirlər. Qonaqlar doğrudan da ağada olan sehrin qüvvəsini görüb ayrı fikrə düşürlər. Onlar da ağanı ziyarət edib, onun qayda-qanunlarını qəbul edir, şad, xürrəm ömür sürüb dünyadan köçürlər.

ŞORTƏPƏ

Rəvayətə görə Şortəpə şəhər olub. Bu şəhərin adı Bərbər imiş. Burda o zaman bütperəstlər yaşayırmış. Bütperəstlər pirə, oda, köhnə abidələrə

pərəstiş edirmiş.

Deyilənə görə bu tayfanı islam dininə tabe etmək üçün Həzrət Əli Bərbər şəhərinə gəlir. O, burda xeyli vuruşur. Yerli jamaat ona tabe olmaq istəmir. Bu zaman o qılıncını neçə çalırsa Bərbər şəhəri tamam batır. Şortəpə də o vaxtdan yaranıb.

Şortəpə Yevlax-Bərdə dəmiryolundan 9-10 km. uzaqlıqda yerləşir. Şortəpəyə yaxın olan, onu əhatə edən kəndlər Şatırlı, Kürdboroni, Divani kəndləridi. Təpənin yanında göl var.

ŞATIRLI

Rəvayətə görə şatır oyun olub. Bu oyunu oynayanlara şatırlılar deyiblər. Bu oyunçular boyja uzun imiş. Onların qıvrıq geyimi varmış. Dizə qədər naxışlı jorab, gülburun çarıq, dəmir geyimə bənzər toxunma paltar geyər, başlarına dəbilqə qoyarmışlar.

Bunların içərisində elələri varmış ki, bir gündə Murovdan, Kəpəzdən keçib Gənjəyə gedib qayıdarmış.

Şatırlı kəndi Şortəpənin yaxınlığında yerləşir.

QARADAŞ

Qaradaş qujağa sığan daşdı. Lakin onu handa mənəm deyən adam qaldıra bilmir. Jamaat bu daşın belə e'jazkar ağırlığına, jüssəsinin balajılığına görə onu müqəddəsləşdirmişdir.

Göydən düşmüş bu daşın üstündə bina tikilmişdir. Bu daşa and içirlər (o həjallıdakı Qaradaş haqqı), onun üstünə mər-meyvə, fəsəli bişirib gətirirlər.

Hajallı kəndi Mehdixanlı kəndinin yaxınlığında Bərdə-Yevlax yolunun yaxınlığında yerləşir.

GƏLLƏNİN HİKMƏTİ

Keçmişdə nurani bir qoça çayın kənarında dayanıb suya baxırmış. Birdən su ilə bir quru insan kəlləsinin gəldiyini görür. O, kəllənin danışıdığını eşidir. Kəllə deyirdi:

– Allah, sən saxla.

Bu sözə qoçanın gülməyi tutur. Öz-özünə fikirləşir ki, ay quru kəllə sən nədən qorxursan?

Elə bu zaman gur axan su kəlləni aparıb bir daşa çırpır, kəllə qırıq-qırıq olur, suyun üzünə dağılır. Sonra kəllə qojaya deyir:

– Ay ağılsız nurani, mən bu gündən ötrü Allahı köməyə çağırırdım.

DÜNYANI NEJƏ TUTSAN OLAR

Şah Abbas bir gün öz vəziri Allahverdi xanla ölkəni gəzərkən gəlib bir bazara çıxır. Bazar yaman bahalıq imiş. Görür ki, bazarda bir dənə yemiş var. Soruşur ki, yemiş neçəyədi? Deyirlər 5 manatdı. Bunu eşidən şah diksinib geri çəkilir. Bu yemişə göz qoyur ki, görsün bunu kim alajaq. Bazanın içində bir javan oğlan hamballıq edir, kəndirlə yük daşıyırdı. O beş manatı düzəldib yemişi alır, bazanın bir tərəfində oturub yeyir. Padşah fikirləşib vəzirə deyir: -Vəzir, mən şah olsam da çox şeyi bilmirəm, doğrudan da dünyanı neçə tutsan olar.

Şah Abbasın əmri ilə bu sözləri yazıb bir neçə yerə vururlar. Həmin oğlan padşahın bu yazılarından birini götürüb qoyur jibinə, şaha belə bir xəbər göndərir ki, "ata gəlirəm məni qarşıla".

Şah çox fikirləşir bu sirri neçə açsın, axı onun uzaqda oğlu yoxdu. Nə etsin, axırda dəm-dəsgahlı onu qarşılayır. Oğlan xeyli vaxt sarayda qalır. Bir gün şah onu yanına çağırır soruşur ki, ay oğul, de görüm bu nə işdi? Axı mənəm kənarında oğlum yoxdu.

Oğlan padşahın yazdırıb asdırdığı kağızı jibindən çıxarıb deyir: -Qibleyi aləm, sizin öz sözlünüzü, "kim dünyanı neçə tutsa, elə də gedər". Mən də belə elədim.

Şah Abbas götürüb bir kəndin darğalığını ona verir. Deyir get darğalığ elə.

Doğrudan da dünyanı neçə tutsan elə olar.

MƏN GƏLMİŞDİM

Bir qıza uzaq yerdən elçi gəlir. Qızın anası bu işə razı olur. Qız isə ipə-sapa yatmır ki yatmır. Elçi başlayır qızı şimikləndirməyə:

– Vallah hamı sənə həsəd aparajaq. Oturajaqsan eyvanda, qulluqçular dövrəndə fırfıra kimi fırlanajaqlar.

Çox tərifdən sonra axırda qızı razı salır. Bir neçə gündən sonra qızı el adəti ilə gəlin köçürürlər. Gərdək açmadan sonra qız evə-əşiyə, ailə-uşağa nəzər salıb görür ki, qaynanasının verdiyi vədlər tamam yalanmış. Bunlar o qədər kasıbdı ki, yeməyə çörək də tapmırlar. Evləri uçuq-sökük daxma, daxmada da 3-4 keçəl uşaq bit-sirkənin içində qalıblar. Qab-qajaq da yoxdu ki, allah xətrinə salavat çevirəsen. Tək birjə aftafaları var. Ərə getdiyi oğlan da ağıldan qıvrıqdı.

Qız bir neçə gün dözüb oturur. Sonra fikirləşir ki, ay janım bu jür yaşayıb ömrü-günü çürüdənəjn atamın evində qarısam yaxşıdı. Jer-jehizini yığışdırıb getmək istərkən qaynatası onun qabağına keçib yalvarmağa başlayır. Gəlin qaynatasının sözünü ağzında qoyur:

Mən gəlmişdim aş bişirəm, aş çəkəm,

Gəlməmişdim keçəllərə baş çəkəm.

Mən gəlmişdim mör tut yeyəm qaxsıyam,

**Gəlməmişdim ərim döyə axsiyam.
Mən gəlmişdim sarı samovar qaynadam,
Gəlməmişdim aftafanı oynadam. -**

deyib, atası evinə qayıdır.

DƏRD-SƏR

Belə deyirlər ki, Şah Abbas ölərkən anasına vəsiyyət edir ki, əgər mənim ehsanımdan dərdsiz janlı yesə mən yenidən diriləyəm. Anası da ona söz verir ki, ayağıma dəmir çarıq geyinib yer üzünü dolanajaq, dərdsiz məxluq tapajaqdır.

Şah Abbasın dəfnindən sonra anası ehsandan bir bağlama düzəldib kəndbəkənd dərdsiz-qəmsiz janlı axtarmağa başlayır. Kimə, nəyə yaxınlaşırsa hamısı dərinəndən ah çəkib öz dərdsini söyləyir.

Arvad kor-peşman geri qayıdarkən görür ki, yaxınlıqdakı həyətdə bir neçə toyuq şad-xürrəm qaqqıldaşır. Arvad sevinir ki, axır dünyada dərdsiz-qəmsiz janlı tapıldı. Axı, toyuğun nə dərdsi-səri ola bilər?

O ehsanı toyuqlardan birinin qabağına qoyur. Toyuq ehsandan yemir, dərinəndən ah çəkərək deyir:

– Mənim dərdim dağdan ağırdu.

KİM İNJİYƏR

Bir kişi el adəti ilə qızına toy edərək qonşu kəndə ərə verir. Qızın anası eşidir ki, qızının qaynanasının xasiyyəti bəddi. Oğluna iki dəfə gəlin gətirib, yola verməyib, qovub.

Bir gün arvad ərinə deyir:

– Ay kişi, qızımız gedəli beş-altı aydı. Heç bilmirik neyə dolanıq, vəziyyəti neyədi. Gəlsənə, qohum-əqrəbani çağırıb qonaq gedək.

Kişi razı olur. Onlar bir dəstə adam ilə qızın evinə gəlirlər.

Ev sahibləri onları mehribanlıqla qarşılayır. Qonaqlar üçün yaxşı yemək-icmək hazırlayırlar. Yeməkdən sonra söhbətə başlayırlar. Söhbət arasında qızın ata-anası qızının onlara olan münasibətini xəbər alır. Gəlinin qaynanası onlara javab verməyərək gəlinə deyir:

– Ay gəlin, get bir yaxşı qarpız gəti, atəngil yesin. Gəlin böyük bir qarpız gətirir. Arvad qarpızın ora-burasına baxıb deyir:

– Apar bu qarpızı samanlıqdakı qarpızdan gəti, bu istidi.

Gəlin geri qayıdır. Yenə də qujağında iri bir qarpız gətirir. Arvad qarpıza baxır, gəlinə deyir ki, qayıt, taxtapuşdan atəngilə layiq bir qarpız gəti. Gəlin qujağındakı qarpızı içəri aparır. Çox keçmir ki, qujağında böyük bir qarpız gətirib qaynanasının qabağına yerə qoyur.

Arvad qonaqlardan soruşur:

– Aydınlandırmı?

Qonaqlar heç bir şey başa düşmədikləri üçün çiyinlərini çəkirlər.

Gəlinin qaynanası deyir:

– Gördüyünüz kimi, gəlin bir qarpızdan öteri üç dəfə qayıtdı. Anjaq bizim evdə bu qarpızdan savayı başqa bir qarpız yoxdu. Gəlin də bunu bilərəkdən mənim sözümlə içəri aparıb-çölə çıxartdı. İndi siz deyən, bu jür üzüyola, sirsaxlayan bir gəлиндən kim injiyər?

Qonaqlar şad-xürrəm geri qayıdırlar. Sizin də həmişə nəsibiniz şadlıq olsun.

KƏFƏNSAYAN

Qədim zamanlarda bir kişi varmış. Bu kişi ölümlərinin kəfənini saymaqla dolanarmış. Buna görə də ona kəfənsayan deyərmişlər. Kəfənsayan o qədər adət etmişmiş ki, uzaq bir yerdə adam öldüyünü eşidəndə mütləq ora gələr, həmin geje basdırılan adamın kəfənini sayarmış. İşi belə görən qonşusu kəfənsayanın yanına gəlib:

– Ay qonşu, bilirəm ki, mən öləndən sonra mənim də kəfənimi saymaq istəyəjəksən. Odu ki, al bu pulu mənim kəfənimi sayma-deyərek, kişiyə kəfənin çıxarajağı puldan 4-5 qat artıq pul verir. Kəfənsayan da öz növbəsində söz verir ki, sənin kəfənini saymayajağam.

Aradan bir neçə gün keçir. Təsadüfən qonşu ölür. Nəfəsini saxlaya bilməyən kəfənsayan dayana bilmir, elə həmin geje qonşusunun kəfənini saymaq üçün qəbiristanlığa gəlir. Böyük zəhmət ilə qəbri açıb görür ki, qonşusu oturub qəbirdə sol əlində də dəhşətli bir ilan tutub.

Kişi kəfənsayanı görjək deyir:

– Ay yalançı fırlıdaq, nə tez unuttun andını.

Kəfənsayan deyir:

– Tutaq ki, mən yalançı oldum. Bəs sən niyə bu günə düşmüşsən. Nə üçün əlində ilan tutmusan?

Kişi deyir:

– Uşaq vaxtı qonşudan bir yumurta oğurlamışdım. Özüm də sol əlimlə götürmüşdü. İndi bu ilan həmin oğurluq yumurtanın əzabını mənə verir.

İndi özün fikirləş, bu hesabdan sənin günahın böyükdü, ya mənim?!

LƏLƏ KÖÇÜB YURDU QALIB

Rəvayətə görə Lələnin Yaxşı adlı bir bəjilığı varmış. Lələ həmin mahalda anjaq bu evə qonaq düşərmiş. Lələnin anjaq Yaxşının evində rahat olması müxtəlif dedi-qoduya səbəbə olur. Bu jür təhqiramiz sözləri eşidən Zaman (Yaxşının əri) Lələni evdən qovur. Lələ gedib hündür bir dağda yurd salır. Sonradan o dağ "Lələ dağı" kimi məşhurlaşır.

Bir gün Yaxşı Zamanı da götürüb Lələnin olduğu yerə gedir. Gəlib görürlər ki, burada heç kim yoxdu. Yaxşı Lələnin tikdiyi çardağı boş görüb ağlayır.

Zaman deyir:

– Lələ ki, yoxdu, sən nə üçün ağlayırsan?

Yaxşı deyir:

– Lələ köçüb yurdu qalıb. Onun yurdu da mənim üçün əzizdi.

Həmin vaxtdan da bu məsələdən istifadə edirlər.

LƏLƏ KİMİ DAŞDAN HA YARANMAMIŞAM

Rəvayətə görə bir kişi ilə bir arvadın övladı olmurmuş. Uzaq səfərdən gələn qonaqları şad olsun deyər onlar bir divək daşını bələyib beşiyə qoyurlar ki, guya övladları olub. Qonaq gəlib sevinir, beşiyə hədiyyə qoymaq istərkən uşaq ağlayır. Ərlə arvad bu işə məəttəl qalırlar. Uşağın adını Lələ qoyurlar. Lələ bayatılarının birində deyir:

Lələyəm başdan mən

Yemərəm hər aşdan mən

Nə atam var, nə anam

Yaranmışam daşdan mən.

İndi hər hansı bir adamı bir qədər ağır işə buyuranda deyir:

– “Lələ kimi daşdan ha yaranmamışam.”

LƏLƏ KİMİ TƏKDİ, KİMİ VAR

Rəvayətə görə Lələnin heç kimi yox imiş. O körpə yaşlarından ajlıq, yoxsulluq içərisində qalmış, möhnətlə böyümüşdü. Bir parça çörək üçün hər jür bəlalara qatlaşmalı olmuşdu. Sonradan bəzi adamların e'tibarsızlığından Lələ adamlardan gen qaçmağa başlamışdı. Gündüzlər adamların arasında olsa da, günün çox hissəsini öz komasında tək-tənha qalarmış.

Elə indi də qohumu-əqrabası olmayan adamlara deyirlər:

– "Yazıq Lələ kimi təkdi, kimi var."

ELƏ BİLİRSƏN QARABAĞDA OĞUL YOXDU?

Özünə çox güvənən bir javan Arazı adlayıb Qarabağ kəndlərindən birinə soxulub xeyli mal-qara aparır. Anası oğlunun bu əməlidən qorxaraq onu bu işdən çəkəndirmək istəyir.

Anası deyir:

Oğul, sənin tutduğun yol çox qorxuludu. Gəl bu işdən əl çək. Qarabağda oğullar var ki, adamın belini sındırır. Allah göstərməsin onların əlinə düşsən səni bağışlamazlar.

Oğlan gülərək öyünməyə başlayır:

– Ana, mən Qarabağa bələdəm. Orda mənim qabağıma çıxan oğul nə gəzir. Qarabağda birjə zorlu oğul var, o da ki, mənəm.

Anası deyir:

Oğul, Qarabağda oğul çoxdu, anjaq onların rastına keçməmişən.

Bir gün yenə oğlan adəti üzrə Qarabağ kəndlərini talayıb aparmaq üçün Qarabağa gəlir. Oğlanı tutub öldürür, öz atının üstünə sarıyıb buraxırlar. At qarıya çatar-çatmaz anası oğlunu qan içində görüb fəryad qopararaq deyir:

– Jan bala, sənə dedimmi ki, Qarabağda oğul çoxdu, amma ürjəhinə çıxan olmayıb.

Həmin vaxtdan da birisi özündən razı halda yekə-yekə danışib heç kəslə hesablaşmayanda deyirlər: "-Elə bilirsən Qarabağda oğul yoxdu?!"

ANAN ÖLSÜN AY MƏLİK

Bir arvadın Məlik adlı tənbel bir oğlu varmış. Anası nə qədər desə də o heç bir iş görmürmüş.

Bir gün anasının danlağına dözməyən Məlik ona deyir:

– Ana, mənə yemək hazırla səfərə çıxajağam. Daha bədi bu qədər evdə yapılıb qaldığım. Gedim görüm maldan-dövlətdən ələ keçirə bilərəmmi?

Oğlunun bu qeyrətinə sevinən ana ondan soruşur:

– Yaxşı de görüm, indi fikrin nədi?

Məlik deyir:

– Gedib oğurluq edəjəyəm.

Anası bu sözləri eşitjək başlayır oğluna yalvarmağa ki, bu işdən əl çəksin.

Oğul isə anasını arxayın etməyə çalışır ki, qorxma, bir aya qədər çoxlu mal-dövlət sahibi olajağıq.

Aradan bir neçə gün keçir. Anası görür ki, oğlunu ağır yaralayıb, atın üstünə sarıyıblar. At qarıda dayanan kimi anası Məliyin başını qujaqlayıb deyir:

Aftafa dəlik, tas dəlik,

Anan ölsün ay Məlik.

Getdin mal gətirməyə,

Özünü qoydun üstəlik.

SƏNİN İŞİN QARI İLƏ QIZIN

İŞİNƏ BƏNZƏYİR

Bir qoja qarı ilə onun javan nəvəsi bir evdə yaşayırmış. Onlar adi iş üçün də bir-birinə deyincəmiş.

Havanın yaxşı vaxtı qarı qıza deyir get odun yığ gəti. Qız getmir, qarıya deyir sən özün odun yığ.

Qarı fikirləşir ki, odun mənim nəyimə gərəkdə. Bir ayağım buradadı, biri gordə. Onsuz da mən qısa qədər öljəyəm. Qoy qız əl-ayağa düşsün.

Qız da fikirləşir ki, javan adamam qış gələncə çıxıb gedəyəm ərə. Janı çıxсын qarı özünə bir gün ağlasın.

Günlər bir-birini əvəz edir. Sərt qış qarının ağzını kəsir, nə qarı ölü, nə də qız ərə gedir. Qalır qışın soyuğunda əsə-əsə.

Həmin vaxtdan da hər hansı bir vəzifəyə müvəqqəti iş kimi baxan adamlara deyirlər: "Sənin işin qarı ilə qızın işinə bənzəyir".

QURBAĞA ƏFSANƏSİ

Deyirlər Süleyman peyğəmbər bütün janlıların dilini bilirmiş. O bir gün bütün janlıları ad gününə dəvət edir. Janlılar Süleyman peyğəmbəri təbrik etmək üçün dəstə-dəstə oraya axıyır.

Təkjə qurbağa getmək istəmir. Çünki o lüt-ürvan idi. Paltarı olmadığı üçün janlıların məjlisinə çıpaq getməkdə xəjalət çəkir. Öz-özünə çox tərəddüddən sonra qurbağa getmək qərarına gəlir. Əks təqdirdə Süleyman peyğəmbər injiyə bilərdi.

O yavaş-yavaş Süleyman peyğəmbərin malikanəsinə gedir. Yolda dayanıb fikirləşir, yolun kənarında bitən kəvər yarpağının birini qırıb belinə atır, məjlisə girir. Qurbağa içəri girər-girməz janlılar onun bədəninə, "paltarına" baxıb şaqqanaq çəkirlər.

Qurbağanın pərt olduğunu görə Süleyman peyğəmbər irəli gəlib qurbağaya deyir:

– Bir halda ki, bu "geyimi" sevirsən, qoy bu yarpaq da sənin həmişəlik paltarın olsun.

Deyirlər həmin vaxtdan da qurbağalar xaki rəngdədir.

ƏSNƏK ƏSNƏK GƏTİRƏR

Bir evə qonaq gəlir. Ev sahibləri ona xüsusi qayğı göstərirlər. Çay-çörəkdən sonra söhbətə başlayırlar. Söz-sözü çəkər, arşın bezi-deyiblər. Söhbət getdikcə uzanır. Uzaq yol gələn qonaq yorğun-arğın olduğu üçün yuxu gözündən tökülür. Utandığından deyə bilmir ki, yatmaq istəyir. O əsnəyir. Bu ara arvad da əsnəyir. Həm qonağın həm də arvadın eyni vaxtda əsnəməsi kişini şübhələndirir. Kişi belə fikirləşir ki, qonaq onun arvadı ilə xosunlaşmaq üçün əsnək vasitəsi ilə arvada işarə edir. Arvad da razı olduğu üçün əsnəyir. Kişi heç bir söz deməyib kərimişə dayanır. Qonaq yenə də əsnəməyə başlayır. Qonaq əsnədikcə arvad da əsnəyir. Kişinin bu "him-jimə" şəkk-şübhəsi qalmır. Durub çölə çıxır, arvadını da bayıra çağırır. O arvadı pəyəyə (tövləyə) aparıb, onu öldürür, qonağın yanına gəlir. Bir neçə dəqiqə sakitcə dayanırlar. Qonaq yenə də əsnəyir. Bu zaman kişi də qeyri-ixtiyari əsnəməyə başlayır. İndi ayılır ki, artıq yuxusuzluq onu əldən saldığı üçün əsnəyir. O tutduğu işdən peşmanlayır, öz-özünə danışırmış kimi

dillənir:

– Əsnək əsnək gətirər, heyf sənə pəyədəki.

YAĞLIVƏND

Qajar Qarabağa hücum edəndə Külədarlı obasının yanında düşərgə salır. Kəndin ağsaqqalları, başbilənləri yığıb şahın pişvazına çıxırlar. Şah gələnləri qəbul edir, qabaqlarına belə bir şərt qoyur, əgər mənim qoşunumu bir gün yedirib-ıçirtsəniz sizinlə işim yoxdu. Əks təqdirdə özünüzdən küsün, torpağınızı at torbası ilə daşıdıracağam.

Şahı qarşılamağa gələnlər kor-peşman kəndə dönürlər. Nələri vardı ki, Qajarin qoşununa da nə versinlər. Qoşun əhli də bir deyil, iki deyil. Bir uju burada, o biri uju hələ Xudafərin körpüsünü keçməyib. Qərək, ağsaqqallar məsləhətləşib plov bişirtirirlər.

Günorta övnəliyinə oturan qoşun əhlindən kim əlini uzadıb plovdan bir pənje alırsa, elə o dəqiqə də "doydum" deyir. Söz gedib şahə çatır. Qajar əmr eləyir ki, plovdan bir bulud gətirsinlər. Plovu gətirirlər. Şah bir tikə ağzına qoyan kimi işi başə düşür. Plov teyxa yağ idi. Əlini əlinə vurub deyir:

– Yaxşı janınızı qurtardınız, yağlı fənd işlətdiniz.

Elə həmin gündən də Külədarlı obasının adı Yağlivənd qalır.

PƏRVANƏ MƏHƏBBƏTİ

Deyirlər pərvanələr hökmdarının gözəllikdə misli-bərabəri olmayan bir qızı varmış. Qızının həddi-buluğa çatdığını görə hökmdar onu yanına çağırıb deyir:

– Qızım, bu gündən sabaha e'tabir yoxdu. Görürsən ki, qojalmışam. Dünyada yeganə arzum sənin toyunu görməkdə. Sabah bütün igidləri bura çağıracağam. Diqqətlə onları nəzərdən keçirərsən, kim xoşuna gəlsə qızıl almanı ona atarsan. Sənə bir toy edəyəm ki, sədası bütün ərəkə yayılsın.

Hökmdar əmr edir ki, sabah günorta bütün mahalın igidləri meydana toplaşsınlar, öz məharətini göstərən igidlər igidi qızıma yar olajaq.

Səhəri gün hökmdarın sarayının qabağı bədoy atlı javanlarla dolur. Hər kəs öz məharətini göstərir. Hökmdar qızına yaxınlaşır:

– Diqqətlə bax qızım, görürsənmi sənin aşıqlərin nə qədərdir. Hamısı da igid, qoçaq. Onların hansı könlünə yatarsa çəkinmə, at almanı.

Qız başını bulayaraq dillənir:

– Atajan, mən bu igidlərin qəhrəmanlığına inanmıram. Bəlkə namərdin biri hiylə ilə mərdə qalib gəldi. Bəlkə bir qorxaq xəyanət yolu ilə şir ürəkli javanı tilsimə saldı, onda neçə?

– İndi neyləyək? - dedi hökmdar. Qız son sözünü dedi: "Kim mənə od gətirsə həmin igid yarım olajaqdır".

Qızın bu sözünü eşidən atlı pərvanələr od götürmək üçün atlarını müxtəlif səmtlərə çapdılar.

Aradan xeyli vaxt keçdi. İgidlərdən bir səs-soraq çıxmadı. Qız qəmgin halda atasından soruşdu: - Ata, bu igidlər niyə geri qayıtmadılar? Bəlkə mənə unutdular?

- Yox, qızım, onlar gələjəklər,-dedi ata,-qələbə asanlıqla qazanılır. Darıxma, igidlər od ilə qayıdajaqlar.

İllər ötdü. Hökmdar ömrünü qızına tapşırtdı. Yazıq qız yollara baxa-baxa göz yaş tökdü, anjaq atlılardan bir xəbər çıxmadı.

Deyirlər həmin vaxtdan qaranlıq düşən kimi pərvanələr harda işıq görsələr onun ətrafına toplaşır, od aparmağa çalışırlar. Anjaq onların zərif qanadları oda toxunan kimi yanır, onlar öz məhəbbətləri yolunda məhv olurlar.

DƏVƏNİ KƏSƏK TOY ELƏYƏK

Başdan yüngül bir arvadın üç oğlu varmış. Həddi-buluğa çatmış qardaşlar evdə bir söz danışan kimi səhəri gün anaları hamıya jar çəkərmiş. Buna görə də onlar daha analarının yanında heç bir söz danışmaz, heç bir iş görməzlərmiş.

Bir gün böyük qardağ səfərdən evə qayıdarkən qabağına yüklü bir dəvə çıxır. O dəvənin ovsarından tutub evə gətirir. Anası dəvəni görüb təəjjüblənir, oğlunu sorğu-suala tutur.

İzi itirmək üçün ona müxtəlif cavablar verirlər. Arvad əl çəkmir, iki ayağını bir başmağa dirəyir ki, yükü açın görüm nədi? Oğlanları çar-naçar qalib yükü açırlar. Görürlər ki, yükün bir tayı qızıl, o biri tayı daş-qaşdı. Qardaşlar yükü yerbəyer edirlər. Sən demə bu dəvə ən zalım bir hökmdarınmış, karvandan ayrılıb qalıbmış.

Arvad yatandan sonra qardaşlar toplaşib məsləhətləşirlər:

- İndi biz neyləyək ki, bu var-dövlət əlimizdən çıxmasın. Anamız bu işi səhər bütün mahala yayajaq.

Kiçik qardaş dillənir:

- Siz narahat olmayın, mən buna bir ənjam çəkərəm. Anjaq mən nə etsəm gərək dinməyəsini.

Ertəsi gün kiçik qardaş anasını çağırıb deyir:

- Ana, mən eşitməşəm ki, sən ərə gələndə atamın sənə toy eləməyə gücü çatmayıb. İndi allaha şükür, biz yekəlmişik. Deyirəm o dəvəni kəsək, sənə toy eləyək. Qoy həm sənün ürəyində niskil qalmasın, həm də atamın ruhu şad olsun.

Arvad sevinir, utanırmış kimi başını aşağı salaraq dillənir:

- Nə deyirəm ay oğul, siz bilən məsləhətdi, allah ömrünüzü uzun eləsin.

Onda, ay ana, sən toyu olan qızlar kimi hələlik evdən çölə çıxma, biz

toyu tədarükünü görək. Üç gündən sonra toyundu. Toydan sonra da bir neçə gün bayırda görünmə. Yoxsa el-oba yanında biabır olarıq.

Nəhayət, analarının sakitləşdiyini görən qardaşlar dəvəni kəsibətini qovurub basdırma edir, küpələrə doldurub yerə basdırırlar. Daş-qaşı da e'tibarlı yerdə gizlədirilər. Analarına isə bir dəst təzə paltar alırlar. Arvad özünə bəzək vurub gəlin sayacağı oturur. Molla gəlib kəbin kəsir.

Toydan bir qədər keçəndən sonra arvad kuzeni götürüb suya gedir. Görür ki, bulağın yaxınlığındakı tərədə bir kişi mə'yus oturub. Avrda kişinin bərabərliyinə çatır-çatmaz dillənir:

- Ay qardaş, niyə bikef oturmusan, olmaya dəvən itib?

Kişi ayağa qalxıb arvada yaxınlaşaraq deyir:

- Hə, bəzi bir yüklü dəvəm itib.

Arvad:

- Qardaş, sənün dəvənin yükü qızıl, gümüş, daş-qaş idimi?

Kişi lap yaxına gəlib soruşur:

- Bəzi, sən allah sözlü adama oxşayırsan, olmaya dəvədən xəbərin var?

Arvad şaqqanaq çəkib gülür:

- Ay pır olmuş, xəbərin var nədi, dəvə bizdə idi.

- Bəs neyə oldu?

- Oğlanlarım kəsdi.

- Nə vaxt kəsdi, ay bəzi?

- Bəzi boyuna qurban, oğlanlarım sənün dəvəni mənim toyumda kəsdi.

Kişi hirsələnib öz-özünə:

- Axmağın qızı zır dəliymiş ki. Səksən il bundan qabaq toyu olub indi mənə ələ salır,-deyə arvaddan uzaqlaşır.

ARAZBAR ELATLARI

Arazbar ellərində bir-birinə qənim kəsilməmiş iki elat var idi. Bir-birinə elə nifrət bəsləyirdilər ki, çöldə-bayırda birini silahsız görəndə qabırqasını xurd-xəşil edirdilər. Bu elatların birinə dirililər, digərinə qaramanlılar deyirdilər. Dirili elatın ağsaqqalı Üryan Xıdır, qaramanlıların baş biləni isə Həzi Qaraman idi. Üryan xıdır bənnalıqla, Həzi Qaraman maldarlıqla məşğul idi.

Günlərin birində çuğul xəbər gətirdi ki, Üryan Xıdır oymağında yoxdu. Qaramanlıların qanı joşdu.

- Gedək onların üstünə, Həzi,-dedilər.

- Yox, biz qurd deyilik ki, çobansız sürüyə girək,-deyə Həzi Qaraman onları sakitləşdirdi.

Sonra dedi:

- Qarabala, get öyrən gör Xıdır haradadı. De ki, mən onu Qarasalın ətəyində gözləyirəm. Gəlməsə yurdunu tapmayajaq.

Duman Arazın üstündən çəkilib getdikjə uzanan yollar qaralırdı. Əllərini gözünə günlük qoyub Üryan Xıdırın yolunu gözləyən Qaraman Qaraqoç at minib, qaraüz oxvarlı qılınjını belinə bağlamışdı. Altdan geyinib üstən qfıllanıb, üstdən geyinib altdan qfıllanmışdı. Əli qılınjının üstündə idi.

Uzaqdan qaraltı gördü. Hacı Qaraman yola diqqətlə baxmağa başladı. Gələn Üryan Xıdır idi. Hacı Qaraman ah çəkib "basıldım", dedi.

Üryan Xıdır mala ilə silahlanıb, qamçı əvəzinə şügul götürüb, tikdiyi yarımçıq daş divarı irəliyə doğru çapırdı

LALƏ

Bir naxırçının Lalə adlı gözəl, göyçək qızı varmış. O körpəlikdən əmisi oğlu İbrahimə göbəkəsmə imiş. Onlar bir yerdə oynayır, deyib-gülər, şən, qayğısız yaşayırmışlar. Vaxt gəlir onlar həddi-buluğa çatır, sidq ürəklə əhd-peyman bağlayırlar.

Lalənin gözəlliyi mahala səs salıbmış. Bunu eşidən şahzadə Laləni almaq üçün sarayın vəzirini naxırçının evinə göndərir. Lalə daş atıb başını tutur, bildirir ki,ölsə qara torpağın, qalsa İbrahimin olajaq. Naxırçı isə qızının narazılığına baxmayaraq qorxusundan bu işə razılıq verir. Aradan üç gün keçməmiş şahzadənin toyu başlanır. Onun adamları Laləni aparmaq üçün qara zumanın müşayiəti ilə Sarı tərədən görünürlər.

İşi belə görən İbrahim dözə bilmir, "binamusluqdan ölüm yaxşıdı" deyib, Laləni götürüb dağlara qaçır. Çox keçmir ki, bu xəbər bütün mahala yayılır. Qəzəblənmiş şah əmr edir ki, onlar yerin deşiyində də olsalar tapılıb meydana götürülsinlər.

Şahın məharətli döyüşçüləri şahzadə başda olmaqla dağlara-onların dalınja düşür. Döyüşçülər hər yeri ələk-vələk etsələr də İbrahimlə Lalə tapılmır ki, tapılmır. Şahzadənin əmri ilə döyüşçülər tək-tək dağlara, daşlara səpələnirlər. Dostlarından xeyli aralanmış döyüşçülərdən biri İbrahimlə Laləni düzəngahlıqda adama boy verən çəmənlikdə tapır. Döyüşçü kamanı işə salır, ox İbrahimin sinəsinə sanjılır. İbrahim son qüvvəsini toplayaraq döyüşçünü nişan alır, yaralanmış döyüşçü xəbər üçün yoldaşlarına tərəf qaçır.

Lalə isə İbrahimin başını dizinin üstünə alaraq onun yarasının qanını kəsməyə çalışır. Lalənin ağappaq gəlinlik paltarını İbrahimin qanına boyanır. İbrahim ah çəkərək gözlərini yumur. İbrahimin ahından Lalənin bağı yanır. O düşmənlərin əlinə keçməmək üçün göylərə üz tutaraq Allahdan kömək istəyir.

Deyirlər şahzadə öz adamları ilə hadisə yerinə gələndə Laləni tapıb çiyəyə dənür

QADIN DONLU GÖYƏRÇİN

Bir ərindən arvad vardı. Bunlar bir-biri ilə çox mehriban yaşayırdılar. Vaxt gəlir bunların bir oğlu, bir qızı olur. Kişinin qoja bir anası varmış. Vaxt gəlir, kişinin anası yorğan-döşəyə düşür. Bütün qohum-əqrəbə qadının başına yığılır. Qadın jan verəndə gəlin bərkəndə gülüb çıxıb yükün üstündə oturur. Qoja qadın ölür, onu basdırıb evə qayıdırlar. Ər arvadını sorğu-suala tutur. Deyir ki, məni ağah elə görüm anam öləndə sən niyə bərkəndə gülüb atılıb yükün üstünə çıxdın?

Gəlin ərindən xahiş edir ki, bu sirri məndən soruşma. Kişi əl çəkmir. Qadın təkrar xahiş edir ki, bu siri açılmasın, yoxsa kişi bunun ziyanını çəkəjək. Kişi əl çəkmir.

Gəlin deyir ki, mən ona güldüm ki, anan ömründə qonşuya heç bir pay verməyib. Vur-tut bir çarıq, bir süpürgə verib. Anan öləndə onlar gəlib meydin yanında oturdular. Meydi basdırmağa gedəndə süpürgə ilə çarıq meydin arxasına düşdü. Ona görə də güldüm. Ona görə yükün üstünə çıxdım ki, anan öləndə Əzrayıl onun başını kəsdi. Ananın başı kəsildə qan adamların üstünə sıçradı. Qadın bunu deyib dönüb göyərçin oldu, uşaqlar da göyərçin oldular. Pənjərədən uçub getdilər. Kişi indi başa düşdü ki, arvadı qadın donuna girmiş göyərçin imiş. Kişi tutduğu işə peşman oldu. Sonra xurjuna çörək doldurub arvadını, uşaqlarını axtarmağa getdi. O, üç ay çölü-biyabanı gəzib dolaşdı. Yorulub bir ağajın dibində yatdı. Oyanıb gördü ki, üstünə gün düşür, amma bir şey onun üstünə kölgə salır. Kişi diqqətlə baxıb görür ki, ağajda bir yuva var. Yuvada da üç göyərçin var. Uşaqlar atalarını tanıyırlar. Analarına deyirlər ki, anajan ağajın dibində yatan bizim atamızdı. Ata isə arvadına, uşaqlarına yalvarır ki, onlarsız yaşaya bilmir, evə gəlsinlər. Qadın deyir ki, biz uçub evə gedəjəyik. Sən də yavaş-yavaş gəl. Kişi evə gəlir. Görür ki, arvadı, oğlu, qızı onu gözləyir. Bunlar ömürlərinin sonuna kimi şad, xoşbəxt yaşayırlar.

MİRƏLİ TÜRƏBƏSİ

Qədim zamanlarda məşhur bir me'marın şagirdlərindən biri hər axşam yoxa çıxır, tezəndə iş yerində olurdu. Usta bu işdən şübhələnilib onu izləyir. Gəlib bir dərəyə çatdıqda görür ki, şagirdi elə bir türbə tikib ki, usta heç onun kimi türbə tikə bilməz. Ustanın buna paxıllığı tutur, qılınjı ilə oğlanın bir qolunu kəsir. Lakin oğlan yenidən türbənin tikintisini davam etdirir. Türbənin tikintisinin başa çatmasına az qalmış oğlan həlak olur. Ona görə də türbənin adı "Birəlli", sonralar isə Mirəli qalır.

DİKDAŞ

Rəvayətə görə keçmiş zamanlarda bir qadın olur. O hamilə imiş, vaxtına çox az qalır. Bu zaman qarşısına bir atlı dəstəsi çıxır. Qadın bir qarnına baxır, bir göyə. Atlılar yaxına gələndə kimi allahdan daş olmasını arzu edir. Atlıların gözündən yayına bilməyən qadın başını aşağı dikir. Demə atlılar da qadını qabaqjadan görüblərmiş. Ona yaxınlaşdıqda qadının yerində dik bir daş görünür. Həmin adamlar guya həmin daşa oxlar vurublar ki, qadın yenidən janlansın. Daşın üzərində olan dəşiklər sübut edir ki, daşı həqiqətən nə iləsə vurublar. Tarixi mə'lumat yoxdur. Anjaq təxmini olaraq bu daşlaşmış abidəni VII əsrə aid edirlər. Həmin vaxtdan da onun adı "Dikdaş" qalıb.

ÇOBANIN TƏDBİRİ

Qaş qaralanda çobanlar qoyunu arxaya yığırlar. Çobanlardan biri gözətçi qalır. Bir azdan qaranlıq hər tərəfi bürüyür. Çoban yapınjısına bürünüb arxajın kənarında mürgüləyir. Çoban birdən ayılır ki, oğrular arxajda qoyunları seçir. İstəyir hay salıb alaçıqdakı çoban yoldaşlarını oyatsın. Anjaq bu fikirdən yan keçir. Qorxur ki, oğrular onu öldürürlər.

Çoban fikirləşir ki, neyə etsin yoldaşlarını çağırınsın. Əgər belə getsə oğrular qoyunları seçib aparajaqlar.

Yaxınlıqdakı alaçıqda yatan çoban Həsəni oyatmaq mümkün olsaydı hər şey düzələrdi.

Çoban sayıqlayırmış kimi başlayır bir qədər hündürdən özü-özünə danışmağa:

– Bir oğlum olajaq, adını Həsən qoyajağam. Həsən böyüyəcək, mənimlə qoyun otarajaq. Onun sayıq yatdığını yoxlamaq üçün bir gejë çağırajağam:– Ay Həsən, sürüyə oğru girib hey!!

Çoban Həsən arif adam idi. Yoldaşının səsini eşidən kimi jəld tufəngini götürüb bayıra çıxır. Havaya bir güllə ataraq o biri yoldaşlarını da köməyə çağırır.

Oğrular qoyunları buraxıb güjlə janlarını qurtarırlar.

ÜÇ DAĞ, ÜÇ DÜYÜN

Bir kişinin var-yoxu bir dəvəsi varmış. O, dəvəsinə yaxşı qulluq göstərdiyindən dəvə çox yaraşlıq görünərmiş.

Bir gün mahalın hökmdarı bu dəvəni görür, ona gözü düşür. Dəvə sahibini çağırtdır ki, bəs bu dəvə mənimdi. Kişi and-aman edir ki, vallah-billah dəvə özümündü. Belə olanda hökmdar qayıdır ki, göl dəvənin nişanələrini bir-bir deyək, kiminki düz gəlsə dəvə onundu. Hər ikisi başlayır dəvənin nişanələrini söyləməyə. Jamaat baxır ki, hər ikisi dəvənin

nişanələrini düz deyir. Ona görə də hamı bu işə mat qalır.

Kişi dəvəsinin əldən çıxacağını görüb son çaryə əl atır:

– Mənim dəvəmin ürəyində üç dağ, üç düyün var-deyir.

Kişinin bu sözüne hamı gülmür. Belə olanda kişi qayıdır ki, dəvəni kəsək, ürəyində üç dağ olmasa nə bilirsən mənə elə. Belə də edirlər. Dəvəni kəsirlər. Baxıb görürlər ki, dəvənin ürəyində üç düyün var.

Jamaat heyrətdən donub qalır. Kişidən soruşurlar ki, bu nə sirdi?

Kişi qayıdır ki, bu dəvənin üç balası gözünün qabağında ölüb. Onun hər balasının ölümü ürəyində bir düyün olub, bir dağ olub. Ona görə də mən bu əlaməti bildirdim.

Kişinin sözünün doğru olduğunu gördükdən sonra bu hadisə ilə maraqlanan adamlar hökmdarı nifrətlə süzürlər.

GET, GÖRMƏSƏN DE GƏLSİN

Bir gün bir şahla vəziri arasında belə bir söhbət olur:

– Get, görməsən de gəlsin.

– Getdim, görmədim, dedim ki, gəlsin.

– Bəs niyə gəlmədi?

– Yəqin gəldi ki, gəlmədi.

Bu söhbətdən heç kim heç nə başa düşmür. Şahın arvadı sirdən agah olmaq üçün kimə mürəjət edərsə, bir cavab almır. Təkjə nöker qalır. Nökəri də söhbətdən hali edir. Nökər çox arif adam imiş. Gülərək deyir:

– Xanım sağ olsun, şahın bir qıza gözü düşüb. O, vəziri qızın dalınja göndərib vəzirə tapşırıb ki, get qızın anasını görməsən qıza de gəlsin görüşək. Vəzir gedib qızın anasını görmür, qıza deyir ki, şah səni görüşə çağırır, gələrsən. Gözləyirlər qız gəlmir. Şah soruşur ki, bəs qız niyə gəlmədi? Vəzir də cavab verir ki, yəqin anası gəldi ki, qız qorxusundan gəlmədi.

İKİ BAŞ İDİ, DÖRD AYAQ

Gəlinlə qaynanasının düz gətirmirmiş. Onlar ayrı bişirib, ayrı da yeyərmişlər. Anjaq hər gejë gəlin ərinə gileyənirmiş ki, bəs heç nə yemirəm, bütün günü aj-susuz qalırım. Yazıq qaynana da gəlinin qorxusundan oğluna heç bir söz demirmiş.

Bir dəfə gəlin yenə aj qaldığından ərinə giley edir. Arvad dözə bilməyib oğluna deyir:

– Gəlinin nənəsi ölsün, doğrudan da aj qalır. Dörd baxar (yəni göz) iki mələr (qoyun dili) bundan yazığın dişinə nə gələr? İki baş idi, dörd ayaq, gəlin aşıdı bayaq. Yazıq nə yeyib kiğ

ÜZLÜ QONAQ

Bir evə üzlü bir qonaq gəlir. Qonağın gəlişi ev sahibinin ürəyindən olmur. Kişi bir neçə dəfə arvadına deyir:

– Dur çaydan, çörəkdən gəti, qonaq uzaqdan gəlib, əjdi.

Arvad özünü eşitməməzliyə vurub kirmişjə dayanır.

Qonaq arvadı hərəkətə gətirmək üçün dillənir:

**Bu gəlin nazlı gəlin,
Ördəynən qazlı gəlin,
Bəzənib tovuz kimi
Nejə də sazdı gəlin.**

Gəlin qonağın qırımını başa düşüb, ürəyində deyir: "Ay özün öləsən, bu saat sənə bir toy tutum ki, dediyinə peşman olasan".

Gəlin ehmalja qalxır, qonağın qabağından keçərkən bir ədəbsiz hərəkət edir. Qonaq diksinir. Bu səfər gəlin deyir:

**Bu qonaq nazlı qonaq,
Ördəynən qazlı qonaq.
Sənin kimi bir üzlüyə,
Hələ bu da azdı qonaq.**

QIZLA QARININ MƏHƏBBƏTİ

Bir qoja qarı ilə javan bir qız bir yeniyyətməyə vurulur. Hər ikisinin ürəyindən keçir ki, oğlan onu alsın. Oğlan bunların məqsədini başa düşür. Hər ikisini çağırır şortləşir:

– Bu gejdə hər ikiniz çöldə qarın üstündə yatajaqsınız. Sabaha hansınız sağ çıxsanız onu alajağam.

Razılaşırlar. Oğlan gedir.

Qız bir tərəfdə, qarı da bir tərəfdə qarın üstündə otururlar. Bu ara qız dillənir:

**Titrəmə dizim, titrəmə
Qar qıza neynər?**

Qarı da o tərəfdə dizini qujaqlayaraq soyuqdan büzüşür və ha çalışır dişlərinin taqılıtsını saxlaya bilmir. Qıza yanıqlıq vermək üçün əsə-əsə deyir:

**Titrəmə dizim, titrəmə
Bu gün qar qujarsan
Sabah da yar qujarsan.**

Sabahı günü oğlan gəlib görür ki, qızın azja nəfəsi gəlir. Qarıya yaxınlaşanda görür ki, bu bildirdən ölüb. Bu jür şaxtaya qarı sümüyü tab gətirə bilərmi?

TOYUĞUN HİKKƏSİ

Deyirlər dünya bina olanda bütün janlılar nə edəcəyini bilmir. Axı onlar hərəkət etməyi baxmırdılar. Haqdan səda gəlir ki, sabah allah janlıların yarısına qaçmaq, yarısına yerimək, yarısına sürünmək rüsxatı verəjək. Quşlara da göydə uçmaq kimi qabiliyyət verəjək. Bütün quşlar öz-özünə heyəjan keçirməyə başlayırlar:

– Görəsən allah mənə uçmaq üçün rüsxat verəjəkmə? Quşların içərisində təkjə toyuq özündən razı halda gəzinir, həmjinlərinə deyir:

– Nə qəm dəryasına batmışınız?

Quşlar javab verirlər.

– Düşünürük ki, görəsən allah qoyajaqmı biz uçaq.

Toyuq onlara gülərək deyir:

– Sizi bilmirəm. Mən sabah allah qoysa da qoymasa da uçajağam.

Bu sədani eşidən Allah toyuğu nə quş kimi uçağa, nə də yaxşı yeriməyə qoyur.

BİZDƏN BAŞQA KİMİ VAR

Keçmiş zamanlarda iki qardaş varmış. Ata-anaları öldükdən sonra böyük qardaş atasının mülkünə varis olur. Onun arvadı kiçik qardaşı gözümçixdiya salır. Hər gejdə ərinə qayını haqqında hərzə-hədyan söyləyir. Böyük qardaş susur.

Bir gün arvad öz hökmünü verir:

– Bu evdə ya mən qalmalıyam, ya da sənin qardaşın. Bəddi daha dözə bilmirəm.

Söhbəti eşidən kiçik qardaş baş götürüb uzaq bir vilayətə gedir. Daha onlar bir-birindən xəbər tutmurlar.

Aradan xeyli vaxt keçir. Bir gün kiçik qardaş öz el-obası, qardaşı üçün bərk darıxır. Ayından-oyundan alıb heybəsinə doldurur, atasının vilayətinə gəlir. Onu qonşusu tanıyır. Salam-kalamdan sonra qonşu arvadı qaçır onun qardaşını muştuluqlamağa. Qardaşını evdə tapmır, onun arvadını muştuluqlayır:

– Gözün aydın, qayının gəldi.

Arvad halını pozmadan:

– Nəyim qayınadı. Birjə bu kəmid. Qayını qaynara düşsün.

Muştuluqçu arvad pərt olur. Özünü o yerə qoymuyub deyir:

– Çiyində heybəsi var.

Qardaş arvadı heybə sözünü eşidjək dikləib deyir:

– Gəlir-gəlsin, bizdən başqa kimi var.

SƏN HƏMİNKİ MÜLKÜSƏN

Birisinin Müllü adlı bir dostu varmış. O hər dəfə dostunun evinə qonaq düşər, yeyib-içdikdən sonra dostunu evinə qonaq çağırır, deyərmiş:

– Mən çox istərdim ki, sən də bizə qonaq gələsən. Plov yaxşıdır, dəm sizdə, dəm bizdə. Sən bizə gələsən Müllü sənə bir hörmət göstərər ki, ömrün boyu unutmazsan.

Bir gün kişi dostu Müllüyə qonaq gedir. Müllü eşidir ki, dostu qonaq gəlir. Arvadına deyir ki, qonağa deyərsən ki, kişi evdə yoxdu. Müllü tələsik üz tutur küllüyə sarı. Aradan bir az keçməmiş görür ki, budu dostu düz onun üstünə gəlir. Müllü özünü itirmədən kürkünü çevirib tərsinə geyir, papağını da gözünün üstünə basıb başlayır küllüyü eşələməyə. Kişi Müllüyə çatıb salam verir. Müllü tanımır kimi başlayır öz-özünə mızıldamağa. Kişi dostunun e'tibarsızlığını görüb deyir:

Dəyişmişən kürkü sən,

Sən həmin ki Müllüsən.

Özgə evində aslan

Öz evində tülkü sən.

Kişi atını çevirib üz tutur evinə sarı.

BAŞINI KEÇƏL ELƏMƏ, HƏR KEÇƏLİN TALEYİ BİR OLMAZ

Padşahın keçəl bir nökeri var imiş. Keçəl çox işlək adam olduğundan ona hörmət edərmiş.

Keçəlin qonşusu olan bir kişi nöker keçəlin belə eys-ışrətdə dolandığını gördükdə elə bilir ki, padşahın bütün keçələrdən xoşu gəlir. Odu ki, başını tamam qırxdıraraq padşahın sarayına tərəf gedir.

Bu zaman vəzirin əlaltıları vəzirin arvadı ilə xosunlaşan keçəli axtarmaq üçün küçəyə çıxır, bu kişini tutub öljünjəyə qədər döyürlər. "Başını keçəl eləmə, hər keçəlin taleyi bir olmaz" məsəli də buradan yaranıb.

HƏR DƏQİQƏNİN BİR HÖKMÜ VAR

Bir kişini dar ağajından asmağa gətirirlər. Jəllad ipi onunu boğazına keçirmək istəyəndə kişi ondan xahiş edir ki, onu bu ağajdan yox, o biri ağajdan assın. Jəllad gülümsünüb deyir:

– Onsuz da səni asajağam. Bunun nə fərqi var, bu ağaj olmasın o biri ağaj olsun?!

Kişi javabında deyir:

– Sənin üçün fərqi olmasa da mənim üçün var.

Jəllad kişini bu dar ağajından aralayıb o biri dar ağajın yanına gətirir. Elə ipi onun boğazına keçirən zaman çapar şahın kişi haqqında fərmanını jəllada yetirir. Fərmanda yazılır ki, kişinin heç bir günahı yoxdu, azad edilməlidir.

Ölüməndən xilas olan kişi sevinjlə jəllada deyir:

– İndi gördünmü hər dəqiqənin bir hökmü var!

DOVŞAN GAVA, SƏN GAVA

Mahir bir ovçunun son günlər əli gətirmir. O, səhər tezdən axşam şər qarışana qədər xeyli gəzib dolanırsa da qarşısına heç nə çıxmır ki, çıxmır.

Bir dəfə ovçu adətli üzrə yenə ova çıxır. Xeyli gəzib dolaşır. Gü-nortayadək gəzmədiyi yer qalmır, anjaq ovu yenə uğursuz olur.

Kişi tufəngini çiyinə salıb kor-peşman üz tutur evə sarı. Hər şeydən əli üzülən ovçu tərəyə çıxarkən təsadüfən bir dovşan da o tərəfdən gəlib tərəyə çıxır, ovçu ilə üzleşir. Kişi özünü düzəldənə kimi dovşan gözdən itir. Həmin vaxtdan da "dovşan gava, sən gava" məsəli işlədilir.

ALÇA PAYI

Belə deyirlər ki, Alça payı adlanan yerin sahibi dövlətli adam imiş. O qardaşlarını, kənd jamaatını öz bağında işlədirmiş. Üzüm bağlarının qoruqçusu fağır bir adam imiş. Bir neçə ildən sonra qoruqçu işdən çıxır, zəhmət haqqını almaq üçün mülk sahibinin yanına gedir. Sahibkar qoruqçunun məqsədini bildikdən sonra oğlunu çağırır deyir:

– A bala, get bu kişinin zəhməti müqabilində onun alça payını ver getsin.

Oğlan kişini bağa aparır, ona bir neçə alça verib bağdan qovur.

Həmin vaxtdan da bu yerə "Alça payı" deyirlər.

ÇIXAR GƏLƏR, OY, OY

Rəvayətə görə bir əzəzil qaynananın üç gəlini var imiş. Bu gəlinlər işgüzar, bəjarıqlı, mehriban imişlər. Qaynana onların əməyini qiymətləndirmir, gəlinlərlə kobud rəftar edirmiş.

Bir gün qaynana xörək bişirib onu evin ortasına qoyur. Torpaq döşəməyə isə şirə çəkir ki, əgər gəlinlər xörəkdən götürsələr bilsin. Gəlinlərin biri həyətdəki uzunqulağı minib evə girir, xörəkdən başqa qaba çəkib həyəte gətirir. Onlar doyunja yeyib gülüşürlər. Qaynana evə qayıdanda görür ki, evdə iz var. İşi başa düşüb deyir: "İz uzunqulağında, fel gəlinin". Qaynana bərk hirsələnib xəstələnir. Elə yataqda hey deyir ki:

– İçdi, içdi, bilmirəm hardan götürüb içdi?

Qaynananın halı pisləşir, o ölür.

Gəlinlər bir-bir ağlayırlar. Böyük gəlir deyir:

- Uzaq-uzaq oy, oy!.. (Yə'ni uzağa aparın).
- Ortanjil gəlin:
- Dərin-dərin oy, oy!.. (Dərin basdırın).
- Kiçik gəlin isə daha bərkədən ağlayır:
- Mən onu elə görmüşəm çıxar gələr oy, oy!..

ZƏRDÜŞT PEYĞƏMBƏR QARABAĞDA

Rəvayətə görə Zərdüş peyğəmbər bu yerlərə atlı, dövəli gəlmiş. At yorulduğuna görə onu bir kənddə qoyub keçir ki, qayıdan baş aparsın. Peyğəmbər qayıdanda kəndi tapa bilmir. Jamaat soruşur ki, axtardığı neyə kənddi?

O deyir:

– Qara bağı var idi.

Bu soraqla kəndi tapırlar. Həmin vaxtdan kəndin adı Qarabağlı qalır. Sonralar bu yerin hamısına Qarabağ deyirlər.

BƏHRAMTƏPƏ

Belə deyirlər ki, Sasani sərkərdəsi Bəhram jubin bu yerlərə ova gələr, qoşunu döyüşə hazırlayarmış. O vaxtı Bəhram indiki Bəhramtəpənin yanına düşmüş. Elə o vaxtdan Bəhram sözü yayılmış, yer adları, adam adları olmuşdur.

Bəhramtəpə İmişli rayonunun ərazisindədi.

PƏNAHXANIN SƏRGÜZƏŞTLƏRİ

Rəvayətə görə Pənahxan ilk dəfə Ağjabədi rayonundakı Boyat-Bılağan qəlasını tikir, burada bir neçə il məskən salır. Pənahxan xanlığa məxsus atları Boyatdan 10-15 km. aralıda yerləşən bir kənddə saxladır.

Həmin kənd o vaxtdan Mənəxorlu adlanmışdır.

Pənahxanın Qarqar boyu atlara qulluq edən nalbəndxanası, javan atları öyrətmək üçün "jıdırbaz"ları olub. "Jıdırbaz" ən çəpik, yaxşı at çapan, yüngül, qabiliyyəti olan javanlar imiş.

Onlar xam dayçaları boğub öyrədir, minib tə'lim keçirmişlər. Sonra təhvil vermişlər "iğidlərə".

Həmçinin Pənahxanın Ağdamda Şıxbabalı, Saybalı kəndlərindən tə Novruzlu, Yusifjanlı kəndlərinə kimi dəmirçixanaları, qılınj düzəldən, yəhərqaşını düzəldən, üzəngi, jilov düzəldən sənətkarları varmış.

Pənah xanın Ağdamda, başqa yerlərdə döyüş paltarları, papağı tikən

yerləri olduğunu qoja babalardan eşitmişik. O, qoşuna "iğid" qəbul edəndə onu sınaqdan keçirmiş. Qabiliyyətinə görə də qəbul edirmiş. Bəna, dülgər, aşbaz, dərz, atsaqlayan, qılınj, xanjal düzəldən kimi sənətkarların onun yanına toplaşmışlar.

BALA DƏRDİ, QUYRUQ DƏRDİ

Yoxsul bir kişi dağ döşündə qoyun otarırmış. Günorta çağı qoyunlardan birini sağır ki, nahar etsin. Elə ki, qoyunu doluya sağıb qurtarır, ayağa qalxmaq istərkən görür ki, nəhəng bir ilan üstünü alıb. Kişi xeyli kənara tullanır. İlan südün üstünə jumub onu içməyə başlayır. Südü içib qurtaran kimi dilinin altından bir onluq qızıl salır, kişiyə baş öyib gedir. Kişi qızılı jibinə qoyub, axşam evə gəlir. Əhvalatı arvadına danışır. Arvad ağıllı, tədbirli, təjribəli imiş. Ona görə də kişisinə tapşırır ki, sirri heç kəsə açmasın, hər gün oraya gedib, eyni yerdə eyni işi davam etdirsən. Kişi onun dediyi kimi də edir. Hər gün bir qab süd verib, ildandan bir onluq qızıl alır. Bir neçə müddətdən sonra kişi ağır xəstələnir, yataqdan dura bilmir. İlanla "sazişi" arvadına həvalə edir. Bir həftə də arvad ilana süd verib, bir qızıl götürür.

Günlərin birində arvadın da ayağı sərpir, yeriyə bilmir. İş yeganə oğlanlarına həvalə edirlər. Oğlan bir-iki gün vəzifəni yerinə yetirəndən sonra belə qərara gəlir: "Nə qədər süd daşımaq, yol gedib-gəlmək olar? Yaxşısı budu ki, ilanı öldürüm, yuvasını qazım, biryolluq qızilların hamısını götürüb gedim. Həm də ola bilər ki, ilanın başına bir iş gələr, tək-tək qızıldan da əlimiz çıxarg"

Oğlan ağajla ilana güjlü bir zərbə endirir. İlanın quyruğu düşür, lakin tullanıb oğlanı çalır. Oğlan ölür.

Bir neçə gündən sonra kişi ilanın yanına gəlir, baş vermiş əhvalat üçün ondan üzr istəyir. Nə qədər çalışırsa, ilan yola gəlmir ki, gəlmir. O, kişiyə belə deyir:

– A kişi, artıq bizim dostluğumuz baş tutmaz. Nə qədər yaxşılaşsaq da, sənin ürəyindən bala dərdi, mənəkindən isə quyruq dərdi çıxmayajaq.

ÇOBAN BAYATISI

Varlı bir ağanın böyük qoyun sürüsü varmış. Bir javan oğlan ağanın sürüsünü otarırmış. Çoban çox ağıllı, fərasətli, mərd bir oğlan olduğuna görə ağanın Bəsti adlı gözəl qızı onu sevirmiş. Çoban hər gün sürünü otlağa yayar, özü də yanını xınalı qayaların üstünə qoyub tütəkdə sevgilisi Bəstiyə qoşduğu mahnıları çalarmış. Bəsti uzaqdan olsa da bu mahnılara qulaq asarmış.

Bir gün çoban sürünü otlaqda otarkən bir dəstə quldur sürüyə hücum

edir. Çoban ağasının sürüsünü düşməyə verməmək üçün təkbaşına onlarla əlbəyaxa vuruşa girir. Lakin düşməyə çox olduğundan onu məğlub edib qolunu qəzil ilə bağlayır, sürünün qabağına qatıb aparırlar.

Çoban artıq hər şeyin bitdiyini görüb, düşməndən xahiş edir ki, ijjazə versinlər sonunju dəfə ürək dolusu bir tütək çalıb bayatı desin.

Çobana ijjazə verirlər. O hündür bir qayanın üstünə qalxıb yanıqlı-yanıqlı tütək çalaraq oxuyur:

**Ağam qızı Bəsti, gəl,
Düşməni yolu kəsdi gəl.
Çəkdilər məni dara,
Qəzil qolum kəsdi gəl.**

Bəsti sevgilisinin kədərli səsinə eşidib tez atasına xəbər verir. Atasını adamları ilə atlanıb çobanın köməyinə tələsirlər. Qısa vuruşmadan sonra sürünü, çobanı xilas edirlər. Çobanın bu məharəti hamını heyran edir. Varlı ağanın çobana hörməti birə beş artır.

DAHA YAZA NƏ QALDI

Qədim zamanlarda ujsuz-bujaqsız qoyun sürüsü olan varlı bir kişi varmış. Vaxt olur, qış çox sərt gəlir kişinin qoyunları otlaq sarıdan qıtlıq çəkir, qırılmaq təhlükəsi qarşısında qalır.

Qonşu kənddə geniş torpaqları, otlaqları ilə məşhur olan bir xaçpərəst yaşayırmış. Varlı kişi nələj qalıb xaçpərəstə mürəjət etməli olur. Ondən xahiş edir ki, qış qurtarana qədər qoyun sürüsünü otarmaq üçün ona otlaq sahəsi versin, əvəzində nə istəsə verməyə hazırdı.

Xaçpərəst bilirdi ki, onun gözəlliyi ilə ələmdə məşhur olan ərkan bir qızı var. Buna görə də varlı kişiye deyir ki, qızını ona versə xahişini yerinə yetirər.

Keyli müddət dərin xəyala qerq olan varlı kişi çar-naçar bu sevdaya razılıq verməyə məjbur olur. Qız isə başqa bir javanı öz elinin-obasının igidlərindən birini sevirdi. Bu yaxın günlərdə oğlan elçi göndərüb qızın atasının razılığını almalı idi.

Atasının bu sevdaya razılaşdığını görən qız Allaha yalvarıb onu bu bələdən qurtarmağı diləyir. Bu yalvarışın heç bir xeyri olmadığını görən qız atasının yanına gəlib, göz yaşları təkərək e'tiraz dolu ürəyini boşaldır:

– Ata, bir qədər səbr elə, yazə nə qalıb ki, hər yan göyərər, sürülərimiz otlayar.

– Nə danışsən qızım! Gör hələ yazə nə qədər var?

Əli hər yerdən üzülən qız son dəfə bir bayatı çəkir:

**Aşiq yazə nə qaldı,
Halım yazana qaldı.
Ülkər yana sallandı,**

Daha yazə nə qaldı.

Bundan sonra kişinin ürəyi yumşalır, sürülər qırılsa da qızı xaçpərəstə verməyəjəyinə söz verir.

ÜÇ HADİSƏ, ÜÇ YOZUM

Belə rəvayət edirlər ki, Məhəmməd peyğəmbər yol ilə gedirmiş. Yanında da bir şəxs var imiş. Onlar yolun kənarında bir qanjığın yatdığını görürlər. İt başını qaldırmamış küçüklər qanjığın qarnında hürüşür.

Bir müddət keçəndən sonra görürlər ki, bir şəxs bir jüt öküz sağdan, bir jüt öküz soldan arabaya qoşub, hər birin də qoşduğu səmtə vurur.

Bir müddət gedəndən sonra şahid olurlar ki, quşlar haram leşin üstünə tökülüb öz dillərində dua oxuyurlar.

Bir yerdə həmin şəxs Məhəmməd peyğəmbərdən soruşur ki, ya peyğəmbər, məni ağah elə görüm bu gördüklərimizin mə'nası nədi?

Məhəmməd peyğəmbər belə nəql edir ki, birinci əhvalatın mə'nası odur ki, bir zamana gələjək böyüklər duran yerdə uşaqlar danışajaqlar. İkinci, iki adamın sözü bir yerə gəlməyəjək, biri sola, biri sağa gedəjək. Üçüncü də onu göstərir ki, həmin vaxtın başbilenləri rüşvət alıb müftəxorluq eləyib, qanun-qaydadan dəm vurajaqlar.

AY İLƏ GÜN

Əfsanəyə görə Ay ilə Gün bəj-qardaş imiş. Anası saji külləyirmiş. Uşaqlar dalaşır. Ay bəjisi Günü döyür. Anası əli küllü-küllü uşağa bir sillə vurur. O vaxtdan Ayın üzündə ləkə qalır.

İZ EŞŞƏYİN, FE'L GƏLİNİNDİ

Deylənə görə yaman bir qaynana olur. Evdə hər şeyi gilidliyə qoyurmuş. Un-dən olan yeri də kül eləyirmiş ki, un alıb çörək bişirən, buğda alıb qorğa qovuran olsa izi tapılsın. Özü isə uzaq səfərə çıxır. Qayıdır ki, una, buğdaya toxunulub, üstündən alıb bişiriblər. Lakin küldəki iz eşşəyin izi olur.

"İz eşşəyin, fe'l gəlinin" ifadəsi də bundan qalıb.

ÖLMƏ KAFİRİM, ÖLMƏ

Rəvayətə görə Hüsülü kəndi ilə Rənjbərlər kəndi arasında böyük su axırmış. Adamlar bir kənddən o birinə gəmi-qayıqla keçirmişlər. İmamlarla Yezidin davasında imamlardan biri yezidi hərləyib gətirib həmin suyun sahilinə. O da (yezid) qorxusundan suyu hoppanıb keçib. İmam Yezidin

dalısınjan (yaxşı hoppandığı üçün) belə deyir:

"Ölmə kafirim, ölmə!"

Elə o vaxtdan da həmin yezid durur. İndi o qədər nazilib ki, kibrit qutusunun içərisində pambığa bükülü saxlanılır.

BOYUN BAĞI

Birinin olub-qalan bir atı varmış. Kişi atına xüsusi qulluq göstərmiş. Gündə bir neçə dəfə ona baş çəkər, ot-ələf verərmiş. Bir səhər kişi adəti üzrə atına baş çəkmək üçün tövləyə girir, gözlərinə inanmır. At qan tər içində tövşüyürdü. Kişi məəttəl qalırsa da heç kimə bir söz demir. Səhəri gün tövləyə girərkən yenə də atı tövşüyən görür. Sanki atı minib o qədər çapıblar ki, elə bil bu saat ürəyi partlayacaq. Özü də atın quyruğu ilə yalı möhkəm hörülmüşdü. Fikir kişini götürür. Görəsən bu kim ola? Tövlənin qapısı qıfıllı olduğu halda atı kim minə bilərdi? Kişi axşamdan atı çullayır, çulun üstünə isə xeyli qır tökür. Səhər tezdən tövləyə gəlib görür ki, at yenə də tövşüyür, sanki bu saat partlayacaqdır. Atın da belində bir jin oturub. Jin ha çalışır, yenə də özünü qırdan kənar edə bilmir. Kişi tez bir iyənə götürüb jinin yaxasına sanjır. Jin dönüb olur gözəl bir arvad. Kişi onu evinə gətirir, onunla evlənir. Arvad səhər tezdən ev işlərini görər, sonra hara isə gedərmiş, bir də qaş qaralanda qayıdarmış.

Vaxt olur, jinin bir oğlu olur. Jin yırgalanan beşik düzəldərək uşağı ora qoyur. O hər səhər uşağını əmizdirər, adəti üzrə çıxıb gedərmiş. Gedərkən uşağı qonşulara tapşırır, onu da deyərmiş ki, nəbadə uşağın beşiyinin altına süpürgə çəkəsiniz.

Bir dəfə jin yenə səhər tezdən harasa gedir. Qonşu arvadları deyirlər ki, gəlin uşağın beşiyinin altına süpürək, görək nə olajaq. Onlar beşiyin altına süpürgə çəkən kimi uşaq ölür. Bu zaman jin fəryad qopararaq içəri girir. "Öziziniz ölsün, mənə işə saldınız" deyərək, meyidi də götürüb gözəndə itir.

Jin bir də görünür. Bir neçə ildən sonra jin yenə qayıdır. Xəmir yoğurur çörək bişirir. Kişi çörəkdən bir loğma ağzına qoyub görür ki, çörək şirindi. Çörəkdən yemir. Arvad bir neçə gündən sonra yenə də xəmir qatmaq istərkən kişi onu busur, görür ki, jin döşlərinin südünü xəmirin içərisinə sağır. Kişi qəzəblənib jini döyür, onu evdən qovur.

Jin yenə də bir müddət görünür. Bir dəfə qonşular həmin kişinin evinə toplaşib söhbət edirmiş. Çöldə isə qarlı-şaxtalı hava imiş. Birdən qapı açılır, jin ayaqyalın içəri girir. Bərk üşüdüyündən tumanını çirməyib qıçlarını aralı qoyur, oturan arvadları, kişiləri saya salmadan peçin kənarında əyləşir. Alt paltarı geymədiyindən onun bədəni açıq qalır. Arvadlardan biri onun həyasızlığına

dözə bilmir. Şişi peçin içərisinə qoyur. Jinin boynunda isə gözəl munjuqlar, mirvarilər düzülmiş boyunbağısı varmış. Şiş qızarıandan sonra arvad şişi götürüb hələ də özünü düzəltməyən jinin budlarını dağlayır. Jin çıxıb qalxarkən arvad əl atıb onun boyunbağısını qırır. Mirvarilər ətrafa səpələnir. Boyunbağına fikir verməyən jin qışqıra-qışqıra bayıra tullanır, qaralıqda gözəndə itir. Arvadlar jinin boyunbağısını yığaraq öz boyunlarından asırlar. Deyirlər həmin vaxtdan da jin qorxusundan boyunbağı asmış arvadlara yaxın gəlmir.

SEYİD ALI XƏLİFƏNİN YANIX YÜYRÜYÜ HAQQI

Seyid Ali Xəlifə inanılmış seyidlərdəndi. Bir gün kənddə aşx çalırmiş. Oğlu, gəlmi qujağında uşaq izin istəyirlər ki, gedib aşığa qulaq assınlar. Seyid Ali javab verir ki, oğlu, sən nə danışırsan, biz seyidik, bizə aşx yaraşmaz.

Oğlu deyir:

– Ağa, izin vermirsən vermə, özümüz gedirik.

Seyid Ali bildirir ki, eybi yoxdu, gedin, sizi görüm gedib qayıdıb gələsiniz evli-əşikli elə yanasınız ki, bir Həji Əsgər (oğlunun oğlu, yəni nəvəsi) qalsın.

Həməndə gejdə ev-əşik elə yanır ki, külü qalır. Birjə evin iki diryəi yanmır. Yüyürük də o iki dirəkdən asılı imiş. Uşaq yüyürüyün içində salamat qalır. O vaxtdan Seyid Alının jəddinə and içib deyirlər: "Seyid Ali Xəlifənin yanix yüyürüyü haqqı".

QIZLA ÇOBANIN MƏHƏBBƏTİ

Belə deyillər ki, bu vilayətdə bir çoban varmış. Çoban çox namuslu, qeyrətli bir insanmış. Həm gözəl, həm boylu-buxunlu gənç olan çoban şahın qızını, qız da çobanı sevirmiş. Qız gizlin-gizlin çobanla görüşər, atasının xəbər tutajağından, qəzəblənəyindən qorxarmış. Atalar deyib ki: "Şeytan ölmüyüb, sağdı". Şeytanlar şaha xəbər aparır ki, bəs nə durmusan, qızın o gədəynən gizlində görüşür. Şah qəzəblənir, and içir ki, qızını da o gədəynən bir yerdə doğrayacaqdı. Onların üstünə qoşun yollayır. Qoşunun onlara yaxınlaşdığını görəndə qız əllərini göylərə qaldırıb deyir: "Ey ilahi əyər varsansa bizi bu qoşundan, atamın qəzəbindən xilas elə". Qəflətən yanlarındakı daş qalxır, onun altından yol görünür. Hər ikisi bu daşın altına girirlər. Daş örtülür. Qoşun gəlib çatanda heç nə görmür. Bu iş məəttəl qalır. Qoşun geri qayıdır, o gündən qız ilə çoban qeyb olur.

Rəvayətə görə o daşın hər iki yanından bir qızıl gül qalxıb bir-birinə qovuşmaq istəyir, anjaq daş onlara mane olur. İndi jamaat həmin daşa ojaq kimi sitayiş edir, oraya nəzir qoyur, qurban kəsirlər. Deyilənlərə görə kim ojağa nəzir eləsə niyyəti hasil olur.

TİLSİMLİ QAMÇI

Keçmiş zamanlarda bir xoşbəxt ailə varmış. Ataynan ana yaman-yaxşı üç körpə uşağı böyüdülmüş. Ana qayğısı ilə böyüyən körpələr xoş günlər keçirmişlər. Tale bu xoşbəxtliyi uşaqlara çox görür. Anaları ağır xəstələndir. Ana son nəfəsində ərinə yanına çağırır, nə isə ona xəlvəti deyir, ömrünü balalarına bağışlayır. Bir müddətdən sonra kişi tündməjiz, bədxasiyyət bir qadınla evlənir. Həmin gündən də uşaqların bələli günləri başlanır. İlk gündən ögey ananın uşaqlardan xoşu gəlmir, onların gözəlliyinə, deyib-gülmələrinə paxıllığı tutur. Əri evdə olmayanda uşaqlara olmanın əzab verir. Yazıq uşaqlar qorxudan atalarına heç nə demirlər.

Bir gün kişi görür ki, uşaqların giləs kimi qırmızı yanaqları zəfəran kimi saralıb. Əvvəllər qəhqəhələri aləmi başına götürən uşaqlar son günlər laldinməz olublar. O saat bilir ki, arvad uşaqlara gün vermir. Çox fikirləşdikdən sonra uşaqların anasının son nəfəsində etdiyi vəsiyyət yadına düşür. Arvadını çağırır deyir:

– Uşaqların ixtiyarını sənə verirəm. Nə vaxt sözüne baxmasalar onları divardan asılmış qamçı ilə döyürsən. Uşaqların qorxudan ürekləri titrəyir. Həmin gündən arvad adı şeyləri bəhanə edərək uşaqları gündə bir neçə dəfə döyür. Bir xeyli bu minvalla gedir. Arvad görür ki, əvvəllər döyülən, fəryad qoparan uşaqlar, qamçı ilə nə qədər döyülsələr də səslərini çıxarmırlar. Özü də uşaqlar gündən-günə gözəlləşir, gümrəhləşirlər. Arvad başa düşür ki, qamçıda nəşə bir sirt var. Xəlvəti bir otağa çəkilərək üstü parça ilə örtülmüş qamçının parçalarını açmağa başlayır. Birdən o, dəhşətlə çıxır bayıra qaçır. Sən demə o adı qamçı deyil, uşaqların anasının parçaya bükülmüş əli imiş.

TOY RƏVAYƏTLƏRİ

Adətə görə toyu olan qızın anası kürəkəninə, qızının qayınlarına, oğlanın atasına, anasına, yaxın qohumlarına yun əljək, yun jorab toxuyarmış. Bunlar qızın jehizi olarmış. Kəndin qızları isə ojaqlarının külnü bir yerə tökmüş. Toyu olan qızları bəy evinə küllüyn yanından keçirib aparırmışlar. Bəyin adamları da qızı aparmağa gəldiklərini bildirmək üçün küllüyn yanında dayanar, qızın anası isə qızının jehizlərini bir-bir göstərdikdən sonra, aşıqlar qız qapısına gəlmiş.

Deyirlər bir arvadın qızına elçi gəlir. Arvad toya hazırlıq görmək üçün iki il vaxt istəyir. (halbuki elçiləri üç aydan artıq gejkidirmək olmaz). Elçilər nəələj qalib razı olurlar.

Arvad əljək, jorab toxumaq üçün yun daramağa başlayır. "Bu gün mənim günüm deyil, düz gündü. Düz günü adamın işi düz kimi ağırlaşır"-deyərk, işini sabaha saxlayır. Səhəri: "Tək günü adam iş görməz. Tək Allahın

adını"-deyir. O biri gün: "Çərşənbə əziz gündü, bu gündə iş görmək yaxşı olmaz"-deyir. "Şənbə günü donuz da tük salmaz", "Bazar günü istirahət günüdü"-deyə-deyə arvad günləri bada verir. Bir də eşidir ki, aşıqlar çalır, qızı aparmağa gəlirlər. Başına döyə-döyə qaçır mollaının yanına ki, toyu bir neçə gün də ləngitsin.

Əlbəttə, molla toyu ləngidə bilməzdi. Çünki, adətə görə qızın anasının toxuduğu əljəklə jorabların bir jütü də mollaya çatarmış. Arvad yalvara-yalvara mollaya deyir:

**Adna saxla sən, molla,
Jümə saxla sən, molla.
Toy küllüyə dirənib,
Hara qaçım mən, molla.**

Xülasə, arvadın xəstələndiyini zənn edən aşıqlar çala-çala qız qapısını kəsirlər. Adətə görə qızın anası jehizləri bir-bir göstərər, molla isə yazarmış. İndi isə qızın anası nə edəcəyini bilmir, hövlnək içəri girir, ətəyinə yığıdığı jahizləri mollaya göstərərək deyir:

**Yumru yumaq, yaz, molla,
Yastı kələf, yaz, molla,
Uzun dühjə, yaz, molla.**

Bəyin atası görür ki, bu tənbelin qızı iki ildə heç bir iş görməyib. Hələ ona iki il də lazımdı ki, əljək, jorab toxusun. Qızı da anasından bətərdi. Odu ki, arvadın sözünü kəsərək üzünü mollaya tutub deyir:

**Lazım deyil bizə belə qız, molla,
Bundan belə nə yazırsan yaz, molla.**

"Anasına bax qızını al, qırağına bax bezini al"-deyiblər. Belə də demişlər ki, "Anası çıxan ağajı balası budaq-budaq gəzər". Belə də demişlər ki, "Uşaq diş ilə, gəlin iş ilə". Vay o hala ki, tənbellə ömür-gün yoldaşı olasan. Allah "ver yeyim, ört yatım, gözle janım çıxmasın" deyənlərdən saxlasın. Atalara qurban olum, belələri üçün yaxşı deyib:

**Özüm yatan qarı,
Dağların yatan qarı.
Kişinin evin yıxar,
Axşamdan yatan qarı.**

* * *

Bir kişi ilə bir arvad var imiş. Bunlar o qədər kasıb imişlər ki, day deyiləsi deyilmiş. Bir dəfə kişi arvada deyir:

– Arvad, biz nə vaxta qədər belə zülmə dolanajağıq. Deyirəm ki, mən bir neçə qoyun alım. Qoyunlar artıb çoxalar, sən də qoyunların yununu darayıb gəbədən, palazdan toxuyarsan. Onları aparıb satırıq. Heç olmasa kasıbcılığın

daşını biz də atarıq. Arvad üzə "hə" deyirdisə də ürəyində düşünürdü ki, "vay dədəm, vay. Mən bu işləri neçə görəcəyəm".

Bu zaman onların süfrəsinə bir donuzanqurdu düşür. Kişi onu öldürmək istəyir. Arvad çıxır:

– Ay kişi, sən atanın qoru ona dəymə.

Kişi məətl qalır.

Arvad kişini "başə salır".

– O mənim xalamdı. Bizə qonraq gəlib. Bizim nəsil bayaq sən dediyin işləri görəndə donuzanqurduya dönür.

ALLAH DADINA ÇATSIN

Belə rəvayət edirlər ki, keçmiş zamanlarda bir dəmirçi varmış, onun da çox gözəl, tayı-bərabəri olmayan bir zənəni varmış. Bir gün bu ölkənin şahı öz vəzir-vəkiliynən, əyanlarıynan dəmirçinin evinin yanından keçir, görür ki, həyətdə bir zənən var yemə, içmə xətti-xalına, gül jamalına tamaşa elə. Padşah bir könlüdə, min könlüə aşiq olur bu zənənə. Deyir: "Vəzir, dünya dağılsa da mən bunu özümə övrət eliyəm görək".

Vəzir deyir:

– Şah sağ olsun, əmr eləginən dəmirçi səhərdən günortaya qədər 40 atın nalin, mıxın hazırlasın. Yəqindi ki, düzəldə bilmiyəjək. Sən də əmr elə boynunu vursunlar, övrətini al.

Tədbir padşahın ağına batır. Əmri verir. Dəmirçi bu əhvalatı arvadına danışır. Arvadı deyir:

– Get allah kərimdi, allah belə divanı götürməz.

Dəmirçi arvadıynan halallaşib gedir. Allah özü göydən baxırdı, düz üç dəfə gün günortanın yerinə çatanda günü dala qaytarır. Dəmirçi bu işə özü də məətl qalır ki, bu nə işdi. Xəbər gəlir ki, bəs şah qafil ölüb, düzəltiyin nalları mismar elə ver tabita vursunlar. Dəmirçi nallara baxır ki, bir göz qırpmında hamısı dönüb mismar oldu. Dəmirçi sevinə-svinə evinə gəlir. Arvadına əhvalatı danışib, deyir:

– Arvad, hazırlaş gedək bulaq başına.

Bulağın başına çatanda görürlər ki, ovçu ovunu tora salıb. Əlini göylərə qaldırıb deyir: "Ey günü günortadan qaytarıb, mismar eliyən allah, ahunu da balasına yetir". Bir də baxıb görür ki, ahunun düşdüğü tor para-para olub töküldü, ahu sevinə-sevinə özünü balasına yetirdi.

O vaxtdan belə bir məsəl var: "Allah günü günortadan qaytarır, nalı mismar eliyif, ahunu balasına yetirif, sayılı borjdan qurtaran Allahdı".

YALAN AYAQ TUTAR, AMMA YERİMƏZ

Məsəl var deyəllər: "İsfahan burda deyil, amma yüz iynə boyu burdadı".

Bir gün bir yalançı jamaata deyir: Bilirsiz, mən İsfahanda yüz iynə boyu tullanırdım".

Deyillər ki, bala İsfahan burda deyil, amma yüz iynə boyu burdadı, tullan görək neçə tullanırsan?

Görür ki, yalanı üzə çıxdı, deyir: "Yox, gedin İsfahanı gətirin bura, mən yüz iynə boyu tullanım.

Yalançıya javabında deyirlər ki, yalan ayaq tutar, amma yeriməz.

BU HƏNA O HƏNADAN DEYİL!

Rəvayətə görə gözəl xasiyyətli bir şahın uşağı olmurmuş. Çoxlu nəzir-niyazdan sonra həmin şahın bir qızı dünyaya gəlir. Adını da Narıncı qoyurlar. Şahın hörmətinə, uşağın dünyaya gəlməsi münasibətilə adət qoyurlar ki, ölkənin adamları şahı öz ailəsi ilə birgə gündə bir evdə qonaq etməlidirlər. Jamaat növbə ilə sevimli şahı, onun ailəsini qonaq saxlayır. Hətta, hörmət əlaməti olaraq uşağın əllərinə həna da qoyurlar. Günlər belə bir-birini əvəz edir, hər dəfə hənalı əllərini yellədə-yellədə gələn qız əllərini atasına göstərir, şah isə qızını öpüb, sonra onun hənalı əllərini öpüşlərə qarq edirdi.

İş elə gətirir ki, firavan böyüyən qızın bir gün ərə verilmə mərasiminə toplaşır. Qızın əllərinə yenə həna qoyurlar. Narıncı yenə qaça-qaça, hənalı əllərini havada yellədə-yellədə gəlib atasının yanında dırür ki, atası onu öpsün. Ata isə əvvəlkindən fərqli olaraq bu dəfə özünü jiddi aparır, qızına deyir:

– Qızım, bu dəfə bu hənalı əldən öpmək olmaz. Bu həna o, hənadan deyil.

Qız utanır, tez başını aşağı salıb otağı tərkdir.

Rəvayətə görə elə məsəl də o vaxtdan qalıb. Bu həna o, hənadan deyil.

SƏBR ELƏ SƏBR DAŞIM, SU BARDAĞIM, QIN BIÇAĞIM

Belə rəvayət edirlər ki, bir padşahın qızı uzaq səfərdən qayıdır. Qız bərk susayıbmış. Birdən gözünə bir darvaza sataşır. Karvandan aralanıb su içmək üçün ora gəlir. Qapıdan içəri girən kimi qapı bağlanır, qız nə qədər çalışırsa qapını açə bilmir. Karvan uzaqlaşib gedir. Ələtsiz qalan qız həyəti çəzir, bir kimsəyə rast gəlmir. Bütün otaqları dolandır, axırını otaqda taxtərvanda bir gözəl oğlanın yatdığını görür. Məlum olur ki, oğlanın üzərinə sanjılmış iynələri götürmək, onu sağaltmaq lazımdır. Bu minvalla qız yeddi ilə yaxın oğlana qulluq edir. Vaxta az qalanda bir gün yenə darvaza açılır, bir qaraçı qızı içəri daxil olur. Təklidən tənəgə gələn qız bunu görəndə sevinir. Bir müddət bərabər dolanırlar. Artıq oğlanın üstündə birjə iynəsi qalıbmış. Qız təsadüfən həyəte çıxır. Qaraçı qızı fürsətdən istifadə edib iynəni götürür. Oğlan asqırıp oyanır,

qaraçı qızını başının üstündə görəndə onunla evlənməyi qərara alır. Amma oğlan ikinci qızı görəndə onun gözəlliyinə valeh olur. Oğlan qaraçı qızına əyində baş almaq üçün bazara gedir. Padşahın qızı da tez özünü bazara yetirib bir ovuj qızıl verərək bir səbr daşı, bir su bardağı, bir qın bıçağı hazırladır. Qız bunları götürüb geri döndür, hər gün həyətdə ağajların dalına çəkilib: "Səbr elə səbr daşım, su bardağım, qın bıçağım" deyir. Qaraçı qızından xoşu gəlməyən oğlan bu qızla maraqlanır. Səbri tükənən qız bir gün bıçaqla özünü vurmaq istəyəndə oğlan onun qolundan yapışır. Sırrından xəbərdar olan oğlan qızla evlənir, qaraçı qızını isə rədd edir. Qismətdən artıq yeməzlər demişlər. Arzuya çatmaq üçün tələsməmək, səbrlə hərəkət etmək lazımdı.

**Səbr elə halva bişər ey qora, səndən,
Bəsləsən atlas olar tut yarpağından.
BAJANIN ÇƏPLİYİNİ NEYNİRSƏN,
TÜSTÜNÜN DÜZ ÇIXDIĞINA BAX!**

Belə rəvayət edirlər ki, Şah Abbas vəzir Allahverdixanla ildə bir dəfə xalqın vəziyyətini öyrənmək üçün dərviş libasında kəndbəkənd gəzərmiş. Bir gün onlar axşama düşürlər. Gejələmək üçün yer axtarırlar. Bu vaxt yoxsul bir komadan işıq gəldiyini görürlər. Şah Abbas vəzirinə buyurur ki, həmin evdə gejələsinlər. Onlar içəri daxil olanda orada gözəl bir qız görürlər. Amma qızın bir gözündə azja çəplik var imiş. Bunu görə Şah Abbas üzünü vəzirinə tutub deyir ki, vəzir, bu buxara çox gözəldi, amma hayıf ki, bir az çəpliyi var. Qız da elə sadə qız deyilmiş. Şaha cavab verir ki, bəjanın ayrılığını neynirsən, tüstünün düz çıxmağına bax!

Qızın arif adam olduğunu görə Şah Abbas ona elçi göndərir. Qız isə soruşur ki, Şah Abbas hansı sənəti bilir. Vəzir isə "şaha sənət nə lazımdı"- deyəndə, qız cavab verir ki, sabah şah taxtdan düşsə, nə ilə dolanarg

Belə rəvayət edirlər ki, qızın inadından dönmədiyini görə şah düz bir ilə ələk toxumağı öyrənir, ondan sonra qız ona getməyə razı olur.

BƏD SÖZÜN JƏZASI

Arazın kənarındakı yoxsul bir daxmada bir qoja ilə qarısı yaşayırmış. Onların qapılarının ağzında bir çeşmə qaynayırmış. Bu su onlar üçün əsil həyat, dolanacaq mənbəyi imiş. İl təhvil olan geşə qoja təsadüfən həyətdə çıxır. Çeşməni qup-quru görüb peşman evə qayıdır, yana-yana arvadına deyir ki, "əlim kəsildi, çeşmənin suyu quruyub, biz neşə dolanajağıq?".

Bir azdan qoja yenə həyətdə çıxır, görür ki, bulaq əvvəlki qaydasında qaynayır. Sən demə il təhvil olanda, ağajlar başını yerə qoyduğu kimi çeşmənin də suyu quruyubmuş.

Rəvayət edirlər ki, bir müddət keçəndən sonra qojanın əlləri yaranır.

Onun əlini kəsirlər.

Odu ki, ilin, ayın axır çərşənbəsi bəd söz danışanlar, öz jəzalarını çəkirlər.

EVOĞLU

Rəvayətə görə hələ Evoğlu kəndində heç kim məskən salmayıbmış. Başqa yerdən bir kişi ilə arvad gəlib çıxır həmin yerə. Arvadın yanında başqa kişidən bir qızı, kişinin də yanında başqa arvadın bir oğlu olur. Kişi həmin qadınla evlənir. Günlər, aylar keçir. Həmin qızla oğlan da böyüyür. Arvadın başqa kişidən olan qızını kişinin başqa arvadın oğluna alırlar. Oğlan olur "ev oğlu", "ev kişisi". Guya Evoğlu kəndinin adı da bundan sonra Evoğlu qalır.

KASIBIN OĞLU OLSA KASIB OLMAZ

Keçmiş zamanda bir kasıb kişi olur. Nə qədər çalışır kasıbcılığın daşını ata bilmir. Süleyman peyğəmbərin yanına gəlib deyir ki, ya peyğəmbər mənim əhvalımı Allaha yetir ki, kasıbcılıqdan qurtarım.

Peyğəmbər Allaha üz tutub kasıbın şikayətini ərz eləyir. Səda gəlir ki, mənə hər şey agahdı. Bu əhvalatdan sonra bir dövlətlinin ağlına gəlir ki, qoy bu kasıbı dövlətləndirəm. O, bir torba qızıl götürüb kasıbın yolunun üstündəki körpüyə gedir. Görür ki, kişi gəlir. Qızılı körpünün üstünə qoyub gizlədir. Kasıb körpüyə yaxınlaşanda deyir: "Qoy gözümü yumum, görüm korlar körpüdən neşə keçirlər?"

Kasıb kişi ikiəlli gözlərini yumub körpünü keçir. Qızıl isə başqasına qismət olur.

Odu ki, deyirlər, kasıbın ağılsa kasıb olmaz.

ÖZ ƏMƏLİMDİ

Deyilənə görə keçmişdə bir ana ilə bir oğlu yaşayırmış. Arvadın gözləri kor imiş. Oğlu böyüdükdən sonra anası yalvarır ki, ay oğul evlən, mənim gözüm görmür, daha qojalmışam, həm arzuma çatım, həmi də sənə qulluq göstərən olsun. Oğlan anasının sözünü eşidib evlənir. Gəlin zalım çıxır. Arvadın korluğundan istifadə eləyir. Ərinin mizduruluqla qazandığı çörəkdən, ətdən anasına vermir. Oğlan evdən çıxan kimi qurbağa tutub bişirir, ət əvəzinə qoyur arvadın qabağına.

Ay ötür, il dolanır arvad dünyadan köçür.

Gəlinin də bir oğlu olur. Oğlu böyüyür, evləndirirlər. Qaynanasına, ərinə qulluq edir. Bişirib, düşürüb yeyirlər. Anjaq gəlin qaynanasına xörək töküüb gətirəndə baxır ki, boşqabdakı yemək qurbağaya döndü. Gəlin soruşur ki, ay

qaynana, bu nə işdi başıma gəlir. Qaynana javab verir ki, bəli ay gəlin, bu iş öz əməlimdi, indi qabağıma çıxır.

NAĞILLAR

ÜÇ BAJI

Günlərin bir günü Şah Abbas ilə vəzir Allahverdi xan təgyiri-libas olub məmləkəti gəzirdilər. Gördülər bir komadan işiq gəlir. Şah Abbas vəzirinə dedi ki, orda nəşə olub, gəl bir ora baş çəkək. Onlar gəlib komanın pənjərəsindən baxanda gördülər ki, üç baji oturub söhbət edir. Kiçik baji deyir ki, gejenin şəri ötüb, indi Allahın dilək eşidən vaxtdı, gəlin hərəmiz bir dilək diləyək. Böyük qız dedi ki, arzum budu məni vəzirin oğlu alsın. Ortanjıl qız dedi ki, məni də vəkilin oğlu alsa yaxşı olar. Kiçik qız isə dedi ki, qadam şaha da, onun vəkilinə də. Qoy allah məni elə bir mərtəbəyə çatdırsın ki, Şah Abbas mənim hamam boxçamı götürsün.

Şahla vəzir geri qayıtdılar. Şah səhər qırmızı geyib taxta çıxır. Əmr edir ki, filan məhlədə üç baji yaşayır, onları bura gətirin. Bajıları gətirirlər. Şah soruşur ki, deyin görək nə arzu etmişdiniz?

Qızlar qorxurlar.

Şah deyir:

– Onsuz da eşitmişəm, yaxşı olar ki, boynunuza alasınız.

Böyük ilə ortanjıl qız arzularını deyirlər, şah üzünü vəzir, vəkilə tutub deyir ki, bunlar sizin gəlinlərinizdi, onların toylarını edin.

Şah üzünü kiçik qıza tutub soruşur:

– Hə, bir din görək, sən nə arzu etmişdin?

Qız javab verir ki, məni öldürsələr də deyəyəyəm. Mən dünən axşam arzu etmişdim ki, Allah məni elə bir mərtəbəyə qaldırsın ki, Şah Abbas hamam boxçamı götürsün.

Şah əmr edir ki, qızın boynunu vursunlar. Vəzir ağıllı idi. Odu ki, şaha deyir, sən qızı öldürsən, başqa şahlar sənə gülər, gəl sən onu öldürmə, sürgün et.

Şah vəzirin sözünə qulaq asıb, qızı sürgün edir.

Bu hadisədən bir neçə il keçir. Günlərin bir günü yenə də Şah Abbas ilə vəziri təgyiri-libas olub gəzirlər. Qaranlıq düşür. Bunlar bir sarayın qapısı ağızına çatırlar. Qapını döyürlər. Nökər onları xanımın yanına aparır. Sən demə bu xanım şahın vaxtilə sürgün etdirdiyi qızmış. Lakin nə şah, nə də vəzir onu tanımır. Qız isə onları tanıyır. Qulluqçulara əmr edir, şah ilə vəzirə layiq yemək gətirirlər. Yeməkdən sonra onlara yataq hazırlanır. Səhər duranda yenə də onlar bu sarayda eyni jür xidməti görürlər. Xanım öz qulluqçularına əmr edir ki, məni sizi nə qədər səsləsəm də, siz çölə çıxmayın. Özü də sonra dalıma gələrsiz.

Nə isəgQonaqlar yeyir, içir durub gedəndə xanım nə qədər çağırır, heç kəs çölə çıxmır. Qonaqlara deyir ki, onsuzda sizin yolunuz hamamın qarşısından keçəjək, sən bu boxçanı götür, o da o boxçanı. Şah vəzirinə deyir ki, onsuz da bizi heç kim tanımır, gəl götürək. Onlar boxçaları götürürlər, hamamın qapısına çatanda qız deyir ki, çox sağ olun, şah, əziyyəət çəkdiyiz.

Şah təəjjüblə soruşur: - Nə, şah?!

– Hə, şah!-deyə qız javab verir. Yadındamı bir vaxtlar mən arzu etmişdim ki, allah məni elə bir mərtəbəyə qaldırsın ki, sən mənim hamam boxçamı aparasan! Görürsən ki, hər şey mən deyən kimi oldu!

GÜLLÜ İLƏ SƏLİMİN NAĞILI

Biri var imiş, biri yox imiş, bir ölkədə iki qardaş var imiş. Qardaşların birinin bir qızı, o biri qardaşın isə bir oğlu var imiş. Qardaşlar uşaqlarına elm öyrədirlər. Əmioğlu ilə əmiqızı lazımı qədər bilik, savad qazanırlar. Hələ üstəlik o dövrdə çox məşhur olan sehr oxumaq sirlərini də öyrənirlər. Onlar uşaqlıqdan bir-birlərini sevirilər. Anjaq jəsərətləri çatıb sevgilərini bir-birlərinə deyə bilmirlər. Valideynlər bunu bilən kimi yeddi gün, yeddi geje toy edib Səlimlə Güllünü evləndirirlər. Onlar bir müddət çox şad, xürrəm yaşayırlar. Bir-birlərinə jan deyib, jan eşidirlər.

İş elə gətirir ki, ara vuran, güpə girən qarı bu gənç ailənin səmimiyyəti, bir-birlərinə jan deyib, jan eşitməsinə dözə bilmir. Yalandan bir şaiyə düzəldib gəlinlə oğlanın arasına nifaq salır. Güllünü başa salır ki, sən skvgilin Səlim səndən də gözəl bir qıza aşiq olub, geje-tez sənün üstünə günü gətirəjək. Bunu eşidəndə elə bil bütün aləm Güllünün başına fırlanır. Neje olursa-olsun əmisi oğlundan intiqam almaq fikrinə düşür. Əmisi oğlu Səlim axşam işdən evə gələndə tez bir sehr oxuyur, onu eşşək jildində çöllərə salır. Anjaq kənardan diqqətlə baxanda eşşəyin gözlərinin insanın gözlərinə oxşaması hamının diqqətini jəlb edirmiş. Bir gün eşşək otlaya-otluya bir həyəətə girir. Həyətdə nadinj bir oğlan uşağı var imiş. Eşşəyin yazıqlığı oğlana xoş gəlir. Onun gözlərinə baxanda təəjjüb edir. Tez nənəsinin yanına qaçır.

Nənəsinə deyir:

– Nənəjan, bizim həyəətə çox qərribə bir eşşək gəlib. Gözləri adam gözlərinə oxşayır. Gəl hələ bax.

Nənə nəvəsi ilə eşşəyin yanına gəlir. Eşşəyin yazıq görkəmdə qarı ilə nəvəsinə həsədlə baxmağı qarının nəzərindən qaçmır. Qarı bilir ki, bu eşşək adi eşşək deyil. Bu eşşək sehr güjü ilə eşşəyə çevrilən adamdı. Odu ki, dərindən bir ah çəkib "yazıq heyvan" - deyir. Dəjəl oğlanı nənəsinin eşşəyə baxıb, ah çəkib yazıq deməsi lap çaşdırır. Nənəsinə deyir ki, nənə, sən niyə

ah çəkdi? Nənəsi deyir ki, bala, bu heyvan adı eşşək deyil. Bu insandı. Bunu sehr gücü ilə eşşək ediblər. Elə uşaq bunu eşidən kimi elə ağlayır-elə ağlayır ki, elə bil ötinə kəsirlər. Nənəsi soruşur ki, ay bala, sənə nə oldu, bəs sən niyə ağlayırsan? Uşaq cavab verir ki, əgər sən həmin eşşəyi adam eləməsən, səsimi kəsməyəcəyəm. Qarı dediyinə peşman olur. Anjaq iş-işdən keçmişdi. Artıq söz ağızdan çıxmışdı. Nə qədər uşağı dilə tutub başını aldatmaq istəyirsə mümkün olmur. Uşaq elə ağlayır ki, tez ol eşşəyi adama döndər, yoxsa ağlayıb özümü öldürəcəyəm. Məəttəl qalan qarı təzədən gedib köhnə kitablara baxır. Sehrin qayda-qanunlarını oxuyub əzbərləyir, həmin eşşəyi adama döndərir.

Eşşək jildindən azad olan oğlan sevinjək qarı ilə uşağın əl-ayağına düşür. Onlara olmazın təşəkkür edir. Sevinjək çıxıb getmək istəyəndə dünyagörmüş qarı oğlanı saxlayır. Deyir ki, oğlan, heç adımı da demədin? Oğlan deyir ki, adım Səlimdi. Qarı soruşur ki, bəs səni niyə eşşək ediblər. Oğlan başına gələn əhvalatı olduğu kimi qarıya, onun dəjəl nəvəsinə danışır. Qarı onu başa salır ki, ay oğul, elə isə təzədən sənənin əmin qızı Güllü ilə ər-arvadlığın düz gətirməz. Aradan pərdə götürülüb. Get ayrı bir ölkədə başını dolandır. Səlim cavabında deyir ki, qarı nənə, sən nə deyirsən? Mən bu hayıfı Güllüdə qoymaram. O, mənə eşşək jildinə salıb diyaradiyar gəzdirdi. Mən hər jür mərhumiyyətlər görmüşəm. Mən Güllünün mənə verdiyi əzab-əziyyət qədər də jəza vermərəm. Anjaq bu hayıfı da onda qoymaram. Mən də onu bir quş jildinə salıb ömürlük ev dustağı edəcəyəm.

Nəhayət, Səlim qarı, onun nəvəsi ilə halallaşmış-hümbətləşmiş yola düşür. Evə çatan kimi elə qışqırır ki, əmisi qızı Güllü çaşır. Əmisi oğlu Səlimi adam jildində görəndə məəttəl qalır. Onu yenidən sehr oxuyub təlsimləmək istəyəndə əmisi oğlu Səlim bu dəfə jəld tərənib Güllünü bir göyərçin edir. Özü də gözəl-göyçək bir gəlinlə evlənir. Göyərçinin ayağına bir ip bağlayıb çarpayının dəmirinə dolayır.

Günlərin bir günü əri evində şadlıqdan xumarlanan gəlin əri Səlimdən soruşur ki, bu göyərçini sən niyə buraxmırsan çıxıb gedə? Səlim deyir ki, arvad, gəl sən bunun üstünü vurma, bu qəmli bir dastandı. Qoy bu elə sirr olaraq qalsın. Gəlin iki ayağını bir başmağa dirəyib deyir ki, bu əhvalatı danışmılsan, yoxsa çıxıb gedəcəyəm. Oğlanın ələyi kəsilir, əhvalatı danışmağa başlayır. Elə ki, gəlin bilir ki, çarpayının dəmirinə bağlanan göyərçin Səlimin əmisi qızı Güllüdü, təzədən xahiş edir ki, Güllünü adam jildinə salsın. Səlim deyir ki, gəl sən bu işlərə qarışma, axırı pis olar. Mənim əmim qızı Güllü görürsən sən gələndən paxılıqdan heç qabağına tökülən dəni də ürəkdən yemir. Ölməmək üçün gündə bir-iki dən yeyir. Əgər onu biz insan jildinə salsaq, o yenə məndən hayıf alacaq.

Səlimin təzə arvadı Nargilə ağlayıb-sızıldayıb bir təhər onu yola gətirir. Səlim əmisi qızı Güllünü sehr oxuyub quş jildindən adam jildinə salan kimi

Güllü tez bir sehr oxuyub Səlimi it jildinə salır. Özü də evdən qovur. Bu səhnənin heyrətindən Nargilənin başına hava gəlir. Onun yaxşılığının müqabilində Güllünün tutduğu iş Nargiləni dəli edir.

Elə o gündən gözləri insan gözlərinə oxşayan it hələ də bütün ölkələri gəzib dolayır.

Burada nağıl bitdi. Göydən üç alma düşdü. Biri nağıl deyən, biri qulaq asanın, biri də əhvalatı yazıb gələcək nəsle çatdıranların.

AT DİPLOMU

Biri var idi, biri yox idi, bir xanın ölkəsində bir loğman vardı. Xalq loğmanı çox sevirdi. Ağsaqqallar loğman üçün ayağa qalxar, əl-əl üstə, əl sinə üstə qoyub təzim edərdilər. Məjlisin ən görkəmli yerində loğman əyləşərdi. Loğman az danışırdı. Danışanda səndən, sözündən dinləyijilər məst olardılar. Mələhətli səsi, qiymətli sözləri hamının ürəyinə yatarı.

Xan fikirləşir ki, bu ölkənin xanı mənəm. Hamının yanı mənim əlimdədi. Bəs loğman olan yerdə jamaat mənə məhəl qoymur. Heç baş qaldırıb üzümə baxmırlar. Qərəz, xan fikirləşir ki, loğmanın həkimlik diplomu var. Mən ondan əskik adamam? Gərək mən də bir həkimlik diplomu əldə edəm.

Xan xurjunun gözlərini qızıl ilə doldurub ata süvar olur, düşür yola. Bir neçə həftə yol gedib həkim yetiştirən məktəbi tapır. Atndan düşüb, xurjununu çiyinə aşır, bir başa müdirin otağına girib deyir:

– Başına dönüm müdir, mən filan mahalın xanıyam. O yerlərin janyıam, hər bir işdən həliyəm, amma başı bələliyəm.

**Gərək bir həkimlik diplomu alam,
Ağzımdan çıxanlar olsun kəlam,
Məjlislərdə xəyallara dalam,
Loğmandan intiqamımı alam,
Ona ağır bir zərbə çalam,
Tarixdə əbədi qalam.**

Bu sözdən sonra məktəbin müdiri fikrə gedir. Xandan ağı bir şey kəsmir. Qızıldan da keçə bilmir. Xan bildirmişdi ki, xurjundakı qızıldı. Müdir xana deyir:

– Möhtərəm xan, indi bu iş müşkül işdi. Get, mən deyən vaxtı kağızlarını gətir, səni məktəbə götürək, inşallah, 5-6 ildən sonra diplom alıb gedərsən. Xan yalvarır:

– Başına dönüm, bu qədər qızıldan sonra 5-6 il oxumaq nə üçün? 5-6 il qızılısızlar üçündür. Mənə uzaq başı 5-6 gün bədsi.

Müdir deyir:

– Yaxşı, onda sən bir neçə gün bu yerlərdə dolan. Mən yoldaşlarla məsləhət edim, görüm onlar nə deyirlər. Xurjun elə burada qalsın. Yoldaşlar

da onu görsünlər. Düzələr, diplomu apararsan, düzəlməz qızılını.

Xan gəzməyə çıxır. Müdir müəllimlərini başına jəmləyib əhvalatı onlara bildirir. Müəllimlərin arasında bir vələnjülan müəllim vardı. Gözünü xurjundan çəkə bilmirdi. Söz alıb ayağa qalxdı:

– Çox hörmətli müdirim, siz bu il buraxajağımız həkimlərin siyahısına həmin xanın adını yazın. Belə ki, bu neçə ili burada oxuyub, təhsili də başa vurmaq üzrədir. Bir diplom nə şeydi ki, ondan ötrə o qədər qızılı əldən verək?

– Axı o xandı, oxumamış həkimlik etmək olmaz. Həkimlik etmək xanlıq eləmək deyil.

– Eybi yoxdu, nə olar? Yaxşı həkim olmasa özündən küssün. Müdir dedi, vələnjülan müəllim dedi, axırda vələnjülan müəllim qalib gəldi. Tamah baş aldı divara yeridi. Xan siyahıya yazıldı, qızıllar bölündü, diplom yazılıb hazırlandı. Xanı səbirsizliklə gözlədilər. Nəhayət, xan gəlib çıxdı. Müdir xanın əlini sıxdı. Xan qapıdan diplomla çıxdı. Ürəyində loğmanı asdı, kəsdi, basdı, yıxdı haqlı-haqsız çox qazandı, çox da tıxdı, gəlib ölkəsinə çatdı. E'lan elədi ki, həkimliyi qurtarmışam. Bu da diplom. Xəstələri müalicə edəcəyəm. Çağıranın, çağırmanın evinə gedəcəyəm.

Xan həkimlik etdiyi müddətdə başqa bir mətləb kəşf elədi. Loğmanın atına da böyük ehtiram göstərirdilər. Loğman hansı evə getsəymiş özünü də, atını da böyük hörmətlə qarşılar, özünü evdə, atını da lazımı yerdə sazladılar.

Xan isə heç əvvəlkindən fərqlənmədən üzünə salıb sırtıqlıqla evlərə gedər, xəstə axtarar, zorla yoxlayar, dərman verər, hətta bə'zən dərmanları zorla atdırarmış. Xanın ürəyi qubar bağlayır.

– Mən həm xanam, həm həkiməm, heç loğmanın atına etdikləri hörməti mənə eləmir. Bəs neçə olsun? Bəlkə loğmanın atının da həkimlik diplomu var? Xan bundan sonra qərara alır ki, gərək atma da bir həkimlik diplomu alam.

Bəli, xan bu dəfə daha böyük xurjuna qızıl yükləyir. Deyir:

– Bəs neçə? Atın diplomu gərək böyük olsun. Axı atdı. Ona görə də qızıl da çox olmalıdı.

Yenə də atı qızıl ilə yükləyir, özü də çıxır atın belinə. Düşür yolun ağına, baxır solu-sağına, çatır müdir bəyün başına. Atdan düşür, xurjunu çiyninə alır, özünü müdirin otağına salır. Sözə başlayır:

– Müdir qardaş, mən xəstə üstünə aparılarda atımın üzünə də baxmırlar, onun qabağına arpa-saman qoymurlar, pəyəyə çəkmirlər. Yazıq heyvan mən onun yanına gələndə qədər aj-susuz, istidə-soyuqda, qarda-yağışda həlak olur. Deyirəm bəlkə onun da bir həkimlik diplomu olsa, adamlar ona da ehtiram göstərər qaydasında qulluq edərlər.

Bu dəfə müdir müşkül işə düşdüyünü yə'qin edib xeyli susdu. Bir qızıl

dolu xurjuna baxdı, bir xana baxdı, bir də vələnjülanın kölgəsinə dedi:

– Bu məsələ çox müşkül işdi. Sən yenə get dolan, göz. Mən də bir yoldaşlarımı çağırım, məsləhətləşim. Yenə də xurjun burada qalsın.

Xan gedir. Müdir yenə yoldaşları toplayır. Xanın məqsədini söyləyir. Bu dəfə də heç kim danışmır. Müdirin ümidi vələnjülanı idi. Onun da gözü xurjunda idi. Vələnhiss etdi ki, müdirin nəzərləri onun üzünə dikilib. Ayağa qalxıb vələnjülan belə başladı:

– Möhtərəm müdir, burada heç bir müşkül iş yoxdu. Çox asan bir yolla işi qaydasına qoyarıq. Məsələn, xan gələndə mənə çağırın bu işi həll edim. Hamı dedi ki, gərək biz hər şeyi götür-qoy edək ki, xurjun qapıdan çıxmasın.

– Çıxmaz, inşallah. Mən hələ ölməmişəm.

Soruşdular:

– Bəs tədbirin nədi? Xana neçə cavab verək?

– Mən cavabı hazırlamışam.

– Başına dönüm müdir, hamısı bir ağızdan soruşdu, nə?

– Cavabı anjaq müdirin qulağına deyəcəyəm. Arxayınam ki, bəyənəcəm.

O yerindən durdu, müdirə yanaşdı, ağızını müdirin qulağına jaladı, nə dedi, nə demədi heç kim eşitmədi.

Bir neçə gündən sonra xan təntənə ilə müdirin qəbulunda oturmuşdu. Xəyalında həkim atına neçə qulluq edəcəyini janlandırır, məmnun-məmnun gülümsəyirdi.

Müdir tədbirli müəllimin dalınja adam göndərmişdi. İşin qızılı qurtarajağı üçün darıxırdı.

Vələnjülan müəllim böyük təşəxxüslə gəldi, görüşdülər. Hər üçü səjayağı oturdu. Müdir boğazını artıladı, tədbirli sözə başladı. Başladı nə başladı.

– Möhtərəm xan!

Həkim başbilənimiz!

Sizin istəyinizi müdirimiz bizə çatdırıb. Belə işlərdə onun ən yaxın köməkçisi mənəm, gərək mən də kömək edəm.

İndiyə kimi bizim məktəbə at diplomu gəlməyib. Atınızın atasının, anasının adını, familyasını, doğulduğu ili, yeri, jinsini, ailə tərkibini yazılı şəkildə yaz ver bizə.

İndiyə kimi məktəbimizə bir ədəd eşşək diplomu gəlmişdi, onu xan, sənə verdik. Nə vaxt at diplomu gələrsə, onu da sənə atına verərik. Sən də bizdən razı qalarsan. Anjaq dediklərimi yaz qoy xurjuna. Diplom alan kimi çağırın özümüz atına verəcəyik. Arın-arxayın gedə bilərsən. Lakin biz anjaq, anjaq atı çağıracağıq ha! Səni yox! Çünki liphom onun adına olduğu üçün o gəlməli idi.

Xan böyük sevinjlə otaqdan çıxır. Diplom alandan sonra atının neçə olacağı haqqında götür-qoy edirdig

PEYĞƏMBƏRİN NƏSİHƏTİ

Biri varmış, biri yox imiş. Kasıb bir kişi var imiş. O, günlərin bir günü Musa peyğəmbərin yanına gəlib, ədəb-ərkanla ona salam verir, peyğəmbərin əlindən öpüb deyir:

– Ya peyğəmbər, janım sənə fəda olsun, yanına bir müşkül işimə çarə almaq üçün gəlmişəm.

Musa peyğəmbərə qabaqjadan bu kasıbın dərdi agah idi. Ona görə deyir:

– Bilirəm, kasıbcılığın daşını atmaq üçün məndən məsləhət almağa gəlmisən.

– Bəli, başına dönüm, ya peyğəmbər, neçə buyurursan elədi.

Musa peyğəmbər kasıba deyir:

– Sənə üç tövsiyyəm var, onları gözlə. Bundan sonra Allah kərimdi, bəlkə sənə də ruzi qismət elədi.

– O nədi, ya peyğəmbər? O üç şərt nədi?

Musa peyğəmbər deyir:

– Birinjisi, hər gün namazını vaxtında qıl. İkinjisi, hər nə iş görsən ədalətlə gör, insafsızlıq eləmə. Üçüncüsü, yalan danışma.

Bəli, bu sözdən sonra kasıb peyğəmbərə dua oxuyub gedir.

Günlərin bir günü həmin kasıb padşahın xəzinəsinin yarmağa gedir. Gejənin qaranlığında xəzinənin anbarını külünglə yarıır. Özü keçə biləcək bir yer açır. Görür ki, xəzinədə qızılın, gümüşün sayı-hesabı yoxdu. Kasıb peyğəmbərin ona verdiyi nəsihəti yadına salır, qızılı üç hissəyə bölmür. İki hissəsini şahın xəzinəsində qoyur, bir hissəsini öz heybəsinə doldurub padşahın dərğahından azja uzaqlaşır ki, sübh namazının vaxtı çatır. Kasıb qızıl torbasını yanına qoyub namaz qılmağa başlayır. Elə bu zaman padşahın fərraşları kasıbı yaxalayır. Onu tutub padşahın yanına aparırlar. Əhvalatdan həli olan padşah təəjjüblə kişidən soruşur:

– Namaz qılan, dua oxuyan adam oğurluq edərmi?

Kasıb deyir:

– Ya padşahım, mən külfətimi dolandıra bilmirəm. Musa peyğəmbərin yanına getdim. O, mənə bir faydalı məsləhət verib dedi ki, hər gün namazını qıl, ədalətini, insafını unutma, yalan danışma. Janım sənə fəda olsun, böyük hökmdar, namazını qılırəm. Dolanışığımı düzəltmək üçün bir xəta eləyib xəzinəni yarmaq fikrinə düşdüm. Gəldim xəzinəni yardım. Oradakı qızilları üç yerə böldüm. Onun iki hissəsini xəzinədə qoydum, bir hissəsini də özüm götürdüm. İndi boynum qıldı, qıldanda nazikdi. Buyuruq sizinkidi.

Padşah mat-məəttəl qalır, bilmir nə etsin. Nəhayət, vəzirin məsləhəti ilə deyir:

– Doğru danışdığın üçün səni bağışlayıram.

Sonra kişinin götürdüyü qızilları üç yerə bölmür. Onun iki hissəsini yalan danışmadığına, ədalətli olduğuna, namazını keçirmədiyinə görə ona, bir hissəsini isə fərraşlara bağışlayır.

QİSMƏTDƏN ARTIQ YEMƏK OLMAZ

Günlərin bir günü javan bir oğlan peyğəmbərin yanına gəlib deyir:

– Ya peyğəmbər, üzüm ayağımın altına, yetiməm, anam-atam, yoxdu. Amma xeyli pul qazanmışam. İndi məsləhətin nədi? O pulu neçə xərjləyim?

Peyğəmbər kitaba baxıb deyir:

– O pul sənə qismət deyil. O deryada qızıl balığın qarında olajaq.

Javan oğlan bu sözdən sonra xeyli mə'vus oldu. Bir gün qızilları bir yaxtana yığıb dəsmala bağladı. Yır-yığış etdikdən sonra başqa bir məmləkətə baş götürüb getdi. Oğlanın yolu deryadan keçirdi. O bir neçə gün yol getdikdən sonra tufana düşdü. Derya təlatümə gəldi, gəmini batırdı. Dalgalar oğlanı atıb tuta-tuta sahilə çıxartdı.

Oğlan sahilə bir şəhərə gəlib çıxdı. O, bu şəhərdə hərbəlik edib başını dolandırır. Bir gün bazardan şahın qulluqçuları aldıkları ayın-oyunu oğlana şələləyib qapıya gətirdilər. Padşahın qızı küləfirəngidə oturmuşdu. Oğlanı görüb onu yanına çağırırdı. Oğlan çox gözəl idi. Padşahın qızı oğlanı buraxmadı.

Padşahın qızının tapşırığı ilə oğlanı hamama apardılar. Onu gözəl libasla geyindirib qızın yaraşılıq otağına gətirdilər. Çalğıcılar, rəqqasələr oğlanı əyləndirirdi. Oğlan diqqətlə qızın qonaq otağını nəzərdən keçirəndə gördü ki, qızilları yığıdığı yaxtan qızın otağındakı taxcadadı, heç bir söz demədi.

Məjlis dağıldı. Oğlana qonaq otağında yer saldılar. Oğlan yatdı. Səhər tezdən padşahın qızı ipək donda oğlanın yanına gəldi. Oğlan qızı görəndə huşunu itirdi. Özünə gələndə qız dedi:

– Məni atamdan istə, verməyə qoşulub qaçarıq.

Oğlan dedi:

– Xanım, mən kasıb bir adamam. Atan səni mənə verməz. Yaxşısı budu ki, o taxcadakı yaxtanı da götürüb elə bir yerdə gedək ki, atan bizi tapa bilməsin.

Qız dedi:

– Yaxtanı, bizim balıqçılar tapıb gətirib. Balıqçılar gözəl bir qızıl balıq tutublar. Gözəl olduğuna görə balığı mənə gətirib verdilər. Qızlar balığı bişirərkən qarından həmə o yaxtan çıxıb. Mən də onu əntiqə bir şey kimi saxlamaq istəyirəm. İzdıvajımız baş tutsa, yaxtan sənə qurbanı, tutmasa o evin yaraşığıdı.

Qızdan bu sözü eşidən oğlan əhvalatı başdan-ayağa ona danışdı. Qız xeyli

fikrə getdi.

Qızın tədbirli, qoja bir kənizi vardı. O padşahın yanında çox böyük bir hörmətə malik idi. Padşah həmişə onun ağıllı məsləhətindən fayda görmüşdü. Qoja kəniz padşahın qızının himayəsində qalırdı. Qız qarını çağırıb əhvalatı ona danışdı. Qarı padşahın yanına gedib dedi ki, padşahi-ələm sağ olsun, çox gözəl, ağıllı, fərasətli bir olan məni sizin yanınıza göndərib. Padşah soruşdu:

– Oğlan nə istəyir?

Qarı dedi:

– Oğlan sizin qızınıza vurulub.

Qarı fikirləşib əlavə etdi ki, qızın onu yuxuda görüb mənə danışmışdı. O zaman mən ona dedim ki, o oğlan sənə olacaq. İndi şahım, hökm sənəndi.

Şah bir söz demədi. Oğlanı çağırırdı. Şahın oğlandan çox xoşu gəldi. Oğlan başına gələn əhvalatı danışdı. Şah yaxtanı getirdi. Yaxtanı açıdırıb gördü ki, qızıldı. Şah baliqçından əhvalatı öyrənib dedi:

– Qismətdən artıq yemək olmaz. Bu qızıl mənim qızıma, qızım is bu oğlana qismətdi.

Ədalətli şah yeddi gün, yeddi geçə toy vurdurub qızını həmin oğlana verdi.

VARDAN SƏXAVƏT YAXŞIDI

Bir gün şah oğlu şah Abbas vəziri Allahverdi xandan soruşdu:

– Vəzir, var yaxşıdı, yoxsa səxavət?

Vəzir dedi:

– Şah sağ olsun, var olmasa səxavət olmaz. Əlbət ki, var yaxşıdı.

Bir gün şah Abbas dərviş libas olub məmləkəti gəzməyə çıxır. Dilənçi libasında öz qapısına gəlib pay istəyir. Xəzinədarlar ona pay verib qapıdan qovurlar.

Şah Abbas ölkəni dolana-dolana çöllü-biyabanda şahın sürüsünü saxlayan bir çobanın qapısına gəlir.

Şah hələ çöldən çoban gəlməmiş onun anasından sığmajaq istəyir. Qarı deyir:

– Oğlum, o nə sözdü? Allaha da qurban olum, onun qonağına da.

Qarı balaja çul parçasını qonağın altına qoyur. Qonaq oturur. Qarı içəri girib çölə çıxır. Nəhayət, oğlu gəlib çıxır. Hal-əhval tutanda anası deyir:

– Oğlum, Allah-taala bizə qonaq göndərib. Amma yeməyə bir şey olmadığı üçün ona bir qismət verə bilməmişəm.

Oğlan qonağa xoş gəlmisən deyib, öz qoyunlarından birini kəsib ondan soruşur:

– Qonaq, ürəyin neçə istəyir elə bişirdirim. Şalappar, kabab, qovurma, yoxsa nə?

Qonaq deyir:

– Paho, niyə zəhmət çəkmisən? Mən ət yemirəm. Yesəm də böyrək ye-yirəm. Onun da on dörd dənəsi olsa.

Çoban anası ilə məsləhətləşib qonağa on dörd böyrək hazırlayır. Çobanın bu işi səhər işıqlaşana çəkir. Çoban böyrəkləri bir qaba yığıb qonağın yanına gətirir.

Qonaq deyir:

– Niyə zəhmət çəkirdin. İndi ki, zəhmət çəkmisən, apar qoyunların jəmdəyini qəssəbə ver, pulun al.

Qonaq tanıdığı olan bir qəssəbə bir kağız yazır. Yazır ki, bu adam ora qoyun jəmdəyi gətirən kimi tutub şahın sarayına gətirin.

Qonaq gedir. Çobanla anası onun dediyi kimi edirlər.

Şah Abbas səfərdən qayıdıb gəlir, vəziri Allahverdi xana deyir ki, yaxşı məjlis qurdursun.

Vəzir gözəl bir məjlis qurdurur, yeddi löyün ləziz yeməklər düzdürür süfrəyə. Buraya əyanlar, münəjjimlər, ruhanilər, sərkərdələr, vəzirlər, vəkillər toplanır. Şah əmr edir ki, divara bir kağız yazıb yapışdırmışam, onu gətirsinlər. Şahın əmri ilə kağızı gətirirlər.

Bu zaman fərraşlar çobanı, onun kəsib gətirdiyi yeddi qoyun jəmdəyini gətirirlər.

Şah kağızı vəzirə oxutdurur. Vəzir oxuyur: "Vəzir, dilənçi libasında qapına dilənməyə gəldim. Bir qapıdan mənə jüz'i pay verdilər. O biri qapıdan pay istədim məni qovdular".

Şah yeddi qoyun jəmdəyi gətirən çobanı danışdı. Çoban əhvalatı olduğu kimi oturanlara danışdı.

Şah dedi:

– İndi deyin görək var yaxşıdı, yoxsa səxavət?

Hamısı bir ağızdan dedi:

– Səxavət. Çoban vəzirdən səxavətli olub.

Şah Abbas üzünü oturan əyanlara tutub dedi:

– Məni istəyənlərə çobana ən'am versin.

Həm çobana ən'am verdi. Bundan sonra çoban hamının gözündə ujaldı

ƏSLİ HU

Şah şəhərində bir padşah varmış. Padşah jar çəkdi ki, kim peyğəmbəri mənə gətirə ona üç pud qızıl verəyəm. Bunu padşahın atasının qoşulmuş, kasıblamış bir vəziri vardı, o eşidir. Durub əsaya söykənə-söykənə padşahın yanına yollanır. 40 günə üç pud qızılı alıb geri qayıdır. Arvad bunu eşidəndə

deyir:

– Ay kişi, bu nə işdi tutmusan. Sən peyğəmbəri haradan tutub gətirəjəksən.

Kişi deyir:-Mən bu qırx gün qurtarana kimi öləjəyəm, padşah məni haradan tapajaq.

Kişi bu qırx gündə daha da gümrəhləşir. 39 gün keçir. Axşam padşahın adamları gəlib xəbər verirlər ki, sabah peyğəmbəri də götürüb padşahın yanına gələjəksən. Elə bil kişini ilan vurur. Kor-peşman evə gəlir. Ər-arvad əli qoynunlarında oturmuşdular ki, birdən qapı döyülür. Kişi qapıya gedib görür ki, qapının ağzında bir qoja kişi var. O gejləmək istədiyini söyləyir. Qoja naçar qalıb kişini qəbul edir. Qonaq ev sahiblərini çox peşiman görüb nə hadisə baş verdiyini soruşur. Əvvəljə gizlətmək istəyirlər, sonra deyirlər. Səhər qoja padşahın yanına gedəndə qonağı da gedir. Nədənsə padşah qeribə qonağı çox ehtiramla qarşılayır. Padşah deyir:

– Qoja, peyğəmbəri gətirdinmi?

Qoja dedi:

– Xeyr, tapmadım.

Padşah vəzirini çağırır deyir:

– Bu qoja məni aldadıb, buna nə jəza verək?

Vəzir deyir: - Onu öldürüb, ətini qoyun, mal ətinə qatıb satdıraq. Hamıya ibrət olsun.

Qonaq deyir:

– Əsli hu!

Padşah sonra vəkildən məsləhət istəyir ki, bu qojaya nə jəza verək?

Vəkil deyir:

– Onun ətini qovurub adamlara yedizdirək.

Yenə qonaq deyir.

– Əsli hu!

Padşahın bir qara qulu var idi. Padşah ona da sual verir ki, bu qojaya nə jəza verək?

Qul deyir:

– Padşah, o qoja dağ başından enən günəşə oxşayı, o sizin atanızın məsləhətçisi olub, bir yerdə çörək yeyiblər. Bu hadisəni eşidən şahlar sizə nifrətlə baxar. Bəlkə də onun günahı çoxdu əzab çəkə-çəkə yaşayır. Burax getsin.

Qonaq yenə də deyir:-Əsli hu.

Padşah qonağa fikir verirdi. Hamı çəkildi. Padşah, qoja bir də qonaq qaldı.

Padşah dedi: - Ey qonaq, sən vəzirə, vəkilə, qara qula "əsli hu" dedin. Bu nə deməkdi?

Qonaq dedi: - Şah sağ olsun, sən vəzirin əti bir-birinə qatıb satan

qəssabın oğludu. Vəkilin qatma-qarışq jiz-bız edib satan aşpaz oğludu.

Bəs qara qul?-deyə padşah soruşdu.

Qonaq dedi: - Qara qul görmüş-götürmüş, barat vermiş, ənamlar paylamış kişinin şahzadə oğludu.

Padşah dedi: Onları bu saat çağırır hər şeyi öyrənəjəyəm.

Qonaq dedi:

– Gəl şertləşək, əgər mən deyənələr düz oldu sən mənə üç pud qızıl verəjəksən, yox yalan oldu məni e'dam elətdir.

Padşah razı oldu. Vəzirini çağırır dedi:

– Vəzir, atan kim olub, mənə düzünü deməsən boynunu vurdurajağam.

Vəzir dedi: - Atam qəssab olub.

Vəkil dedi: Atam aşpaz olub.

Qara qul gəldi, ondan soruşdu de görüm atan kimdi?

Qul dedi: - Padşah sağ olsun, neçə illərdi burada nökrəlik edirəm niyə soruşmamısan, indi də heç soruşma.

Çox sözdən sonra qara qul dedi:

– Qibleyi-ələm, mən Misir padşahının oğluyam. Atamdan injimişəm, oranı tərək edib üz qoymuşam sizin vilayətə, gəlib bura sığınmışam.

Qonaq üç pud qızılı alıb verdi qojaya, hamının işini Allah düzəltsin. Qojanın da işi düzəlidir. Bu zaman saraya çaxnaşma düşür. Qarışlıqda qonaq aradan çıxır. Qoja əl atır padşahın ətəyindən ki, ver mənim peyğəmbərimi, tapıb gətirmişdim. Qoja haray-həşir salır. Şah 10 pud qızıl verib onun səsinə kəsir. Padşah qara qulu özünə vəzir seçir, o biri vəzir gedib qəssab, vəkil də aşpaz olur. Hər kəs öz əsli-nəslinin davamçısı olur.

ƏLİNƏ BİR DÜDÜK VERDİM, ÇALA-ÇALA GETDİ

Bir yoxsul kişi ailə-uşaq yanında xəjələtəndən nə edəjəyini bilmir. Çox götür-qoydan sonra fikirləşir ki, nə olur-olsun şahın hüzuruna gedəjək, onun bütün nöqsanlarını üzünə deyəjək, kasıbçılıqla yaşadığını ona bildirəjəkdik. Öldürsə də öldürsün, tək uşaqların yanında xəjələtli qalması.

Kişi sübh tezdən durub şahın sarayına gəlir. Qarıqçı kişini içəri buraxmır. Çox yalvar-yaxardan sonra onu şahın hüzuruna buraxırlar. Şah kişidən nə istədiyini soruşur. Kişi şaha bildirir ki, bu sirri anjaq təkjə şah bilməli idi. Belə olduqda şah əmr edir ki, otağı hamı tərək etsin. Otaqda şah ilə yoxsul kişi qalır. Kişi şaha yaxınlaşaraq onun ədalətsizliyini, əyalətin ajlıq, səfalət içərisində olduğunu bildirir. Şah bu sirrin mahala bəyan olmaması üçün kişiyə bir kisə qızıl verir, tapşır ki, onun bu söhbətini heç kəs bilməsin. Kişi təzim edərək gedir. Çöldə vəzir kişinin əlində bir kisə qızılı gördükdə ona

yaxınlaşıb soruşur:

– Mən neçə ildi ki, şahdan bu səxavəti görməmişəm. Sən şaha nə verdin ki, əvəzində bu qəder qızıl aldın?

Kişi deyir:

– Mən ona bir düdük verdim. Bu elə bir düdükdü ki, çalanda nə istəsən hazır olur.

Vəzir kişidən xahiş edir ki, ona da bir düdük düzəltsin. Əvəzində bir torba qızıl verər.

Kişi vəzirə söz verir ki, sabah ona da bir düdük düzəldib gətirər.

Kişi sevinjək evinə gəlir. Kisəni arvadına verərək həyətinə gedir. O həyətdəki qarğıdan bir tütək düzəldir. Səhəri o düdüyü vəzirə verərək ondan bir kisə qızıl alır.

Bir dəfə şah ziyafət təşkil edibmiş. Məjlisin şirin yerində vəzir qoltuğunda gizlətdiyi düdüyü çıxarıb çalmaq istəyir. Jır səs otağı bürüyür. Şah soruşur ki, vəzir, bu nə hoqqadı çıxarırsan?

Vəzir halını pozmadan deyir:

– Şah sağ olsun, bu səninkindəndi.

Şah heç bir şey olmamış kimi deyib-gülürsə də bu tütək məsələsi yadından çıxmır. O həmin saat bilir ki, bu arğaj kasıb kişidən keçib.

Səhəri şah kişini çağırtdırıb soruşur:

– A kişi, bu nə işdi vəzir edir? Bu nə deməkdi?

Kişi deyir:

– Vəzir məndən soruşdu ki, sən bu qızilları şahdan nəyə görə aldın?! Mən də səninlə olan söhbətimi ona demədim. İstəmədim ki, sirmizi o bilsin. Odu ki, onun əlinə bir düdük verdim çala-çala getdi.

TÜLKÜ HIYLƏSİ

Biri var idi, biri yox idi, Allahdan başqa heç kim yox idi. Bir kişinin üç dənə qara, ağ, sarı öküzü var idi. Kişi bunları çox işlədirdi, yaxşı yemək vermirdi.

Bir gün qara öküz öz taylarına dedi:

– Bu kişi bizi çox işlədir, injidir. Gəlin qaçaq özümüz üçün yaşayaq.

O biri öküzlər də razı olurlar. Bir gün fürsət tapıb meşəyə qaçirlar. Orada yaxşı ot yeyib, təmiz su içib, təmiz havadan nəfəs alırlar. Get-gedə kökəllirlər. Bunların arasında birlik, səmimiyyət var idi. Ona görə də vəhşi heyvanlar onlara hücum edə bilmirdilər. Edəndə isə onlar birləşib hücumu dəf edirdilər. Bu birliyi gören tülkü həsəd aparırdı.

Bir dəfə tülkü məzlumanə bir sür'ətdə qara öküzün yanına gedir. Başlayır onu tərif etməyə. Bir az tərif edəndən sonra deyir:

– Sən o biri öküzləri hədə yerə özünə şərik etmişən. Gərək tək özün

buranın ağası olasan.

Qara öküz tülkünün yalan təriflərinə allanıb bir bəhanə ilə ağ öküzü, sonra isə sarı öküzü aradan götürür. Ətlərini isə hiyləgər tülkü yeyir. Qara öküz tək qaldığı üçün yaxşı yeyə bilmirdi. Məجبur idi o yan, bu yan gözləsin. Nətişədə zəifləyir. Öküzün zəiflədiyini gören tülkü qurdun yanına gedib deyir:

– Get öküzü öldür, ətini, sümüyünü ye. Bir az artıq-urtuğundan mənə ver.

Qurd gəlib öküzü parçalayır. Öküz vuruşmadan əvvəl tülkünü görüb öz səhvini başa düşür.

HANSINA GETMƏLİDİ?

Biri varmış, biri yoxmuş, padşahın bir qızı varmış. Günlərin bir günü üç qonşu padşahın oğlu qıza elçi gəlir. Padşah qızına deyir:

– Qızım, hansını bəyənişən ona da get.

Qız deyir:

– Mən görürəm bunların üçü də eyni adamdı. Ona görə də mənə bir şərtim var. Qoy getsinlər, kim mənə dünyada ən qiymətli şey gətirsə ona gedərəm.

Oğlanlar üçü də gedir. Bir neçə gündən sonra yol ayrığına çatıb məsləhətləşirlər ki, hərəsi bir tərəfə getsin.

Oğlanlardan biri elə bir güzgü alır ki, bu güzgüdə kimi istəsən görə bilərsən. Birisi isə gedib uçan xalça alır. O, birisi isə elə bir alma alır ki, ölüm yatağında olan adam yesə dirilər.

Vaxt tamam olur, oğlanlar həmənlə yol ayrığında görüşürlər. Bir az yol getdikdən sonra oğlanlardan biri deyir:

– Görəsən qız neçədi?

Güzgü alan oğlan deyir ki, gəlin güzgüyə baxıb görək qız neçədi. Görürlər ki, qız yataqda jan verir. Xalça alan oğlan deyir ki, gəlin xalçaya minib tez gedək.

Gəlib görürlər ki, qız ölüm ayağındadı. Alması olan oğlan tez almanı verir qıza. Qız almanı yeyib sağalır. İndi burada bir sual yaranır ki, qız oğlanların hansına getməli?

TAPMAJALAR

Tikanı var kol deyil,
Jıgırı var, yol deyil.

(Əzvay-aloe)

Yolum yola bağlıdı,
Qolum qola bağlıdı,
Bu zalımın balası
Qaraladı, ağılıdı.

(Üzüm)

Yumurlandı top oldu,
Yuvarlandı gup oldu,
Qalxdı-düşdü od üstə,
Nəhayətdə hap oldu.

(Küftə)

Heç bir yerdə əkilməz,
Tərəzidə çəkilməz,
Baldan şirin dadı var,
Dörd hərflik adı var.

(Yuxu)

Anam xalı toxuyur,
Güllər ətir qoxuyur.
Quşlardan hansı quşdu,
Ölən günü oxuyur?

(Qu quşu)

Dolanır dağı, düzü,
Bir burnu var, qırx gözü.

(Çarıq)

Göydən gəlir dərvişlər,
Kürkün yerə sərmişlər.
O qədər oynamışlar,
Xurd-xəşil olmuşlar.

(Qar)

Salxım-salxım sallanar,
Çox qalanda ballanar,
Göyə nərdivan olsa,
Qalxar ordan sallanar.

(Üzüm tənəyi)

Sağsağan səkər,
Bildirçin biçər,
Qaz yeriyər,
İliyin tökər.

(Su dəyirmanı)

Bura gələn Həjidi,
Aş bişirən bajıdı.
Zoğ atar yarpaqlanmaz,
Bəs bu nə ağajıdı?

(Maral buynuzu)

İki üzün gördüm,
Dörd gözün gördüm.

(Düymə)

Ağam hətimdi,
Gözləri jindi,
Yer altında,
Xidmətçi kimdi?

(Siçan)

Başında var budağı,
Ağzında var orağı.

(Maral)

Şap-şapı,
Dəmir qarı.
Rayon yolu,
Şah Abbası.

(Dodaqlar, dişlər,
boğaz, qarın)

Divar üstə yarım külçə.

(Ay)

Çaydan üç adam keçir,
Birin ayağı suya dəyir, gözü görür.
İkinjisinin gözü görür, ayağı suya dəymir.
Üçünjüsünün nə ayağı suya dəyir, nə də gözü görür.

(Qadın, qujağndakı uşaq,
bir də anadan olmağa hazırlaşan uşaq)

Addım atmaz,
Yerə batmaz.
And içibdi,
Piyada getməz.

(Gühüm)

Büzmə yaxalı,
Sarı çuxalı.

(Limon)

Daş dambıldar,
Su gumbuldar.
Heyva çalar,
Nar oynayar.

(Dolu)

Hədi yavanı,
Hüdü yavanı,
Altı ayağı var,
İki davanı.

(Qolları ağajdan
düzəldilmiş qədim tərəzi).

Bir mərək mərəklidi,
Qüdrətdən dirəklidi,
Xarratdan yaranmamış,
Xırmana gərəklidi.

(Külək)

Başına kələm qoyub,
Sinəsinə vərəm qoyub.
Körpələrin düzüb böyrünə,
Sız-sız sızıldayır.

(Samavar, dəm çayniki,
stəkan, nəlbəkilər)

Bu gün şənbədi,
Könlümə düşən nədi?
Ojaq yanmır, tüstü çıxmır,
Qazanda bişən nədi?

(Pendir)

Araba gedər irzi yox,
Yürğun yapar gözü yox.
O quş hansı quşdu,
Dimdiyi var, gözü yox.

(Barama qurdu)

Çal var, çöl var, çölmək var,
Onu fal-fal bölmək var,
Səksən səkkiz çatıda,
Doxsan doqquz ilmək var.

(Balıq toru)

İki ləyən qapaqap,
Birin itir, birini tap.

(Yer, göy)

Əkdim palıd,
Çıxdı şabalıd,
Ortasından bir zoğ çıxdı,
Nə şabalıddı, nə palıd.

(Qatır)

Quyu-quyu, dibi zınqıllar,
Heyva çalar, nar oynayar.

(Zınqırov)

Suya girər lillənər,
Sudan çıxar dillənər.

(Atın buxovu)

Dəyirmanə dən gəlib,
Gedin görün kim gəlib,
Toxunmamış çuvalda,
Üyünməmiş dən gəlib.

	(İydə)		(Bal)
Dağdan gəlir, daşdan gəlir, Qudurmuş aslan gəlir, Dal ayağından aldırmaz, Başına yüyən saldırmaz.		Çağırırım hündürdən, Səsim gəlir kəndirdən.	(Telefon)
	(Dağ seli)	O nədi ki, öz-özünə danışır.	(Radio)
Haş dərilər, huş dərilər, Yaz əkilər, qış dirilər, Yüz iyirmi beş dərilər.		Üç təpə başında bir bildirçin balalar.	(Qazan)
	(Kələm)	Qaya altı qaz gedər, Qaqqıldeşar qaz gedər. O qazda elə qaz var, Yeddi il boğaz gedər.	(Qatır)
Aşıq aşın bişirib, Bişiribdə düşürüb. Aşıq bir iş görübdü, Ayaq-başın bişirib.	(Küləş-çörək)		
İnnaz-binnaz, Yerə düşər sınmaz.	(Yarpaq)	O yana yüyürdüm, Bu yana yüyürdüm. Ayağım düşdü, Qızıl küpəyə.	(Ayaqqabı)
Ələmdən atı, Dəmərdən qatı, İnsan hülləti, Tanrı qüdrəti.	(Tüfəng)	Əmiraslan xəstədi, Əli Qur'an üstədi, Sudan-suya körpü düşüb, Əmiraslan nə ustədi.	(Buz, su)
Yonduqja yoğunnuyur.	(Quyu)	Qapımızda nə durub, Dişin-dişinə vurub. Yeyib güllü-ələmi, Yenə yerində durub.	(Dəyirman)
Həsənəli xəstədi, Qılınçı qəfəsdədi. Nə yerdədi, nə göydə Əriş fələk üstədi.	(Əzrayıl)	Tu, tu tuvulqu, Tutda yatır tuvulqu, Ağzı günəş bağına, Yüz il yatır tuvulqu.	(Ölü)
Ay ana mənə yağ göndər, Əsirgəmə bar göndər. Sağılmamış düyədən, Çalxanmamış yağ göndər.			

Atası donqar əli,
Anası yastı pəri,
Qızı ellər gözəli,
Oğlu hamısından dəli.

**(Üzüm tənəyi, üzüm
yarpağı, üzüm salxımı,
üzümün şərabi)**

Əyə, ha əyə,
Hamıya dəyə.

(Ad)

İki ata, iki oğul,
Mindilər üç ata.

(Bir ata, oğlu və nəvəsi)

Səhər durar ananı minər.

(Səhəng)

Bizdə bir kişi var, anamla işi var.

(Jəhrə)

Bu meşə gül meşəli
Altı tər bənövşəli
Bir kişinin min oğlu
Hamısı bir peşəli.

(Bal arısı)

Dəryadan bir balıq çıxdı, adı yox
Həm şirindi, həm göyçəkdi, yemək olmaz dadı yox.
İki qoyun onun jiyəsidə, qanı yox,
Bir dayı var, kişnər gedər, janı yox.

(Uşaq, bala, süd vəzləri, yüyruk)

İlim-ilim düyməsi
İlim xatun düyməsi
Hər kəs onu tapmasa
Yeddi ilin xəstəsi.

(Üzərlik)

Dağda dəleyman,
Suda Süleyman,

Yatar qalxmaz,
Daş kimi.

(Ay, balıq, dovşan)

Dörd dərviş bir dərəyə daş atr.

**(İnəyin əmjəklərindən
qaba sağılan süd)**

Quyu dibində küçük zingildər.

(Zənjir)

Zir kilim, zinjir kilim,
Götürəmmirəm ağır kilim.

(Torpaq, yer)

Ağamın bir çuxası var qatlayıram, qat götürmür, sayıram say götürmür.

(Ulduz, göy)

Sürü-sürü çarığım,
Sürütməli çarığım.
Nə yırtılar çarığım
Nə qurtular çarığım.

(Vəl)

Bizdə bir kişi var,
Nənəmnən işi var.

(Maşa)

Baltanı vırram çəkilə,
Çəkil yerə tökülə.
Aşx bir şey görübdü
Öz başına çəkilə.

(Duman)

Attım atana, dəydi kotana,
Dəryada balığa, çöldə jeyrana.

(İldırım)

Ha gedən, leyla,
Hu gedən leyla.
Bir daban üstə
Duran leyla.

(Qapı)

Səhər durdum sənə dirədim.	(Göz)	Ağaj deyil yarpaqları var, Köynək deyil, tikilib, Adam deyil danışır.	(Kitab)
Uzun qız uzanar, Özünə jehiz qazanar.	(Qarğ)	Ağdı pendir deyil, Quyruğu siçan deyil.	(Ağ turp)
Qaraja-qaraja qarğalar, Bizdən sizə yorgalar.	(Siçan)	Ağdı tarlası, qara toxmağı, Əlim ilə əkərəm, dilim ilə biçərəm.	(Namə, yazı)
Yer üzünün qarası Ağajların anası.	(Torpaq)	Ağzı var dili olmaz, Yüz ağaj vur çıxırmaz.	(Balıq)
O nədi ki, ağzı aşağı tuturam dolur, Ağzı yuxarı tuturam boşalır?	(Papaq)	Ağ yerdə qara toxum, Qəmiş ilə əkilər, ağız ilə dərilər.	(Yazı)
O tayı taxta, Bu tayı taxta Şaqqulu bəy Otaxda.	(Tıxbağa)	Ağrısız, qəmsiz ağladar.	(Soğan)
Min-minarə, Dibi qarə Səksən səkkiz çiçək, Bir yarpaq. Mən gedirəm, o da gedir.	(Göy, yer, ulduz, ay) (Kölgə)	Adam udar, janı yox.	(Tədbir)
O nədi ki, itdən hündür, atdan alçaq.	(Üzəngi)	Azan oxuyur, namaz qılmaz, Arvad alar kəbin qurmaz.	(Xoruz)
Bizim evdə bir kişi var, Ağzında iki diş var.	(Maşa)	Ayağı yox, amma yeriyir.	(İlan)
Bir evim var, birdirəkli.	(Göbələk)	Aldım qazan, satdım quyruq, Əridi qazan, qaldı quyruq.	(Ayaqqabı)
Bir evim var, ikidirəkli.	(İnsan)	Altı aşıq boyu var, Hər gejë də toyu var.	(Çıraq, lampa)
Bir inəyim var quyruqlamasam pəyəyə girmir.	(Qasıq)	Altı dərya üstü od.	(Su qəlyanı)
		Alçaq damdan qar yağar.	(Ələk)
		Adam həyətdə yatar, kölgəsini uzağa atar.	(Tağ)
		Axşam baxdım çox idi,	

Səhər baxdım yox idi.

(Ulduz)

Açaram yatar,
Bağlaram qaçar.

(Dəyirman)

Balaja kümbəz qapısı yox.

(Qarpız)

Aşığın qan ayağı,
Qəm əli, qan ayağı.
Aşıq bir şey görübdü,
Üç başı, on ayağı.

(İnək, buzov, sağıji)

Babada var, balıqda var,
Meyvədə yoxdu, bağda var.

("B" hərfi)

Babamın bir atı var dindirmək olmaz,
Bir qamçısı var endirmək olmaz.

(İldırım)

Bağdan gəlir bağlı xanım,
Əlləri xınalı xanım.

(Kəklik)

Bazarda qapqara, evdə qıpqırmızı.

(Kömür)

Bazarda olmaz, tərəzidə qalmaz.
Ondan şirin şey olmaz.

(Yuxu)

Bazardan aldım bir dənə,
İçində var min dənə.

(Nar)

Balaların yığar başına jız-jız ağlar.

(Samavar)

Başa yapışıq,
Bir sapsız qaşiq.

(Qulaq)

Başı göy, dalı qırmızı,
Yerlərdə bitər olmaz da aji.
Başını buladıqja burnu işlər.

(Çuğundur)

(Yumruq)

Başını kəsdim qanı yox,
Yumurtasının sanı yox.

(Qarışqa)

Əyrim-üyrüm hara gedirsən?
Papağı deşik hara gedirsən?

(Tüstü)

Atdım atana dəydi,
Getdi kotana dəydi.
Dəryada balığa
Düzdə jeyrana dəydi.

(İldırım)

Çıxdım təpəyə,
Qıçım düşdü küpəyə.

(Uzun çəkmə)

Qaradı, qarğa deyil,
Qanadı var, quş deyil.
Qoxu bilir, it deyil.

(Milçək)

Başı daraq,
Quyruğu oraq.

(Xoruz)

Taxçadan düşdü top,
Gülsənəm elədi onu hop.

(Siçanla pişik)

Açaram yatarım,
Bağlaram qaçaram.

(Dərman)

Çil toyuq, çiləmə toyuq,
Başını kəsdim qanı yoxdu.
Altı qoyun
Üstü keçdi.
Başı fındıq
Quyruğu qara.

(Xalça)

(Qaranquş)

İkisi bir jüt
İçində künjüt.

(Ənjir)

Dəyirmanə dən gəlir,
Çıxın görün kim gəlir.
Toxunmamış çuvalda

Üyünməmiş un gəlir.

Gələn qonaq gedəndi
Çoxdan gəlib başıma
Getməyir o nədəndi.

Bir quyudu
Quyunun içində ilan,
İlanın ağzında od,
Tapın görək nədir o.

Şişi-miş düyməsi,
Gunuş xatın düyməsi.
Hər kəs onu tapmasa
Yeddi ilin xəstəsi.

Düzüm-düzüm nar,
Dizinə kimi qar.
Anası neybət
Qızı qiyamət.

Araz otdandı, dəmir qatdandı,
Quyuy quyulandı, quyruq bulandı.
(Sajayaq, qazan, çömçə).

(İydə)

(Xəyal)

(Çıraq və piltə)

(İstiot)

(Çörək)

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLLƏR

Ağ atla jahil ağaya qulluq etmək
çətindi.

Qeyrətsiz dostun olunja, qeyrətli
düşmənin olsun.

Kətəyən nədi ki, kölgəsi də nə
ola.

Əsl əslin itirməz,
Bədəsl mərifət başa yetirməz.

Yaxında birin öljünjə, uzaqda
minin ölsün.

Ağız quzu gözünə bənzəyir, söz
ki, ağızdan çıxdı orduya yayılar.

Həmişə dostuna sirtini elə de ki,
elə bil qarşında ən qəddar düşmənin
var.

Dil ağlın açaradı.

Arığa qoja deyərlər, kasiba dəli.

Bir aj küləyən olar, bir də
yalavaj.

Göz ağlamasa ürək sızıldar.

Yaranı yaralı bilər.

Bazarın başından papaq al,
ayağından ayaqqabı.

Övlad turşudu yeyənin diş
qamaşır, yeməyənin ağzi sulanır.

Javan öz javanlığı ilə, qoja paltarı
ilə öyünür.

Qoja qəlbi kövrək olar.

Hər gülən üzlüyə könül
verməzlər.

Könül dənizdən dərindi.

Dəyə ölsə bir batman yükdü,
sərçə ölsə bir jəngə tükdü.

Aşığı dastanda, bostançını
bostanda sınırlar.

Həkimə hər yer məhrəmdi.
Ağbirçək məjlis yaraşığıdı.

Buynuz heyvanın yaraşığıdı, saç
insanın.

Kənd kalafından bəllidi.

Ay doğar aləmə işıq saçar.

Böyüyün sözünə baxmayan
böyürə-böyürə qalar.

Köhnə damın daşı deyilsən ha
başına tez-tez dəyəsən.

İşin qaldı əlində, mən daşı o
üzdən götürmüşəm.

Boş dağarjığını sürüyə-sürüyə
gətirib dolu çuvalıma tay qoy.

Köhnə pəyədə nal-mıx döymə.

Boş qabını vur, dolu qabımı
sındır: bu zülmü kim götürər.

Qız ki, kəkil çıxartdı ver getsin
ərə, çuvala qulp qoymayajaqsan ki?!

Qız jehizi toxmaqdı, evi gərək
özün tikəsən.

İt qızı ol, kişi arvadı ol,
Kişi qızı olub it arvadı olma.

Oğlanın gözü, qızın tələskənliyi
aldadıjı olur.

Qatıq tökülsə yeri qalar
Ayran tökülsə nəyi qalar?!

Qasıq aşdan istidi.

Kələk ilə gələn, külək ilə gedər.

Çeynənən saqqız çürüyər.

Xətir üçün xəstə yataram.

Yayada ayransız,
Qışda yorğansız.

Gəlin gəlin olmaz, düşdüyü yer
gəlin olar.

Gəlinin ayağı,
Çobanın dayağı.

İlğının gözü,
Kasibin sözü.

Qaratikənin gözü,
Dövlətlinin sözü.

Dişlə dodağın arı olmaz.

Qızım qız oturur, qiymət gətirər,
Dulum dul oturur, töhmət gətirər.

Oğul nənəsi budaqda,
Qız nənəsi qujaqda.

Qızını dəli dəvəçiyə vermə,
Dəvəsi gedər, dəlisi qalar.

Yanığa yanmazlar.

Bolluq kərəmlə,
Yoxluq vərəmlə.
Bal barmaqda, yal dırnaqda.

Özünü gözle ağlar gözdən, saxta
sözdən, əsən dizdən, kəsən qızdan.

Adam adamdı,
Yoxsa da pulu.
Eşşək eşşəkdi,
Olsa da çulu.

Bez alırsan Mosuldan al, qız
alırsan əsildən al.

İnsan qulağından, heyvan
dirnağından.

Gülü güllükdən götü, bir ovuj da
pay artıq.

Ziyanlıq zəhrimardan ajıdı.

Hər vızıldayan bal yığsaydı
dozanqurdu çoxdan şam qayırmışdı.

Onun köynəyini tanrı özü aşağı
çəkib-yorğanı qalındı sözü çıxmır.

Qovurğa qarın doyurmaz, qar
susuzluq yatırılmaz.

Xalqlar yedi xan oldu, yetim yedi
qan oldu.

Yetimin ağzı aşa çatanda, başı
daşa çatar.

Ay qaynana, heç gəlin
olmamısan?

Arvad tutan yolun axırı yoxuşa
qalxar.

Karın qulağımı lal yırtar.

Kor keçəli bitləyər, ay qaranlıq
gejədə.

Qoyun deyər: qarnımı doydur,
qara basdır.

Keçi deyər: qarnımı doyur, qora
basdır.

Yeyəsən qoyun ətini, illah da
boyun ətini.

Qulaqlı qoyun bir yol ürkər, kərə
qoyun iki yol.

Qısır qoyun qəssab dükənına
yaraşır.

Kor qoyun gejë də otlar.

Qoyun görməyən qoyun görsə
qova-qova otarar.

Ev bizim sirr bizim,
Heç kimə demə qızım.

Haqq-haqqdan kəsər,
Murtuzəli hər ikisindən.

Tövbə toxluqdan,
Üz-göz yoxluqdan.

Gedər bostan qırası,
Qalar üzün qarası.

Mal danadan,
Ev hanadan.

Xəstə yat xətir üçün,
Nənəjibə əl uzatma
Bir tikə fətir üçün.

Qaranquş gəldi gedərdi,
Qurban olum sərçəyə.

Gədə qızından gəlin,
Danalı inəkdə yelin olmaz.

Kişinin özünə baxma, sözüne
bax,
Arvadın dizinə baxma, gözüne
bax.
Uşağın tozuna baxma, özünə bax.

At yüyürər, yiyəsi öyünər.

Oğlan evi alınja, qız evi öljünjə.

Yetimin yekə dərdi, nər gərək
çəkə dərdi.

Bulud altdan çıxan gün, yaşmaq
altdan çıxan dil.

Adamı söz, kababı göz yandırar.

Dəvəçiynən dost olanın darvazası
gen gərək.

Qismətin olsa gələr jahandan,
qismətin olmasa gedər dəhandan.

Dağlar qarıynan, torpaq varıynan.

Dil yarası qılınj yarasından
dəndi.

Yağışlar yağdı, çatdaxlar örtüldü.

Əri döymüş arvadı
İt də tutdu bir yanın.

Xoş söz böyük hədiyyədən
qiymətlidi.

Heyvan kəsilməyinjə yağı
görünməz, insan danışmayınja ağı.

Yerişini bilməyən yolu korlar,
danışığını bilməyən sözü.

Paltarın ləkəsi su ilə gedər,
ürəyin ləkəsi sözlə.

Heyvanı qulağından, insanı
sözündən tanıyarlər.

Dil ətdən olsa da çox sümüklər
sındırır.

Ayağın bürməsi dilin
bürməsindən yaxşıdı.

Dil ağıl xəzinəsinin açaradı.

Kişinin düşməni pis dildi, bir də
pis arvad.

Bir mehriban söz bir stəkan şirin
çaydan yaxşıdı.

Tə'sirsiz söz yağışsız ildırım
kimidi.

Xənjər nə qədər iti olursa olsun
insan dili ondan da kəsərlidi.

Axmaq susursa bu ağıllılıqdı.

Çox danışan çox səhv buraxır.

Kişi sər verər, sirr verməz.

Elə bil ağzının yayı qırılıb.

Elə bil ağzına nallı qatır vurulub.

Ağızdan-ağıza doğru xəbər
yoxdu.

Bir ağızdan min ağıza yayılır.

Qızını bələ, jehizin elə.

Qara saçlının naləsi yerdə
qalmaz.

İsmətsizdən özünü gözlə.

Xalı salan özü oturar.

Qanmaz nə bilir bazarda zəfəran
bahadı?

Aj adam yavannıq axtarmaz.

Yorğun adam yumşaq yorğan-
döşək axtarmaz.

Həyasız atlımı atdan salar.

Yuyulmamış çömçə kimi
ortalıqdan çıxmır.

Heç bundan soruşan olmadı ayın
neçəsidə?

Pay verəndə ya özünü adam
hesab elə, ya da pay verdiyin adamı.

Payın azı çox olmaz.

Dost adamı bir qozla alsın, o da
çürük çıxsın?!

Zəmi göy olanda yiyəsi hətəm
olar.

Atan soğan, anan sarımsaq, sən

hardan olmusan gülməşəkər.

Dilək istəyənin bir üzü qara,
verməyənin iki üzü.

Əvvəl danışan bilsə ki, sonra
danışan nə deyəcək əvvəldən ağzını
mumlayar.

Qonağa baxıb qazan asarlar.

Yetimin əli çörəyə çatanda, başı
daşa döyər.

Gəlinin tük üzünü içəridəymiş.

Vaxtında qızını döyməyən ana,
sonra dizinə döyər.

Özünə rəva bilmədiyini,
başqasına məsləhət görmə.

Yol bilmirsən yolnan get,
Yurd bilmirsən yurda düş.

Böyük sözünə baxmayan zərər
çəkər, baxan xeyir tapar.

Yaxın otu uzaq gözlə. Onda sənə
yaxşı şeylər nəsib olar.

Danışanda dil injidi,
Gül dərəndə gül injidi.

Ölüsü ölən qırx gün ağlar,
Dəlisi olan hər gün.

Çıxmayan arxa juvarlıq etmə.

Geyişməyən yerdən qan çıxarma.

Yadında saxla bir də qatırçının
qatırını ürkiyə.

Toyuq toyuqdu su içər allaha
baxar.

Keçi keçidi yatdığı yeri
dürtmələyir.

At ölünjə otdar.

Otumu otdasan, kəfşeyimi götürə
bilməzsən.

Ev oturanın, söz götürənindi.

Allah dərdi çəkənə verir.

Göz yaşı, göz yaşı götürər.

Əl mərddi, göz namərd.

Yaxşı gündə düşmən gəlif dost
olar.

İgid odu yaman gündə tanınsın.

Gen gündə düşmənin dost,
Yaman gündə vay qardaş.

Qarın başdan aşağıdı-deyiblər.

İnsan adını gözdər, qarnını yox.

Qarını doyur, gözü doymur.

Qarını toxdu, gözü aj.

Yüyrək at özünə qamçı
vurdurmaz.

Tənbəl yoldaşına deyər mənim
əvəzimə də əsnə.

Günüz gəzər obanı, gejdə ağrıyar
dabanı.

Alçaxlığın böyüyü alçalanın
özündə olar.

Ən böyük zalım məzlumun
özüdü.

Su gələnin arxa, bir də gələr.
Mərd qədrini mərd bilər.

Ayı qandı, kürd qanmadı.

Namərdin çörəyi dizinin üstə
olar.

Nə keçi gördüm, nə saqqalını
burdum.

Mərdə arxa çevir, namərdə
vermə yaxa.

Yolnan gedən yorulmaz.

Getdiyi yol injiməz, işdiyi bulaq.

İsfahan burda deyil, yüz iynə
boyu burdadı.

Nə qarı gördüm, nə saçın
hördüm.

Qarı düşmən dost olmaz keçsə də
yüz il belə.

Yetimə çörək ver, borjlu çıx.

Xəsisə dedilər xəstəyə yardım
elə, özü zarıdamığa başladı.

Yüz ajını udarlar, bir şirin
xatirinə.

Həyasız salam ver, yanınnan öt.

Otlayan qoyun arıq olmaz.

Gəzəyən gəzə bilməz, gəzməsə
dözə bilməz.

Elə mənimçün, öyrən özünçün,

Ağ parçaya ləkə tez düşər.

Ağıllı insan yerindən bəllidi.

Keçinin ölümü gələndə başını
sürtər çobanın çomağına.

Könlü balıq istəyən, quyruğunu
buzlu suya qoyar.

Oğru elə bağırı, doğrunun bağı
yarıldı.

Yalançını mənzilinə kimi

qovarlar.

Yalançının evi yandı heç kəs
inanmadı.

Nə əkərsən, onu biçərsən.

Ot öz kökü üstə bitər.

Ağaj nə qədər bar gətirsə, bir o
qədər başını əyər.

İştah diş dibindədi.

Arxı hoppanmamış hop demə.

Dəymə mənə, dəymiyim sənə.

Guruldamağına baxma, yağın
deyil.

Pisdən yaxşı da törənər, pis də
törənər.

Qohumla bostan əkmə.

İt özünü murdar bilməz.

Tülküdən bij heyvan yoxdu,
jəliyə düşəndə dörd ayağından
düşər.

Aşiq üz gördü yerə girər.

Yaxşı oğul atanın yurdunu abad
edər.

Ağılsız oğulun anası ağlar qalar.

Qız otduqja qızıla dönər.

At iyidin qardaşadı.

Arvad ərin süpürgəsidir, hara
qoysa orda durmaladı.

Qohumlar dalaşdı, əblahlar da
inandı.

Özünü təmiz saxla qəfil ölərsən,
evini təmiz saxla qəfil qonağın gələr.

Gəlinin ayağı
Çobanın dayağı.
Çeynənən saqqız çürüyər.
Yayda ayırsız
Qışda yorğansız.
Xətir üçün xəstə yataram.
Əvvəl sözü anla,
Sonra banla.
Sahibsiz yol başa baladı.
Dağ əyilməsə daş qəribliyə
düşməz.
Dəliyə dedilər niyə dəlisən, dedi
ağıllının dərđini çəkməkdən
dəliyəm.
Küləklə gələn küləknən gedər.
Ölü inək südlü olar.
İlanın zəhəri quyruğunda,
buynuzu içində olar.
İğidin süfrəsi açıq olar.
İşləməyən pas tutar.
Mərdin gözü tox olar, namərdin
aj.
Özgəsinin sözünü sənə deyən,
sənin də sözünü özgəyə deyər.
Söz var el içində, söz var ev
içində.
El gözündən düşən boy atmaz.
Elin güjü-yıxar bürjü.
Bülbül viranədən ötməz, bayquş
varanədən getməz.
Qəribi baxışından tanıyrlar.

Qəm dağı yerindən qoparar.
Dəmir nəmədən, insan qəmədən
çürüyər.
Əkmə bitməyən yerdə, jan vermə
itməyən yerdə.
İnsanı yaşadan arzu ilə ümüddü.
Mollanın jibi dərin olur.
Mollanın qarşı beşdi, daimi biri
boşdu.
Sınsın o baş ki, dost yanında
gərəyi olmaz.
Bir əli dağda, bir əli bağda.
Dinindən çıxsan da, elindən
çıxma.
Dilin saxlayan başın saxlar.
Nə baxırsan taxtına, sən baxgınan
baxtına.
Oğul arxadı, qız yaraşıqdı.
Oğlan anası təməl binası.
Oğul dağlar aşar, soruşmayan
düzdə qalar.
Torpaq qızıl quşdu əldən
buraxdın uçub gedər.
Torpaq deyir: döy məni, doyurum
səni.
Javanlıq gözəllikdi, onu boyamaq
artıqdı.
Javanlıqda qojalığa güj saxla,
pullu gündə pulsuz günə
Pul saxla, savaşıanda barışmağa
üz saxla.

Javanlıqda daş daşı, qojalıqda ye aşı.
Jütçü yağış istər, yolçu quraqlıq.
Avamlıq eyib deyil, abırsızlıq eyibdi.
Avara adam ara vurur, arsız adam yara.
Avarının tayı da avara olur.
Ağıl bazarda satılmır ki, ağılsız da ala.
Adam boyuna yox, ağılına güvənər.
Ay olan yerdə, ülgəri gözə soxmazlar.
Ağıllı adam ağır olar, ağılsız yanqır.
Az yeyənin azarı da az olar.
Azğın adam quzğun olar.
Araq boğanı dəniz də boğa bilməz.
Analıq öyüd verməz, söyünj verər.
Arzu niyyətdən doğar.
Arsız hara, namus hara?
Bədbəxtin bəxti gətirməz.
Bənizi qaçan həkimə qaçar.
Var bar gətirər, dar da dar.
Bilən az deyər, bilməyən çox.
Bilik ağıl güjünə qazanılır.
Varlı olanın goru da olar.
Qudurmuş adam qudurğan olar.
Qonağa yat deyərlər, get deməzlər.
Qıvraq adam qıvraq qalır.
Qonşuya ağ olanın, gözü ağara qalar.

Qız aji, oğul baş taji.
Duzsuz adam üzsüz olar.
Düşünən baş boş olmaz.
Evin ev olması qardaşdan keçər.
Məmə deyən, pəpə deyər.
Ər tutanı el tutar.
Ölü evdən çıxar.
Oğul olsun, qız olsun, bəxti olsun.
Dünya gör-götür dünyasıdı.
Malı yazda al, payızda sat.
Gəzdim İrani, Turanı, jənnət gördüm buranı.
Kişi oğlunna danışar.
Qızıl taxtın olunja, qızıl baxtın olsun.
Malın mal olunjan, bazarın bazar olsun.
Al qapında, sat qapında.
Kor könlündəkin anlar.
Yeməyinən doymayan yalamağınan doymaz.
Malı alanda sat.
Toyuğun dərisi, qoyunun gerisi.
Şərəkətdə eşşək tapdıq, qaldı erkək-dişiliyi,
Elə adamdakı atlını atdan salar, piyadamı ata mindirər.
Axsaq atın kor nalbəndi olar.
Ovu bərəsində vur.
Quşu quşunan tutarlar.
Pay paylayana pay qalmaz.
Ətinnən kabab olmaz, qanınnan kasa dolmaz.

İtin yanınnan bəy kimi, bəyin yanınnan it kimi keç.
Bir də qatırçının qatırını hürkütmə.
Köhnə bazara təzə nırx qoyub.
Yoğurmadı, yapmadı hazırja kökə tapdı.
Yüyürməyin, qaçmayın kəndə darğa gəlibdi.
Yatan öküzün başına duran öküz çıxar.
Adın nədi İrəşid, birin de, birin eşit.
Ağlın dəhrəsi yox, baltası yox kəsə.
Qırx qazanın damazlığıdı.
Evində yox urfalıq, könlündən keçir koxalıq.
Bağ saldı, barın yemədi.
Özünə omaj ova bilmir, qonşuya ərişdə kəsir.
Məşjidin qapısı açıqdı, itdə nə həya.
İnsan xain olmasa mal neynir damqanı.
Rəhmət düzənə, nəhlət pozana.
Al qapında, sat qapında.
El içində, ev içində.
Ovu bərəsində vurarlar.
Kələyinən gələn, küləyinən gedər.
Ağıllı oğulun anası ağlamaz.
Yazda əkinçi olmayan qışda dilənçi olar.
Ana südü, dağ çiçəyi.
Dünya söz üstündə qurulur, söz üstündə dağılır.
Adını gözləməyən atını da gözləməz.
Bir tikəni bilməyən, yüz tikəni bilməz.
Aşiq duvalı ev tikər.

Aranda tutdan oldu, dağda qurutdan.
Abad evlər bülbüliyəm, xaraba evlər bayquşu.
Ağ itin pambıqçıya zərəri var.
Ağaj aji jan şirin.
Ağaj gətirənin əvvəl özünü döyüllər.
Ağajın qurdu öz içindən törər.
Ağzi aşaya yetişəndə başı daşaya yapışar.
Ağızdan çıxan başa dəyər.
Ağıllısı hansıdır? Qabağda gedən zənjirli.
Ağladan yanına get, güldürən yanına getmə.
Adam adama görəkdə.
Adam min ajını udar, bir şirinin xətirinə.
Adamlıq pulnan deyil ki, bazardan alasan.
Adamlığı adamnan istə, xoş iyi qızılgüldən.
Az işdən çox iş törüyər.
Az olur küsür, çox olur qusur.
Azarlıq olsun bezarlıq olmasın.
Azajıq aşım qovqasız başım.
Ay həmişə bulud altda qalmaz.
Ayağa düşməyən başa çıxmaz.
Baba deyir bollu görək ya dərmanı, ya dərdi.
Bağ vaxtı bağbanın qulağı ağır eşidər.
Bağa bağban lazımdı, qoyuna çoban.
Balığı hər vaxt tutsan təzədi.
Baltanı dibdən vurmazlar.

Baxdın yarın yar deyil, tərgin qılmaq ar deyil.
Bajanaq bajanağı görəndə qaşınma tutar.
Baş yoldaşı yoxdu, aş yoldaşı çoxdu.
Başımı sındır, məzəndəni sındırma.
Başmaq palçıqsız olmaz.
Bəy don geydi hamı dedi mübarək olsun, yoxsul geydi hamı dedi hardan gətirdin?
Bəy ətəyi dağ ətəyi.
Bir yerdə otu ki, durmayasan.
Bir muşqul at yüz eybi örtər.
Bir subay oğlan, bir mitil yorğan.
Bir tikə götü ki, uda biləsən.
Bir tikəni bilməyən, yüz tikəni bilməz.
Boşdan bir çıxar, bərkdən iki.
Böyük baş böyüyəndə bəlası olar.
Böyük tikə boğaz yırtar.
Bu qırğına xan dözməz.
Bu göz o gözə möhtaj olmasın.
Bu təpiyə at dözməz.
Qorxu olmayan yerdə nizam olmaz.
Qorxulu baş salamat olar.
Qurd qurda dal çevirməz.
Qurd tükünü dəyişər, xasiyyətini dəyişməz.
Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.
Qurdun üzü ağ olsa abadanlığa gündüz gələr.
Quru oduna yaşalr yanar, alışar daşlar yanar.

Quş yuvasından uçar.
Dava dağarjıq üstədi.
Davada halva paylamazlar.
Dağ gərək yxıla dərə dola.
Dadananla, quduranı saxlamaq olmaz.
Dama-dama göl olar, dada-dada heç.
Damdan-dama gözən köpəyin beli sınar.
Danışıklı söz dağları aşar.
Daş daşa söykənər divar olar.
Daş daşı sındırar.
Daş üstə əkin olmaz.
Dəvə bir xəyal eylər, sərban iki.
Dəvənin də oynamağına az qalır.
Düz ağajı ojağa qoymazlar.
Düz öyrini kəsər.
Düz gəlmisən düz get, qız gəlmisən qız get.
Düz söz, bir söz.
Maşınla gəzmək jənnət, qəzaya uğramaq jəhənnəmdi.
Gözə görünən maşın gözə görünməyən Əzrayıldı.
Araq maşının qardaşdı, birləşəndə dağı aşırar.
Maşın alanda duza gedər, vuranda duzdan qayıdar.
Maşın Əzrayıl atıdı, ağıl onun jilovu.
Yad gələ-gələ qohum olur, qohum gəlməyə-gəlməyə yad olur.
Qohum qohumnan dalaşdı əblahlarda inandı.
Ağanın malı gedər, muzdurun janı.

Yaramazdan yara yedim, xoryatdan söz götürdüm.
Hal-halın yoldaşdı.
Mərdimazarı axtarmaq lazım deyil, özü əyağınyan gəlib çıxar.
Ay mənnən olsun, ulduzun gözünə barmağım.
Holavar görmüşdüm, beləsini görməmişdim.
Əzəli meydan, axırı zindan.
Qazan deyər, dibim qızıldı, çömçə deyər, bulanıb gəlmişəm.
Dərziyə dedilər ki, köç, iynəsin sanjdı yaxasına.
Əmi oğluyun əmi qızının kəbini göydə kəsilib.
Sənin üçün ya bağa yarpağı, ya quzu qulağı.
Töyün yaraşığı oynamaq, vayın yaraşığı ağlamaqdı.
Külü küllükdən götü.
Ətinən dırnaq arasına girən iylənib çıxar.
Uşağınan, itin arasına girməzlər.
Su axırsa mundar olmaz.
Tanımadığın atın dalına keçmə.
Bir tikəni bilməyən, min tikəni bilməz.
Əkiblər yemişik, əkək yesinlər.
Qoz əkən barın yeməz.
Elə verir, oğru dərziyə sap verən kimi.
Xalq gedir quş götürür, Şaqqulu bayquş götürür.
Araz axır, gözün baxır.
Adam haqqa düz olar.
Ala qarğa bijliyinnən duzdağa düşər.
Qarın sürfə deyil hamıya açasan.
Balta kəsməyəni söz kəsər.

Atın yerişi, sözün gəlişi.
Özgə bağınnan beş-beş bağışlamaq istəyir.
Qarın doyuran aşı, göz tanıyır.
Armudun yaxşısını meşədə ayı yeyər.
Yönlü jüjə yumurtasında jikkildər.
Mən qurbanam balama, balam da balasına.
Çayı keçməmiş çirmənir.
Su qaba girdi oldu içməli.
Ata dedilər yiyən gəlir, dedi yiyəm deyil, yiyəmin oğludu.
Sırrını vermə dostuna dostunun da dostu var.
Jan şirin, bala şirin.
Sıradan qalan qotur olar.
Olma qazi, ağrımamın başın.
Paltar yuyanın yeddi dədəsi evi olakı qarnı doya.
Yabeynan dovğa içdim, heç belə yalan görməmişdim.
Tülkü donuna girmiş janavardı.
Qarnı doydu, gözü doymadı.
Qarnının altınan fələk də baş çıxarmaz.
Qonşuda qız sevənin ürəyində yağ olmaz.
Dımbılım ələk, dımbılım saj, əlim xamır, qarnım aj.
Çılpağa yayda borandı.
Yayda bürüyünü götü, qışda özün bilərsən.
Bağ salanın ömrü uzun olar.
Öz gözündə tiri görmür, özgədə qılı seçir.
Qulağımızın biri dar olub, biri darvaza.

Yaman günə düşməsən, yaxşı günün qədrini bilməzsən.
Bir səhrada körpü salsan bil ki, keçən olajaqdı.
Jır deməknən jırradı.
Gəlinə ayıran, ayrana doyrən deməz o Dədə Qorqud.
Elə bil ayırım atıdı.
Qara üzüm yesə boğazında görükər.
Bəsləsən ətlaz olar tut yarpağından.
Görməmiş kürd, dəyməmiş turp.
Arığın nə işi var qoruğda, vurub qılçım sındırsınlar.
Dəlinin soğan yeyişi də dəlidi.
Dəliyə nə gül, nədə güldür.
İtdən küçük tutdum.
Anasının əmjəyini kəsəndi.
Mələk donuna girmiş şeytandı.
Yumurtası tərs gələn toyuq kimi hərlənir.
Darını doğradım südə ağlamağım gəldi, qaşığı vurdum dibinə oynamağım gəldi.
Elə bil arpası artıx düşmüş atdı.
İşi yoxdu dişin qurtduyur.
Keyfi istiyənə jan verir, istəməyəyə yan verir.
Yalançı tamahkarı aldatdı.
Ağası gülüm olanın, başına külüm olar.
Saqqalım yoxdu, sözüüm ötmür.
Qatırçının qatırını hürkütmə.
Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.
Söz eşitmək ədəbdəndi.

Özüm dedim, özüm eşitdim.
Öküzü yorulana nə desən yaraşar.
Əri döymüş arvadı it də tutub bir yandan.
Dostluğa sərhad yoxdu.
Ayağım hara, başım ora.
Alqışla yaranmamışam, qarqışla öləm?!
Dünyanın axırı döyül ha.
Vətənsiz adam, yuvasız quş kimidi.
Pişik balasını dişində gözdirər.
Çox danışmaq gümüşdüsə, az danışmaq qızıldı.
Bildirçinin bəyliyi darı sovlunjada.
Qaranquşa dedilər hara, dedi yuvamı bulamışam.
Aşın divi, bozbaşın üzü.
Qarışqa yuvasına dən darta kimi dartır.
Pay pay götürər.
Yüz eşitməkdən, bir görmək yaxşıdı.
Ayağımı isti saxla, başını sərin,
Hər deyilən sözdəri düşünmə dərin.
Qarnım üçün döyüləm, qədrim üçünəm.
Əliynən verdi, ayağıynan axtardı.
Əlindəki düyünü dişinə salma.
Elə bil bədirtənmiş aydı.
Bir gözü aya baxır, bir gözü çaya.
Ağılın ölçüsü əməldi.
Qarnının altınnan yel keçənə e'tibar yoxdu.
Toyuğun dərisi bir dəstə tükdü,

Dəvənin dərisi bir ata yükdü.
Əyriyə düz dəvənin ağzı əyilər.
Heyvan iyələşə-iyələşə,
Adam himləşə-himləşə.
Qırılan qoşunnandı.
Günü günə satmaq olmaz.
Keçən günə gün çatmaz,
Jalasan günü günə.
Öldüm örgədə bilmədim.
Bir könlü tikə bilmirsən, niyə yıxırsan.
Aza qəni olmuyan çoxdan qəni olmaz.
Bir gözü daldadı, bir gözü qabaqda.
Paydan pay tutmaq olmaz.
Xeyirini görmədiyim oğulun vayına oturum.
Qoçalana gül, başına gəlsin.
Qonşu qonşuya tən gərək,
Tən olmasa gen gərək.
Ajin nəyi var ki, yalavaja nə versin.
Gedən götürər, oturan yol gözləyər.
Dəvəni dinginən, sarvanı sənginən uddu.
Qurban olum qonşuya, duzsuz yumurtama duz səpə.
Almağa alji quşdu, verməyə başına söz qəhətədi.
Ət yiyən quş dimdiyinnən bəllidi.
Elə aldı ki, ley qarğanı alan kimi.
Avaraynan yoldaş olan avara qalar.
Dünya malı əl çirkidi, yuyarsan gedər.
Keçən sözü çəkmə üzə.
Elə bil boğazı isgənəynən deşilib.

Əlim nə dala çatdı, nə qabağa.
Dal ətəyində namaz qılmalıdı.
Tısbəğa qanından çıxdı, qanını bəyənmedi.
Javanlığından qojalığına hünər saxla.
Dəli şeytanın sözüne gah bax, gah da baxma.
Qaz uçdu, qarğa qondu, yerində darğa qondu.
Sözü bir, allahı bir adamdı.
Toba toxluqdan, üzü qaralıq yoxluqdan.
Hayalı hapılı, taxta qapılı.
Çox ağır ildi, illər üstə paylansın.
İt dalına düşən mıx tapar.
Avara qonaq ev yiyəsini işdən qoyar.
Düşman burnunun altındadı.
Döyülən ara yerdə gedər.
Tökülən dolmaz.
Gəzən ya baldırana, ya da boğazına.
Xətir xətirə bağlıdı.
Vermək yaxşı şeydi, dəm səndə dəm məndə.
Aralıq atı, kor fatı.
Saç əppəyi kimi ikiüzlüdü.
Qırx qazanın damazlığıdı.
Çox yemək adamı az yeməkdən qoyar.
İlan öldürənə ağaj verməz.
Atın kişniyinən atını mənə ver.
Elə bir yer yeyib göy çəkib.
Şapalağnan üz qızardır.

Qonşu oğrusun tutmaq olmaz.
Öldü-qaldısına baxan yoxdu.
Bizim talışdar, boyun qarışdar.
Bir dəfə görmək min dəfə eşitməkdən yaxşıdı.
Su dəhnədən bulanıb.
Ağzınnan süd iyi gəlir.
Gəzəyən gəzə bilməz, gəzməsə dözə bilməz.
Yol ağzına dağda birdi, daşda birdi.
Adını çıxart, dəyirmanda otu.
Köhnə bazara təzə nırx qoyma.
Almağa alıjı quşdu.
Oğlum oldu qız urvatdı, qızım oldu bez urvatdı.
Deyəsən, Əli bəy üzəngisindədi.
Öküz əyməsə daş qəribliyə düşməz.
Dünya gör-götür dünyasıdı.
Heyvanı yazda al, payızda sat.
Kişi oğlu ilə öyünər, iyid atı ilə,
Malın mal olunjan, bazarın-bazar olsun.
Al qapında, sat qapında.
Kar könlündəkin anar.
Yeməyinən doymuyan, yalamağnan doymaz.
İndi dağarjıq çuvaldan irəlidi.
Şorəkətdə eşşək tapdı, qaldı erkək-dişiliyi.
Atdını atdan salır, piyadanı ata mindirir.
Bir kəndi bir eşşək arabasına yüklüyür.

Axsaq atın kor nalbəndi olar.
Ovu bərəsində vur.
Pay paylıyana pay çatmaz.
Ağıllılar əkiv-biçdi, dəlilər dalda duyuğ düşdü.
Yeyə gözü, həkim gözü.
Qonşudan gələn öynə olmaz, o da vaxtı vaxtında.
Kor kuru tapar, su axuru.
Uja dağın başı qar olar.
Aşı bişirən yağ olar, gəlinin üzü ağ olar.
Uşaq otdu bir yerə, gəlin yaydı min yerə.
Bulud altdan çıxan gün, yaşmaq altdan çıxan dil.
Həyasız salam ver keç.
Arım var, arım var it arısı.
Atlı qonaq, itli qonaqdan yaxşıdı.
Kök arıxlıyınjan, arığın jamı çıxır.
Bazara pulsuz gedən, gora imansız gedər.
Əllidən bir olsun, əlim içində olsun.
Soğan olsun, nağd olsun.
Bugünkü əfgə, sabahkı quyruqdan irəlidi.
At suyu görür, su da atı, bəs fısqırıq nədi?
Keçəl başda dəlləklik eylər.
Keçinin qoturu başa çıxar.
Kül başına küllüklər,
Qarğalar səni dimdiklər.
Bazara girdin gözü qırıq, sən də ol gözü qırıq.
Getmə gözümən, gedərəm özümən.

At getməz, eşşək keçməz işdəklərdi.
Donuz başın soxur kola, dalınnan xəbəri yoxdu.
Atı torbalı dalaşdırma.
Gəlini gərdəydə, küçüyü dəməkdə.
Yer bərk olanda öküz öküzdən görər.
Mıs-mıs eliyinjen, elə Mustafa de.
Söz elədi ki, çəkdikjen uzanır.
Qananın daş daşı, qanmazınan aş yemə.
Qananın da, quluyam, qanmazın da, dad yarımçıq əlindən
Ağaj nazikliyindən qırılar, insan yoğunluğundan.
Lalın dilin anası bilər.
Gəlin gəldi, elim gəldi.
Beş ərşin ağdı axirət payı.
Yolunan gedən yorulmaz.
Hər oxuyan Pənah, hər qatırçı Murad olmaz.
Hər axşamın bir səhəri var, hər qarannığın bir aydınlığı.
Neyniyəsen, düz əyrini kəsəjək.
Örgən ha uzun olsa, gəlib doğanaqdan keçəjək.
Görünməyən oğru, xannan, bəydən doğru.
Dəvədən yığıldı, hət-hötdüyün yerə qoymadı.
Ha qazanır qazaxlar, əynində yoxdu şalvar.
Mərdin adı qalar, namərdin nəyi.
Qonşuya umud olan şamsız, oynaşa umud olan ərsiz qalar.
Qonşu-qonşuya baxar, janını oda yaxar.
Qonşum-qonşu olsa, kor qızım ərə gedər.

Qohumun kimdi, yaxın qonşum.
Qonşunu iki inəkli istə verməsə də verməsin.
Çörək Qurandan irəli gəlib.
Ayran ver ayransıza, qalmaz bu döyran sizə.
Dəli ağıl tapsa, öz başına qoyar.
Söz-sözün söykəyidi.
Hoha var dağa qaldırar,
Hoha var dağdan endirər.
Süleyman peyğəmbərə qalmayan dünyadı bu dünya.
Səksən, doxsan bir gün yoxsan.
Bir gün gələn bir gün də getməli.
Torpaxdan yaranan, torpağa dönməli.
İnsan zəhmətiynən, torpaq səxavətiynən.
Yeddi il quraqlıq oldu, ajlıq olmadı, bir il yağmurlu oldu, ajlıq oldu.
Aj elə bilir hamı ajdı, tox elə bilir hamı toxdu.
Ağlamağnan ajın qarnı doymaz.
Ajgöz adamın nəfsi çox olar.
İnsan dünyaya özü gəlmir ki, özü də gedə.
Düşmana da qarında dost kimi bax.
Dünya bir pənjərədi hər gələn baxıb gedər.
Bağçı bağın qıydı, bağban bir salxımı qıymadı.
Adını gözləməyən atını da gözləməz.
Ölünü vaxtında ağla, el gəlib tünlük etməsin.
Dama-dama göl olar, axa-axa sel.
Bala janın bəlasıdı.
Yağ yağınan qaynadı, yarma yavan qaldı.

Sənə söz deyirəm, səbətdən giləs tökülür.
Söz eşidənindi, yer oturanın.
Sözün başına ip salmazlar.
Sən de, yiyəsi götürəjək.
Dünya söz üstündə qurulur, söz üstündə dağılır.
Dostluq bir almadı, dəm səndə, dəm məndə.
Zarafat dostluğun qayçısıdı.
Hər deyilənə baş qoşsan, gündə min qan olar.
Dostluqda nizam tərəzi olasan gərək.
Kırvə-kırvənin damının üstünə çıxmır ki, torpaq tökülər.
And içirsən inanıram, xoruzun quyruğu görükür.
Bir sirri üç adam bildi sirr deyil.
İyidin atı özünə yaraşa gərək.
Dəli dəlini görəndə çomağın yanına qısar.
Qulaq gündə bir söz eşitməsə kar olar.
Ağıllı ağıllığını eliyinjən dəli vurub çayı keçdi.
Ərlə arvadın suyu bir yerdən götürülür.
Bu dünya o dünyanın körküdü.
Söz ağızdan çıxınjan sənindi.
Tapan tapanın olsa, çöldə çoban bəy olar.
Dedilər: Əzrayıl bala paylayır.
Dedim: Balama dəyməsin, istəmirəm balasın.
Xeyir söyləməzə dedilər, xeyir söylə. Dedi, bəlkə getdik gəlmədik.
Ana südü, dağ çiçəyi.
Yönnü oğul neynir dədə malın,
Yönsüz oğul neynir dədə malın.
Oğul olan günü oğul, at olan günü atdı.

İt deyər: yiyəmin yeddi oğlu olsun, pişik deyər: yiyəmin yeddi kor qızı olsun.

Qız qapısı şah qapısı.

Oğlan evi alınjan yalvarar, qız evi öljünən.

Kotan nə bilir qayış nə çəkir.

Ulu sözüne baxmayan uluya-uluya gedər.

Südüne kəm baxanın gözdərinə ağ damar.

Doğruya zaval yoxdu, çəksələr min divana.

Ata olmuyunjan ata qədrini bilməzsən.

Baxşeyiş var tümən-tümən, hesab var dinar-dinar.

İsandanmışın sudan pəhrizi yoxdu.

Gəlmək qonaqdan, yola salmaq ev yiyəsindən.

Nə balın istəmirəm, nə balasın.

Karın başına balta vurdular, dedi, bu nə taqqa-tuqdu.

Qonaq qonağı sevməz, ev yiyəsi hər ikisini.

Vaxtsiz qonaq öz kisəsindən yeyər.

Hər gəl ha gəlin bir get ha gedi var.

Ayrı qardaş, yad qonşu.

O evin işığı bu evə düşmür.

Dünyanın quyruğu uzundu.

Uşaqsız ev susuz dəyirman kimidi.

Hər şeyin təzəsi, dostun köhnəsi.

Dəyirmançı qızın verdi, ard onun da üstəlik.

İstədiyini yar idi, yetirdi pərvərdigar.

Yaxşı olsa xanımnan, pis olsa qaravaşdandı.

Üstümü unnu görüb adımlı dəyirmançı qoydular.

Dəyirman bildiyin işlədir, çax-çax başın ağrıdır.

Ziyanın yarısından qayıtmaq özü də xeyirdi.

Yalançımı mənzilinə qovarlar.

Sonrakı peşmançılıq fayda verməz.

Daldan atılan daş, topuğa dəyər.

Söymə rəyyət atama, söyməyim bəy atana.
Qarıya gələn içəri girməli.

Yeznədən oğul, gəlinnən qız olmaz.

Sonsuzun malı ilan sümüyüdü.

Barmağın beşi də birdi, hansın kəssən qanıyar.

Gün girən evə həkim girməz.

Qəzadan qaçmaq olmaz.

Eşşək batdağa bir yol batar.

Eşşək maldan deyil.

Piyada atdıya lağ eləməsə bağı çatdar.

Qoyun quzunu tapdamaz.

Meymunun su boğazına çıxanda balasın alar ayağının altına.

Pişiye elə elə qayıdıb üzünü jürmasın.

Qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit.

Bir su səni aparırsa ona sel demək olmaz.

Yıxılana balta çalan çox olar.

Vay o adamın halına ki, arvadı ölə baldızı olmaya.

Dalaşanda elə dalaş barışanda utanma.

Ev davasız, gor əzabsız olmaz.

Ev yiyəsi qonağının quludu.

İstiyənin bir üzü qara, istəmiyənin iki üzü.
Eşşəyə dedilər mərifətini göstər, getdi küllüyə ağnadı.
Qızınmadıq istisinə, kor olduq tüstüsünə.
Alanın gözü satanda olar.
Əldən qalan əlli il qalar.
Daş qayaya rast gəldi.
Oğurluğa dayın evinə get, tutulanda döyülmə.
Çəkməçinin ayağı yalın olar.
Jəhənnəmə gedən yoldaşın çox istər.
Faytonçuynan dost olanın darvazası gen gərək.
Özgə buzovu bağlayanın çatısı əlində qalar.
Hər evin öz sirri olmalıdı.
Amanata xəyanət etməzlər.
Görənin gözünü tökünə, götürənin əlini kəs.
Görənnən, götürən yaradı.
Yeddi il oğurluq elədim haram tikə yemədim.
Borjlu-borjlunun sağlığını istər.
Yaman günün ömrü az olar.
Ömür axan çaydı, bir də geri dönməz.
Yayın ayrıanı qışın yavanlığıdı.
Aj ol kişi ol.
Subaylıq soltanlıqdı.
Əl tutmaq əldən qalıb.
Nə şiş yansın, nə kabab.
Getmişdim kabab iyinə, gördüm eşşək dağlanır.
Getmişdim gəlin görməyə, gəlin gedib təzək dərməyə.

Hər oğul ata yurdunu abad eləməz.
Ölünün yiyəsi çox olar.
Ağlamayana əmjək yoxdu.
Ağlıma gələn başıma gəldi.
Varın verən utanmaz, yoxdan verən əlidi.
İşini ehtiyatlı tut, qonşunu oğru tutma.
Əlindən gələni beş qaba çək.
Zər qədrini zərgər bilər.
Ana qarnı yana qarnı.
Var əli kərəm əli, yox əli kərəm əli.
Ağzım aşa çatanda başım daşa çatdı.
Elə bil Saybalı yasa gedir.
Sapantdan çıxan daş geri qayıtmaz.
Aj atana lə'nət, var idi yemədim.
Bayquş xarabalıq sevər.
Elə bil isaq-musaqdı.
Şirin dil ilanı yuvasından çıxarar.
Quyruğu qapı arasında qalıb.
Kürd nə bilir bayramı,
Hor-hor içir ayrıanı.
Ayı qandı, kürd qanmadı.
Meşə çaqqalsız olmaz.
Göydən yağanı yer götürür.
Çəkişməsən bərkəşməzsən.
Dağa dedin qaynatan gəlir, başın əydi aşağı.
Zarıstı qatığın tərifləyən kimi təriflədi.

Gəlindən qız həyalıdı.
Tısbağa yeriyyə bilmir, xalası da dalına alır.
İlan ulduz görməsə ölməz.
Allahı olan çayda qalmaz.
Hal-halın yoldaşdı.
İki gözdə bir tük olsa, çəkəndi.
İsti aş verib ağzını yandırmışam.
Keçəl baxar güzgüyə, adın qoyar özgəyə.
Soğan yeməmişən için niyə göynüyür.
Sirkə tünd olsa qabın sındırar.
Bir otumuram deyəndən, bir yemirəm deyəndən qaç.
Qurban olum o qana üstündən bir gün keçə.
Hərənin ağzından bir avaz gəlir.
Dalına vedrə bağlayıblar.
Düşmən səni daşınan, sən düşməni aşınan.
Başına vur, çörəyini əlindən al.
Beli üzük qaşından keçir.
Qara üzüm yesə boğazında görükər.
İt qursağı yağ götürməz.
Yetim ye, tapmazsan, azja ye çatlarsan.
Yetimə jan-jan deyən çox olar, əlinə çörək verən az.
Oxun atıb, yayın gizlətmə.
Yeddi ayda bir qarış, bir ayda yeddi qarış.
Çörək açmayan qarını fələk açar.
Yazda əkinçi olmayan, qışda dilənçi olar.

Alınan qalar.
Almaqla neyəsən: alıji quş kimi, verməklə neyəsən? Başına söz qəhətdi.
Ay doğar aləm görər.
Ağajı içindən qurd yeyər.
Çıraq divinə işıq saçmaz.
Əziz ölər, boğaz ölməz.
Qarına gedən qazanjdı.
Yan mənə, yanım sənə
Qurbandı janım sənə.
Göy üzünə bulud gəldi vay sarının üzünə,
Təknədən əppək qurtardı vay qarının gününə.
Sev səni sevəni yerilə yeksan olsa da,
Sevmə səni sevmiyəni Misirdə soltan olsa da.

LƏTİFƏLƏR

ƏGƏR SALAMATDIRSA

Bir bəy özünə çox arxayın olub deyirmiş ki, mənim həyətimə oğru gələ bilməz. İtim onu parçalayar.

Məlikməmməd adlı bir şəxs isə deyir ki, sən itindən çox arxayınsan ki, oğrunu o həyətə buraxmaz?

Bəy itinin hünərindən, vəfasından basıb-bağlayır.

Məlikməmməd bəylə məjləşir:

– Gəlib tövlədə hansı atın başına noxta salıb, atı tövlədə qoyub getsəm, səhər onu özün qapıma gətirərsən?!

Bəy bu mərjdən qorxmur. İtindən arxayın olduğu üçün şöhrətli atının əlindən çıxajağına inanmırdı.

Məlikməmməd cubuqdan bir səbət hörür, ağzına qapaq da düzəldir. Səbətə yarım şaqqa ət qoyub, səbəti, zənjiri götürüb gedir bəyin həyətinə, hasara çıxıb səbəti həyətə endirir. İt səbətə doğru gəlib iyə ırmənir. Səbətə girir. Səbətin qapağı zənjirlə hazır imiş. Qapağı örtüb zənjiri çəkir. İt səbətdə ət yeməklə məşğul ikən Məlikməmməd səbəti ağaja qaldırır, orada qalın yarpaqların arasında gizlədir, zənjirlə bərk-bərk bağlayır. Sonra həyətə girib tövlənin ağzındaki qıfılı görür. Jibindəki dəmirdartanı çıxarıb qapını açır, tövlədə istədiyi atın başına apardığı noxtanı salır. Atın başındakı noxtanı isə özü ilə aparır.

Bu hadisədən sonra bəy bir neçə gün jamaat arasına çıxmır. Bir gün Məlikməmməd noxtanı götürüb jamaatın içinə gəlir, oradan bir neçə kişi götürüb bəyin qapısına yaxınlaşır.

Məlikməmməd üzünü bəyin qapısına tərəf tutub deyir:

– Ay bəy, atımı gəti, itini götü.

Sonra o adamların gözü qabağında səbəti ağajdan düşürür. Anjaq səbətin ağzını açmır. Bəyə deyir:

– Bəy, it çox bəddi. Biz atı aparıb gedirik. Sən də iti səbətdən çıxarıb bağlayarsan. Əgər salamatdırsa

DANANI AXTARIRAM

Məlikməmməd kəndirbazlıqla məşğul imiş. Bir məjlisdə deyirlər ki, filan bəyin damına çıxan oğru hələ anasından olmayıb. Belə bir oğru anadan nə vaxt olajaqsa, xoşbəxtlik də onda doğajaq. Bəy də yaman şaşıb özündən çıxır, ayıqlıqda ona tay olmadığını sübuta yetirməyə çalışır. Məlikməmməd bəyin yanına gəlib ona deyir ki, bəy, damından neçə kisə çəltik, buğda yığsam, hamısı mənimdi ha.

– Janın sağ olsun. Mən də verdim.

Bu danışıqdan xeyli keçir. Bəy hər gün dama çıxır, anjaq dolu kisə görmür.

Məlikməmməd bir gejë damın üstünü söküb içəri girir. İki kisə çəltik, iki kisə buğda yığib damın üstünə qoyur. Özü isə çıxıb gedir.

Səhəri bəy dama çıxır. Kisələri görür. Anjaq gələnin haradan gəldiyini bilmir. Damın yolu evin içində imiş. Kisələri, həqiqətən, yerinə çatdırır. Anjaq "oğru"nun haradan gəlib haradan getdiyini bilmədiyi üçün rahatlığını itirir.

Bəy bir gün yenə deyir:

– Məlikməmməd yenə də gəl çəltikdən, buğdadan yığ apardırdım. Yaza çıxarıq, bizdə çoxdu, sizdə yoxdu.

– Baş üstə bəy, mən hazır.

Bir neçə gün keçdikdən sonra Məlikməmməd yenə də həmin qayda ilə dama girir. Taxılı kisələrə yığır. Damın şilvərinə çıxıb sökdüyü yeri düzəldir, özü də qoz ağajında oturub sabahın açılmasını, bəyin dama çıxmasını gözləyir.

Səhər açılan kimi bəy adəti üzrə dama çıxır. Kisələri görür. Nökərləri çağırır ki, kisələri göndərsin, başına yuxarıdan bir talaşa düşür. Bəy başını qaldırıb baxır, görür ki, Məlikməmməd papiros çəkir. Qışqırır:

– Ə, orada nə qayıırırsan? Damı yandırsan axı.

Məlikməmməd deyir:

– Qorxma bəy, damını-zadını yandırmaram. Anjaq mənim danam itib. Mən burada danamı axtarıram. İnşallah, tapan kimi düşsəyşəm.

ANAM DEDİ DİNMEYİN

Bir arvadın üç tənbel qızı var imiş. Bədbəxtlikdən qızların üçü də pəltək imiş. Bir gün qonşu kənddən bu qızlara elçi gəlir. Anası qızları yanına çağırıb tapşırır ki, nəbadə danışasınız. Özünüz də qonaq olan otağa keçməyin. Çay-çörək gətirəndə dinməyin. Mən deyəcəyəm ki, qızlarım utanjaqdı.

Hələlik işlər öz qaydasında gedirmiş. Qızlar elçilərə çay-çörək apardıqca onlar qızlara baxır, onları bəyənirlər.

Qızlar şad-xürrəm olurlar. Bu zaman pişik ləyəndəki südü yalamağa başlayır. Qızlar o biri otaqda elçilərlə söhbət edən analarının yanına xəbərə qaçırlar.

– Böyük qız deyir:

– Ay arvad, nə milt vululsan. Pisik südü laladı.

Ortanjil qız onun səhvini düzəltmək istəyir.

– Ana, bajım zalafat edil, pisik lalamadı, ey, yalpaladı.

Kiçik qız bajılarının ötkələrini dartıb deyir:

– Aqalınız yansın anam tapsılmadı ki, danısmayın?
Elçilər səssiz-səmirsiz geri qayıdılar.

"XOŞBƏXT" HƏKİM

Bir kişi hər hansı bir şeyi iki görmüş. Odu ki, dərindən ələj etmək üçün həkimin yanına gedir. Həkim barmağını ona tuşlayaraq: -dərini danış-deyir.

Kişi gözünün çəp olduğunu, hər şeyi iki gördüyünü danışır.

Həkim başını bulayaraq xəstənin halına ajiyır, ondan soruşur:

– Ah, yazıqlar, bədbəxt insanlar. Sizin elə dördünüz də bir dərldisinizmi?

Kişi diqqətlə həkimə baxır, bir neçə dəfə şükür edərək çıxıb gedir. Sən demə "xoşbəxt" həkim bir şeyi dörd görmüş.

MƏN DƏ BUNU YEDİM

Bir molla, bir seyid, bir dilənçi yol ilə gedirmiş. Yolda onlar bərk ajırlar. Belə məsləhətləşirlər ki, yaxınlıqdakı kəndə getsinlər. Əllərinə düşən şeydən götürsünlər, bişirib yesinlər. Çox keçmir ki, üçü də tə'yin olunan yerə qayıdılar. Hərə yığdığını göstərir. Onlar yığdıqlarını bişirmək üçün dilənçini qazan dalınja kəndə göndərirlər. Dilənçi kiçik bir qazan götürür. Onlar yemək bişirir, baxıb görürlər ki, yemək çox azdı. Bunların üçünə doyduca bilməz. Molla ilə seyid biri-birinə işarə edərək dilənçiyə deyir:

– Göründüyü kimi yeməyimiz azdı. Bu anjaq birimizə çatır. Gəlin yataq. Kim yaxşı yuxu görsə yeməyi o yesin.

Beləyə razılaşıb hərəsi bir tərəfdə başını bürüyüb yatır. Dilənçi bunların fırladığını başa düşür. Odu ki, onlar yatan kimi durub bişirdikləri yeməyin hamısını yeyir, onların yanında uzanıb yatır.

Bir azdan üçü də oyanıb gördükləri yuxunu nağıl edirlər:

Molla deyir:

– İndijə yuxumda gördüm ki, dövlətli bir kişi ölüb. Məni də ora çağırıblar. Ehsandan o qədər yedim ki, indi bu yeməyə ehtiyajım yoxdu.

Seyid də eyni ilə yuxuda xeyli yediyini, bişirdiklərinə ehtiyajı olmadığını bildirir.

Dilənçi onlara diqqətlə qulaq asdıqdan sonra deyir:

– Mən də yuxumda gördüm ki, siz belə kefdəsiniz. Mənim isə əlimə heç bir şey keçmədi. Odu ki, mən yazıq da bişirdiyimiz bu azajıq yeməyi yeməklə kifayətləndim.

NƏSLİNİ DANA BİLMƏZSƏN

Bir qatır xamlıq edir. Sahibi nə qədər çalışır onu nallada bilmir. Neçə-

neçə usta nalbənd gəlir, qatır yaxına qoymur ki, qoymur. Bu xəbəri eşidən bir qoja nalbənd deyir ki, mən bunu təkə nallayajağam. Heç kəs inanmır. Qoja bir qədər fikirləşdikdən sonra deyir:

– Bura bir at, bir dənə eşşək gətirin.

Atla eşşəyi gətirirlər. Qoja qatırın gözü qabağında əvvəljə atı, sonra da eşşəyi nallayır. Sonra arxayınja qatıra yaxınlaşıb ayağını qaldıraraq heç kimin köməyi olmadan onu nallamağa başlayır. Bayaqdan dəlilik edən qatır indi heç tərənəmirmir də.

Qoja işini qurtardıqdan sonra jamaat marağını gizlədə bilməyib soruşur:

– Bu nejə işdi ki, sən onu nallaya bildin?

Qoja gülümsəyərək deyir:

– Mən əvvəljə onun gözü qarşısında atı, sonra da eşşəyi nalladım. O da nələj qalıb sakitləşdi. Bununla mən ona demək istəyirdim ki, özündən çıxma, sənənin anan bu gözəl madyan olsa da, atan bu qara eşşəkdi. Nəslini dana bilməzsən.

YOZA-YOZA TAPDILAR

Üç kasıb qardaşın dövlət sarıdan tək birjə atı varmış. Bir gün at itir. Qardaşlar xeyli fikirləşir, götür-qoy edir, nəhayət, deyirlər:

– Gəlin yozaq, görək atı kim aparıb.

Razılaşırlar. Böyük qardaş deyir:

– Atımızı aparın kosadı.

Ortanjıl qardaş deyir:

– Özü də boydan qısa.

Kiçik qardaş deyir:

– Boydan qısa onda adı Musadı.

Bu vaxt onların qabağına boydan qısa olan kosa bir kişi çıxır.

Qardaşlar soruşur:

– Adın nədi?

Kişi javab verir:

– Adım Musadı.

Qardaşlar deyir:

– Hə atımızı aparın elə sənə. Atı neyləmişən, yerini de.

Kişi and içirsə də onu qazının yanına apararaq əhvalatı qazıya bildirirlər.

Qazı deyir:

– Sizin doğrudan da yozucu olduğunuzu bu saat yoxlayajağam.

Qazı xəlvət ovjuna bir darı qoyub deyir:

– İndi tapın görüm mənim ovjumdakı nədi?

Böyük qardaş qazının ovjuna baxıb deyir:

– Qazının ovjunda nə isə vardı.

Ortanjil qardaş deyir:

– Vardısa rəngi sarıdı.

Kiçik qardaş deyir:

– Rəngi sarıdırsa onda darıdı.

Qazı üzünü kişiyə tutur:

– Get bunların atını ver.

Sən demə doğurdan da həmin kişi aparıbmış.

QOZU OĞURLAMAQ OLMAZ

Yenə bir gün kimsə yerində oturanlar ortaya bir söz atıb aranı qızıxdırdılar.

Ayə, sən öləsən, hər şeyi oğurlamaq olar, anjaq qozu oğurlamaq olmaz. Hərə bir yandan çəltik atıb, Məlikməmmədin dinməsinə gözləyirdi. O dindi:

– Bala, buğdanı, çəltiyi oğurlamağa nə var ki? Mən heç o işi iş hesab eləmirəm. Anjaq qoz oğurlamaq da bir o qədər çətin iş deyil.

Kişinin belə arxayın-arxayın danışması bə'zilərini heyretləndirdi, bə'zilərini jür'ətləndirdi, bə'zilərini qeyrətləndirdi. Yenə də mərj bağlandı.

Məlikməmməd bu dəfə qoz oğurluğuna hazırlaşdı.

Bir neçə kisə, 4-5 pişik götürüb, fikrində tutduğu evə yol aldı. Kisədəki pişikləri bir-birinə bağladığı üçün çox arxayın idi. Dama qalxdı, kisədəki pişikləri qoz sərgisinin üstünə atıb işə başladı. Qozu kisəyə yığmadı. Tən bölüb ayırdı, hərəsinə bir tərəfdə toplayıb bir topanın üstünə kisələrini atdı. "Oğru" işini görəndə qədər ayaqları çalılıq-çataqlı pişiklər də qozun üstündə o ki, var dartışdılar. "Oğru" işini qurtarıb yenə də pişikləri kisəyə salıb düşüb evinə getdi.

Səhər gözlədi qoz gəlmədi. Gimgəyə gedəndə böyi də yağlı-bığlı orada gördü. Oturanlara üzünü tutub dedi:

– Bilmirəm mərji uduzanda bu adamlar niyə şərtə əməl eləmirlər? Ay jamaat, dünən gejdə bu kişinin damında qozu saf-çürük eləmişəm, yerini dəyişmişəm, payımı-haqqımı ayırmışam. Bu gün arvada tapşırdım ki, çolpa kəs, şabalıd təmizlə, dulğunlu-finjanlı aş bişir. Bu mərdimazar qozu gətirib çıxartmadı ki, aşı yeyəydim. Bəy almıb hiddətlənir:

– Ə, sən nə karəsən ki, mənəm damımdan qoz ayırasan, həə?

– Ayırmışam, bə, ayırmışam.

Gündüz pişikləri doyurmuşam.

Sonra ayaqların qayırmışam.

Onlar dartışıb oynaqladıqca,

Qozu iki paya ayırmışam.

BİCİNÇİ MƏHƏBBƏTİ

Yoxsul biçinçi evlənmək istəyir. Anjaq əli aşağı olduğu üçün dərdini heç kəsə deyə bilmir.

Bir gün biçindən gələndə yolda bir göyçək qız görür. Ürəyi atlanır, ona deyir:

– Maa gə, maa gə,

Günnər görərsən,

Mən biçin biçərəm, sən də

Başağın edərsən.

On arşın bez allam,

Bir tuman, bir qofta tikərsən.

Bir keç i allam,

Sağt sūdünü içərsən.

Tumanı geyib yan-başına keçərsən,

Arzuna çatıb bu dünyadan köçərsən.

ƏTİ YEYİRSİNİZ, SÜMÜYÜ BƏYƏNMİRSİNİZ?

Tabizim təzəyə gəlin getmişdi. Bir neçə gündən sonra qayınatası ət alıb gətirir, dolma bişirməyi tapşırır.

Gəlin tələsik əti sümüklü, çirkli döyüb kələmə büküb qazana yığır, bişirir. Yemək vaxtı dolmanı qablara çəkib süfrəyə qoyurlar. Yeyənlərin hərəsi bir jür fikirləşir. Çünki sümüklər ağızları injitmiş, dişləri ağrıtmış, boğazı jırmışdı. Gözlər Tabizimə dirənmişdi. Sual dolu baxışların altından çıxmaq lazım idi. Tabizim deyir:

– Nəyə baxırsınız, ətə baxdım, adamlara baxdım, gördüm çatmayajaq, mən də sümüklü döydüm. Əti sümük saxlayır. Əti yeyirsiniz, sümüyü bəyənmirsiniz?

NİYƏ GETSİN NARAZI?

Biri qonaq gedir. Ev yiyəsi qonağa qaz kəsir, saz çalır, könlünü şad edir. Ev yiyəsinin Gülnaz adlı arvadı da qonağa əlindən gələndə hörməti göstərir.

Səhər ev yiyəsi qonağı Arazın o üzünə keçirməli olur. Arazın o üzündə dayanan qonaqdan soruşur:

– Ay qonaq, məndən narazı getmirsən?

Qonaq Arazın o üzündən deyir:

– Mənə kəsdin qazı,

Mənə çaldın sazı,

Gördüm Gülnazı,

Səhər keçirtdin Arazı,

Daha qonaq səndən
Niyə getsin narazı?

QONŞUM ARXAMJA GƏLİR

Keçmiş günlərdə haramıda iki varlı-dövlətli qoyunçul həji varmış. Birinin adı Ağ həji, o birininki Qara həji imiş. Günlərin birində Ağ həjimin damının yanında bir tısbağa yuva salır. Həji tısbağaya baxıb fikrə gedir. Bir az götür-qoydan sonra qayıdır ki, ay allahın heyvanı, sən gəlib mənə qonşu oldun, haçan ki, sən yuvadan çıxdın mən də çıxajam.

Qara həji haramını gəzməyə çıxmışdı. Qara yaz idi. Birdən gözü qarağay yumurtasına sataşır. Sevindir ki, tay davarları düzə sürmək olar. Burdan qayıdıb Ağ həjimi tapır:

- Həji, haramıda quş yumurtası tapmışam, köçün vaxtıdır.
- Ahə, dəhruzə keçibmi? Qoy keçsin dəhruzə - sonra dəhlə düzəg.
- Nə dəhruzə-dəhruzə salmışan, ay rəhmətliyin oğlu. Deyirəm yaz gəlib,

köçək yaz yurduna. Mən getdim.

Ağ həji damına qayıdır. Baxır tısbağa hələ yerindədi. Qara həji Ağ həjini yamanlaya-yamanlaya, söyə-söyə oğul-uşağını başına yığıb köçür yaz yurduna. Axşam bir çalağan çovğunu, bir qara yel başlayır ki, gəl görəsən. Çöldə-çavda bir inni-jinni qoymur. Qara həji oğul-uşağını da dama yığıb bir təhər sovuşurlar.

On gün keçir. Tısbağa yuvasından çıxıb düzə tərəf getməyə başlayır. Bunu görən Ağ həji oğul-uşağı səsləyir: - Yığışın köçürük. Oğulları qayıdır ki, yatmışan dədə, Qara həji çoxdan köçüb.

Ağ həji deyir: - Ayə, uzun danışmayın, sürün köçü.

Yığış gəlirlər yaz yurduna. Baxırlar ki, Qara həjimin davar qismində bir diqqəsi da qalmayıb. Qara həji da qəmlənə-qəmlənə qayıdır ki, qonşu belə iş olar gəlib mənə başıma. Axıg

Ağ həji onun sözünü kəsir:

- Səndən mənə qonşu olmaz! Qonşum arxamja gəlir.

ATAN AT DA BORJLUYMUŞ

Birininin sifətdən gözəl, başdan yüngül bir arvadı varmış. Bir gün arvad görür ki, küçə ilə bir adam gedir. Çağırır soruşur:

- Ay kişi, hardan gəlirsən?
- Sən demə bu kişi oğru imiş. Arvadın sualından çəsarəq deyir:
- Jəhənnəmdən gəlirəm.
- Arvad ona yaxınlaşıb soruşur:
- Sən allah, oralarda nə var, nə yox? Bizlərdən kimi gördün?

Oğru elə başa düşür ki, arvad onu ələ salır. Odu ki, kinayə ilə deyir:

- Sənin atanı gördüm.
- Arvad daha da yaxınlaşır, kişi ilə üz-üzə dayanıb çox maraqla xəbər alır:
- Atanın vəziyyəti neçədi? Darıxıb eləmir ki?
- Yox, ay bəji, darıxmağı yoxdu, anjaq deyəsən bir az borju var.
- Arvad bunu eşitjək deyir:

– Səni and verirəm allaha, burda dur, gedib pul gətirim, atama çptdir, borjun ödəsin.

Oğru dayanır, arvad gedib ərinin yaman gün üçün min bir əziyyətlə yığıdığı pulun hamısını gətirib oğruya verir. Oğru "asta qaçan namərddi"-deyə, aradan çıxır.

Bir azdan arvadın əri gəlir. Arvad ərini muştuluqlayır:

– Ay kişi, atanın yanından adam gəlmişdi, bir az borju vardı, pul verdim ki, atama çatdırınsın.

Kişi o saat bilir ki, arvadı aldadıblar. Oğrunun getdiyi səmti öyrənir, atı həmin tərəfə sürür.

Oğru bir də geri baxır ki, bir atlı yel kimi gəlir. Daha qaça bilmir. Arvadın atasına göndərdiyi bağlamayı gizləyib, dayanır. Atlı özünü yetirib soruşur ki, burdan sənin qabağınja başqa bir adam keçməyib ki? Oğru məsələnin nə yerdə olduğunu başa düşüb cavab verir:

– İndijə bir adam əlində də bağlama bax o dağdakı kahaya girdi.

Kişi görür ki, dağa atla çıxma bilməyəcəkdir, düşüb atını oğruya verir ki, beş-on dəqiqəliyə saxlasın. Oğru atın jilovundan tutur. Kişi bir az aralanan kimi bağlamayı da götürüb atın belinə tullanır, gözədən itir.

Kişi xeyli gəzib dolanır, yorulub əldən-ayaqdan düşür. Geri qayıdıb görür ki, nə adam var, nə də ki at. Başa düşür ki, fırldaqçı elə həmin adamın özü imiş. Kor-peşman evinə qayıdır.

Arvad ərinin qabağına gəlib soruşur:

- Nə oldu, kişini tapıb görüşə bildinmi?
- Kişi hirsindən qovrulsa da astaja: - "Görüşdüm"-deyir.
- Bəs atı neylədin?
- Arvad, atı da atana göndərdim. Atanın at borju da varmış.

HƏRLƏDİYİN GÜLYETƏRDİ

Birininin adar-madar Gülyetər adlı bəjisi varmış. Gülyetərin ölümü onu bərk sarsıdır. Bir dəfə həmin şəxs başqa birisi ilə bərk savaşmalı olur. Mübahisə müxtəlif söyüşlərlə davam edir. Bəjisinin təzə öldüyündən, onun ruhunun injildiyindən qorxaraq kişi susur. Müsahibi isə onu yandırmaq üçün dəfələrlə deyir:

– Bu saat sənə elə bir söz deyəcəyəm ki, səni deşib keçsin.

Kişi o saat bilir ki, bu kimə söymək istəyir. Odu ki, rəqibini

qabaqlayaraq:

– Sənin hərlədiyən Gülyetər deyil? Lap onun goru belə-belə olsun-deyərek, özü bəjinsinə söyür.

BAKIYA GEDİR

Bir dəfə şəkili Həji dayı Bakıya getmək üçün qatara yaxınlaşır. Karıxdığından Moskva qatarına minir. Bir xeyli getdikdən sonra yuxarıdakı yerdə uzanan kişidən soruşur:

– Siz, hara gedirsiniz?

Kişi cavab verir:

– Moskvaya.

Həji dayı əlini bərkədən əlinə vurub deyir:

– Pa atonnan, texnikanın güjünə bax ha. Yuxarı yerlər Moskvaya, aşağılar isə Bakıya gedir.

QAŞIYIRSANMI?

Bir dəfə Həji dayı Bakıda tramvayla gedirmiş. Birdən onun başı geyişir. Həji dayı başlayır əlindəki əsa ilə papağının üstündən başını qaşımağa. Buna fikir verən kostyumlu bir kişi deyir:

– A kişi, bir az mədəni olmaq lazımdı. Başını qaşımaq üçün papağını götürsənə.

Həji kişi halını pozmadan deyir:

– ha indi sənin yanın qaşınanda şalvarını çıxarıb qaşıyırsanmı?

ƏLİNDƏ İKİ QARPIZ VAR

Bir dəfə bir şəkili ilə bir qarabağlı yaxındakı bostana girirlər. Gözətçi onları tutub bostan sahibinin yanına gətirir. Bostan sahibi deyir:

– Hər kəsin əlindəkini öz başına çırpıb buraxın getsin.

Şəkilinin əlindəki noxudu başına vururlar. Şəkili bərkədən gülür. Soruşurlar ki, nəyə gülürsən?

Şəkili deyir:

– Ha indi qarabağlının əlində iki qarpız var.

ADAM OLMAĞINA OLMUSAN, ANJAQ

Bir dəfə Molla Nəsrəddin eşşəyi ilə şəhərə gedir. Küçədən keçərkən görür ki, böyük bir binanın qarşısında xeyli adam basabas salıb. Yaxınlaşıb bir nəfərdən soruşur:

– Bu əhali nə üçün bura toplaşmış?

Həmin adam cavab verir:

– Bura institutdu. Onlar instituta qəbul olmaq üçün janfəşanlıq edirlər.

– İnstitut nədi, burada nə edirlər?

– İnstitut odu ki, oxuyub adam olasan.

– Yaxşı bəs burada nə qədər oxuyurlar?

– Beş il.

Molla müsahibindən aralanıb eşşəyini institutun qabağındakı ağajın altına çəkir. Belə qərara gəlir ki, eşşəyini də instituta qoysun. Odu ki, o eşşəyi ağaja bağlayır. Qabağına xeyli saman, arpa tökür. Kəndə qayıdarkən eşşəyə dönə-dönə tapşırır:

– Darıxıb eləmə, beş il nədi ki, oxuyub adam olajaqsan.

Molla kəndə qayıdır. Aradan təxminən beş il keçir. Molla eşşəyinin taleyi ilə maraqlanaraq şəhərə-həmin ağajın altına gəlir. Baxır görür ki, eşşək yoxdu. Orada bir moda ilə geyinmiş şlyapalı bir javan dayanıb. Molla həmin javana gah arxadan, gah da qabaqdan diqqətlə nəzər saldıqdan sonra deyir:

– Hə neyədi, adam olmaq?

Javan heç nə başa düşmür, molları tərs-tərs süzür.

Molla onun yan yörəsinə keçərək davam edir:

– Mən sənə dedimmi ki, get oxu adam ol. Nə vaxta qədər eşşək qalajaqsan.

Javan bu təhqirə dözməyərək Mollaya bir təpik ilişdirir.

Molla halını pozmadan deyir: -Adam olmağına olmusan, anjaq yenə də eşşək xasiyyətini buraxmısan.

BU JAMAAT NƏYƏ BAXIR?

Bir dəfə Bəhlul Danəndə görür ki, xəlifənin adamları axışmış hara isə tələsik gedirlər. Bəhlul da bu axına qoşulur. Gəlib gur izdihama çatır. Adamların birindən soruşur:

– Bu əhali nə üçün buraya toplaşmış?

– Taxta-şalban gəlib. Hamı ona tamaşa edir.

Bəhlul ürəyində jamaatin avamlığına gülür, adamları yararaq düz ortaya gəlir. Görür ki, doğrudan da xeyli uzun şalbanlar üst-üstə yığılıb. Ətrafdakılar isə maraqla şalbanlara baxırlar. Bəhlul heç nəyə fikir vermədən şalbanlardan birinə yaxınlaşaraq ağızını şalbanın baş tərəfinə dirəyir, nə isə pıçıldayır. Sonra Bəhlul şalbanın o biri tərəfinə gedərək qulaqlarını onun ujunə qoyur, sakitjə dayanır. Sonra başını bulayaraq getmək istərkən xəlifə soruşur:

– Bəhlul niyə başını bulayırsan? Sən şalbanla nə danışmışdın?

Bəhlul cavab verir:

– Mən şalbandan soruşdum ki, bu jamaat sənə nə üçün həsrətlə baxır?

O isə mənə javab verdi ki:
– Bunlar mənim düzlüyümə baxırlar.

SÖYÜŞ SƏNƏ GETDİ

Günlərin bir günü üç Yağlıvəndli yuxarı kənddən aşağı oymağa qayıdarmış, qonaq evindən gəlmişlər. Ev yiyəsi hərəsinə bir jib dolusu kişmiş qoyur ki, aparın uşaqlar yesin. Yolçular yol alırlar kəndə tərəf. İçərilərində Alı deyilən birisi tamahını saxlaya bilmir. Hərdən kişmişdən birini götürüb ağzına atır. Yarımənzilə çatanda baxır ki, yaralanıb. Tez yoldaşlarından iynə sap alıb jibinin ağzını tikir. Möhkəm söyüş söyür jibinin ağzına əl vurana. Tərpənilər, bir az getmiş görür nəfəsini saxlaya bilmir, jibini altdan deşir.

Evə çatanda arvadı çağırır tapşır ki, çuxasının jibi deşilib, onu tixsən. Arvad işə başlayır. Əvvəljə jibin ağzını sökürg Elə bu vaxt kişi sevinə-sevinə çısqır ki, arvad söyüş sənə getdi.

TORBANI GƏTİ QOZUNU APAR

İt tülkünü o qəder qovur ki, tülkünün nəfəsi kəsilir. İt çathaçatda tülkü başlayır Allaha yalvarmağa:

– Ay allah, sən məni bu itin əlindən qurtar, sənə bir torba qoz, bir arşın da bez verəjəyəm.

Hər ikisi yorulduğundan hərəsi bir kolun dalında oturub dinjəlməyə başlayır. Təhlükənin sovuşduğunu zənn edən tülkü üzünü Allaha tutur:

– Ay allah, məni bağışla, vallah nə bağban deyiləm ki, qozum olsun, nə də satıjı deyiləm ki, bezim olsun.

Bu zaman it yenidən tülküyə hüjum edir. Tülkü qaçır, it qovur. Tülkü görür ki, it ona çatmaq üzrədir, yenidən Allaha yalvarır:

– Ay allah, torbanı gəti, qozunu apar, arşını gəti, bezini apar.

QORXULU HEYVAN

Ovçu Qurbanalı bir gün ova gedir. Meşəni çox gəzir, əlinə ov keçmir. Fikirləşir ki, meşədə əliboş dolaşmaqdan qayıtsın kəndə dostları ilə söhbət etsin. Dostlarla söhbət yüz ova dəyər.

Belə də edir. Çantanı, tüfəngi arvada verib kimgəyə gedir. Salam-kalamdan sonra:

– Süz öləsüz, meşədə bu gün bir qorxulu, dəhşətli heyvan görmüşəm, hələ də özümə gələ bilməmişəm.

Şəlbızın Qurbanalı ilə zarafatı var idi.

– Qurbanalı, bəlkə sən bu gün meşədə güzgüyə baxmısan?

– Əşşi, başına iş qəhətdi sənəin də. Meşədə mən güzgü gəzdirənəm? İşim-dərdim var axı meşədə.

– Onda Qurbanalı, su çalasına, ya da gölməçəyə baxmısan.

– Ə, sən öl yox. Meşələrimizdə gölməçə, su çalası nə gəzir? Hər yan susuzluqdan yanır. Baxıram, ürəyim alışır.

– Ə, Qurbanalı, zalım oğlu, bu meşələrdə hansı heyvanı səndən qorxulu eləmək olar? Dünyada olan bütün heyvanlar səndən qəşəngdir, göyçəkdir. Lap qıllı ayı da, tikanlı kirpi də, buxovlu şir də, pələng də, bəbir də səndən gözəl, səndən göyçəkdi. Sən bu gün meşədə anjaq özünü görmüsən.

DEŞDİ-KEÇİRDİ BAJI

İki elli toya hazırlaşır. Hər ikisi eyni parçadan özünə paltar tikir. Biri paltarın üstündə beş gün əlləşir, yenə də vaxtında istədiyi kimi alınmır.

O biri elli toy günü parçanı kəsib-hörələyib geyib ellisini də gözləmədən çıxıb gedir.

Nazla paltarın üstündə əlləşən geyinib yola çıxır. Yolda bir kişi görür. Kişidən ellisini belə soruşur:

– Ay qardaş, buradan deşdi-keçirdi baji keçmədi?

– Ay xala, deşdi-keçirdi olduğunu bilmirəm, anjaq buradan bir nazənin-sənəm, bir janalan, ürəyimi oda salan gözəl keçdi.

– Bəxtəvər başına, a deşdi-keçirdi, sən nazənin-sənəm oldun mən də xala.

YORULMAĞIN QAYƏSİ

Kəbirli Hacı İbiş deyirmiş: "Yorulmağın qayəsi yeriməkdir. Çünki dayandın oturajaqsan, oturdun yatajaqsan, yatdın qoyunu oğruya verəjəksən".

GÖZÜNÜZ QOYUNDA OLSUN

Elat jamaatı dağdan arana enərkən yolboyu ətrafda olan mer-meyvəyə, xüsusilə böyütkəna marağ göstərmiş. Bu ondan irəli gəlirmiş ki, bütün yaylağ dövrü yağlı yemək yemiş heyvandarların meyvəyə meyli daha çox olarmış. Odu ki, böyütkanlıqda qoyun otaran çobanlara Həji İbiş deyərmiş: "Qadam, əliniz böyütkanda, gözünüz qoyunda olsun".

OVŞAR ATI SATIB

Bir neçə dəfə Həji İbiş görür ki, Alı adlı birisi Qarqar çayının qırağına gəlib qarğılığa tərəf euh-euh (atı çağırmaq mənasında) deyər çağırır. Həji İbiş ona yaxınlaşır, soruşur ki, niyə belə edirsən? Alı cavab verir ki, Həji bəs on gündü atı bu qarğılığa boşdamışam, neçə gündü çağırıram gəlmir. Həji deyir:

– Bədbəxt, oğlu, ovşar keçən bazar günü atı aparıb Qırmızı bazarda satıb, sən isə burda euh-euh edirsən.

Sonralar məlum olub ki, həqiqətən Həji deyən kimi olub.

GİROV QOYURAM

Bir gün Abdal Qasım toyuq almalı olur. O fikirləşir ki, satanın ağılı neçə yoxlasın. Toyuq sahibindən xeyli toyuq alır, pulu olmadığını bildirir. Satıcıya bildirir ki, mən bu toyuqların yarısını girov qoyuram, yarısını isə aparıram. Haqqımı gətirəndə qalanını da apararam.

DİRİ TUTMAQ İSTƏYİRLƏR

Dağ kəndlərinin birində yenijə televizor qurulubmuş. Bir gün televizorda buz üzərində xokkey yarışını göstərilirmiş. Heç kim bu göstərilənlərdən baş aç bilmirmiş. Kəndin daha çox dünyagörmüş bir sakinini çağırırlar. O özünü çəkərək deyir:

– Düzü bunların nə etdiyini mən də anlamıram, anjaq o qovduqları nədirsə onu diri tutmaq istəyirlər.

GÜL, XANIM

Qarabağda Həji Qədimalı oğlu Hüseyn adlı bir nəfər kişi yay vaxtı arvadı Xanımı yaylağa göndərir. Xeyli keçdikdən sonra onun arvad sarıdan könlü qubar edir, arvadına aşağıdakı məktubu göndərir:

**Əziziyəm gül, Xanım!
Bülbül Xanım, gül Xanım!
Mənə dağdan buz göndər,
Mən arandan gül, Xanım!**

NOLU GÖSTƏRİR

Hüseyn kişi bir gün uzunqulağın belində başqa yerdən öz kəndlərinə gəlirmiş. Yolda onunla qarşılaşan maşında bir neçə javan var imiş. Onlar Hüseyn kişiyyə sataşmaq məqsədilə sürüjüyə deyirlər ki, bu kişidən benzin istə.

Şofer benzin vedrəsini götürür, Hüseyn kişiyyə yaxınlaşıb deyir: Əmi, yolumuz uzaq, benzinimiz isə azdı. Bizə bir az benzin ver.

Hüseyn kişi təmkinini pozmadan aşağı düşür, sürüjünü uzunqulağın arxa tərəfinə aparır, uzunqulağın quyruğunu qaldırır deyir:

– Görürsənmi, bunun göstərijisi də nolu göstərir. Benzin burda da azalıb.

QARANI GÖRƏ BİLMİRSƏN?

Qarabağda Ülgər adında dul bir qadın olur. Bunun yaşadığı kəndin mollası fırlıdaq hərəkətləri ilə xalqı aldadır, bə'zən "mö'jüzələr" göstərirmiş.

Həmin molla Ülkərə bir neçə dəfə elçi göndərir, lakin rədd cavabı alır.

Bir gün böyük bir yas məjlisində qəflətən molla qışqıra-qışqıra deyir: "Ay kafir, ay kafir".

Məjlisdəki ağsaqqallar soruşurlar ki, molla, bu nə deməkdi?

Molla deyir:

– Məkkənin qapısına bir it yaxınlaşdı, onu qovdum.

Avam adamlar mollağın belə bir uzaq məsafəni "görməsini", iti "qovmasını" mö'jüzə sayır, mollaya həsəd aparırlar.

Ülkər də bu məjlisdə olur, bu hərəkətin yalan olduğunu başa düşür. O, mollağın yalanını açmaq, onu ifşa etmək üçün tədbir fikirləşir.

Ülgər bir gün kəndin ağsaqqallarını, bir də həmin mollağı qonaq çağırır. O qonaqlara üstü qaralı aş bişirir. Aşı qablara çəkərək bütün qonaqların payına əvvəl aş, onun üstündən isə qaramı qoyur. Mollağın payına isə qaramı

altdan, üstədən isə düyünü qoyur. Hamı payını qabağına çəkir, şirin-şirin yeməyə başlayır. Molla isə küsüb başını aşağı salır. Ülkər arvad buna göz qoyubmuş. Birdən molladan soruşur:

– Molla, payını niyə yemirsən?

Molla deyir:

– Bu qədər hörmətsizlik olar, mənə niyə qara payı çəkməmişən?

Ülkər arvad gülüb deyir:

– Molla, neçə ola bilər ki, burdan çox-çox uzaqda olan Məkkəyə itin yaxınlaşmasını görə bilirsən, beş-altı düyünün altında olan qaranı görə bilmirsən? Əməlli bax, hər şey ordadı.

Molla qaşığı bir az dərinə vurub, bunun doğru olduğunu görür.

PAY BÖLGÜSÜ

Abdal Qasımın qonşusu Ovanes deyir:

– Qasım kirvə, gəl ova çıxacaq.

Onlar Abdal meşəsinə gedirlər. Çox gəzirlər bir qırqovul, bir dıradıra vururlar.

Ovanes deyir:

– Qasım kirvə, ovu bölək.

Qasım deyir:

– Dıradıra sənin, qırqovul mənim.

Ovanes tələb edir ki, Qasım ovu təzədən bölün.

– Qırqovul mənim, a kirvə, dıradıra sənin.

Ovanes deyir ki, elə Qasım kirvə, sən ovu neçə bölürsənsə həmişə dıradıra mənə düşür, qırqovul sənə.

İKİSİNDƏN DƏ YEYƏM

Bir gün Qasım Muradbəyli kəndinə toya gedir.

Kənd jamaatı Qasımın hazırjavab, bəmərə adam olduğunu bildikləri üçün bir gənji öyrədir onun yanına göndərirlər.

Oğlan özünü elə göstərir ki, guya onu tanımır, deyir:

– Biz aş da bişirmişik, bozbaş da. Aş yeyirsən, ya bozbaş?

Qasım deyir:

– Bura neçə xarabadı ki, iki qab yoxdu ikisindən də yeyəm.

MƏNİM DARIMI VER

Günlərin bir günü bir kişi meşəyə odun yığmağa gedir. Arvadı çaşılıb balta əvəzinə xurjuna çömçə qoyur. Kişi meşəyə gəlir. Quru bir ağaja çıxır.

Çömçəni ağaja vuran kimi çömçə qırılır, yerə düşür. Kişi yerə düşüb gəzməyə başlayır. Elə bilir ki, qırılan çömçə yox, baltadı. Gəzməkdən yorulur. Axırda deyir:

– Həzrət Abbas yolunda bir çanax darı nəzir deyirəm, baltanı tapım.

Bu zaman sınımış çömçəni görür. Deyir:

– Sənə qurban olum ay Həzrət Abbas, mən baltanı tapmamışam. Sən qonağını yollayıbsan ki, mənim darımı ver.

ƏZRAYILI YOLDAN ELƏYƏN

Bir kişi vardı çox qorxaq idi. Bir gün arvad kişini kələkləyib evdən çıxarır. Kişi gəlib meşənin kənarına çatır. Görür ki, bir daxma var. Ora girib yatır. Bu vaxt milçəklər onun üstünə yığılır. O qalxıb qırx milçək öldürür. Geri qayıdır. Görür ki, bir dəmirçi dəmir döyür. Dəmirçiyə yanaşır, deyir:

– Usta, mənə bir qılınj bağla, üstünə də yaz: "Qırx janı jandan eləyən jülfə jülüstən Əhməd, Əzrayılı yoldan eləyən Əhməd".

ADAM DEYİLƏM, ƏKBƏRƏM

Yeni Qaradalaq kəndində Əkbər adlı bir kişi olub. Qonşusu Əlinin qapısını döyür.

Bu zaman Əli kişi içəridən səslənir:

– Ay adam kimsən?

Əkbər cavab verir:

– Adam deyiləm, Əkbərəm.

XƏLBİR MƏNİ ÖLDÜRÜR, QOYMAYIN

İskəndər kişi həyətdəki əl evinə girir, burada xəlbir onun ayağının altında qalır. Xəlbirin o biri tərəfi İsgəndər kişinin ayağına bərk toxunur. Əsəbiləmiş kişi xəlbiri götürüb divara vurur. Divara dəyən xəlbir qayıdıb kişinin başına dəyir. Kişi hay-haray salıb adamları çağırır, "ay jamaat, xəlbir məni öldürür, qoymayın"-deyir.

MƏN YANDIM, QOY O DA YANSIN

Həsən kişi çox höfsələsiz adam idi. Həyətdə özündən savay heç kəs yox idi. Hər gün çay qabağına hazır gəlirdi. Bu gün isə həyat yoldaşı Zəriş üzürlü səbəbə görə atası evinə getmişdi. Həsən kişi çayı özü qaynatmalı olur. Ona görə də samavara çilik doldurur, səbirsizliklə çayın qaynamasını gözləyir.

Çayın qaynaması gejkdikjə kişinin hövsələsi də bir tikə olur. Səbrin basa

bilməyən Həsən kişi jansız samovara tüfəngdən atəş açaraq qan edir.

Qonşu həyətdən səsə gələnlər soruşurlar:

– Samavarı yandıra bilməmişən, onun günahı nədi?

Həsən kişi deyir:

– Heç nə bilmirəm, mən yandım, qoy o da yansın.

BİRİNİ DƏ SƏN VER QOY SƏSİNİ KƏSSİN

Şair Həsən Küskün bir az xəstəhal olur. Bu zaman həyətdəki toyuq hindən çıxıb elə bir səs-küy qoparır ki, xəstənin olan əsəbləri də sarsılır. Xəstə görür ki, bu xına o xınadan deyil, toyuq kəsmək bilmir. Bu zaman zəif-zəif arvadına deyir:

– Sən allah, dur bir yumurta da sən üstünə qoyub özünə qaytar, bəlkə səsini kəsə o toyuq.

DAYISI JANINA DUASI VAR

Kəndin ağıllı adamlarından sayılan Hüseyn kişi çox hazırjavab adam idi. Ona deyilən zarafatlara da çox gejd, amma layiqli javab verərdi. Məhlədə gejdə olsa hərə həmin kişidən layiqli javab almışdı.

Qonşu məktəbin müəllimi Əli müəllim isə təbiətjə çox şən, baməzə adam idi. O çox jəhd edir, ondan bir baməzə söz qoparda bilmir.

Bir neçə gün dalbadal Hüseyn kişinin əhvalını soruşur, xotuğun nejdə?-deyir.

Kişi təmkinlə javab verir:

– Dayısı janına duası var.

BƏS BAŞINI ÇƏKMİSƏN?

– Balına çox nəhəngdi?

Atası deyir:

– Bəli, təkjə onun başı 20 tondu.

Uşaq yenə soruşur:

– Ata, bəs bədəni neçə tondu?

Atası əşşi, çəkməmişəm ha!-deyə, javab verir.

Uşaq yenə də atasını sualsız qoymayıb deyir:

– Bəs başını çəkmisən?

HEÇ DEMƏDİLƏR YETİM AZ YE, JIRILDIN

Deyillər ki, yetimə çörək vermək suvabdı. Bu minvalnan bir kənddə bir yetim varmış. Elə hansı toya, hansı məjlisə gedirmişsə toy, məjlis sahibinə deyərmişlər ki, "ə bu yetimə çörək verin, yazıxdı, yetimdi". Bir gün belə, beş

gün belə. İş o yerə çatır ki, yetim bir gündə on məjlisə gedir, onunda da bunu kalan yedirdirlər. Yetim yazığın yeməkdən qarnı jırılır. O jan verəndə hamı yığışır başına ki, ay yetim, bəs biz sənə yaxşılıq elədik yedirdik ki, aj qarnın doysun.

Yetim javabında deyir:

– Elə hamı dedi, "ə, bı yetimə çörək ver yesin", heş deyən olmadı ki, a yetim, az ye, jırıllassan.

DİLİMİN UJBATINDAN BƏDBƏXT ELƏDİM

Mollanın birjə qızı vardı. Onu heç kəs almırdı. Bir gün mollanın qonşusu deyir:

– Molla, mənimlə gedək bir inəyim var, bazarda sataq.

Molla razılaşır. Onlar bazara çatan kimi alijılar inəklə maraqlanırlar.

Qonşusu deyir:

– Vallah, ildə iki dəfə doğur, gündə 10-12 litr süd verir.

İnək baha qiymətə satılır. Molla qonşusunun bu sözlərini yadında möhkəm saxlayır. Bir gün təsadüfən mollanın qızına elçi gəlir. Molla başlayır qızı "tərifləməyə" ki, bəs vallah qızım ildə iki bala verir, gündə 10-12 litr süd verir.

Mollanın bu sözünü eşidən elçilər bir bəhanə tapıb aradan çıxırlar. Bir gün molla peşman-peşman qonşusugilə gedir. Görür qonşunun qızına elçi gəlib. Qonşusu elçilərə deyir:

– Vallah, qızımın əlindən hər iş gəlir, çox səliqəli, səhmanlı qızdı, valideynlərinin bir sözünü iki eləmir.

Molla bu sözləri eşidən kimi bir başına döyür, bir dizinə ki, yazıq qızımı dilimin ujbatından bədbəxt elədim.

MƏNNƏN NİYƏ SORUŞURSUZ?

Bir gün Molla Nəsrəddin eşşəyin üstündə bir şələ odun aparırmış. Görən deyir, o nədi molla, aparırsan?

Molla bezib deyir:

– Kitab!

Deyirlər:

– Molla, axı bu kitab deyil.

Molla javab verir:

– A köpəyuşağı bə bilirsiz mənnən niyə soruşursuz?

KÜLƏK BELƏ ƏSSƏ

Bir gün Molla Nəsrəddin yenə eşşəklə yol gedirdi. Özü də qovut yeyirdi. Külək də bərk əsirdi. Uşaqlar mollanı ələ salmaq məqsədiylən soruşurlar:

– Molla, yediyin nədi?

Molla javabında deyir:

– Külək belə əssə heç zat!

SƏNİ XARAB ELİYƏJƏK

Yetənə yetif, yetməyə nə dəş atanın biri yolnan gedirmiş, bir fağırın biri də suyun qırağına çatıbmiş. Elə bunu gören kimi özünü çatdırıb fağır itələyib suya salır. Fağır silkələyib çıxır, deyir: "Mən yaş oldum quruyajam, bu xasiyyət isə səni xarab eliyəjək".

MƏN DƏ ŞƏKİLİYƏM

Əzrayıl bir şəklinin sinəsinə qonub onu yuxudan oyadır:

– Janını almağa gəlmişəm,-deyir.

Şəkili yarıyuxulu soruşur:

– Neçəyə alajaqsan?

Əzrayıl çəşir, çiyinlərini çəkir. Sonra əlini şəklinin qulağına tutub qışqırır:

– Mən Əzrayılam!

Şəkili isə daha bərkdən çıxır:

– Mən də şəkiliyəm!

ŞİRİN SAĞDI

Şəkili "Fərhad və Şirin" dramına tamaşa edirmiş. Fərhada Şirinin ölüm xəbərini deyirlər, Fərhad qəzəblənir, bu dərdə dözmür. Qaya çapan külüngünü qaldırıb başına vurmaq istəyərkən, şəkili arxa sıradan qışqırır:

– Ə Fərhad, həftik olma. Sənə nömrə gəlirlər. Şirin sağdı.

BAŞI AŞAĞI SALMAQ

Bir ata öz oğlanlarına nəsihət verib deyirdi ki, oğlanlarım, yol gedəndə başınızı aşağı salın. Bunun üç faydası var.

Birincisi – paltarınızın boynu çirk olmaz.

İkincisi – yolda bir şey tapa bilərsiniz.

Üçüncüsü – özgələrlər sizi başaşağı bilib hörmət edər.

RƏNGİ GETMƏYİB

Bir gün bir xanım mağazadan parça almaq istəyirdi. Satıcı dedi:

– Xanım, bu parçanı təzə gətirmişik.

Xanım dedi:

– Qorxuram rəngi gedə.

Satıcı dedi:

– İki aydı burada gün qabağında qalıb, rəngi getməyib.

YUXUM QAÇIBDI AXTARIRAM

Molla geje yarı gəzməyə çıxmışdı. Qarovulçu mollanı tutur:

– Geje yarı burada nə gəzirsən?

Molla:

– Yuxum qaçıbdı onu axtarıram.

ONU DAMDAN YIXILAN BİLƏR

Molla arvadı ilə damda yatır. Neje olursa geje yarı molla damnan yığılır. Qonşular yığılıb deyirlər:

– Ay molla, nə oldu?

Molla: - Onu damnan yixilan bilər.

EŞŞƏYİN QOHUMLARI

Sarıjəli xan bir gün eşidir ki, Əbajioğlunun eşşəyi hiz olub. Bir neçə nəfəri yığıb gətirir Əbajioğlunun qapısına. Qapını döyürlər, deyirlər ki, gəlmişik eşşəyi görməyə. Əbajioğlu nökrəri çağırır:

– Ağalı, Ağalı, töylənin qapısını aç, eşşəyin qohumları onu görməyə gəliblər.

ARVAD SAĞ OL YEMİR

Günlərin bir günü Tələt məşinin kuzasına çoxlu adam yığıb onları bazardan kəndə gətirmiş. Tələtin bəmərəliyinə bələd olan kənd adamı məşindən düşən kimi ona sağ ol deyib yola düzəlirmiş.

Tələt baxır ki, bunlar sözləşib, biri də bir qəpik pul vermədi, düzəldilər yola. Hamısını çağırır ki, bir dayanın sizə sözüüm var. Hamı ayaq saxlayıb dinləyir. Tələt götürüb deyir ki, ay jamaat, vallah bizim arvad sağ ol yemir.

TƏLƏT İLƏ YOL MÜFƏTTİŞİ

Deyilənə görə Tələt minik tapmayan bir dəstə kənd adamını görür, ürəyi yumşaqlıq eyləyib, bunları Bərdəyə aparmalı olur. Elə yolu təzə başlayanda

qarşidan gələn maşın işarə edir ki, yol müfəttişi qabaqdadı.

Tələt maşını saxlayıb adamların birini uzadı kuzanın ortasına, arvadların qara örtüklərindən birini də çəkir onun üstünə. Maşının güzgüsünə də bir qara əski bağlayır, başlayır yol getməyə. Yol müfəttişi maşında meyid olduğunu zənn edib maşını saxlamır.

BURANI OTLADIM QURTARDIM

Günlərin bir günü Tələt işdən qayıdanda görür ki, kənddə toy var. Evə dönmür, deyir "qoy gedim toyda yeyim-içim. Həm də nəmər yazdırım".

Tələt toy həyətinə girib yemək mağarına keçir. Təzə ətin ətirli sovuzunu işdahlı yemək istəyir. Xörək paylayan buna sataşmaq üçün hər dəfə onun qabağına bir göyərti boşqabı qoyub xörəyi o biri tərəfə adladır. Tələt baxır ki, belə olmuyacaq. Toy yiyəsini çağırır ki, "ayə, bu xörək paylayana de ki, mənim hörüyümü dəyişsin, buranı otladım qurtardım".

YAĞIMI SƏNƏ BAĞIŞLAYIRAM

Tələt dostlarından birinin evinə qonaq gedir. Evin kişisi evdə yox imiş. Bir az gözləməli olur. Arvad hindən yumurta götürüb qoyur stolun üstünə ki, gedə yağ götürə. Tələtə qayğanaq bəşirə. Qayıdır ki, yumurtalar yoxdu, Tələt ayaqüstədi, gedir. Tələt arvada deyir ki, mən gedirəm, yağımı sənə bağışlayıram, yumurtalarımı götürdüm.

ÇOLPAMI APARAJAĞAM

Bir evdə Tələtə yemək təklif edirlər ki, otu çolpa kəsək ye. Arvad çölə çıxıb toyuqları jüjələyib qayıdır evə. Bir xeyli vaxt keçir. Arvad bir də çıxır jü-jü eyləyib qayıdır evə. Tələt başa düşür ki, ona sataşrlar. Yerindən gedəndə ev yiyəsinə deyir:

– Axşam gəlib çolpamı aparajam.

SU ATI GÖRÜRg

Tələti qonşu qızına elçi göndərirlər. Tələt yeyib-içdikdən sonra mehribanlıqla qonşusuna məqsədi bildirir. Kişiyə deyir ki, özün bil, su atı görür, at da suyu, bilmirəm bu fişdırıq nədi axı?

QARNINIZDA PALTAR YUYURSUNUZ?

Tələt kənd çayxanasına girib çay içir. Baxır ki, çayxanada çox adam

yoxdu. Bir on nəfər olar. Çıxarıb bir təklif qoyur ki, hamının puludu. Çayxanada olanlar ona sataşmaq üçün deyirlər ki, bizimiz altı stəkan, bizimiz dörd stəkan çay içmişik.

Tələt qayıdıb deyir:

– Ayə, nə xəbərdi, qarnınızda paltar yuyursunuz?

AĞRIMI KƏS

Tələt bərk ağrıyır. Dönür həkimə ki, ay həkim ağrıyıram, neyləyim? Müayinədən sonra həkim deyir ki, sənə əməlli-başlı müalicə lazımdı, hətta şam qoyulmalıdı.

Tələt götürüb deyir ki, ay həkim, istər şam qoy, istər lampuşka bağla, axır ki, ağrımı kəs.

TƏZƏK DƏRDİM

Keçmiş zamanlarda bir kişinin bir qızı olur. Kişi çox qısqanj imiş, arvadı ilə qızını çox möhkəm qoruyarmış. Yazda mal, heyvan örüşə çıxanda, kəndin uşaqları dəstə bağlayıb meşəyə çiyələyə, mərəyüyü gedəndə qız çox yalvarmış ki, ay dədə qoy mən də gedim uşaqlardan çölə-bayıra bir şey toplayım.

Qızın ərə getmək vaxtı çatmışmış. Anasının eşidir ki, qız eşşəyə minəndə baxtı açılır. Odu ki, əl çəkmir ki, dədə qoy gedim təzək yığım götürüm. Kişi ijasə verir, qız eşşəyə minib gedir təzək yığır, eşşəyə yükləyib özü də oturur ortasında. Oxuya-oxuya gəlir evə:

Eşşək mindim, təzək dərdim,

Könül arzun nədə qaldı.

AĞ QOYUN-QARA QOYUN

İmam Hüseyn Allahın hüzuruna gedəndə qabağına bir qoyun sürüsü çıxır. Ora-bura baxır, görür ki, çoban bir kənardə öyilib qalxır, hər dəfə də təkrar edir:

Ağ qoyun-qara qoyun.

Başımı yerə qoyum.

İmam Hüseyn bu əhvalata gülür. Çobana əsl namaz qılmağı öyrədir. Sonra yoluna davam edir. Qayıdanda görür kişi qarğış tökür ki, bu mərdimazar kim idi öz namazım da yadımdan çıxdı. İmam Hüseyn yenə gülüb deyir:

Ay çoban,

Ağ qoyun-qara qoyun,

Başımı yerə qoyum.

SONRA QAYTARAJAQ

Bir gün Məşədi Səfəralı oğluna toy eləmək fikrinə düşür. Söz açıb oğlanın ağzını arayırlar. Oğlan da Hatəm xan kişinin qızının adını çəkir. Ağsaqqal, ağbirçək, qohum-qonşu, tanış-biliş yığılıb elçiliyə gedirlər. Qızın "hə"sini alandan sonra toya hazırlıq görürlər. Oğlan evi qız evinə "qız yolu" mal-davar verməli imiş. Məşədi göstəriş verir ki, qaytabandan bir lək (dəvə) açıb qız evinə aparın. Jamaat qalır məəttəl. Ayrı vaxt bir arıq toğludan öteri çobanların gününü göy əskiyə düyən Məşədi nə yaxşı səxavətlənib? Yaxın simsarlardan biri qayıdır ki, Məşədi gəlsənə maldan-davardan bir şey verəsən. Lək çox böyükdü axı!

Məşədi Səfəralı deyir:

– Kəsin səsini! Sizin belə işlərdən başınız çıxmaz. Qoy desinlər Məşədi "qız yolu" üçün bir lək verdi.

Sonra da səsini alçaldıb deyir:

– Hatəm xan kişi lək-zad saxlayan deyil, sonra qaytarajaq. Mal-davar verərəm yeyər.

ALLAHIN AJIĞINA GEDƏR

Məşədi Səfəralının qardaşı Şükür çox kasıb idi. Bir gün tanış-biliş Məşədini danlayır ki, maldan-davardan bir-iki baş ver, qoy əlinə maya salsın, hayana dönsə öz qardaşındı. Dövlətlənər, xəjalətindən çıxar.

Məşədi hirsələnib deyir:

– Ayə Şükürü Allah görmür bəyəm? Lazım bilsəydi ona da dövlət verərdi. Mən verərəm Allahın ajığına gedər.

XORUZUMU YEMƏK İSTƏYİR

Məşədi Səfəralının oğlu jan verirdi. El-oba, qonum-qonşu tökülüb gəlmişdi. Hardansa bir molla da gəlib çıxdı. Xəstənin başı üstündə bir-iki ağz Qur'an oxuyandan sonra çölə çıxdı. Bir az keçmişdi ki, çöldə səs-küy eşsə dirəndi. Məşədi uşaqlara ajıqlanmaq üçün eşiyə çıxanda gördü ki, uşaqlar bir ları xoruzu qaranəfəs eləyiblər. Soruşanda ki, bu nə hərəkətdi törədirsiniz, javabında qayıtdılar bəs molla tapşırıb birillik xoruzu qaranəfəs eləyib kəsin, qanı ilə xəstəni ovuşturun. Xəstə sağalıb durajaq ayağa. Jin vurur Məşədinin başına, qayıdıb deyir:

– Buraxın, ayə xoruzu, köpək uşağı! Bəyəm İsgəndərin, Əmir Teymurun xoruzu yoxuydumu kəsib dirilələr. Ölüm-allah əmridi. Əjəli çatan öləjək. Molla arada xoruzumu yemək istəyir.

ONA DƏYMƏ

Bir kasıb ailə varmış. Onlar çox pis dolanmış. Bir gün kişi arvada deyir: – Ay arvad, biz nə vaxta qədər belə dolanajağıq. Deyirəm gəl belə edək. Mən bazardan yun alıb gətirim, sən də onu darayıb, əyirər, xalçadan, palazdan toxuyarsan. Toxuduqlarını bazarda satarıq, əlimizə maya salarıq. Bəlkə bu yolla kasıbcılığın daşını ataq. Mal danadan, ev hanadan deyiblər.

Arvad ərinin sözlərini təsdiq etsə də, öz-özlüyündə "vay dədəm vay, yamanja işə düşdüm" deyir. Bu zaman onların qabağına bir dozanqurdu düşür. Kişi yerindən qalxır ki, onu öldürsün. Arvad qışqırır:

– Ay kişi, səni and verirəm atanın goruna ona dəymə.

Kişi məəttəl qalır.

Arvad deyir:

– O mənim xalamdı. Bizə qonaq gəlib. Bizim nəsilə belə xəstəlik var. Nəslimiz sən bayaq saydıqların işləri görəndə dozanqurduya dönür.

GÜLÜM YEL ƏLLİ

Bir dəli qıza elçi gəlir. Qızın adamları bu xeyir işə razılıq verirlər. Anjaq qızlarının başdan yüngül olduğunu bildirmirlər. Toy vaxtı müəyyənleşir. Çox keçmir ki, oğlanın adamları zurna balabanla qızı aparmağa gəlirlər. Gəlinin başını bəzəyərek gəjavədə oturdurlar. Bu zaman qızın anası oğlanın anasına ajıq vermək üçün qol götürüb oynaya-oynaya deyir:

Dəlimi ərə vermişəm

Gülüm yel əlli.

Oğlanın anası da qudasını yandırmaq üçün oğlunun "paxırını" açaraq oynaya-oynaya javab verir:

Dəlimi evləndirmişəm

Zülüm yel əlli.

Sən demə oğlan zır dəli imiş.

YAZIQ NƏ YEYİB Kİ

Gəlinlə qaynananınkı əvvəldən düz gətirmirmiş. Onlar bir-birinin işinə qarışmaz, özləri bişirib ayrıja da yeyərmişlər. Anjaq hər axşam arvad ərinə gileylənərmiş ki, evdə aj qalır, yemək yemir. Yazıq qaynana isə heç nə deməzmiş.

Bir gün gəlin yenə də ajlıqdan ərinə gileylənir. Bu səfər qaynana özünü saxlaya bilmir, oğluna deyir:

– Gəlinin nənəsi ölsün, doğrudan da aj qalır. Dörd taqqır-tuqqur (ayaq), iki

baxar (göz), iki mələr (dil) bundan yazığın dişinə nə gələr. İki başıdı, səkkiz ayaq, gəlin aşdı bayaq. Yazıq nə yeyib kig

SÖNDÜ MƏNİM ÇIRAĞIM, YANDI SƏNİN ÇIRAĞIN

Bir kişinin dövlət sarıdan birjə atı var idi. İnsafən at o qədər də pis deyildi. Anjaq o qədər tənbel idi ki, axurdan ot götürməyə də tənbellik edərdi. Özü də tövləyə girən kimi uzanardı tövlənin ağzına. At sahibi ata baş çəkmək üçün geje çırağı yandırır tövləyə gələr, atın yenə də uzandığını gördükdə onu boğazından, belindən tövlənin damına bağlayardı ki, bəlkə at ayağa qalxa. At isə uzanardı ki, uzanardı. Kişi çırağ üçün piltə almaqdan yorulmuşdu. Nəhayət, təngə gəlib atı satmaq üçün bazara çıxarır. Müştərilərdən biri atı ujuz qiymətə alır. At sahibi pulu jibinə qoyub müştəriyə deyir:

– Qardaş söndü mənim çırağım, yandı sənin çırağın.

Atı alan kişi fikirləşir ki, "yəqin at gözəl atdı. Yoxsa kişi deməzdi ki, "söndü mənim çırağım". Bəlkə pula ehtiyacı varmış. Ona görə də çırağın söndürən istekli atını satır.

Müştəri atı gətirib tövləyə bağlayır. Axşam ata baş çəkmək üçün tövləyə gəlir. Nə qədər çalışır qapını aç bilmir. O, dərhal evə dönür, çırağı gətirib tövlənin bjasından baxır ki, at ölü kimi qapının ağzında uzanıb. Kişi arvadını da köməyə çağırır. Gejənin yarısına qədər çalışır, nəhayət güj-bəla ilə qapını açırlar. Anjaq atın "xəstəliyindən" onların başı çıxmır.

Bu minvalla kişi hər geje çırağı yandırır tövləyə gələr, axura ot-ələf tökər, gejenin yarısından çoxunu yuxusuz qalardı. Anjaq at sağalmazdı ki, sağalmazdı.

Adəti üzrə kişi yenə də ata baş çəkmək üçün çırağı yandırmaq istərkən at sahibinin dediyi sözlər yadına düşür, onunla danışmış kimi bərkdən deyir:

– Doğrudan da qardaş, söndü sənin çırağın, yandı mənim çırağım.

EŞŞƏK MƏSƏLİ

Bir qoja ilə onun qarısının övlad sarıdan bir oğlanları, tək birjə də eşşəkləri varmış. Oğlanın yaşı ötübmüş. Özü isə çox utanjaq imiş. Hər dəfə özündən kiçiklərin toyu olanda oğlan köks ötürər, amma heç nə deməzmiş. Bir axşam oğlan yerinə girərkən anası ilə atasının xısın-xısın danışığını görür, anasının səsini lap aydınja eşidir:

– A kişi, allah kasıblığın üzünü qara eləsin. Əlimizdə heç bir şey yoxdu. Uşağın isə tay-tuşları çoxdan ev-eşik yiyəsi olublar. Deyirəm daha neyləyək, eşşəyi sataq, oğlumuzla toy edək. Yazıq nə vaxta kimi tək-tənha qalajaqdı.

Oğlan atasının cavabını eşitməyə də sevinir ki, onun da baxtının günəşini

doğajaq. Aradan bir neçə il keçir, anjaq oğlanın toyu olmur ki, olmur. Oğlan vaxtın keçdiyini bildirmək üçün özünü bərkdən anasına deyir:

– Anajan, evimizdə çoxdandı eşşək söhbəti getmir. Xahiş edirəm eşşək məsələsini bir də danışasan.

QOYMA GƏLİN GETDİĞ

Keçmişdə erkən qızların arzusu nəzərə alınmaz, onları görmədiyi, hətta tanımadığı adama ərə verərmişlər. Deyirlər bir qızı da el adəti ilə başqa bir kəndə ərə verirlər. Toy gejesi qız gərdəyin arxasında oturub həsrətlə üzünü görmədiyi ərini gözləyir. Bu vaxt kim isə içəri girir. Gəlinin ürəyi döyünür, ha gözləyir, gərdəyə yaxınlaşan olmur. Gərdəyin bir tərəfindən baxır ki, qoja bir kişi ləyəndəki əti ha dartışdırır, anjaq diş tutmur. Gəlin özünü saxlaya bilmir, kişidən soruşur:

– Ay qarın-qarta dartan qoja, sən bu evin nəyisən?

Qoja baxır ki, gəlin hələ ərini tanımayıb. Odu ki, ləyəni kənara itələyərək gəlinə yaxınlaşır, onu oxşamaq məqsədi ilə deyir:

**Qoja sənin gülündü
Gülündü, bülbülündü
Qojanın gözləri düşüb
Sənin o mərmər qoynuna
Qoja səni maç eləməyə,
Quj eləməyə,
Babalın qojanın boynuna.**

Gəlin ağzını açmamış qoja yenidən başlayır:

**Qoja gəlir mış-mışınan,
Jiblər dolu kişmişinən,
Qoja səndən öpüş istər,
Üç dişinən.**

Gəlin o saat bilir ki, ey dadi-bidad, demək məni bu kaftara gətiriblər. Beləsindənsə atası evində otursa yaxşıdı. Kişini itələyib yıxır, tumanının ötləklərini yığaraq üz tutur evlərinə sarı. Qoja haray-həşir salır:

**Ağjabədinin yolları,
Qaratikan kolları.
Qoyma gəlini getsin,
Ayaqyalın, qoftalı.**

DOLDURMUŞAM TULUĞA

Vaxtilə bir molla yaşayırmış. Ölü yerlərində, qəbristanlıqlarda, jümə axşamlarında "Yasin" oxuyub ailəsini dolandırırırmış. Vaxt gəlir molla qojalır, hər çağrılan yerə gedə bilmir. Çox fikirləşir nə edim ki, qazanımdan qalmayım. Çox götür-qoydan sonra bir tuluq götürüb içini hava ilə doldurub, ağzını bağlayır. Jümə axşamlarında jamaat tökülüb gəlir ki, molla, atama bir Qur'an. Molla pulları yığıb tuluğun ağzının qatmasını boşaldıb deyir ki, Qur'anı oxuyub yığmışam tuluğa. Hər qəbir daşına bir az hava buraxır ki, oxudum.

BAYATILAR

Dağların başı qardı,
Döşü yarpız, lılıpardı.
Yardan yaman küsmüşəm,
Ha küssəm də yar yardı.

Əzizinəm balam gəl,
Dumanlıdı qalam gəl.
Dörd yanı düşmən aldı
Harda qaldın, balam gəl.

Qaraçuğun daşı var,
Qayası var, daşı var.
Gözələ ağıl qoyma
Gözəlin öz başı var.

Mən aşıq sarı buğda,
Dərdəndi sarı buğda.
Bir igid görməmişəm,
Bu biçimdə, bu buğda.

Əzizim daşdı dağlar,
Çınqıllı, daşdı dağlar.
Bəyin qızı çobana
Qoşuldu qaşdı dağlar.

Bu leyli oydu getdi,
Sinəmi oydu getdi.
Gəlmişdi güldürməyə
Gileyli qoydu getdi.

Göydəki tərəzilər,
Könlüm səni arzular.
Əyil üzündən öpüm,
Qoy baxsın tamarzılar.

Aşığam aşıqlara,
Zülfü dolaşıqlara.
Əlimə bir saz allam
Qoşullam aşıqlara.

Qaşı-gözü qara yar,
Gəl çıxma dağlara yar.
Dağlar səyyad yurdudu
Tez düşərsən tora yar.

Mənim yarım seyiddi,
Seyid donu geyibdi.
Evdə başım ağrıyıb,
Çöldə qurban deyibdi.

Mən aşıqəm qaladı,
Şəhərdi, həm qaladı.
İgidin yar-yarağı
Dar günündə qaladı.

İgidin zətı yaxşı,
Qeyrəti, qatı yaxşı.
İgid dara jüşəndə,
Altında atı yaxşı.

Mən aşıqəm ha səni,
Haqq saxlasın Həsəni,
Xəstə könlü nar istər
Mənim könlüm ha səni.

Xəstəsən halın nədi,
Xəstə xəyalın nədi.
Keçərlər sağdan, soldan
Deməzlər halın nədi.

Dəyirman üstü dinar,
Yarpağı dinar-dinar.
Mənim yalqız balamı
Saxla, ay pərvərdigar.

Mən aşıq ərən qalar,
Düzləri ərən qalar.
Övladı ajiz olsa
Vətəni viran qalar.

Təbriz mənəm, Xoy mənəm,
Jamalından doymanam.
Versələr dünya malın
Səni əldən qoymanam.

Şalım qara boyandı,
Uju yerə dayandı.
Oğul, oğul deməkdən
Göydə fələk də yandı.

Gedirəm ölkə sənnən
Qorxuram yol kəsənnən.
Nə gördüm, nə götürdüm,
Viranə ölkə sənnən.

Əzizim xəzan bağlar,
Gül açar, xəzan bağlar,
Bülbül gülə bağlıdı,
Gül niyə xəzan bağlar.

İlan ağı, qaralı,
İlan vuran saralı,
Yanında bir yer elə
Mən də olum oralı.

Dağdan aşıb gələnin,
Qanı joşub gələnin.
Xoş halına yarılə,
Halallaşıb ölənini.

Mən aşıqəm belə yaz,
Qələm götür belə yaz.
Sınıq könlüm şad olmaz,
Yüz də gəlsə belə yaz.

Aşıq bir qara bağlar,
Göy bağlar, qara bağlar.
Ruzgar ki, belə keçir,
Ürəyim yara bağlar.

Bu dərdin əllisinnən,
Yüzünnən, əllisinnən,
Bu dərdə ələj yoxdu,
Soruşdum əllisinnən.

Qarabağ yolu fərman,
Torpağı gözə dərman,
Saa kağız yazıram,
Yarı dərd, yarı dərman.

Nanay-nanay naz xanım,
Çıx eyvana göz xanım.
Əziz qonağım gəlib,
Bal-şəkəri düz xanım.

Bənövşəyəm bitərəm,
Kollar dibin tutaram,
Qardaşın həsrətindən
Boynum əyri tutaram.

Mən aşıq buda məni,
Xançal al bu da məni.
Gör nə günə qalmışam
Bəyənmir bu da məni.

Bu yolda yol salardım,
Karvanın bol salardım,
Bilseydim ayrılıxdı
Boynuna qol salardım.

Arazı keçəndə var,
Suyundan içəndə var.
O qəder qardaş deyib
Ürəyi keçən də var.

Gün getdi dağ başına,
Örtübdü ağ başına.
Könlü şamama istəyəm,
Dolanar tağ başına.

Gülü sanjdım divara,
Bülbül onu suvara.
Yayı mənən yayladın,
Qışı qaldın avara.

Mən səni el bilirdim,
Başında tel bilirdim.
Uja dağlar başında
Qurumaz göl bilirdim.

Aşık başına dağlar,
Xalın başına dağlar.
Bülbül öldü, gül soldu,
Qaldı başına dağlar.

Apardı göy at məni,
Saxladı səyyad məni,
Baş qoydum dizin üstə,
Çox yatsam oyat məni.

El bəri töküləndə,
Dan yeri söküləndə,
Şeh düşmüş gülə bənzər,
El yurda töküləndə.

Eləmi Murov səndən,
Əriməz qırov səndən.
Neçə illər ov etdim,
Almadım bir ov səndən.

Mən aşıqəm daş könlüm,
Dəmir könlüm, daş könlüm.
Açıldı qəm dəftərim,
Başımı götü qaç könlüm.

Maral, yerin şam olsun,
Otlar, yerin şam olsun.
Gəl oturaq diz-dizə,
Gözləyəm axşam olsun.

Məş aşığam hayçı mən,
Harayçı mən, hayçı mən.
Əzreyil yol keçəndə,
Olaydım harayçı mən.

Evləri çay keçəndə,
Tikilib çay keçəndə,
Mən fələyi qarğaram
Günüm ah-vay keçəndə.

Mən aşığam, baxtı kəm,
Bağmanı kəm, baxtı kəm,
Mən fələyə neylədim,
Fələk mənə baxdı kəm.

Əzizim, üzümə barı,
Əlini üzümə barı,
Qohumluğu üzümə,
Dostluğu üzümə barı.

Əzizim bada getdi,
Yel vurdu bada getdi.
Namərd bir tələ qurdu,
Gənj ömrün bada getdi.

Əziziməm bir də qan,
Oxu dərsin, bir də qan,
Bu yaralı gözlərin,
Bir yaş tökər, bir də qan.

Yara yetir,
Naməni yara yetir,
Fələk, mən qərribi də
Öldürmə, yara yetir.

Eləmi bu dar məni,
Həm sıxar bu dar məni.
Qürbətə qalan janım
Hər yetən budar məni.

Oturmuşdum özüylə,
Kimlər gördü gözüylə,
Apardılar yarımı,
Bir namərdin sözüylə.

Eləmi joşa dedim,
Dərdimə haşa dedim.
Dostuma əlli nədi,
Yüz il də yaşa dedim.

Qazaxda bir dənəyəm,
Əl vurma pərvanəyəm,
Yarım səfərə gedib,
Dərdindən divanəyəm.

Yatma fələk,
Qaşını çatma fələk.
Gözəli gözələ yaz,
Günaha batma fələk.

Mən aşıqəm tərsinə,
Lalə yanaq, tər sinə,
Hər sözün bir hikmətdi,
Qurban olum dərsinə.

Gəlin həyalı gərək,
Xəmri mayalı gərək.
Özü gözəl olmasa,
Qədəmi sayalı gərək.

Çoban qoyuna gedər,
Baxar, boyuna gedər.
Çobanın muzd toğlusu,
Dostun toyuna gedər.

Əkin əkdim zəmi bir,
İldə gəlir dəmi bir.
İstərəm sizə gələm,
Dərya iki, gəmi bir.

Əzizim neyə dağlar,
Qarşıda neçə dağlar.
Yetim yanağı bilir,
Göz yaş neyə dağlar.

Bağçadan qora dərdim,
Üzüm yox, qora dərdim.
Qorxum var düşüb ölüm,
Aparam gora dərdim.

Əzizim qıyma mənə,
Yaram var qıyma mənə.
Məni bir namərd vurub,
Sən mərdсэн qıyma mənə.

Yağış gəlir dayanmır,
Yar yuxudan oyanmır,
İkimiz bir dərdəyəyik,
Mən yanırım, o yanmır.

Əzizim qoşa dağlar,
Verib baş-başa dağlar,
Sevdiyim səndə gəzib,
Səni yüz yaşa dağlar.

Əzizim buda məni,
Xənjər ol buda məni.
Fələk bir iş işlədi
Sevmədi bu da məni.

Mən aşıq kasa dolmaz,
Verən əl kasad olmaz.
Yüz namərdin çörəyin
Doğrasan kasa dolmaz.

Əzizim ağlayandı,
Gözlərin ağlayandı,
Gedək təbib yanına,
Görək kim ağlayandı.

Köynəyin sarı sapı,
Görünür sizin qapı,
Səni məndən eyləyəm,
Dilənsin qapı-qapı.

Məjməyidə üzüm var,
Üzüm, səndə gözüm var.
Bir öydə beş qardaşım,
Kiçiyində gözüm var.

Dağların daldasına,
Gün gedər daldasına,
Bir dağa daldalandım
Qorxuram dağ da sına.

Pərvanə nədən yana,
Od tuta evdən yana.
Yaxşı dost yaman gündə,
Çəkilir nədən yana?

Sözün demə aşkara,
Dərdə tapılmaz çara.
Dindirmə qan ağlaram,
Ürəyimdə var yara.

Ay çıxıb birjə barmaq,
Gəl sinəmə çəkmə dağ.
Yarım məndən küsübdü
Bir çara var, yalvarmaq!

Bu yol gedir otara,
Otar hara, ot hara?
Yoxsul da bir at aldı,
Yer tapmadı otara.

Mən olmuşam biçara,
Biçarəyə nə çara,
Qapım haqdan bağlanıb
Kimə gedim açara?

Yaxşı dost döz günümə,
Gəl de bir söz günümə.
Fələk əlimə düşsə,
Salaram öz günümə.

Əzizim bu dağ ilə,
El gedər bu dağ ilə.
Nejə qəbrə qoyarlar
Mən ölsəm bu dağ ilə.

Yol verin gəmisinə,
Su verin zəmisinə.
Heç bəndənin balası
Qalmasın əmisinə!

Bülbül uçar bağ üstə,
Şamamalar tağ üstə.
Nə qaydadı fələkdə?
Dağı çəkər dağ üstə.

Başım ağrır vay salar,
Üstə dərman qoysalar,
Mən səndən əl üzümərəm,
Təpə-dırnaq soysalar.

Mən aşıqəm ay bağlar,
Ay bağçalar, ay bağlar.
Qaşın-gözün şənində,
Aşıq gəlsə söz bağlar.

Aşıqəm ağa gözlər,
Bostana, bağa gözlər.
Dönüb bahar fəslinə,
İstəyir yağa gözlər.

Jeyran çölə gəlmərəm,
Ördək gölə gəlmərəm.
Qollarım daş altında
Sizin elə gəlmərəm.

Bulaq-bulağa gəlsin,
Axsın bulağa gəlsin.
Yüz il xəstə yatsam da
Səsin qulağa gəlsin.

Qardaş gəlsə yaxşıdı,
Bajı görsə yaxşıdı.
Qardaşın qabağınad
Bajı ölsə yaxşıdı.

Dağdan aşıb gələne,
Qanı joşub gələne,
Xoş o kəsin halına
Halallaşıb ölənə.

Mən aşıq janım ana,
Yastığım, yanım ana.
Baş qoyum dizin üstə
Qoy çıxsın janım ana.

Qardaş demə qan olar,
Yel əsər tufan olar.
Qardaş gələn yollara,
Bajılar qurban olar.

Dağ başında ala qar,
Ala çiçək, ala qar.
Hər yana qar yağmışdı,
Yağmamışdı belə qar.

Su üstündə sonalar,
Bir-birini yan alar.
Balama qurban olsun,
Oğlu ölən analar.

Hajılar, ay hajılar
Bir-birini ajılar
Balama qurban olsun
Qardaşı ölən bajılar.

Dağistanın dağı var,
Getmə yola yağı var.
Dindirməyin ağlaram
Məndə qardaş dağı var.

Gəlinə bax, gəlinə,
Vurur əlin belinə.
Gəlinə bir söz deməyin
Çıxar gedər elinə.

Qaşın kim ola bilər?
Gözün kim ola bilər?
Səni mənim əlimdən,
Görüm kim ala bilər?

Əlimdən bıçaq düşdü,
Bilmədim haçaq düşdü.
Hamıya dərman payladım
Dərmanım qaçaq düşdü.

Əlində maşası var,
Tutubdu maşası var.
Burda bir igid ölüb,
Əjəb tamaşası var.

Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi.
Qoyub hara gedirsən
Bu ev sənə deyilmi?

Quzu mələyən olar,
Duza gələyən olar,
Anası ölən qızlar,
Yaman mələyən olar.

Bu yol karvansız olmaz,
Dəvə sarvansız olmaz.
Gedək həkim yanına
Həkim dərmanlı olmaz.

Göynən gedən quşa bax,
Qanadı sınımsa bax.
Aləmə yaz açılmış,
Bizə gələn qışa bax.

Burdan bir maya getdi,
Sallandı çaya getdi.
Neçə il zəhmət çəkdim
Zəhmətim zaya getdi.

Əziziyəm qəmdə gül,
Qəmdə danış, qəmdə gül.
Ağ gündə gülən könlü
Mərd igidsən qəmdə gül.

Çəkilib dörd hasarı,
Gedirəm dördə sarı,
Namərd dizimi qırsa,
Sürünnəm mərdə sarı.

Yandırıb yaxdı məni,
Dağ-daşa çaxdı məni,
Mərd bilib arxalandım,
Namərd tək yıxdı məni.

Bir vejsiz daşdı dünya
Çürük ağajdı dünya
Kimə deyim dərdimi
Tamam qan-yaşdı dünya!

Qızdırma tutdu məni,
Tutdu qurutdu məni.
Mənim istəklə balam
Nə tez unutdu məni.

Əziziyəm ay qabağı,
Buluddu ay qabağı.
Gülməz yetimin üzü,
Açılmaz qaş-qabağı.

Jan, ana, janım ana,
Yastığım yanım ana,
Baş qoyum dizin üstə,
Qoy çıxsın janım ana.

Qapıda duran oğlan,
Əlində Qur'an oğlan,
Qur'an qənimin olsun
Söz verib dönən oğlan.

Bu jəhrə bəndi jəhrə,
Ayağımın bəndi jəhrə.
Vuraydım sındıraydım,
Gəzəydim kəndi jəhrə.

Aşiq yaza nə qaldı,
Sındı saza nə qaldı,
Ülkər yana sallanıb,
Çıx gör yaza nə qaldı.

Ağ donu ağartmışam,
Qolların daraltmışam.
Birjə səndən öteri
Əmim oğlun saraltmışam.

Xırmanda sarı taya,
Kölgəsi keçdi çaya,
Jəfa çəkdim jan üzüm,
Əməyim getdi zaya.

Əziziyəm birdə-birdə,
Bir iş var bu səbirdə,
Öləndə bir öləydik,
İkimiz bir qəbirdə.

Qardaş, qardaş quş qardaş,
Xonçalı gümüş qardaş,
Başın qərib yerdədi,
Atını çöndər düş qardaş.

Jorabın ağına bax,
Dəstələ bağına bax.
Məni görmək istəsən
Üç təpə dağına bax.

Bağımda şirin nə var,
Yeməyə şirin nə var.
Gəzək jümlə-jahanı
Baladan şirin nə var.

Başı bajın deyiləm,
Başda təjin deyiləm.
Nəyə desən and içim,
Sənin bajın deyiləm.

Gəl məni qurdalama,
İri kəs, xırdalama,
Alovum qarsar səni,
Kəsövüm qurdalama.

Qarşımızda bir ay var,
Bir günəş var, bir ay var.
Bir günüm ilə dönüb
Bir saatım bir ay var.

Gedirəm qoyuna mən,
Nə düşdüm oyuna mən,
Bir nər igid böyütdüm,
Baxmadım boyuna mən.

Mən aşiq iti bəldən,
Yer qorxar iti bəldən.
Qoy məni yar ağlasın
Desinlər itib əldən.

Əzizim Diri dağı,
Düman gəl bürü dağı,
Janım jəzanə gəldi,
Çəkməkdən diri dağı.

Qarabağ balasıyam,
Qara bağ salasıyam.
Ay yurdumun kərəmi
Mən Əsli olasıyam.

Əzizim göz ələnsin,
Od yansın köz ələnsin,
Nə gözüm səni görsün,
Nə yaram təzələnsin.

Jənnətin küçələri,
Bannaşır beçələri.
Mən neyə yalnız yatım
Bu uzun gejeləri.

Əkəydim arpa səni,
At gələ qırpa səni.
Bilsəydim sən beləsən
Çəkərdim sərpə səni.

Arxalığın səkkiz qat,
Dördün saxla, dördün sat.
Yarımı küsdürmüşən
Janın çıxsın yalnız yat.

Armud ağajı suda,
Birin kəs, birin buda.
Sevdiyini almasan
Qoy səni kəssin xuda.

Qoz ağajı quruldu,
Su dibində duruldu.
Həminin yarı gəldi
Mənim boynum buruldu.

Qarabağ yolu fərman,
Torpağı gözə dərman,
Yardan bir məktub aldım
Yarı dərd, yarı dərman.

Görən ağlar
Saçımı hərə ağlar,
Sonra görən tanımaz
Əvvəl jə görən ağlar.

Əzizim dağda nə var,
El köçmüş dağda nə var.
Qəmgin olma ey könül
Leylisiz dağda nə var?

Nənəmin damı yana,
Dəhlizi, damı yana.
Sənə qarğış edən
Ağzında dili yana.

Aşnadan sən, yaddan sən,
Aşna tutma yaddan sən.
Nə ahım jandan gedər
Nə çıxarsan yaddan sən.

Əzizim Kürdən gələ,
Düşübdü kürd əngələ.
Türkmən dilli aşiqi
Salıbdı kürd əngələ.

Aşiq bala qazanı,
Başa bala qazanı.
Yaman oğul, kür qonşu
Başa bala qazanı.

Bu dağlarda qar tala,
Dağ yaraşır qartala.
Qoyma ellər gözəlin
Yaşı ötmüş qart qala.

Bazara keçi gəldi,
Sanandı üçü gəldi.
Yoxdu onun anası
Qəribin köçü gəldi.

Bağında badam olmaz,
Yeməyə badam olmaz.
Mən neynirəm şəkili
Şəkildən adam olmaz.

Bir yaralı qoçam mən,
Yaram qoymur qaçam mən.
Bir daldə yer olarmı?
Yaralarım açam mən.

Aşıq su deyib ağlar,
Çəsmə su deyib ağlar.
Dəryada bir gül bitib,
O da su deyib ağlar.

Ay doğdu pərri-pərri,
Qapısı qoşa nərri.
Girəydim yar qoynuna,
Çıxaydım tərri-tərri.

Gedirsən yolun olsun,
Junadan donun olsun.
Çünki gedəri oldun
Jənnətdə yerin olsun.

Getdi arxa dolandı,
Sular çarxa dolandı.
Düşmənin elin güjündən
Qorxa-qorxa dolandı.

Ələkdə var barama,
Sim yeriylə yarama.
Anam tutsun çırağı
Bajım baxsın yarama.

Get yolun məşəd olsun,
Getdikjə məşəd olsun.
Səni məndən edəni
Nə gülsün, nə şad olsun.

Arxalığın bizdən yar,
Gəl qapıda gizlən yar.
Anam sənə nə dedi
Ayaq çəkdim bizdən yar.

Yatmışdım oyanmışam,
Düm göyə boyanmışam.
Daş olsam əriyərdim
Torpağam dayanmışam.

Əzizimə ala qar,
Ala yaylaq, ala qar.
Qəbrimi quzeydə qaz
Qoyma üstüm ala qar.

Ay aydınlıq süd kimi,
Arxalığın çit kimi.
Çox da gəlib getməyin
Öldürərlər it kimi.

Bu yol haşana gedər,
Aşar Kaşana gedər.
Sənin dərdin sinəmdə
Gora nişana gedər.

Qoyun otlar quzuynan,
Ayağının tozuynan,
Balama qurban olum
Öz dədəmin qızıynan.

Gəl məni qoyub getmə,
Nar kimi oyub getmə.
Qılınj çək vur boynumu
Zarınjı qoyub getmə.

Əziziyəm qarqarmar,
Ovsunçuya qarqarmar.
Gah dağlara gül yağar
Gah dağları qar qarmar.

Yol gedən dağa qardaş,
Bostana, tağa qardaş.
Sən duman ol mən çiskin
Çəkilek dağa qardaş.

Bu yol haramı gedir,
Aşib haramı gedir,
Gözdən yaş tökmək ilə
Qəlbədən yaramı gedir.

Şəki, Şirvan, Dağıstan,
Bülbül uçar bağ üstən.
Fələyin qaydasıdı
Dağı çəkər dağ üstən.

Xəstəyəm ağır başım,
Qürbətə düşdü daşım.
Çıxıb çölə çağırdım
Gəlmədi yar yoldaşım.

Getdi gülüm ağlaram,
Oldu zülm ağlaram.
Bir və'dəsiz yel əsdi
Töküdü gülüm ağlaram.

Əriklər, ay əriklər,
Qoşa bitər əriklər,
Sənin gül jamalını
Hər kəs görsə yeriklər.

Əzizim öz yeri var,
Sözün də söz yeri var.
Yüz ananın içində
Ananın öz yeri var.

Geymişən alajanı,
Gözlərin alajanı.
Yarın ala gözləri,
İstər ki, ala janı.

Əzizim dolu gözlər,
Dağ başın dolu gözlər.
Yıxdı dədəm evini,-
Səndəki dolu gözlər.

Əzizim düşdü gözümlə,
O yara düşdü gözümlə,
Baxdı səni görmədi,
Gözümdən düşdü gözümlə.

Aşıq Xüdəfərinə,
Düşdüm yaman dərinə,
Bəxtim tərsinə döndü,
Keçdim fələk əlinə.

Mən aşiqəm ayrıanı,
İçmək olmaz ayrıanı,
Nə gülsün, nə şad odsun,
Məni səndən ayrıanı.

Bu yol oramı gedir?
Aşıq oramı gedir?
Gözdən yaş tökmək ilə,
Qəlbədən yaramı gedir?

Əzizim qarı düşmənin,
Yarı dost, yarı düşmənin.
Gözlərim pünhan ağlar,
Görməsin bəri düşmənin.

Nənəmin damı yana,
Dəhlizi, damı yana,
Səni məndən edənini,
Ağzında dili yana.

Gəldi haradan gəldi,
Göydən qaradan gəldi.
Göydə bulud yox idi
Bu sel haradan gəldi?

Əziziyəm gül eylər,
Yağış yağar sel eylər,
Səni görən gözlərim
İşıqlanar nur eylər.

Bağlarda gül olaydım,
Gülə bülbül olaydım,
Dostumun ojağında
Yanaydım kül olaydım.

Dağların harayından,
El köçdü harayından.
Mərdin daxması yaxşı,
Namərdin sarayından.

Dövrən çox qarışıqdı,
Yad gəlib bərişiqdi,
Ayıq, sayıq dolanmaq,
İgide yaraşıqdı.

Qızdırma tutdu məni
Tutdu qurutdu məni.
Ay e'tibarsız qardaş
Nə tez unuddu məni.

Arı şana bu şana,
Arı qonmaz bu şana,
İgidin oğlu gərək,
Qızdan olmaz nişana.

Bu dağ haramı dağlar,
Təbib yaramı dağlar.
Nə yaman ah çəkirsən
Ahın sinəmi dağlar.

Mən aşiq, qışında mən,
Dağında, daşında mən.
Gəzəydim Qarabağı
Qalaydım başında mən.

Bağların al püstəsi,
Oldum yarın xəstəsi.
Dərdimin dərmanını,
Qarabağ şikəstəsi.

Qəribəm o vətəndə,
Gözüm yoldan ötəndə.
Dizin-dizin sürünnəm
Qarabağdan ötəndə.

Aşiq yaman yaralı,
Bizim eldən aralı,
Gözələ gözü düşüb
Qarabağın maralı.

Gejə keçdi qərardan,
Səni seçməm maraldan,
Nə dərdim var, nə qədim,
Sənsən məni saraldan.

Eləmi keçdi məndən,
Ox dəydi keçdi məndən,
Mərdlərə körpü oldum,
Namərdlər keçdi məndən.

Eləmi bir dənəsən,
Ləlmisən, dürdanəsən.
Mən olum sənə qurban,
Sən ölmə bir dənəsən.

Eləmi gedər qalmaz,
Axar su gedər, qalmaz.
Vəfəliyə jan qurban,
Bivəfa gedər qalmaz.

Əzizinəm bu dərdi,
Dərya dərdi, su dərdi.
Qarabağdan gen düşdüm,
Çəkəmmədim bu dərdi.

Qayanın qaşu mənəm,
Çınqılı, daşu mənəm.
Qəriblikdə qalanın,
Gözünün yaşu mənəm.

Mən aşiq qarabağlı,
Ağ çuxam qara bağlı.
Özüm dağlar maralı,
Sevdiyim Qarabağlı.

Mən aşiq əldə fanar,
Tutmuşam əldə fanar.
Qarabağın dərindən,
Ah çəksəm, ürək yanar.

Aşiq qarabağlıdı,
Belim haqdan bağlıdı,
Yolçu, qayıt qonaq ol,
Bu el qara bağlıdı.

Bu dağda gözüm qaldı,
Söhbətim, sözüm qaldı.
Qarabağda qəribəm,
Gedirəm, izim qaldı.

Bülbül Qarabağdadı,
Oxur Qarabağdadı,
"Öldü" deyə bilmərəm,
Odu, Qarabağdadı.

Getmə, ay atlı oğlan,
Atı qanadlı oğlan,
Qarabağda yarım var,
Məni də çatdır, oğlan.

Qarabağa gedirəm,
Baxa-baxa gedirəm.
İtirmişəm yarımı,
Axtarmağa gedirəm.

Bu dərədən çay gəldi,
Bahar getdi, yay gəldi.
Sınıq könlüm gülməmiş,
Qarabağdan hay gəldi.

Mən aşiq sənəsidə,
Üfürmə, sənəsidə,
Qarabağın nənəsi,
Nənəmin nənəsidə.

Bu dərə susuz dərə,
Yonjasız, susuz dərə.
Özüm sultan qızıydım,
Atam verdi rənjbərə.

Rənjbərə bax, Rənjbərə,
Dərəsi susuz dərə,
Özüm xotkar elindən,
Gəlib düşdüm Rənjbərə.¹

Əzizim gəndi məzar,
Əhlətdən gəndi məzar.
Gəl girək bir qəbrə,
Sığarınq, gəndi məzar.

Əzizim qaşqalandı,
Ay doğdu qaşqalandı,
Xeyir xəbərə getdin,
Yoluna daş qalandı.

1. Rənjbələr - Ağjabədidə kənd adıdır.
Bayatının zilindən,

Oxu gəlsin dilindən.
Sən dağlardan qar göndər,
Mən arazbar gülündən.

Bu gün o gün olaydı,
Yaram düzgün olaydı.
Sənlə keçən günlərim,
Biri bu gün olaydı.

Durma qapı dalında,
Gözüm qaldı xalında.
Get atamdan izn al,
Gəlir qalım yanında.

Qaşımın qarasına,
Xal düşüb arasına,
Məni dəstə gül eylə,
Qoy sənə arasına.

O taydan əl eyləmə,
Bağrımı qan eyləmə,
Sən mənimsən, mən sənə,
Özgə xəyal eyləmə.

İki gül yana-yana,
Əlimə yaxdım xına,
Sənə süd verən ana,
Olsun mənə qaynana.

AĞILAR

Aşiq dərdə nə bağlar,
Gülüş dərdə nə bağlar,
Gedin dərdli yanına,
Görək dərdə nə bağlar.

Mən aşiq avadan vay,
Örən vay, avadan vay.
Vurub özün öldürsün
Yurdu belə görən vay.

Araza gəmi gəldi,
Gəmilər hamı gəldi.
Daldada ağla gözüm,
Ayrılıq dəmi gəldi.

Göynən gedən qu məni,
Neynir görən bu məni?
Dəsmalın kəfən olsun
Göz yaşınan yu məni.

Göydə ulduz axandı,
Nə soltandı, nə xandı.
Fələyə bel bağlama,
Fələk evlər yıxandı.

Dağlar başı tütündü,
Kimin bağı bütündü.
Gəl halal, hümbət eylə,
Dünya ölüm itimdi.

Mən özüm yaralıyam,
Könlü çox qaralıyam.
Bostanımı ağ vurub,
Tağları yaralıyam.

Dağlar daladı məni,
Görən ağladı məni.
Zənjirdə tab etməzdim,
Qəbir bağladı məni.

Mən aşiq sənə-sinə,
Qar yağır sənə-sinə.
Oğlu ölən analar
Daş döyər sənəsinə.

Bajım gəl, qardaşım gəl,
Qana döndü yaşım gəl,
Yad ağlar yaman ağlar,
Öz bajım, qardaşım gəl.

El getdi binə qaldı,
Binə nə günə qaldı.
Mənnən qardaş görüşü,
Qiyamət günə qaldı.

Bu dağlar kərəm dağlar,
Güllü yox dərem dağlar.
Bajı qardaş deməkdən,
Ürəyi vərəm bağlar.

Şalım qara boyandı,
Üzü yerə dayandı.
Mənim ahı-nalamdan,
Ərşi fələk oyandı.

Qırmızını kim boyar,
Kim götürər, kim qoyar,
Javan ölən qızları,
Qara yerə kim qoyar!?

Topa-topa nərgizlər,
Topa bitər nərgizlər.
Hayıf sənə o janın,
Torpaq örtər, yer gizlər.

Gedin deyən anama,
Güllə dəydi yarama.
Özüm məlhəm qayırdım
Özüm qoydum yarama.

Yaralandım yanımdan,
Quşlar doydu qanımdan.
Qafıl bir güllə dəydi,
Bezər oldum janımdan.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən.
Mənimki belə düşdü,
Çarxı dönmüş fələkdən.

Ürəyimdə yara var,
Üstə xal-xal qara var.
Açın ürəyimin başın
Gör yanmamış hara var.

Əzizim ağlağandı,
Güləndi, ağlağandı.
Al kəfəni, ver dərdi,
Dərd özü ağlağandı.

Axşam arada qaldı,
Peykan yarada qaldı,
Yığılan qohum-qardaş,
Meyidi arada qaldı.

Mən səni leyli gördüm,
Leyli-gileyli gördüm,
Heyf sənin janından,
Torpaqdan öylü gördüm.

Arazı keçəndə var,
Suyundan içəndə var,
Majal verin ağlayım,
Ürəyi keçən də var.

AŞIQ RƏVAYƏTLƏRİ, EL ŞAİRLƏRİ

LƏLƏ HAQQINDA RƏVAYƏTLƏR

Deyirlər Gözəl şahın övladı
olmurmuş. Bir gün şahın arvadının
könlünə quzu əti düşür. Sürüdə
Lələnin quzusundan yaxşısını
tapmırlar. Lələnin quzusunu kəsib
qovurma ətini şahın arvadına
verirlər. Lələ qayıdıb görür ki, quzu
artıq yeyilib.

– Eviniz yıxılsın, məni işə
saldınız - deyə, onları yamanlayır.

Vaxt olur şahın arvadı dünyaya
bir oğlan gətirir. Hamı gözəyidin-
liğinə gəlir. Şah böyük bir ziyafət
verir. Məjlisin şirin yerində Lələ
içəri girib deyir:

– Şah sağ olsun, uşaq mənimdi.

Şah qəzəblənir:

– Çoban dəli olub, aparın
boynunu vurun!

Ağsaqqallar işə qarışırlar. Onlar
bayatıları ilə şöhrət qazanmış
Lələnin öldürülməsini istəmirlər
Odu ki, deyirlər:

– Şah sağ olsun, siz nə vaxt
istəsəniz onun boynunu vurdura bi-
lərsiniz. İndi ijazə verin Lələ ərz
eləsin görək o nəyə əsasən deyir ki,
uşaq mənimdi.

Hamı həyəjanla Lələyə baxır. O,
irəli gəlib şahın qarşısında dayanıb
deyir:

– Şah sağ olsun nə şərt qoysanız
mən razıyam.

Şah deyir:

– Mənim oğlumun adı Xaqandı.

Lələ deyir:

– Mənim də oğlumun adı Qənbərdi.

Şah şərtləşir:

– Hər birimiz üç dəfə çağıracağıq, uşaq kimin səsinə javab versə demək
onundu.

Lələ razılaşır.

Şah uşağa yaxınlaşıb üç dəfə "Xaqan" deyə çağırır. Uşaq heç
qımıldanmır. Lələ birjə dəfə: "Ya Qənbər" - deyən kimi uşaq:

– Ya rəbbim Lələ, - deyə dil açır.

Şah hirsindən az qalır boğulsun. Əmr edir Lələni assınlar. Ağsaqqallar
yənə işə qarışır.

– Adil hökmdar, haqq aşığını öldürmək günahdı. Yaxşısı budu onu öz
məmləkətinizdən qovun, qoy hara gedir getsin.

Şah çar-naçar dillənir:

– Bir geçəliyə onu zindana salın, sübh tezdən rədd eləyin çıxıb getsin.

Lələni zindana salarkən uşaq ağlayır. Lələ uşağın anasına yalvarıji təzə də
deyir:

**Ələmin o körpüyə,
Sən də gəl o körpüyə
And verirəm allaha
Məmə ver o körpüyə.**

Çıxarkən Lələ uşağın anasına deyir:

– Nəbadə uşağın beşiyinin altını süpürəsən.

Lələni zindana salırlar.

Onu aparən kimi şahın arvadına deyirlər:

– Gəlin uşağın beşiyinin altını süpürək, görək nə olajaq.

Beşiyin altına süpürgə çəkən kimi uşaq dönüb daş olur. Anası fəryad
qoparır. Münəjjim gəlib deyir:

– Eviniz yıxılsın, yazığın başına nə oyun açdınız. Lələ körpənin adını
Qənbər qoyub ki, öz adı ilə qoşalaşdırsın. Qənbər daş deməkdi. Elə Lələ də
daş mə'nasını verir. Lələ daşdan yaranıb, Qənbərin də mayası daş olub.

* * *

g Lələnin ata-anası ölür. Ajlıq, yoxsulluq içərisində yaşayan Lələ
diyarbadiyar gəzir. Tanımadığı bir mahala gəlir. Ömrünün ağır günləri
davam edir. Həyatdan küskün olur. Heç kəsə dərdini deyə bilmir. Qışın sərt
ayları başlayır. Lələ çarəsiz olaraq bir qapını döyür. Ev sahibləri - Zaman ilə

Yaxşı onu içəri çağırıb soruşurlar:

– Kimsən?

– Qəribəm. Heç bir kəsim yoxdu. Pənah aparası bir yerim yoxdu. Lələ onları rəhmət götürmək üçün dərdini bayatı ilə deyir:

**Dərddən koma tikən mən
Qəm bağrını sökən mən,
Nə atam var, nə anam
Bu dünyada təkəm mən.**

Yaxşının uşağa yazığı gəlir.

Yaxşı ərinə deyir:

– Ay Zaman, görürsən tifilin heç kəsi yoxdu. Yazığın qəlbi sınıqdı. Onu evimizdə saxlayaq. Bu həm Allaha xoş gedər, həm də bəndəsinə.

Zamanın Lələdən gözü su içmir. Ondan soruşur:

– Adın nədi?

Uşaq cavab verir:

– Lələ.

– Yox, mənim evimdə Lələyə yer yoxdu, deyə - Zaman Lələni bayıra çıxarır. Yaxşı ağlayaraq ərinə çox yalvarır:

– Yazıqdı, kimsəsizdi, həm də qonaqdı. Qonağı qarıdan qovmaq günahdı.

Bir də ki, bizim çörəyimizi yeməklə kasıb düşməyəjəyik ki.

Arvad yalvarır, kişi isə ipə-sapa yatmır ki, yatmır.

Kim bilir, nə yuvanın quşudu. Bilmirsənmi, yetim onu saxlayanın qənimi olar - deyə, - Zaman arvadını məzəmmət edir.

Yaxşı fəryad qopararaq Zamanı yola götürməyə çalışır.

Zaman deyir:

**Qapının yanı Lələ,
Sözümün yanı Lələ.
Qarnı doyannan sonra
Deyərlər hamı lələ.**

Nəhayət, uzun yalvarışdan sonra Zaman Lələnin burada qalmasına razı olur. Lələni evə çağırırlar. Ona çörək verirlər.

Həmin vaxtdan Lələ Yaxşıya bəzi kimi böyük məhəbbətlə bağlanır. Lələ həmin mahalda heç bir evdə oturmaz, heç kəsin çörəyini yeməzmiş. O anjaq Yaxşıgildə rahat olarmış. Yaxşı da Lələni qardaşı olmadığı üçün qardaş-deyə çağırarmış.

Lələ aylarla uzaq səfərə gedər, qayıdanda isə anjaq Yaxşıgilə qona düşmüş. Lələnin anjaq onlara qonaq düşməsi dedi-qoduya səbəb olur. Jamaat arasında Zamana deyirlər ki, arvadın həmişə Lələ ilə xosunlaşır. Əgər onların arasında məhəbbət yoxsa, nə üçün Lələ sizdən əl çəkmir? Niyə

başqa evlərdə qonaq düşmüş?

Bu jür tə'nəli sözlərə dözməyən Zaman Yaxşını öldürmək istəyir. Yaxşı isə and-aman edərək onun pak olduğunu, Lələni qardaş kimi sevdiyini bildirsə də Zaman inanmır ki, inanmır. Bu zaman Lələ uzaq səfərdə imiş. Bu söhbətlər haqq aşığı Lələyə ə'yan olur. O saat Zamangilə gəlir. Lələnin qəflətən gəlişi Zamanı daha da şübhələndirir. Zaman birdəfəlik bu evi tərk etməyi Lələyə bildirir. Əks təqdirdə onu öldürəjəyi ilə hədələyir. Lələ yana-yana bir bayatı çəkir:

**Lələyəm dərdə kərəm,
Bağlanıb dərdə Kərəm.
Qoşaram qəm kotanın
Sürərəm, dərd əkərəm.**

İnsafsız Zaman onun bu bayatısını belə yozur:

Əlbəttə, sənin əkdüyün dərdi gözəl bilirəm. Sənin dərdin məhəbbət dərdidi. Lələ Zamanı başa sala bilməyəjəyini anlayıb getmək istəyir. Bu zaman Yaxşı Lələnin ayaqları altına döşənir ki, getmə. Lələ Zamanı göstərərək deyir:

**Ələmin naləsiylə,
Dağların laləsiylə,
Razıdı ölə Lələ,
Qalmaya beləsiylə.**

Lələ Yaxşı ilə görüşüb evi tərk edir. Gəlib Jəbrayıl rayonunun Jojuq Mərjanlı kəndinin üst tərəfindəki dağda bir şələ qarğı ilə bir somya tikir, tək-tənha orada yaşayır. Həmin vaxtdan da Zaman Lələnin yanında Yaman adını qazanır.

Bir gün Yaxşı Lələni görmək üçün onun küməsinə gəlir. Baxıb görür ki, kümənin bir tərəfi sökülüb. İçəridə də heç kəs yoxdu. Ərinin qorxusundan Lələni görmək üçün xəlvət gələn Yaxşı Lələni görmədiyinə çox mə'yus olur, üzünü dağlara tutaraq deyir:

**Əziziyəm tur dağlar,
Gəl boynumu bur dağlar.
Gəlmişdim Lələ üçün,
Lələ köçüb yurd ağlar.**

Aradan bir müddət keçir. Bir gün Yaxşı ərinə deyir:

– Ay kişi, o yetimin günahı nə idi ki, sən onu çöllərə saldın. Axı, o yetimdi. Onun heç kəsi yoxdu. Niyə onun qəlbinə dəydin? O həm də haqq aşığıdı. Haqq aşığına ağır söz demək bilirsənmi nə ilə nətiyələnər?

Zaman Yaxşıya deyir:

– Əgər o doğrudan da haqq aşığıdırsa, gedək o bizə qovun versin.

Qışın oğlan çağrı imiş. Ər ilə arvad Lələnin olduğu yerə yaxınlaşarkən baxırlar ki, Lələ onların yolunu gözləyir. Lələ onları görjək özünü Yaxşının üstünə ataraq deyir:

**Ələmin yaxşısını,
Bu gələn Yaxdımı?
Yaman qovuna gəlib,
Bir qovun, yaxşısını.**

Zaman ilə Yaxşı içəri girib görürlər ki, bir qovun tağı, üstündə də üç çiçək var, bir dənə də böyük qovun. Zaman bu işə məəttəl qalır. Yenə də özüünü sındırmır. Yaxşı Lələyə yalvarır ki, gedək evimizə, artıq Zaman tutduğu işdən peşmandı. Lələ Yaxşıya bildirir ki, bəjisinin sağlığı onun üçün bəsdı. O həmişə bəjısını əziz tutajaqdı. Anjaq bir daha o evə qayıtmayajaqdı.

Yaxşı ilə Zaman geri qayıdırlar. Yolda Yaxşı ərinin haqsız olaraq şübhələndiyini, Lələni evə çağırmadığını, ondan üzr istəmədiyini soruşur. Zaman kinayə ilə gülür. Bu Yaxşıya toxunur. Ağlaya-ağlaya deyir:

**Gözümün yaşına sən,
Baxmadın yaşına sən.
Dağ üstündən dağ çəkdi
Ürəyim başına sən.**

Lələ bir müddət Gözəl şahın çobanı olur. Şah zəhmətinin müqabilində ondan nə istəyəyini soruşduqda, Lələ:

**Mən Lələyəm ah mənə,
İmkan vermir ah mənə,
Görəsən bu quzunu
Bağışlarımı şah mənə?**

– deyərək, sürüdəki bir qara quzunu göstərir. Şah quzunu Lələyə verir. Lələ mehrini qara quzuya salır. Çox keçmir ki, Şah ilə Lələnin arası dəyir. Gözəl şah Lələni qarısından qovur. Lələ nə qədər təkədir edirsə də baş tutmur. İşi belə görən Lələ şaha deyir:

**Ələmin daşı ilə
Dağların daşı ilə
Lələ sənə toy tutar
Gözünün yaşı ilə.**

Lələnin bu bayatısı şahın ürəyini yumşaltmır. Lələ gedərkən şaha deyir:

**Lələ xan Lələsidi
Əjəl jan tələsidi.
Lələnin ayağına
Gözəl şah gələsidi.**

Gözəl şah Lələnin bu sözlərinə gülüb deyir:

– Gədaya bax, danışdığı sözə bax! Şah lütün birisinin ayağına gedəjəkmiş

Lələ heç bir söz deməyib çıxıb gedir.

Bir gün Lələyə ə'yan olur ki, Yaxşı ölüb. Özünü Yaxşıgilə yetirir. Baxır ki, Yaxşı yoxdu, Yaman isə heç bir şey olmamış kimi gah fit çalır, gah da zümzümə edir. Bu Lələyə çox pis tə'sir edir. Yana-yana bir bayatı çəkir:

**Ələmin yaman bəla
Ağrdı yaman bəla.
Rəvadır Yaxşı ölə
Yerində Yaman qala?**

Yaman Lələnin səsini eşidirsə də, guya heç onu tanımır kimi əhəmiyyət vermir. Lələ üz tutur qəbiristanlığa sarı. Uzanır Yaxşının qəbri üstündə, hıçqıra-hıçqıra deyir:

**Aman fələk sis günə,
Pərdə çəkib sis günə,
Yaxşı öldü, qurtardı,
Məni qoydu pis günə.**

– deyərək, Yaxşının qəbrini bərk-bərk qujaqlayır, bir daha ayağa qalxmırg g Bir dəfə Gözəl şah ova çıxarkən onun Qızıl quşu əlindən çıxaraq uzaqlara uçar. Onlar quşun arxasınca gəlib görürlər ki, quş bir qəbir daşının üstünə qonub. Qəbrin üstündəki yazıları oxuduqdan sonra bəlli olur ki, bu Aşıq Lələnin qəbridi. Gözəl şah yoldaşlarına deyir:

– İndi mən onun ayağına gəldim. Doğrudan da Lələ haqq aşığı imiş. Lələ o zaman deyəndə mən inanmadım. Heyf ki, o ölmüşdür.

Gözəl şah Lələnin qəbrini ziyarət edir, gedərkən qəbrin baş daşına söykenərək deyir:

**Lələ də öldü getdi,
Qəbləri böldü getdi.**

**Qoy Lələ də bilsin ki,
Gözəl şah gəldi, getdi.**

OĞUZ MÖHKƏM ADAM DEMƏKDİ

Günlərin bir günü bir dəstə oğuz əri mühasirəyə düşür. Oxlar yağış kimi yağır bunların üstünə. Ölən kim, itən kim. Yağılar fikir verirlər ki, oğuzlardan nə bir səs çıxır, nə bir ün. Dinməzjə, kirmiş ölümlərini gözləyirlər. Axı özləri olsaydılar bir vaynəfs, bir şivən salardılar ki, gəl görəsən. Elə bu vaxt dəstədən bir bayatı qatarı dirənir ərşə. Göylər bayatı yangısına bülənd olur:

**Dağlar Diri dağıdı,
Elin iri dağıdı,
Qəmə batma, qardaşım,
Dörd yanımız yağdı.**

**Mən aşiq qarı düşmən,
Yarı dost, yarı düşmən.
Məni pünhan ağlayın,
Bilməsin bəri düşmən.**

**Mən aşiq kim sənəmdi,
Kim şahdı, kim sənəmdi,
Gizli ağla, gözlərim,
Bilməsin kimsə nəmdi.**

**Mən aşiq salma səda,
Xoya var, Salmasa da,
Pünhan ağla, gözlərim,
Aləmə salma səda.**

**Alçalar, ay alçalar,
Yarpağı yaşıl qalar,
Mafəmi uzaq apar,
Düşmən görər əl çalar.**

Yağılar barmaqlarını dişləyirlər. Görürlər ki, oğuzlar basılmazlar. Oğuzların mayası mərdlikdən yoğrulub. Oğuz adam-möhkəm adam deməkdig

AŞIQ VALEH İLƏ DEYİŞMƏ

Aşiq Valehin zamanında bir erməni aşığına xəbər çatır ki, Abdal Gülablıda bir aşiq yaşayır. Bu aşığı heç kim bağlaya bilmir.

Erməni aşığı elini tərək edir. Sazını əlinə alıb gedir Abdal Gülablı kəndinə. Kəndin girəjəyində onun qabağına bir çoban çıxır. Sən demə, bu çoban Aşiq Valeh imiş. Erməni aşığı Valehi görməmişdi. Ona görə də onu tanımır. Erməni aşığı yavuşğa gəlib salam verir, salam alır.

Çoban soruşur:

– Ay qərib aşiq, hara gedirsən?

Erməni aşığı deyir:

– Kirvə, eşitmişəm bu kənddə bir aşiq var. Adı Valehdi. Gedirəm onu bağlamağa.

Çoban deyir:

– Ay aşiq, söylə görüm Aşiq Valehi bağlayıb ona nə deyəcəksən?

Erməni aşığı deyir:

– Ara, ona deyəcəm ki:

**Mən aşiq bəndə səni,
Salaram bəndə səni,
Alaram sazın əlindən,
Salaram bəndə səni.**

Aşiq Valeh qayıdır ki, birdən o da sənə dedi:

**Mən aşiq bəndə səni,
Salaram bəndə səni.
Alaram sazın əlindən,
Qoymaram kəndə səni.**

Erməni aşığı:

– Ara, elə bunun çobanına belə olanda gör aşığı neyə olar deyib, yarı yoldan qayıdır.

AŞIQ NABAT İLƏ AŞIQ ORUJ

Günlərin bir günü Aşiq Nabatın dəstəsi Tərtər mahalının Azadqaraqoyunlu kəndində, kalva Qara oğlu Yusifin toyunu aparmağa dəvət olunur. Sən demə kəndin aşığı Aşiq Oruj Aşiq Nabatı görmək həsrətində imiş. Bu əhvalata çox sevinir. Sazını çiyinə alıb yollanır toy evinə.

Baxıb görür ayə, Nabat nə Nabat! Bədirlənmiş ay kimi məjlisin yuxarı başında öz dəstəsilə çal-çağırdadı.

Aşiq Nabatın səsində-sorağına ətraf kəndlər də axışıb gəlib kalva Qara

oğlu Yusifin toyuna. İynə atsan yerə düşməz.

Toyun açılışı ilə toy evinin yaxın qohumları aşıqları xələt-barata tuturlar.

Aşiq Oruj özünü pünhan eyləyir, məjlisin gur yerində çalışır aşığın çal-çağırına nəzər yetirsən, görsün qadın aşıqlar neyə məjlis aparır.

Bəli, bu oqatla məjlisin şirin yerində Aşiq Orujun ürəyi qövr eləyir, sazını köynəyindən çıxarıb zilini zil, bəmini bəm eləyir, çıxır Aşiq Nabatın qənsərinə, yaxınlaşıb görək nə ərz eləyir, biz də deyək siz eşidin:

Aşiq Oruj

Saz götürüb məjlis quran ay gözəl,
Sazına-sözünə qurban gəlmişəm.
Aşığın ağılı başdan eylədin,
Boylana-boylana pünhan gəlmişəm.

Məjlisdəkilər aşığı alqışlayırlar. Aşiq Nabatı görür ki, bu söz ona deyilir. Özü də məjlisin aparıcı aşığıdır. Javabsız qoymaq istəmir. Ayağa durub gəlir qənsərə, telli sazını sinəsinə alıb cavabını qaytarır

Aşiq Nabat

Aşiq olan gözəlliyə tuş gərək,
Çağırılan yerə ar eyləməynən,
Saz-söz əhli arif olar bilginən
Çağrılmamış yeri dar eyləməynən.

Hamı Aşiq Nabata əhsən deyir. Aşiq Oruj görür ki, bunun gəlməyi Aşiq Nabata bir az toxunub. Odu ki, ikinci bəndi görək neyə deyir. Biz də söyləyək siz eşidib fikir verin, şad olun.

Aşiq Oruj

Siyah telin düzülübü gərdənə,
Ağ buxaqda qara xalın bir dənə.
İnjə bəldə qızıl kəmər dürdanə
Huriyə, Pəriyə mehman gəlmişəm.

Aşiq Oruj bu bəndi deyib geri çəkilmək istəyir, yer-yerdən xahiş edirlər ki, ver onun cavabını.

Aşiq nabat alır görək nə deyir:
Bir qaydadı siyah zülfün durmağı,
Kəmər dedin qızıldandı qarmağı,
Müşkül işdi burda mehman qalmağı
Yolunu saxladım zar eyləməynən.

El-oba əhli Aşiq Nabatı alqışlayır. Aşiq Orujun bir az kefi pozulur. Aşiq Nabat onu dalısını söyləməyə çağırır.

Aşıq Oruj

Oruj deyər əhli jandan utandım,
Görüşünə neçə oba dolandım.
Məhəbbət əhliyəm, demərəm yandım,
Jar eyləmə sənə dövrən gəlmişəm.

Aşıq Nabat görür ki, Aşıq Oruj sözündə-özündə deyil, onun könlünü almaq üçün məjlisin səsinə səs verir. Alır görək möhürbəndində nə deyir. O, bu bəndi o qədər məlahətlə oxuyur ki, o gündən sonra bu tərəflərdə hamı onu əzbərləyir.

Aşıq Nabat

Nabat deyər vurğun oldum tellərə,
Saz götürüb gəldim sizin ellərə.
Vətənim Şərurdu düşüb dillərə,
Açılmış gülləri xar eyləməynən.

Məjlisdə əhsən sədası ərşə qalxır. Aşıq Oruj Nabata təzim edir, təslim əlamətini bildirir. Toyun sonunju günü Aşıq Nabatın dəstəsi Aşıq Orujun qonağı olur.

Sonralar Nabat bu kəndlə sıx əlaqə saxlamışdır.

Bir dəfə Aşıq Nabat bu kənddə toy məjlisində imiş. Qardaşı Nabatı soraqlaya-soraqlaya gəlib bu kəndə çıxır. İstəyir ki, Nabatı zorla aparsın. Jamaat buna imkan vermir. Kəndin ağsaqqalı Əkbər baba Nabatı bir müddət evində gizlədir.

Böyük Vətən müharibəsi illərində Aşıq Nabat öz dəstəsilə Qarabağ torpağını qarış-qarış gəzərək qadınları, uşaqları, qojaları ovundurur. Məjlislərdə imkanlı adamların verdikləri xələt-baratı uşaqlara, qojalara paylayır.

Müharibə illərində Nabat Aşıq Orujun iki uşağına pəsiban olur, atalarının müharibədə həlak olmasını onlara bildirmir.

DEYİŞMƏ

Ağdam rayonunda Aşıq Gərayla Goranboydan olan Beysavad Teymur qarşılaşırlar.

GƏRAY

Səndər xəbər alım şair Beysavad,
Haralısan, hardan-hara gəlmişən?
Nə satırsan, nədi sənin matahın?
Çəkdirrəm kəndini dəra gəlmişən.

TEYMUR

Al javabın deyim ay Aşıq Gəray,
Goranboydan vara-vara gəlmişəm,
Qəflə ulağım, dürdü mətahım,
Satmaq üçün bu bazara gəlmişəm.

GƏRAY

Demədinmi var orada əcdaha,
Bu dünyada tək yaradıb ilahı,
Əf qılmaram əgər olsa günahı,
Yandırırım jismimi, nara gəlmişən.

TEYMUR

Əjəlin yetişib gəlib bu gündə,
Səs verin tökülsün şəhərə, kəndə,
Günahkarsan salajağam kəməndə,
Sənin kimi günahkara gəlmişəm.

GƏRAY

Şirvan mahalında düşmüşəm səsə,
Gəl mənimlə girməyinən sən bəhsə,
Aşıq Gəray səni salar qəfəsə,
Bayqu tək düşərsən tora gəlmişən.

TEYMUR

Beysavadam, deyim sözün düzünü,
Mən saymaram sərsərinin yüzünü,
Ver sazını, çıxardaram gözünü,
Aşıq Gəray kimi gora gəlmişən.

LƏLƏ BAYATILARI

Dərddən koma tikən mən
Qəm bağırını sökən mən
Nə atam var, nə anam
Bu dünyada təkəm mən.

Lələ mənəm, Lələ mən,
Yük altdayam hələ mən.
Fələk çəkdiyi dağı
Gəzdirərəm belə mən.

Qış gəlsə gün olarmı
Qışda çiskin olarmı
Ağla gözlərim, ağla
Bundan pis gün olarmı.

Ay çıxdı peşman-peşman
Gün çıxdı ona düşman
Ürəkdə bir dərdim var,
Nə dost bilir, nə düşman.

Ələmin kömürdəndi,
Keçən gün ömürdəndi.
Lələnin jamı divək
Dizləri dəmirdəndi.

Eləmi düşən yeri
Atlanıb düşən yeri
Göz yaşım oda dönüb
Yandırır düşən yeri.

Ələmin naləsiylə
Dağların laləsiylə
Razıdı Lələ ölə
Qalmaya beləsiylə.

Lələyəm başdan mən
Yemərəm hər aşdan mən.
Nə atam var, nə anam
Yaranmışam daşdan mən.

Lələ der lələləndim,
Dərd-qəmlə silələndim,
Bir somya tikmək üçün
Qarğını şələləndim.

Ələmin Babı haray,
Arqalı, Babı haray.
Haram çox aşdı-daşdı
Boş qaldı qabı haray.

Lələ mənəm, Lələ mən
Yük altdayam hələ mən
Dərddən, qəmdən, hajrandan
Bağlamışam şələ mən.

Ələmin Babı haray
Arqalı, Babı haray
Yoruldu yolda qaldım
Qalmamış tabım, haray.

Lələ der: aji damlar
İtirib aji damlar
Yoxsulun ömrü boyu
Gözündən aji damlar.

Ələmin bağı qara
Bir quş var bağı qara
Dərd əlindən Lələnin
Sinəsi, bağı qara.

Lələyəm həyanım yox,
Al yaşıl geyənim yox.
Yüz il bir yana getsəm
Gəlmədi deyənim yox.

Lələ bir güma tikdi
Ağzını günə tikdi
İçinin sahibi yox
Kim bilsin, kimə tikdi.

Ələmin ha tur dağlar
Gəl boynunu bur dağlar.
Gəlmişdim Lələ üçün
Lələ köçüb yurd ağlar.

Ələmin ha gir öyə
Qonaq gəldin gir öyə.
Lələ qovun verməsə
Başın qoyar kirayə.

Ələmin lələ dağı
Dəyişməm lələ dağı.
Nə dağ onu unudar,
Nə də ki Lələ dağı.

Mən Lələyəm ah mənə
İmkan vermir ah mənə.
Görəsən bu qoyunu
Bağışlarımı şah mənə.

Yarəhməd oğlu Lələ
Mümkərə qurub tələ
Oturub yol ağzında
Gözləyir Mehdi gələ.

Lələ el ağsaqqalı
Darar tel, ağ saqqalı
Zülüm çox ömür sürsə,
Şahım, el ağsaq qalı.

Lələ xan Lələsidi,
Əjəl jan tələsidi,
Lələnin ayağına
Gözəl şah gələsidi.

Ələmin yaman bala,
Ağrıdı yaman bəla.
Rəvadi Yaxşı ölə,
Yerində Yaman qala.

Ələmin ha Qarqarmar
Ovsunçuya qarqar, mar.
Yaxşının məzarını
Utanmazmı qar qarmar.

Başqa bir bəxşişi yox,
Hər yetənlə işi yox.
Gözündə dünya heçdi
Lələnin Yaxşısı yox.

Aman fələk sis günə
Pərdə çəkib sis günə
Yaxşı öldü qurtardı
Lələ qaldı pis günə.

Lələ öldü bez gəti
Arşın apar tez gəti
Nə qonşuya söz apar
Nə qonşudan söz gəti.

Lələ də öldü getdi
Qəlbləri böldü getdi.
Qoy Lələ də bilsin ki,
Gözəl şah gəldi, getdi.

Ələmin Lələ məndən
Qiyət ver lələ məndən
Sən getdin qəm hijranın
Əl çəkmiş hələ məndən.

Lələyəm şah lələsi
Kəsilər şah kəlləsi
Öləndə qəbrim üstə
Şah oğlu şah kələsi.

Ələmin daşı ilə
Dağların daşı ilə
Lələ sənə toy tutar
Gözünün yaşı ilə.

Lələyəm azmamışam
Gen quyu qazmamışam.
Qazanın özü düşsün
Mən yolum azmamışam.

Ələmin Lələ dağı,
Yüklədim lələ dağı,
Dağların sinəsindən,
Çəkilməz Lələ dağı.

Dəyirmanın püskünə,
Çaxçaxına püskünə,
Ay Lələ, Yaxşı öldü,
Səni qoydu pis günə.

Lələ der od adamı,
O jənnət, o da damı.
Sən ki, mənə yandırdın
Yandıramaz od adamı.

Gör nə gəldi başıma
Zəhər doldu aşıma.
Çöl yerin haramısı
Qarışdı turş aşıma.

Tağdan üzülməyəydim
Sapa düzülməyəydim
Yaxşı gəlib çıxmasa
Qalaydı yüz il meydin.

Lələ der mən yaralı,
Güllə dəyən saralı,
Zarı-zarı səs gəlir,
O da mənəm yaralı.

Qaynayan mən, daşan mən
Qaynadıqja joşan mən.
Fələk tutub yaxamdan
Söyləyir ki, daşam mən.

Lələ der sijim gördüm,
Sijimin ujun gördüm
Mən belə bilmirdim heç
Fələyin güjün gördüm.

Ələmin çözlənsin
Od yağsın, göz ələnsin
Nə mən Yamanı görüm
Nə yaram təzlənsin.

Lələ der: sinisi var
Tutubdu sinisi var.
Olmuşam dərd dəlisi
Deyirlər jinnisi var.

Lələyəm ağrır başım
Qürbətə düşdü daşım
Arqalıdan Babıya
Piyada neyə aşım.

Lələ hara lələsi,
Belindədi şələsi,
Dərd-qəm yeyib içini
İmkani yox küləsi.

Ələmin ha bitər gün
Qarı yeyər, didər gün.
Yamanın tənəsindən
Lələ oldu didərgin.

Lələ gözdi obanı
Ağrımadı dabanı
Fələk vurub, eylədi
Gözəl şahın çobanı.

Bir quş gedir havadan,
Qanadı zil qaradan.
Yaxşı, qonaq saxladım,
Evin olsun abadan.

Lələ der: sevən mənəm,
Hər dərdə dözən mənəm.
Göz yaşlı, ürək qəmli,
Sərgərdən gözən mənəm.

Lələ der: mən çəkərəm
Nə mədəd var, nə kərəm
Öyrənmişəm qoy üstə
Dərdini mən çəkərəm.

Lələ der: çoxdu, çoxdu
Fələyim toxdu, toxdu.
Ürəkdə bir dərdim var
Çarəsi yoxdu, yoxdu.

Lələ der: yanıma ağrır
Dururam yanıma ağrır.
Fələyin qırmağından
Tamam əndamım ağrır.

Lələ yetərgin oldu
Sözü bitərgin oldu.
Bir tən'əli söz ilə
İtdi, didərgin oldu.

Lələnin çardağı var,
Gümüşdən bardağı var.
El bilməz, oba bilməz
Dağdan böyük dağı var.

Lələ, injə-dür burdan
Min atını sür burdan
Getdin yerini tanı
Deməsinlər dur burdan.

Lələnin çayları var
İlləri, ayları var.
Dərddən qaça bilməyir,
Qəm yüklü tayları var.

Lələni kim oyada
Heç deməyin o yada
Sözün ötmür söyləmə,
Ürəyini oya da.

Dağlarda qar, qış oldu,
Ömrümə dar qış oldu.
Lələnin şirin sözü
Fələyə qarğış oldu.

Lələ gəzir mahalı
Sözlə bəzir mahalı.
Çox gəzib, çox dolanıb,
Olub hər işdən halı.

Lələyəm ah, üzüldüm
Qayıqlara düzüldüm
Birjə ağ gün görmədim
Dərd-qəm altıda əzildim.

Lələ yemə yad aşı
Ya ağı yer, ya daşı.
Qəm yükü taya-taya
Ya uzaq ol, ya daşı.

Dağları Lələ gəzər,
Beşikdə şələ gəzər.
Çiyində var qəm yükü,
Hələ də belə gəzər.

Ələmin Lələ mənə
Sinənə belə mənə
Zaman neştərə dönüb
Qorzuram dələ mənə.

Geymirsən pərsəngini
Gey, sallan pərsəngini,
Lələ, dağlar götürməz
Dərdinin pərsəngini.

Lələ der saxla məni,
Ox götür oxla məni,
Nə atam var, nə anam,
Hərdən gəl yoxla məni.

Lələ, göz Ləngəbizi,
Qəşəti, Ləngəbizi,
Bir yamanın birisi,
Salıbdı ləngə bizi.

Mən Lələ der: nə mən dad,
Ağ yüzündən nə mən dad,
Sən ol ədalətli şah,
Nə sən dad et, nə mən dad.

Ələmin ha gəl, Lələ
Kəsməz yolun şəl, Lələ.
Lələ ləl' ola bilər,
Ola bilməz ləl' Lələ.

Ələmin Lələ gözər
Belində şələ gözər.
Sinəsində qəm yükü
Dağlarda belə gözər.

Lələyəm lələndiyim,
Bələyə bələndiyim,
Əkdim, biçdim, sovurdum,
Belimə şələndiyim.

Lələ haqq lələsidi,
Düzlük, çağlıq lələsidi,
Lələnin başı üstə
Şahlıq quşu gələsidi.

Ələmin Lələ dərdim
Hər yerdən nalə dərdim
Bir kimim, kimsənəm yox,
Ağzımdan ala dərdim.

Lələ der itil burdan,
Uzaqdı İtil burdan,
Yerini bil hər görən,
Deməsin itil burdan.

Ələmin o körpüyə
Sən də gəl o körpüyə
And verirəm allaha
Məmə ver o körpüyə.

Lələ ay kimi batmaz
Gejə sübhədək yatmaz.
Onun kimi adamı
Fələk bir də yaratmaz.

Lələ der aylar məni
Ulduzlar haylar məni.
Yükümdü möhnət yükü
Yordu bu taylar məni.

Lələ yetərgin oldu
Sözü bitərgin oldu
Bir tənəli söz ilə
İtdi didərgin oldu.

Lələnin çardağı var
Gümüşdən bardağı var.
El bilməz, oba bilməz
Dağdan ağır dağı var.

Lələ, injə, dür burdan
Min atını sür burdan
Getdin yerini tanı
Deməsinlər dur burdan.

Lələni kim oyada
Heç deməyin o yada
Sözün ötmür söyləmə
Ürəyini oya da.

Lələ, yemə yad aş
Ya ağı ye, ya daşı
Qəm yükü taya-taya
Ya uzaq ol, ya daşı.

Lələ gözür mahalı
Sözü bəzir mahalı
Çox gözür, çox dolanan
Olar hər şeydən halı.

Dağlarda qar, qış oldu
Ömrümə dar qış oldu.
Lələnin şirin sözü
Fələyə qarış oldu.

Bu dağları keçdim, gəl
Güllərini biçdim, gəl.
Yaxşı günüm qardaşı
Yaman günə düşdüm, gəl.

Mən Lələ der nə mən dad
Ağ yüzündən nə mən, dad
Sən ol ədalətli şah
Nə sən dad et, nə mən dad.

Lələ der yoxla məni
Ox götü oxla məni.
Nə anam var, nə atam
Hərdən gəl yoxla məni.

Ələmin Lələ məni
Sinənə bələ məni.
Zaman neşərə dönüb
Qorxuram dələ məni.

Geymişən pərsəngini
Gey sallan pərsəngini
Lələ, dağlar götürməz
Dərdimin pərsəngini.

Ələmin Lələ gözər
Belində şələ gözər
Sinəsində qəm yükü
Bağlarda belə gözər.

Lələyəm aşan mənəm
Ellərə qoşan mənəm.
Qaynar dörd qazanında
Qaynayıb daşan mənəm.

Lələ der çoxdu, çoxdu
Fələyim toxdu, toxdu
Ürəkdə bir dərdim var
Çarəsi yoxdu, yoxdu.

Lələyəm sezən mənəm
Hər dərde dözən mənəm.
Göz yaşlı, ürək qəmli,
Sərgərdan gözən mənəm.

Lələ der: mən çəkərəm
Nə mədəd var, nə kərəm
Öyrənmişəm qoy üstə
Dərdini mən çəkərəm.

Lələ der yanıma ağrır
Dururam yanıma ağrır
Fələyin qarmağından,
Tamam əndamım ağrır.

Lələ der el ayağı
Pis olmaz el ayağı.
El görməz, oba görməz
İt yesin elə yağı.

Dağların yağışından
Təngindən, axışından
Bu gedim ömürlükdü
Duymuşam baxışından.

Lələ der qar qamışa
Qar yağıb qar-qamışa
Aləm neyləyə bilər
Bir fələk qarğamışa.

Lələ ay kimi batmaz
Gejə sübhədək yatmaz.
Onun kimi adamı
Fələk bir də yaratmaz.

Lələnin çayları var
İlləri, ayları var
Nejə qaçsın bələdan
Qəm yüklü tayları var.

Lələyəm şah lələsi
Kəsilər şah kəlləsi
Öləndə qəbrim üstə
Şah qızı, gah gələsi.

Əzizim Lələ məndən
Qiyət ver lələ məndən
Sən getdin qəm hijranın
Əl çəkmiş hələ məndən.

Lələ öldü bez gəti
Arşın apar tez gəti
Nə qonşuya söz apar
Nə qonşudan söz gəti.

Eləmi düşən yeri
Atlanıb düşən yeri
Göz yaşım oda dönüb
Yandırır düşən yeri.

Ələmin yaxşısını
Bu gələm Yaxşısını
Yaman qovuna gəlib
Bir qovun yaxşısını.

Gözümün yaşına sən
Baxmadın yaşına sən
Dağ üstündən dağ çəkdim
Ürəyim başına sən.

Qapının yanı Lələ
Sözümün yanı Lələ.
Qarnı doyandan sonra
Deyərlər hanı Lələ.

NÜBAR MƏDƏTLİ

BAYATILAR

Günəş hara, ay hara,
Sən gedirsən, ay hara,
Ömrünnən vərəqlənən
Günlər hara, ay hara.

O aşiq yar aşığı,
Haqdandı yaraşığı,
Ömrümün şirin payı
Könlümün yaraşığı.

Mən aşiqəm ay Tərtər,
Gül dərmədim ay tər-tər.
Zalımlar kəsdi yolu,
Adın qaldı ay Tərtər.

İkidi, qoşa Tərtər,
Birisi daşa Tərtər,
Sən oxu, səndə dinlə
Məndə tamaşa Tərtər.

Yanı meşəli Tərtər,
Gül bənövşəli Tərtər,
Sənə kimlər qarğadı
Axmaz peşəli Tərtər.

Tərtər axmaz qan olar,
Sahillər giryan olar,
Üstündə yurdlar ağlar,
Peşmannan peşman olar.

Mən aşiq dərdi yara,
Yarımlar dərdi yara.
Çox çağırıdım gəlmədi
Söyləyəm dərdi yara.

Mən aşiq dərdi dərde,
Tutmasın dərdi dərde,
Tanrı gəl insaf eylə
Sən vermə dərdi dərde.

Mən aşiq dərdi məndə,
Dərmanın dərdi məndə
Mən dər əhli deyildim
Sən qoydun dərmi məndə.

Mən aşiq dərmi dağlar,
Dağdır dərmi dağlar,
Od da məni yandırmaz,
Yarımlar dərmi dağlar.

Mən aşiq qan a dağlar,
Boyandı qana dağlar.
Kəlik qonmur qayaya
Quş uçmaz, qanad ağlar.

Mən aşiq günə baxdım,
Ay getdi, günə baxdım,
Sən məni qoydun getdin
Qaldı, nə günə bəxtim.

Kəlikdi, daşa düşən,
Gözümü yaşa düşən.
Dərd əlinnən ağlaram
Yoxumdu başa düşən.

Bu dağlar çən olubdu
Gözlərim nəm olubdu
İstədim səni görə
Yollarım qan olubdu.

Yol üstə daş qoymuşam,
Daş üstə baş qoymuşam.
Gözümən axan qandı
Adımı yaş qoymuşam.

Dam üstə qurdum taya,
Yel vurdu tökdü çaya.
Vəfasıza jan dedim,
Əməyim getdi zaya.

Bir yaralı qoçam mən,
Yaram qoymur qaçam mən.
Təbibim gen düşübdü
Yaram harda açam mən.

Evimin yekə dərdi,
Yüklənib ləkə dərdi
Nər çəkməz, maya çəkməz,
Gərək fil çəkə dərdi.

Göydən bir gilə düşdü,
Damjısı gölə düşdü.
Namərdə bel bağladım,
Mənimki belə düşdü.

Əzizim tikan gülə,
Sarılıb tikan gülə,
Səryaqub göz dikibdi,
Mən gözüüm tikən gülə.

Başına mən dolanım,
Mən dönüm, mən dolanım
Sən ol bir sərvi ağajı,
Kölgəndə mən dolanım.

Qarabağın Laçını,
Qarqar çayı, Xaçını,
Anama deyın gəlir
Qoy yolmasın saçını.

Qarqarım daşa-daşa,
Gözümdə qanı yaşa
Namərdə bel bağlama
Əlim toxundu daşa.

Dağ başında ala qar,
Ala çiçək, ala qar,
Bizə çox qar yağmışdı,
Yağmamışdı belə qar.

Taleimin yaşadı,
Deyən ovçum nəşadı.
Nişan aldı dəymədi,
Oxu mənə tuş idi.

Əzizim qazan ağlar,
Od vurur qazan ağlar.
Qürbət eldə öləninin
Qəbrini qazan ağlar.

Aşıq sərindi dağlar,
Çənə büründü dağlar.
Qonağı geri döndü,
Qəmli göründü dağlar.

Mən aşıq günə baxdım,
Ay ötdü günə baxdım,
Sənnən ayrı düşəndən
Qaldı nə günə baxtım.

Kəklikdi daşa düşən,
Gözümdü yaşa düşən.
Dərd əlindən ağlaram
Yoxdu bir başa düşən.

Əzizim nərd aşığı,
Olubdu dərd aşığı,
Oba, oymaq köçübdü,
Tək mənəm yurd aşığı.

Dağlarım çən olubdu,
Gözlərim nəm olubdu,
Könlüm səni istəyir
Yollarım qan olubdu.

Aşığam aşıqlara,
Zülfü dolaşıqlara,
Dərd əlindən saz alıb
Qoşullam aşıqlara.

Məş aşıq qan a dağlar,
Boyanıb qana dağlar.
Kəklik qonmaz qayaya,
Quş uçmaz qanad ağlar.

Məş aşıq, dərdi dərde,
Tutubdu dərdi dərde.
Tanrı, gəl insaf eylə
Sən vermə dərdi dərde.

Məş aşıq, dərdi-məndə,
Dərmanın dərdi məndə,
Mən dərd əhli deyildim,
Sən qoydun dərdi məndə.

Məq aşıq, dərdi dağlar,
Dağıdır dərdi dağlar.
O da mənə yandırmaz
Yarımın dərdi dağlar.

DİNİ ŞE'RLƏR

MƏRSİYƏ

Dur ayağa eyləmə xab oğul !
Quru yerdə yatma yaralısən !
Ürəyimdə qalmaqda tab oğul,
Əli yerdə yatma, yaralısən !

Sən idin gül, çəlpən ədəb,
Belə yatmağa nə olub səbəb.
Gözün gəlib şahı təşnələb
Quru yerdə yatma, yaralısən !

Yaralanmışam dura bilmirəm,
Dəxi xeymiyə gedə bilmirəm.
Yaralanmışam yaram injidir
Dəxi leylanı görə bilmirəm.

Məni əf qıl şahı təşnələb
Dəxil əkbərin belə ədəb.
Belə yatmağa bu olub səbəb
Yaralanmışam dura bilmirəm.

Yola saldım əhli hərəm məni,
Aparam xeyməyə gərək səni.
Gözü yaşlı qoyma Səkinəni,
Quru yerdə yatma yaralısən !

Baba, qoyma çox anam ağlasın
Jigərin fəğan ilə dağlasın,
Başına bəjim qara bağlasın,
Yaralanmışam dura bilmirəm.

Səni gözləyir Əli qardaşın
Bir oyan fədası bu göz-yaşın,
Dizim üstə qoy sən oğul, başın,
Quru yerdə yatma, yaralısən.

Söylə gülləri solan anama,
Əli qoynunda qalan anama.
De baba, oğlu ölən anama
Yaralanmışam dura bilmirəm.

Quru yubdu susuzluqdan dilim,
Qırılıb hamı köməyim, elim,
Mənə rəhm eylə, bükülüb belim,
Quru yerdə yatma, yaralısən.

Aparın anam sinə dağlasın,
Səni ölməmiş görüb ağlasın.
Gözümü anam özü bağlasın,
Yaralanmışam dura bilmirəm.

Bajıma de müntəzir olmasın,
Daha yollar üstə dayanmasın.
Başına əlvən daha salmasın
Yaralanmışam, dura bilmirəm !

Gərək ağlasın gözü Zakirin,
Düşə dillərə sözü Zakirin,
Bu sözü deyir özü Zakirin
Quru yerdə yatma, yaralısən.

NAMAZ HAQDA

Namaz qılan bəndədi,
Qılmayan şərbəndədi.
Qılıb, gah qılmayanın,
Yeri jəhənnəmdədi.

LEYLANI

Anan ölsün sən dünyada gülmədin,
Javan olub toy otağı görmədin,
Ərin ilə bir əl-ələ vermədin,
Belə həsrətlər öldürür Leylanı
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

Hər yerdə təzə javan görəndə,
Sən yadıma düşüb başa vururam.
Bir toy səsi eşidəndə ölürəm,
Belə bir qəmlər öldürür Leylanı,
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

Başına gül ələyib vurdular,
Bədənin torpaq üstə qoydular.
Qız-gəlinlər tamaşana durdular
Belə həsrət öldürür Leylanı,
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

Baş qəbirdən götür anan gəlibdi,
Aç gözlərini bax gör nələr olubdu.
Bax gör anan nə günlərə qalıbdı,
Belə həsrət öldürür Leylanı,
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

Sənsiz neyə Mədinəyə gedim mən,
Sığ qardaşlarını neyə görüm mən.
Toy otağına neyə xalı salım mən,
Belə həsrət öldürür Leylanı,
Firqəti əkbər öldürür Leylanı.

DÖYMƏ MƏRSİYƏLƏR

Dur ayağa Yusifi Kərbəla
Quru yerdə jan verən Əkəbər.
Bu Səkinədi, bura Kərbəla,
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Bajın ölsün ey Əli qardaşım
Nə bələli oldu mənənim başım.
Tökərim gözümmən qanlı göz yaşım
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Saralıb gözüüm, lal olub dilim,
Mən idim bülbül, sən idin gülüm.
Yarana qurban bu sınıq könlüm,
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Əli Əkəbər oxşuyub ağlaram,
Başıma xeyli qara bağlaram.
Nə qədər sağam deyib ağlaram
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Başını alım dizim üstə mən,
Sürünüm gəlim dizim üstə mən.
O qədəmlərin gözüüm üstə mən
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Səni mən "Əli-Əli" səslədim,
Ürəyim üstə səni bəslədim.
Neçə illərdi səni gözlədim,
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Sənə mən toy etmədim, ay oğul,
Toy otağına getmədim, ay oğul.
Sinəm üstə bəslədim, ay oğul
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

Səni, mən anan görə ağlasın,
Çiçəklərin də fəğan bağlasın,
Gözünü ananın özü bağlasın,
Quru yerdə jan verən Əkəbər.

SİNƏZƏN

Dura bilmirəm ayağa
Babajan yanılayam mən.
Kərəm et yapış olimmən
Gör neyə jəfəliyam mən.

Məni sən bu halət ilə
Aparardın xeyməgahə.
Deməsinlər bivəfədir
Babajan vəfalyam mən.

Dura bilmirəm ayağı,
Ki yaralıyam belimnən.
Sənə mən fəda, bilirəm,
Nejəki həyalıyam mən.

Anam Mədinə içində,
Varidi birjə arzusu,
Mənə toy libası biçsin
Çəkər idi çoxlu susu.

Olub indi qanlı meydan
Məndə yox Leyli arzusu.
Kəfənimdi toy libası
Qanımla hənalıyam mən.

Anamı mürəxxəs eylə,
Məni bir kənara çəksin.
Eyləsin fəqani nalə,
Məni bir kənərə çəksin.
Bu yaralı nəşim üstə
Söylə birjə qara çəksin.

OĞLUM VAY

Susuz meydana gedən
Əliəkbər oğlum vay.
Su yerinə qanlar içən
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Niyə belə durmusan
Güllər kimi solmusan.
Söylə, yetim qalmısan?
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Atəş, odalara yanan
Ləblərinə qan daman
Kəfən boynuna alan
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Kəlbi bəla tufandı,
Məgər axır zamandı.
Oğul dağı yamandı
Əliəkbər oğlum vay,
Javan ölən oğlum vay.

Çəkdim-çəkdim jəfasın
Heç görmədim səfasın
Anam ağlar balasın,
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

İtirmişəm qardaşı
Dələrəm dağı-daşı.
Jidalar üstə başı
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Şərabanı qan ağlar
Zeynəb jigərin dağlar
Mələklər yasın saxlar
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Zülm ərşə dayanır
Od tutub xeyməm yanır
Əlim qana boyanır
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Sinəmi dağlayan çox
Üstümdə ağlayan çox
Yaramı bağlayan çox
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Gejə-gündüz ağlaram
Başa qara bağlaram.
Qardaş deyib çağlaram
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Anam qurban adına
Kimlər çatdı dadına
Vətən düşdü yadına
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

Şahi şəhidin Hüseyin,
Hümmətə qurban Hüseyin,
Saldılar qollarını
Teşnə ələmdar Hüseyin
Əliəkbər oğlum vay
Javan ölən oğlum vay.

HÜSEYN VAY !

Sənnən sonra Hüseyin jan
Rə'na qəddim büküldü.
Əmr etdi şümrü ləşkər
Xeyməmə üstə töküldü.
Qalanda rəkdi hünər,
Qardaş evim yıxıldı.
Şam əhli qollarına,
Saldı Həsən, Hüseyin vay.

Başı jida başında
Şama gedən Hüseyin vay !
Hansı bəji yanıldı
Mən tək jövrü-jəfaya,
Bəji düşməni əsiri,
Qardaş başı jidada.
Yox ixtiyarım əldə,
Allah yetişsin dada
Qaldı əjəb səhrada
Başsız bədən Hüseyin vay !
Məzlum ölən Hüseyin vay !

Gülgün kəfən Hüseyin vay !
Başı jida başında
Şama gedən Hüseyin vay !

Bu idi məndə mətləb
Ey şahı dil şikayət
Məni sən dəfn edəsən
Verəndə jan bu xəstə
Gəlib Qur'an oxursan
Qardaş məzarım üstə
Yaxşı murada yetdim
Mən bivətən Hüseyin vay !

Nəqarət:

Ey jismi parə-parə,
Qəmnəki qəlbi yarə,
Bu başsız peykərivə
Qurban bu bəxti qarə.
Səni ey şahsuarım
Kimlər qoyar məzarə
Sənə kimlər tədarük
Eylər kəfən Hüseyin vay !

Hansı bajının məntək
Qardaşı öldü ətşan
Dərd min yarə bədəndə
Torpaqlar üstə üryan
Səni jəddin veribdi
Hümbət yolunda qurban
Harda qalıbdı gəlməz
Qurban gedən Hüseyin vay !

Saxla ey xaki möhnət
Hüseyin kimi əmanət.
İnjitmə çox sən allah,
Jismində var jəharət
Budu məhşər günündə
Xalqa edən şərəfət,
Vur başa söylə farit
Şahi zəmək Hüseyin vay !

OLMAZ

Hanı əllərin h nası
 mimin javan balası
Gəlinin qara xınası
Belə toy mübarək olmaz.

Sənə mən fəda Səkinə
Gəlin h nanın yerinə
Yaxajaq qanı əlinə
Belə toy mübarək olmaz.

Qalanın yerdə qan ađlar
Qələm  ld  sinə dađlar.
Məni ađlasın javanlar
Belə toy mübarək olmaz.

Hanı bülbülün bađında,
G l  m lhaz r bađında.
Hanı sađdıřın sađında
Belə toy mübarək olmaz.

Məni saldılar səməndər,
Toy otađının taji x nj r
Baxım yoluna  li kb r
Belə toy mübarək olmaz.

Sənə mən fəda  mođlu,
Məni qoyma g z  yollu.
Bajın  l r, əmim ođlu
Belə toy mübarək olmaz.

ATAM OđLU

Axı d řd m dəxi dildən
Haraya g l, atam ođlu,
Vuruldu bařımdan, beld n
Haraya g l, atam ođlu.

G l ey istəkli qardařım,
B laya d ř bd  bařım,

B d nd  durmayır bařım
Haraya g l, atam ođlu.

Axanda bařımın qanı,
Tutur hər səmti, hər yanı
Sən anan Zəhranın janı,
Haraya g l, atam ođlu.

Avazım s yl  Abbasa,
Qəmli xan mi  snasa.
Əbülfəz ölüb g l yasa,
Haraya g l, atam ođlu.

Mənim sənsiz pənahım yox,
İndid n daha janım yox.
Özgə bir dən, imanım yox,
Haraya g l, atam ođlu.

MİNAJATLAR

Dedim g l etmə Hüseynim
S mti Kərbəlaya s f r.
Dedi qana bata g r k,
 li kb r,  li kb r.

Dedim ki, vermə qəzaya,
Bu t rf  g ll rini sən.
Dedi g r k duram oxa,
 li kb r,  li kb r.

* * *

Çox istədim peyđ mb rim g lm di,
Susuz  ld  o heyd rim g lm di.
Min doqquz yüz yara dəydi janına,
Yalqız  ld m, k m kl rim g lm di.
 ld  Əliəkbərim,  ld   li kb rim.

* * *

G r n nələr olubdu,
O Kərbəla yolunda.

Hüseyn şəhid olubdu,
Şahi, şahən Hüseynim
Şama gedən Hüseynim !
Hümmət qurban, Hüseynim !

Saldılar qollarına,
Teşnə ələmdarını,
Doğradılar peykanın
Nazlı Əliəkbərim !

Aldılar əldən bu gün
Yarı havadarını.
Ovladılar zülm ilə
Aman xeymagahımı.
Oxla Əliəkbərim !

Qana batıb əlləri,
Kərbibəla gülləri.
Soldu o gün Hüseynim,
Qara geyib huri-jan,
Yer üzünə yağdı qan.

Kəndi əlin seyraqub,
Sənə qurban Hüseynim !
Şiyə, gəlin ağlayaq,
Başa qara bağlayaq
O qolsuz Ələmdarı
Hər il əza ağlayaq.

Şahidi gülgül kəfən,
Su yerinə qan içən,
Başı jidaya keçən.
Nəhlət olsun yezidə,
İbni Zəyad Nəmidə,
Xeyli şümrü ənişə,
Lə'nət Ömər Səyidə,
Yandı o gün xeymələr,
Oldu o gün dərbədə,
Şahidi gülgün kəfən.
Əzrailə növhəmin,
Olsun əzabı şəddin

Jümlə yezid ləşkərin
Şahi şahidə Hüseyn,
Şəhid Kərbəla Hüseyn.

Titrədi ərşi xuda,
Qara geydi Mürtəza,
Yer üzünə yağdı qan
Şiyə oldu bağı qan
Şümrün əlindən aman,
Yetkinən imdada sən.

SİNƏZƏN

Dur ey davalar aslanı
Əbülfəzli Ələmdarım.
Axır su tək qızıl qanım,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Desəm tutmur dilim qardaş
Dur ey arxam, elim qardaş.
Sındı sənsiz belim qardaş,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Anan yoxdu kəsə yanın,
Bajın ölsün tökə janın,
Axıb qanın, gedib janın,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Ələmdarım zəbun oldun
Qətli jani-dun oldun.
Ələm tək sərükun oldun,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Oğul, yox dərdüvi bilən
Sənə yarü münül dilən,
Oğulsuzsan bajın ölsün,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Özün məqsudinə yetdin,
Belə ətbabi tərək etdin,
Məni yalnız qoyub getdin,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Ayə, mahi bəni haşım,
Mənim istəkli qardaşım.
Döndü al qana göz yaşım,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Özün getdin xilas oldun,
Dolu peymanı kəs oldum.
Gülüstannın neçə soldu,
Əbülfəzli Ələmdarım.

Qalıb sərrafi biçərə,
Mühiti qəmdən avarə,
Özün qıl dərdimə çarə,
Əbülfəzli Ələmdarım.

SİNƏZƏN

Salam olsun sənə bəzi
Əjəb toy eylədin mənə.
Bu könlümün son ehtaju
Əjəb toy eylədin mənə.

Gəl özünü mənə yetir,
Qardaşına kəfən yetir
Sən mənzilə məni yetir
Əjəb toy eylədin mənə.

Anama deyın ağlasın
Başına qara bağlasın.
İlbəil matəm saxlasın,
Əjəb toy eylədin mənə.

Açın baxsın əsnasına,
Boğçada toy libasına,
Kimlər gəlibdi yasıma,
Əjəb toy eylədin mənə.

Bədənim nizə yarası
Jigərim oxlar parası
Çağırın Əli, Abbasi,
Əjəb toy eylədin mənə.

UŞAQ FOLKLORU

LAYLALAR

Obalar oban olsun,
Ellər oynagın olsun,
Tanrıdan arzum budu
At minən çağın olsun.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Layla çalım ujadan,
Boyun çıxsın bajdan.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Lay-lay çalım yatınja,
Qızıl gülə batınja.
Janım zinhara gəldi,
Sən hasilə çatınja.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Lay-lay deyim ağlama,
Ürəyimi dağlama.
Böyü, qoç bir igid ol,
Mənə ümid bağlama.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Lay-lay deyim adına,
Haqq yetişmin dadına.
Hər vaxt layla deyəndə,
Balam düşər yadıma.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Layla çallam adına,
Əli yetsin dadına.
Əli yetsə dadına,

Məni də sal yadına.

Layla dedim həmişə,
Dayın gedir yemişə.
Yasdığına gül bitsin,
Döşəyində bənövşə.

Laylay desəm olarmı?
Sarı geysəm olarmı?
Sən yat şirin yuxuyla
Mənə sabah olarmı?

Laylay deyim yatınja,
Baş yastığa yetinje.
Qızılgül kölgəsində
Şirin yuxu tapınja.

Laylay güllü beşiyim,
Layla evim-eşiyim.
Sən yat şirin yuxu tap.
Mənsə çəkım keşiyin.

Layla deyim həmişə,
Taxtın olsun tamaşa.
Aranında gül bitsin,
Yaylağında bənövşə.

Ağ öllər, ağ biləklər,
Dəhnədə qar küləklər.
Balammın dayısı gələndə
Həm yüyürər, həm iməklər.

Lay-lay dedim, yat dedim,
Yasdığa baş at dedim.
Bala, çəkım nazını,
Boya, başa çat dedim.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Sözün-soyun qurbanı,
Yaxşı boyun qurbanı.
Sən yeri, bir mən baxım
Olum boyun qurbanı.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Balama jan demişəm,
Ağlama, jan demişəm.
Balam dil açan günə
Quzu qurban demişəm.
Balam lay-lay, a lay-lay,
Körpəm lay-lay, a lay-lay.

Bala demə qan olar,
Yel əsər meydan olar.
Balalar gözən yerə,
Analar qurban olar.

Balama quzu qurban,
Əllisi, yüzü qurban.
Maldan nə var qurbana,
Nənəsi özü qurban.

Laylası var gülümün,
İllası var gülümün.
Uzaq-uzaq yollarda
Anası var gülümün.

Balam gəlir yatmağa.
Böyüyüb boy atmağa.
Sübhün yuxusu şirin
Qıymaram oyatmağa.

Balam bayramın olsun,
Qızlar heyranın olsun.
Niyə belə çox yatdın,
Anan qurbanın olsun.

Qərənfiləm qalxaram,
Açılmağa qorxaram.
Gejə çıxqırın çıxsə

Yerimdən dik qalxaram.
Nərgizi üzüm, layla,
Yaxana düzüm, layla.
Sən böyü, mən qoçalım
Toyunda süzüm layla.

Balama layla çalım
Yata yuxusu gələ.
Uzaq-uzaq ellərdən
Balamın əmisi gələ.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Başına mən dolanım,
Mən dönüm, mən dolanım.
Sən ol bir sərv ağajı,
Kölgəndə mən dolanım
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Laylalı gülüm layla,
Süsən sünbülüm layla,
Sən gül köylüm açılısın
Sevinim, gülüm layla.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Ay nənəm, oğlum layla,
Qəndim noğulum layla.
Sən ayağın atanda
Qurbanı toğlum layla.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Ay layla quzum layla,
Ayım, ulduzum layla.
Evimin yaraşığı,
Sirdaşım, sözüüm layla.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Layla çallam saz olar,

Gülüm açılar yaz olar.
Mən sənə gül demərəm,
Gülün ömrü az olar.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Laylalı gülüm layla,
Başında telim layla,
Sən yekəl boy atginən,
Sevinim gülüm layla.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Layla balam, bal balam,
Ay başında tel balam
Sana toy büsat qurum,
Toya gəlsin el balam.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Ay balam, bajı balam,
Ay şirin, ajı balam,
Şirini şirin olar
Bal dadar ajı balam.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Qurbanam laylasına
Elinə, obasına.
Balama layla çalım
Balam da balasına.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Arzumsan ürəyimdə,
Dilimsən diləyimdə,
Elimizə arxa ol
İtməsin əməyim də.
Layla balam a layla
Gülüm layla a layla.

Balajasan məzəsən,

Qızılgüldən təzəsən.
Qızılgül bağın olsun
Sən orada gözəsən.
Lay-lay balam, a lay-lay.
Körpə quzum a lay-lay.

Lay-lay deyim adına,
Əli yetsin dadına,
Əli dadına yetəndə
Məni də sal yadına.
Lay-lay balam, a lay-lay.
Körpə quzum a lay-lay.

Lay-lay evim-əşiyim,
Lay-lay a son beşiyim.
Yum gözünü yat bala,
Anan çəksin keşiyin.

Lay-lay bülbülüm lay-lay.
Sarı sünbülüm lay-lay.
Böyü boyuna baxım
Ürəkdən gülüm lay-lay.

Lay-lay layın qurbanı,
Günlər ayın qurbanı.
Sənin xətrin üçün
Ollam dayın qurbanı.

Lay-lay səsim, avazım,
Lay-lay çiçəkli yazım.
Sənsən mənim dünyada
Neyim, kamanım, sazım.

Lay-lay a iki gözüm,
Yaxana çiçək düzüm.
Bığıburma kişi ol,
Toyunda mən də süzüm.

Lay-lay dinim, imanım,
Lay-lay qaşı kamanım.
Keşiyində durmuşam,
Ay igid pəhləvanım.

Lay-lay a şirin balam,
Yuxusu dərin balam.

Tək birjə arzum budu,
Toyunu görüm balam.

Lay-lay həyatım lay-lay,
Toyum, būsətım lay-lay.
Böyü qoç bir igid ol,
Dərd-qəmi atım lay-lay.

Lay-lay, dinim-imanım,
Lay-lay, qaşı kamanım.
Keşiyində durmuşam,
Ay igid pəhləvanım.

Lay-lay səsim, avazım,
Lay-lay çiçəkli yazım.
Sənsən mənim dünyada,
Neyim, kamanım sazım.

Lay-lay, a qara gözüm,
Lay-lay, a şirin sözüüm,
Sən ərsəyə çatınja,
Hər dərdinə mən dözüm.

Lay-lay qolum, qanadım,
Lay-lay gələjək adım.
Oğul toyu görməkdi,
Bu dünyada muradım.

Lay-lay evim çıraqı,
Lay-lay, gözümün yağı,
Yat noğulum, bir azdan,
Olajaqdi sübh çağı.
Balam laylay, a laylay,
Allam qadan, a laylay.

Şirin laylasın balam,
Muradın alsın balam,

Aşiq yığılıb gəlsin
Toyunu çalsın balam.
Laylası şirin balam,
Yuxusu dərin balam.

Allah qismət eləsin,
Dadlı günlərin, balam.

Laylay quzum, dolanım,
Boynuna qolum salım,
Böyü toy günün olsun
Oynayım, qadan alım.

Laylay, sabahım, laylay,
Nədir günahım, laylay.
Niyə gülüm, yatmışsan?
Sənsən pənahım, laylay.

Ayın ziyası gülsün,
Elin duası gülsün.
Balama qurban kəsən,
İgid atası gülsün.

Balamın özün görüm,
Söhbətin, sözün görüm,
Qarabağlı Sadıqın
Sədəfli sazın görüm.

Qızım ayqabaq olsun,
Telində daraq olsun.
İgidlikdə Həjərtək,
Elinə dayaq olsun.

Oğul, atana qurban,
Gözün tutana qurban.
Dağda sürü başında
Tütək çalana qurban.

Atan çıxıb yaylağa,
Sürü yenib çaylağa.
Elin igid oğludu,
Janım ona sadağa.

Balamın adı şirin,
Yeməyin dadı şirin,

Saj içində qovurma
Yuxanın qatı qşirin.

NAZLAMALAR

Balama qurban ağ atlar,
Balam haçan çay atlar.

Gözəl balam, gül balam,
Mənim şirin dil balam.

Dağda çobanlar,
Qoyun sağanlar,
Qaçdı yağışdan
Durdu yatanlar,
Bu balama qurban,
O balama qurban.

Süd yala, qaymaq yala,
Qurbanın olsun xala.

Ay Allah bundan üç dənə ver,
Əli göyde qalmışlara ver.
Həsretin çəkmişlərə ver.

Dağda çoban tütəyi,
Gəlinlərin sənəyi,
Balama qurban olsun,
Qoyunların erkəyi.

Balamın özü noğul,
Dilində sözü noğul,
Ağa ol, atan kimi,
Elimin gözü, oğul!

Balam çoban qızıdı,
Sütül əmlik quzudu.
Qara xalı yanaqda,
Atasının özüdü.

Kəhər atın belinə,
Sığal çəkib telinə.

Atası yaylaqdadı,
Sürü bəslər elinə.

Balamın ad günündə,
Toyunda, düyünündə,
Atası quzu kəssin,
Boyüsün öz elində.

Obalar obanız olsun,
Bir belə balanız olsunö
Hamılarda beş-beş olsun,
Bizim evdə on beş olsun.

Xırdajasan, məzəsən,
Sən hər güldən təzəsən.
O günə qurban olum
Tıpbır-tıpbır gəzəsən.

Damdakı qazlar,
Tükü tarazlar,
Avara qızlar,
Bu balama qurban.

Göydəki quşlar,
Yağan yağışlar,
Qudurmuş itlər
Bu balama qurban.

Gözlər üzüm giləsi
Dərib yeyəsim gəlir.
Burun meşə fındığı,
Qırıb yeyəsim gəlir.
Sifət bağın giləsi,
Dərib yeyəsim gəlir,
Dodaq südün qaymağı,
Yığıb yeyəsim gəlir.

Gözünün qarəsın yeyim
Sındırıb dənəsın yeyim.
Burun yeyim, göz yeyim,

Dodaq yeyim, üz yeyim,
Ağzım aji olanda,
Yemliyinən duz yeyim.
Aranda təkdi,
Dağda çiçəkdi,
Mənim qız balam,
Nejə göyçəkdi.

Dəryalar dərin,
Bulaqlar sərin.
Tez böyü, qızım,
Toyunu görüm.

Allah bundan beşin ver,
Beşindən on beşin ver.
Hamı belə sevensin,
Oğul toyunda gülsün,
Balama qurban gözlərim,
Şirin-şirin sözlərim.

Nənəmin ay qoyun ağı,
Dolanıb gəzdi dağı.
Çobanın çarıq bağı
Qızların çəhiz ağı.

Sözü məzəli,
Janlar təzəli.
Mənim qız balam,
Ölkə gözəli.

Dağın çiçəyi,
Gülün ləçəyi.
Elin göyçəyi,
Balama qurban.

Gözdəri qaynar bulaq,
Burnu bazar fındığı,
Qaşdarı yay qamçısı,
Dodağı süd qaymağı,
Qılçası ləl çardağı,
Ay mənim göyçək balam,

Ay mənim çiçək balam.

Çəməndə güllər,
Süsən sünbüllər.
Göyçək gəlinlər,
Bu balama qurban.

Ay gözəl oğlan,
Böyü pəhləvan.
Arxlardan tullan,
Qızlara boylan.

Oğlandı oxdu,
Zəhməti çoxdu.
Atın küllüyə,
Məsrəfi yoxdu.

Sarı saçım,
Sarmalı saçım,
Qabı-qaşığı
Sındırım qaçım.
Əmim oğluna
Qoşulum qaçım.

Qızım-qızım
Qəndili qızım.
Şah Abbasın
Gəlini qızım.
Hər dərədən
Bir xan gəlir.
Qızımı aparmağa,
Sultan gəlir.

Ay həji qızı Sara,
Tellərini dara.
Mənzilin hara,
Mən gəlir ora.

Qızım, qızım, ay qara qızım,
Sabunu yoxdu ağara qızım,

Jehizin yığdı dağara qızım,
Mindirdilər boz eşşəyə,
Dəlinja vurdu nağara qızım.
Allah bundan beşin ver,
Beşindən on beşin ver.
Hamı belə sevensin,
Oğul toyunda gülsün.

Balama qurban nənəsi,
Ellərin bir dənəsi.

Balama qurban dağ çayı,
Balam ram edər ayı.

Balama qurban qız, oğlan,
Balam ellərə hədyan.

Dağların gülü,
Bağın bülbulü.
Atamın eli,
Bu balama qurban.

Sözü məzəli
Janlar təzəli
Mənim qız balam
Ölkə gözəli.

Qabda əriklər,
Bu gün dəriblər.
Balamı görə
Ona yeriklər.

Dağın çiçəyi,
Gülün ləçəyi.
Elin göyçəyi
Bu balama qurban.

Dağlarda lalam,
Alınmaz qalam.
Birjə kərəm gül
Ay noğul balam.

Dəryalar dərin,
Bulaqlar sərin.
Tez böyü oğul,
Toyunu görüm.

Ay süzür yeri,
Axşamdan bəri.
Addımını at,
Qorxma bir yeri.

DEYİMLƏR

Əlimdə qayçı,
Gedirdim elçi.
Bir sürü keçi,
Aşdı gədikdən.

Əlimdə kasa,
Gedirdim yasa.
Bir sürü kosa,
Aşdı gədikdən.

Əlimdə həvə,
Gedirdim evə.
Bir sürü dəvə,
Aşdı gədikdən.

Ay qızımın nənəsi,
Vurdum çıxdı çənəsi.
Otuz iki dişindən,
Qalmadı bir dənəsi.

Ala dana, qara dana,
Qurban olum yaradana.
Zəhmət çəkən burda qalib
Gör yetişdi hara dana.

Ay səni xalığınan,
Süddüaş balığınan,
Mollaya öküz gəti,
Çuluynan, alığınan.
Molla yesin qudursun,
Çubuq vursun düz dursun.

Usubdu, ay Usubdu,
Usub məndən küsübdü.
Getdi bazara gəlmədi,
Dəsmal aldı vermədi,
Dəsmalın uju qara,
O göndərdi əğyara.

Əğyarı öldürdülər,
Ağ kəfən geydirdilər.

Hin-hini darçın səbətə,
Jıqqılı qız.
Əllərin olsun gəbədə,
Jıqqılı qız.
Bu dünyada kim qalajaq,
Jıqqılı qız.
Hamı saralıb solajaq,
Jıqqılı qız.
Yorğanı gətir uzanaq,
Jıqqılı qız.
Biz də bir oğlan qazanaq,
Jıqqılı qız.

Qaynanamı bağda ilan vuraydı,
Qaynatama Quran qistəm olaydı.

Pişiyim, pişiyim mo əsər,
Çölə çıxma yel əsər.
Bu il bizə qonaqsan,
Gələm ildə sərəsər.

Dəmir daraq dişim var,
Kilkə yumaq başım var.
Yük üstü yaylağımdı,
Kürsü altı qışlağım.

SANAMALAR

Əkdim noxud,
Bitdi söyüd.
Yarpağıdı,
Şabalıd.

Bir birə
İki iynə.
Üç üzük,
Dörd deşik.
Beş beşik,
Altı alma,
Yeddi yemiş
Səkkiz sərçə,
Doqquz donuz,
On oraq.

Bəli-bəlajan
Şam ağajı,
Şatır keçi.
Qoz ağajı,
Qotur keçi.
Hoppan, huppan,
Yırl, yırtl,
Su iç qurtul.

Duman, keç, keç,
Duman qaç, qaç,
Mən anamın ilkiyəm,
Ağzı qara tülküyəm.
Səni tutub asaram,
Ağzına daş basaram.

Mamed, Mamed
Əlində abed,
Yüüyüdü Mamed,
Töküldü abed,
Ağlama Mamed,
Verərəm abed,
Ağladı Mamed,
Vermədim abed.

Tramvayım qırmızı,
İçində doxtur qızı.
Salam verdim almadı,
Sımsığımlı salladı.

Dadaş, Dadaş,
Şalvarı yaş.
On iki lavaş,
Bir qazan aş.
Onu yeməsən
Təpənə daş.

ATMAJALAR

Haran, haran yaxşısı,
Dağdan aran yaxşısı.
Başın keçəl gözü'n aj,
Sənin haran yaxşısı?

Səkinə sək Allahqulu,
Dabanı dik Allahqulu.
Səkinəni sel apardı,
Yüyür tut Allahqulu.

Baldızın, çuvaldüzün,
Sənin o qurumuş baldızın.

Libası bəy-xan libası,
Ədası nazir ədası,
Qidası şahlar qidası,
Sədası bayquş sədası,
"Zırpıdı" qaynatası,
Gözəlçədi "butası".

Əziziyəm qazayağı,
Daz başı, saz ayağı.
"Tərəkəmə"yə tərənmir,
Oynayır jaz ayağı.

Əzizləm yaz gələr,
Durna gələr, qaz gələr.
Pul dalınja gedənlər,
Tülüyərək daz gələr.

Gözəlin gözü göyçək,
Yanağı, üzü göyçək.
Qəflətən yağış yağar,
Görünər düzü göyçək.

Bu bir tirə, bu iki tirə,
Qohum-qardaşdan bir-birə,
Qovardılar vura-vura.
Hay getdi həşəkərə,
Xəbər çatdı qara Əsgərə,
Şəbehi-şeytan Əskərə
Həmzi boğaz xar Əsgərə.

Ay həjilər, ay qazılar,
Bu gün bir heyvan görmüşəm.
Dil bilmir, ağız bilmir,
Urusu-malağan görmüşəm.
Bir yandan çiyin dişədir,
Bir yandan biçdiyim yerə döşədir
Belə bir əjayib heyvan görmüşəm.

Həçxudu gəldi həya,
Belində sığdı paya,
Dedi nə qələt eləyib
Gəldim mən bura həya.
Bir də qələt eylərəm
Gələrəm belə həya.

QARAVƏLLİ

HADI İDİ, HUDU İDİ

Hadı idi, hudu idi, bir də mən idim.
Getdik şikara,
Bir dəstə şikar vurduq,
Dedim-hadı, bıçağın var?
Dedi-Yox!
Dedim-Böyrüvə vurdum ox.
Əlimi saldım jibimə.
Gördüm bir bıçaq var.
Sapı var, tiyəsi yox.
Sapı ilə başımı kəsdim,
Üç-dörd dağ aşandan sonra,
Dedim-bunu harda yuyum?
Gördüm üç arx var,
İkisi quru,
Birin də suyu yox.
Suyu yoxda şikarın başını yudum.
Dedim-bunu harda bişirək?
Getdim gördüm üç dənə xaraba var,
İkisi uçuq,
Birin də üstü yox.
Üstü yoxda gördüm üç nəfər adam.
İkisi ölü,
Birisinin də janı yox.
Dedim-ay janı yox qardaş, bardağın var?
Dedi-üç bardağın var.
İkisi sınıq,
Birin də altı yox.
Altı yoxda şikarı bişirdim,
Sümüyü bişdi, ətə yox.
Şikarı yeyəndən sonra
Hamımız yağlı əlimizi yağlı başmağa
Yavan əlimizi yavan başmağa çəkdik.
Yağlı başmaqlar yavan başmağı
Qabaqlarına qatdı, qovdu.
Savalana çıxdım görmədim
Girdağa çıxdım görmədim.

Yaxamda bir dənə iynə vardı.
Sanjdım yerə, çıxdım üstünə.
Gördüm jütçünün yanında gedillər.
Dedim ki, jütçü qardaş, başmaqların qabağını saxla.
Jütçü qardaş başmaqların qabağını saxladı. Gördüm jütçü qardaşın gözü başmaqlardadı.

Dedi - Başmaqları mənə sat.
Dedim - Neçəyə?
Dedi - Bir darıya, darının yarısına.
Bu darını darı parasını xarama,
Çuvala atdım tutmadı.
Bütövü saxladım,
Paranı səpdim.
Bitdi yekə zəmi.
Biçinçiləri səslədim,
Gəlin darını biçək.
Gördüm darı yoxdu,
Yerində var bir palan
Sözlərimin hamısı yalan.

YANILTMAJLAR

Boz atın boz torbasını boş as başından, apar islat gəti, yaş as başından.

Ağ balqabaq, boz balqabaq, boz balqabaq, ağ balqabaq.

Ay axsaq aşpaz Həsən şah, aşpazlar aş bişirir, sən də gəl aş bişir, ay axsaq aşpaz Həsən şah.

Qatığı sarımsaqlasan da, yemək olar, sarımsaqlamasan da.

Mollanı əmmamələməli, əmmamələməməli?

Kəsilməli kəsmiyi kəsmək istəsən də kəsəjəksən, kəsmək istəməsən də kəsəjəksən.

Qıgılıjımı qıjıqlandırma qıjıqlandırjaqsansa qıgılıjımlanajaq.

* * *

Dadaş dayı Dəmirin danalarını damın dalında döydü.

– Dadaş dayı, danaları damın dalında döymə.

Dadaş dayı dedi:

– Dəmirin danaları damın dalındakı darıları dağıtdığı üçün danaları döyəjəyəm.

Dadaş dayı danaları döydü.

* * *

Ey qəfəsdəki çilbildirçin qardaş, gəl səninlə çilbil-dir-çin-ləşək, çilbildirçinləşsən də, çilbildirçinləyəjəyəm, çilbil-dirçinləşməsən də çilbildirçinləşəjəyəm.

Mən yeməyi sarımsaqlasam da, yeyəjəyəm, sarımsaqlamasam da.

Girdim təndirə sildim, süpürdüm, silkindim çıxdım.

Anamın ağ munjuğu, qara munjuğu.

Atı min, iti qov, iti qov, atı min.

Atı min, iti qov, iti qov, atı min.

Əzizim kim Sənəmdi,

Kimimdi, kimsənəmdi?

Nə kimin kimsənəsiyəm,
Nə kimsənə kimimdi.

Ley-ley qurla balası,
Arvadının qaynanası,
Əlinə düşsə neylərsən?

Əzizim vəznəsiyəm,
Vəznənin xəznəsiyəm,
Atam mənim oğlumdu,
Mən atamın yəznəsiyəm.

Bir kişi ata minib yol gedir. Gənj qızı da ata mindirib.
Qızdan soruşurlar:
-O kişi sənin nəyindi?
Qız deyir:
-O kişi anamın qardaşının yəznəsidir.
Kişi qızın nəyidi?

Ay Dadaş, atma daş,
On iki lavaş, bir qazan aş.
Onu yeməyənin başına daş.

OYUNLAR

QIĞI MƏRƏ

Uşaqlar yeddi mərə (kiçik çala) qayırb, hər mərəyə yeddi qoyun qığı qoyurlar. Sonra hər mərədəki qığıları jüt-jüt götürərək oxuyurlar:

**Day jütüm,
Daylax jütüm,
Tək tərəzüm,
Dımbılı qozum.**

**Jüt a,
Jüt mənə,
Əmbəla,
Tək a.**

ƏL ÜSTƏ KİMİN ƏLİ

Oyun ev şəraitində keçirilir. Əvvəlcə uşaqlar dairəvi oturub ayaqlarını irəli uzadırlar. Uşaqlardan biri sayır:

İynə, iynə, uju düymə,
Bal ballı, ballı keçi,
Şam ağajı şatır keçi,
Qoz ağajı qotur keçi.
Yarı, yırtıl
Su iç qurtul.
Əmim oğlu
Üzü bağlı
Vur nağara
Çıx qırağa.

Say hansı uşağın ayağında qurtardısa o ayağını geri çəkir. Sonra başqa uşaq bu və ya digər sanamaldan istifadə edir. Beləliklə, axıra qalan uşaq yatmalı olur. Belə ki, o üzü quylu uzanır. Uşaqlar əllərini yumruqlayıb üst-üstə uzanan uşağın belinə qoyurlar. Uşaqlardan biri soruşur:

– Əl üstü kimin əli?

Uzanan uşaq iştirakçılardan birinin adını deyir. Əgər doğrudanda həmin uşağın əli lap üstədirsə o uzanan uşağı əvəz edir. Əgər yatan uşaq

tapmayıbsa iştirakçılar ehmalja onun yanına vurub deyirlər:

– Yanına vurun, yalandı, yanına vurun, yalandı.

Oyun yenidən başlayır. Ad düzgün tapılmayana qədər yatan uşaq dəyişilmir.

Oyun uşaqlar yorulunjaya qədər davam etdirilir.

SƏNİ KİM APARDI

Oyunda iştirak edən uşaqlar əvvəljə dairəvi dayanırlar. Onlardan biri sayır:

Bir-iki, bizimki

Üç-dörd, qapını ört,

Beş-altı, daşaltı,

Yeddi-səkkiz, Firəngiz,

Doqquz-on, qırmızı don.

Say kimdə qurtarırsa həmin uşaq gözlərini yumur. Oyunçular onun arxasına keçir, uşaqlardan biri onu arxadan tutaraq basıb yavaş-yavaş aparır. Qalan uşaqlar qışqırırlar:

– Səni kim apardı?

Gözünü yuman oyunçu diqqətli olmalı, bu səsini içərisində kimin səsi olmadığını bilməlidir. Çünki təkjə onu aparən oyunçudan başqa qalan uşaqlar səs çalırırlar. Oyunçular ona üç dəfə mürəjət edirlər. Hər mürəjətdə o başqa uşağın adını çəkə bilər. Əgər o düz tapsa oyun dayanır, onu aparən uşaq yerini dəyişir.

QARADİNMƏZ

İştirakçılar əvvəljədən şertləşirlər ki, heç kim danışmayacaq. Öskürmək, asqırmaq sayılır. Oyun zamanı əl hərəkətlərindən istifadə etmək olar. Həmin vaxt ərzində danışan uşaq məğlub hesab edilir. Bundan sonra o biri uşaqlar danışa bilərlər.

Bu oyun iki uşaq arasında da aparıla bilər. Müəyyən vaxtadək danışan uşaq ududur. Bu zaman oyun bitmiş hesab olunur. Bundan sonra o yoldaşının bütün əmrinə, tələbinə əməl etməlidir.

KÖÇ GETDİ

Oyunda anjaq oğlanlar iştirak edir. Say məhdudiyəti yoxdur. Uşaqlar əvvəljə sayırlar. Say kimdə qurtarsa həmin uşaq dayanır. Qalan uşaqlar sıra

ilə biri-birindən 3-4 addım aralıda əllərini dizlərinə dayayıb başlarını aşağı əyirlər. Say qurtaran oyunçu bütün uşaqların belindən hoppa-hoppa gedib axırından 3-4 addım aralıda yadır. Sonra birinci oyunçu eynilə hərəkət edərək axırda yadır. Sonra ikinci, üçüncü, dördüncü və s. uşaqlar da eynilə hərəkəti davam etdirirlər. Uşaqlar yorulunjaya qədər oynayırlar, bir də baxıb görürlər ki, onlar oyunu başladıkları yerdən 200-300- addım aralanıblar. Oyun həmin yerdən geriye də başlaya bilər.

GÖZBAĞLAYIJI

Uşaqlar əvvəljə sayırlar. Sanama qurtaran uşağın gözlərini bağlayırlar. Qalan oyunçular onun ətrafında yavaş-yavaş çəpik çalırlar. Gözü bağlanan oyunçu səs gələn tərəfə gedərək onu tutmağa çalışır. Oyunçulara qaçmağa ijasə verilmir. Onlar anjaq yavaş addımlarla hərəkət etməlidirlər. Gözü bağlanan oyunçunun tutduğu uşaq onu əvəz edir.

ƏNZƏLİ

Oyunu oğlanlar oynayırlar. Oyunda ona qədər uşaq iştirak edir.

Oyun başlamazdan əvvəl uşaqlardan ən diribaşı, yaxud yaşja böyüyü deyir: birinci. Sonra uşaqlar 2-ji, 3-jü, 4-jü deyə qışqırırlar. Hərə öz nömrəsini bilir. Sonra aparıji ovjunda çöp tutaraq hər iki yumruğunu sıra ilə uşaqlara sarı uzadır. Uşaqlar bir-bir onun yumuruqlarının üstünə vura-vura deyir:

**Ya bundadı, ya bunda,
Halva götü, qoy bunda.**

Axırınji səs hansı yumuruqda qurtarırsa aparıji yumuruqlarını uşaq qarşısında açır. Əgər uşaq düz tapıbsa, aparıji əllərini arxasına apararaq yenidən yumuruqlarını düyünləyərək üçüncü uşağa sarı aparır. Kim çöpü tapmadı, say dayandırılır, həmin uşaq əllərini dizlərinə dayayaraq belini aşağı əyməli olur.

Birinci aparıji tullanır və deyir: - Ənzəli.

Uşaqlar sıra ilə əllərini əyilən uşağın belinə qoyaraq hoppanı, aparıjının sözlərini təkrar edirlər. Sonra aparıji əks tərəfə hoppanaraq deyir:

– Birdə yumşaq keçərlər.

Həm bir-bir əks tərəfə tullanır.

– İkidə qulunj əzərlər.

Bu zaman uşaqlar yumuruqlarını əyilən uşağın belinə basıb tullanırlar.

– Üçdə sillə çəkərlər.

Bu zaman uşaqlar hoppandıqja yatan uşağıq yanına sillə ilə vurub keçirlər. Kim büdrəyib yıxılrsa, yatan uşağı əvəz edir. Oyun yenidən başlayır.

Papaq qoyub keçərlər.

Uşaqlar hoppandıqja papaqlarını yatanın belinə qoyurlar. (Əgər papaqlardan biri düşərsə, axırınjı hoppanan uşaq yatır)

Oyunun ən təhlükəli məqamı papaq qoymadır.

– Əl dəysin, ətək dəyməsin.

Bu zaman heç kəsin ətəyi yatana dəyməməlidir. Əks təqdirdə onu əvəz etməlidir.

ŞAH, VƏZİR

Oyun ev şəraitində keçirilir. Bu oyunda altı nəfər iştirak edir. Oyunu başlamaq üçün 6 kiçik kağız parçası götürülür. Bu kağız parçalarının birinə şah, birinə vəzir, birinə vəkil, birinə jəllad, birinə tapan, birinə də oğru sözləri yazılıb qatlanır. İştirakçılar dövrə vurub oturur. İştirakçılardan biri qatlanmış kağızları ovjunda qarışdırıb ortaya səpir. Hərə birini götürüb açır, xəlvəti oxuyur. Başqasının kağızına baxmaq olmaz. Hər kəs kağızda yazılmış rolu oynayır. "Şah" sözü yazılmış kağızı götürən oyunçu deyir:

Kimdi tapan?

Tapan cavab verir.

Şah e'lan edir: - Bu gün mənim (yaxud vəzirin, vəkilin) xəzinəsi oğurlanmışdır. İndi oğru tapılmalıdır. Hamı təşviş keçirir. Oyunçular deyirlər (həтта "oğru" da deyir) tapan, oğrunu tap.

Tapan diqqətlə iştirakçıların üzünə baxır, nəhayət oyunçuların birinin adını deyir. Əgər həmin adı çəkilən "oğru" yox, "vəzir", "vəkil" və başqa oyunçudursa həmin oyunçu qəzəblənir: - Sən nə jəsərlə "vəziri" ("vəkili", "jəlladı", "şahı") oğru adlandırırısan. Çəkin, onu dar ağajına. Kimdi, jəllad? Jəllad baş əyir. "Şah" əmr verir:

– "Vəziri" oğru adlandırdığı üçün onun qoluna üç yağlı sillə vurun! (Şah bu və ya digər formada jəza əmrləri verə bilər).

Bu zaman tapan qolunu çırmayıb irəli uzadır. Vəkil onun əlini tutur, jəllad üç sillə ilə onu jəzalandırır. Sonra hər kəs öz kağızını əvvəlki kimi qatlayıb şaha verir. Oyun yenidən davam edir.

Əgər "tapan" oğrunu düzgün tapırsa şah qəzəblənir:

– "Oğrunu" hüzuruma kətirin!

Jəllad oğrunu gətirir. Şah soruşur, nə üçün oğurluq etməsən?

"Oğru" dinmir.

Şah: – Oğurluq etdiyi üçün bunun qoluna on sillə vurun! - deyər, onu daha çox jəzalandırır.

SAJ AYAĞI

Bu oyun çöl şəraitində oğlanlar tərəfindən oynanılır. Oyunda bir neçə uşaq iştirak edir. Əvvəljə uşaqlardan iki diribaşı yan-yana durub başçı olur. Qalan uşaqlar əl-ələ, qol-qola verib, yaxud, qol-boyun olur özlərinə öz aralarında əlavə titul götürürlər. (məs., uşaqlardan biri qızıl, o birisi gümüş, digər ikisinin biri yer, o biri göy və s. olur).

Onlar başçıların qarşısına gəlib deyirlər:

– Ay bəy, halay.

Başçılardan biri cavab verir: - halay!

– Qızıl, yoxsa gümüş?

Başçılardan biri hansımı (qızıl, yaxud gümüşü) istəyirsə onun adını çəkir. "Qızıl" olan "qızıl" istəyən tərəfə keçir. "Gümüş" olan o biri tərəfdə qalır.

Başqa iki nəfər gəlir, başçılara deyir:

– Kim istəyir qarağajı qaldıran,

Kim istəyi dəmir topu dolduran?

Başçılardan biri:

– Mən istərəm qarağajı qaldıram.

Həmin uşaq o tərəfə, o biri isə digər tərəfə keçir. Belə-belə, uşaqlar iki dəstəyə bölünürlər. Hərəsi bir tərəfə çəkilir. Başçılardan biri ovjunda çöp gizlədib yumruğunu o biri başçıya uzadaraq deyir:

– Tək gələ!

O biri başçı cavab verir:

– Tək gələ, yaxud jüt gələ.

Əgər çöp təkdirsə ovjunda çöp gizlədən başçının dəstəsi yatmalı olur. Belə ki, onlar baş-başa verib qollarını biri-birinin boynundan keçirərək sajayaq formasında möhkəm dayanırlar. Onlardan bir nəfər əlində papaq yoldaşlarının ətrafına hərlənərək onları qorumağa çalışır.

O biri dəstənin uşaqları müxtəlif yerlərə dağılaraq gözətçinin gözündən yayınıb yatan uşaqların belinə hoppanıb bərk-bərk tuturlar. Gözətçi yoldaşlarının ətkələrindən tutub əlindəki papaqla rəqiblərdən birini vurmağa çalışır. Əgər o rəqiblərdən birini vursa, yaxud rəqib dəstənin oyunçusu yatan uşaqların belinə hoppanarkən ayağı yerə dəysə, gözətçi onu papaqla vurarsa, bu zaman rəqib dəstə yatmalı olur. Uşaqlar çalışırlar ki, hoppanıb gözətçinin belinə minsinlər. Çünki bu zaman gözətçinin imkanı olmur ki, yoldaşlarını qoruya bilsin. Əgər hoppanma zamanı yatan uşaqlardan biri yıxılarsa, gözətçi rəqibi vurarsa, bu sayılır. Oyun yenidən davam edir.

ÖYÜDLƏR

Ağır otu, batman gəl,

Çox danışma.

Özündən böyüyə hörmət elə.

Özündən böyük danışanda sən danışma, qoy söhbətini qurtarsın, yeri gəlsə sən də danış.

Özündən böyüklərə söz qaytarma.

Hamını öz arşınla ölçmə.

Özündən böyük oturan yerdə sən oturma.

Söz kimindi, götürənin,
Yer kimindi, oturanın.

Dilini lal eylə, qulağını kar.

Xırdasız paltar yuma.

Könül sındarmaq ən böyük jinayətdi.

Özünü gözlə bəylikdən, göylükdən, səylikdən.

Ağzını təmiz saxla.

Ağzını Allah yoluna qoyma.

Az danış, təmiz danış.

Məjlisdə yerini tanı.

Soruşulmayan şeydən danışma.

Başqasını injitmə.

Səndən bir sözü soruşmasalar demə.

Sənə pislik edən adam sonra peşman olub üzrxahlıq etsə, onun üzürünü qəbur et.

Əvvəljə özünə nəsihət ver, onda başqalarından da bir şey öyrənə bilərsən.

Həyatda büdrəməyən adam yoxdu, lakin qəhrəmanlıq odu ki, büdrəyəndə yıxılmayasın.

Əlinə güj ver, dilinə yox.

Dilini dinməz saxla.

Qojaya hörmət elə, sən də qojalajaqsın.

Adam gərək özü özünün hakimi olsun.

Körpü salmaq savabdı.

Sözünün ağası olasan gərək.

Hoqqa, jığal adamnan gen qaç.

SÖYLƏNJƏLƏR

Qaynanam-qaraja köpək qapıda yatar,
Baldızım-çuvaldızım,
Hərdən gəlib sanjar qaçar,
Qayınlarım-sərv ağajım, qapıda bitər,
Qaynatam sarı yağ kimi janıma yatar.

Qar yağar, yağış çilər,
Qapını kəsər elçilər.
Nənəm deyir gəl verək,
Dədəm deyir qoy görək,
Ətin tökülsün, baji,
Sən də bir dillən görək!

TÜRKƏÇARƏLƏR, YEMƏKLƏR

GÜLXƏTMİ

Yazın axır aylarında, yayın əvvəlində su kənarında bitir. Gülxətmnin sarı çiçəkləri olur.

Gülxətmni köklü-köməjli yığıb qaynadır, sonra vannada töküb qarışdırırsan.

Gülxətmnin on vannasını qəbul etdikdə yel xəstəliyini sağaldır.

ƏVƏLİK

Əvəliyin bir neçə növü mövjüddür. Şirin əvəlik, aji əvəlik, dəli əvəlik, su əvəliyi və s. Şirin əvəlik əvəzsiz dərman bitkisiydi. Onu yığıb kölgə yerdə qurudurlar. Qış fəslində ondan gözəl un xörəkləri hazırlanır. Qripdən, soyuqdeymədən, iştahsızlıqdan, quru öskürəkdən əziyyət çəkəndə əvəlikli umaj, əvəlikli südlü umaj çox yaxşı təsir edir. Quru əvəliyi çay kimi dəmləyib istədiyən vaxt içdikdə öskürəyi dayandırır. İştahın yaxşılaşmasında əvəzsiz bitkidir. Bundan başqa çiban, sızacaq, çirkətməmiş kəsik yaralar, dolama kimi irinli yaralara qoyulan əvəlik məlhəmi də təsirli olur.

Bir neçə əvəlik yarpağını südə, yaxud suya salıb yaraya bağlayırlar. Bir azdan yaranın zoqqultusu dayanır.

BAĞAYARPAĞI

Çiban, sızacaq, irinləmiş kəsiklər, dolama və s. yaralarda istifadə edilir. Bağayarpağını qaynar suya salıb üzünə təzə yağ sürtür, tam soyumamış halda yaranın üstünə qoyurlar. Şişi alır, yaranı deşir.

QATIQ XƏMİRİ

Arı çaldıqda, didili (ağjaqanad) dişlədikdə dəridə şişlər, qızartılar əmələ gəlir. Bu vaxt qatıq xəmiri yaxşı təsir edir.

Qatığa un qarışdırıb horra çalırırlar. Horranı od üzərində daim qarışdırıb kütləni ağ üzünə tökərək nehrə yağı sürtməklə məlhəmi yayırlar. Soyumamış halda yaraya, şişə, ağrılı yerə döşəyib, yara olmanın qarşısını alırlar.

YUMURTA YAXISI

Xalq təbabətinin yaranışından meydana gələn bu məlhəm bütün qırıqlarda, çıxıqlarda, sümük sərpmələrində istifadə olunur.

Yaxını hazırlamaq üçün buğda unu, yumurta, duz və ağdan istifadə olunur. Müəyyən qədər buğda unu götürüb içərisinə anjaq yumurtanın sarısını, bir də narın duz töküüb qatı horra alınana qədər qarışdırırlar. Sonra onu ağın üzərinə çəkib, sınığın, yaxud çıxığıın üzərinə kip sarıyırlar. Özü qopmayana qədər sarığı dəyişmirlər.

BİŞMİŞ SOĞAN

Üzdə, başda, qoltuq altında, boyunda başı ağ sızlaqlar olur. Bütöv soğanı bişirib, isti halda sızlağın üstə qoyduqdan 20 dəqiqə sonra onu deşir, çirki, özəyi çıxarır.

BÖYÜRTKƏN YARPAĞI

Soyuqdəymə, baş ağrısı, qan təzyiqi kimi daxili xəstəliklərdə böyürtkan müəbbəsindən istifadə edilir. Böyürtkanın yarpağından, gövdəsindən də istifadə olunur. Böyürtkanın kökünü dəmləyib içdikdə qripin tez sağalmasına kömək edir. Yarpağını qaynar suya atıb, irinli yaralara döşədikdə çirki təmizləyir, yaranı tez sağaldır. Bu məlhəm it dişinin yarasında daha çox fayda verir.

ÜZƏRLİK MƏLHƏMİ

Üzərlək xalq təbabətində əvəzsiz təbii bitkidir. Üzərləkdən hazırlanmış məlhəmi bədənin bütün ağrıyan yerlərinə qoymaq olar.

Ağ jiyər soyuqlamalarında kürəyə döşənmiş üzərlək məlhəmi ağrıları kəsir, nəfəs almanı yaxşılaşdırır. Üzərlək məlhəmindən duzlamada, oynaq ağrılarında, hətta döş gəlmədə, qorxudan əmələ gələn şişlərdə istifadə olunur.

BEÇƏ BALI

Beçə balından dəhrə, bıçaq yaralarında, ayağa, ələ mismar batdıqda, bıçaq kəsədikdə, ağaj dəydikdə, it dişi batdıqda, qanaxmada istifadə olunur. Beçə balı təjili qanaxmanın, zəhərlənmənin qarşısını alır. Balla yardım göstərildikdə itin dişindən əmələ gələn yara dərhal sağalır.

ANA SÜDÜ

Körpə uşaqların qulaq ağrısına çox yaxşı təsir edir. Körpələrin gözləri pələq bağladığıda ana südünü junaya damızdırıb gözü təmizlədikdə qızartı

çökür, göz yaxşılaşır.

QOYUN DƏRİSİ

Xalq təbabətində türkəçarələrin ən qədimdən-qədimi xəstələrin qoyun, keçi dərisinə salınmasıdır. Qadın xəstəliklərində, kişilərin yel və revmatizma, hərəkətdən qalma xəstəliklərində yaxşı təsir göstərir.

Qoyunu, yaxud keçini kəsib dərisini tamam soyuqdan sonra isti-isti onu xəstənin bədəninə bükürlər. Xəstənin hər tərəfini qalın örtüklə basdırırlar. Bir neçə saat, hətta bir gün dərinə çıxarmırlar. Xəstəyə isti çay və yemək verib tərləyəndə qədər saxlayırlar.

QULUN PƏRDƏSİ

Atçılıq çox güclü inkişaf etdiyi əsrlərdə təzə doğulmuş qulunun pərdəsini götürüb qurudmuş və yaman gün üçün saxlamışlar. Qəflətən sətəljəm olan adamın hərəkətini aşağı salmaq, xəstəliyi tez qaytarmaq üçün qurudulmuş qulun pərdəsini təzə bişirilmiş isti südə salıb isladırırlar. Onu tarım çəkib isti-isti sinəyə, döş qəfəsinə döşəyir, isti qalmaq üçün üstünü örtürlər. Sətəljəmli adamın tərləməsi üçün isti un xörəklərindən yedirtmək, yaxud isti südə vermək yaxşı təsir bağışlayır.

* * *

İnək südü, qatıq öyüyüb qusmanı dayandırır.

Qaynadılmış lobya, kartof ayaq yoluna düşməyi sağaldır.

Qurudulmuş heyva dənəsini həvəngdə döyüb suda qaynadıb içir, sinə ağrılarını kəsirlər.

Soğanı sıxıb suyundan boğaza məlhəm qoyduqda boğaz gəlməni sağaldır.

Küleyşə nar şəkərli adamın halına çox yaxşı təsir edir.

* * *

Yarpızı dəmləyib içəndə mədənin ağrısını kəsir. Gavalının yarpağını qaynadıb içəndə boğazın ağrısını kəsir. Aloe güllü diş ağrısı üçün dərmandır. Bal ürəyi möhkəmləndirir.

Qara moruğun kötyüyünü qaynadıb içəndə böyrək ağrısını kəsir. Qara moruğun yarpaqlarını, meyvəsini bir vedrə suyun içində qaynadıb başı yuyanda saç qaraldır.

İtburnu və qarğıdalı saçağını dəmləyib çayını içəndə böyrəyin ağrısını kəsir.

Yaz fəslində gijitkan yarpağı yedikdə mədə-bağırsaq xəstəliklərinə yaxşı təsir edir.

Tut bəhməzi sarılığın ötməsinə kömək edir.

UMAJ

Payız, qış fəslində un xörəkləri tez-tez bişirilir. Qrip, soyuqdeymə, boğaz ağrısı, iştahsızlıq zamanı umaj çox sərfəlidir. Qarabağda umaj ən qədim un xörəyidir.

Quru əvəliyi narın doğrayırlar. Buğda unundan umaj ovxalayıb hazırlayırlar.

Qazanda narın doğranmış soğanı yağda qızardıb su əlavə etdikdən sonra ilıq suda yuyulmuş əvəliyi zoğal axtası ilə birlikdə qazana töküüb bişənə qədər qaynadırlar. Duz, istiot da tökürlər. Nəhayət, hazır umajı qazanı qarışdıraraq əlavə edirlər. Umaj töküldükdən sonra bir neçə burum qaynayır və xörək hazır olur.

XAŞIL

Suyu qaynadıb yerə qoyurlar. Buğda ununu bir əllə suya töküüb o biri əllə qarışdırırlar. Duz da atmaq lazımdır. Ən ləzzətli xaşıl bəhməzlə yeyiləndi. Bişmiş xaşılı boşqablara töküüb yağlı qaşılıq ortasını çökəldirlər. Çökəkliyə dağ edilmiş kərə yağı, bəhməz tökürlər. Ərişdə, xəngəl, qaşılıq xəngəli, ərişdə aşı və s. un xörəklərimizdəndir. Bu xörəklər xalq təbabətində işdax gətiriji, tərlədiyi dərmanlardır.

BOYDƏRƏN

Boymadərən yara otudu. Daxili, xarici yaralarda istifadə edilir. Mə'də-bağırsaq yaralarında, allergiya, qanlı ayaq yolunda, dəri qaşınmalarında, qarajiyər, öd xəstəliklərində, iti bronxitdə işlədilir. Boymadərəni çay kimi dəmlədikdən sonra ondan hər dəfə yeməkdən 2 saat qabaq 100 qr. içirlər, xarici yaralara onunla məlhəm qoyulur. Buruna damızdırdıqda yaxşı təsir edir.

TUT VƏ ONDAN HAZIRLANAN MƏHSULLAR

Tut çox qədim ağajdır. Özünün də bir neçə növü var: at tut, qara tut, bedana, şax tut, mor tut, xar tut və s. bütün tut növləri yeməli və şirin olur.

Tutun bütün növlərindən məhsul hazırlamaq mümkündür. Tut kökündən tutmuş yarpağına qədər çox sərfəli ağajdır. Onun yarpağı ilə barama qurdu, yə'ni ipək qurdu bəslənir. Tutun gövdəsindən Azərbaycanın əksər milli musiqi alətləri hazırlanır. Tutdan xalq təbabətində də geniş istifadə edilir.

BƏHMƏZ

Tutu çırpıb iri tiyanda pörtlədirlər. Pörtləmə bir az soyuduqdan sonra bez torbalara töküüb sıxırlar. Çıxan şirə suyunu təzədən sıx gözlü təmiz torbaya töküüb təmizləyir, tiyana tökürlər. Altını qalayıb, mütəmadi kəfini yığırlar. Bəhməz tam köptük halını alanda hazır olur.

TUT QURUSU

Həm bedana, həm xar, həm şax tutdan olur. Lakin ən yaxşısı bedanadır.

Jünanı tərəjənin üstə sərib təzə çırpılmış tutu ehməllijə tərəjəyə yayırlar. Bir az təpiyəndən sonra hər axşam jünanı silkələyib tutu çevirirlər. Yağış vüranda qurudulmaqda olan tutun rəngi qaralır. Qurudulan tutu hər axşam seh düşməyən yerə aparmaq əlverişlidir.

TUT MÜRƏBBƏSİ

Bedana tutundan dadlı mürəbbə hazırlanır. 1 kq. şəkər tozunu 2 kq tuta töküüb şirəsi çıxana kimi gözləyirlər. Mürəbbəni öz suyu ilə bişirmək onu keyfiyyətli edir.

QAYSAVA

Qaysava bedana tutdan daha ləzzətli olur. Tutu çırpıb sağlamlarını seçirlər. Tutun saplağını da qırmaq olar. Yağı dağ edib, tutu dağ olmuş kərə yağına tökürlər. Bişib qızarana qədər qarışdırırlar.

Tut qurusundan da qaysava bişirmək olur.

TUT SİRKƏSİ

Hərərəti aşağı salmaq üçün ən yaxşı dərmandı. Sirkə ilə bədəni ovuduqda istiliyi aşağı salır.

UNUDULMUŞ XÖRƏKLƏR

HƏDİK. Buğdadan bişirilən xörəkdə. Özü də bir neçə günə hazırlanır. Hədiyin daha ləzzətli olması üçün ona bir çox dənli bitkilər əlavə olunur. Əvvəljə quru qarğıdalını bişənə qədər suda qaynadırlar. İkinci gün buğdanı həmin qarğıdalı ilə birlikdə qaynadırlar. Buğda bişəndən sonra noxudla da bir neçə burum qaynatmaq lazım gəlir. Hər dəfə su azalanda qaynanmış dağ su əlavə olunur. Nəhayət, atlı lobya əlavə edib bişirirlər. Hədik hazır olan vaxt, istiot, kərə yağında qızardılmış soğança əlavə edilir. Turşu zoğal axtası xörəyi çox ləzzətli edir. Hazır hədiyi qoz, fındıq ləpəsi ilə yemək ləzzətli olur.

BUĞDA YARMASI. Qarabağda geniş yayılmış xörəklərdən biri də südlü buğda yarması olmuşdur. Buğdanı düyü kimi arıtlayır, onu təmiz yuyub qurudur, əl kirkirəsində səliqə ilə yarma çəkirlər. Təzə inək, yaxud jamiş südünü sağıb qazana tökür, yanmamaq üçün azajıq su əlavə edirlər. Süd qaynatdıqdan sonra yarmanı qarışdıraraq qaynatırlar, xeyli müddət saxlayırlar. Yarma tam bişənə kimi qaynatılır, qarışdırılır. Boşqaba çəkiklərkən yağ da əlavə olunur.

QOVUT. Qovut qovurğadan hazırlanır. Buğdanı təmizləyəndən sonra sajda qovururlar. Qovurğanı həvəngdəstədə, yaxud girkirədə əzirlər. Onu şirə əlavə olunmuş isti suda qarışdırıb ləzzətlə yemək olar. Qovudu uzun müddət saxladıqda xarab olmur.

JIRDALA. Çox qədim xörəklərdəndi. Əmənköməkçi ilə bişirilir. Əmənkömənini toplayıb təmizləyir, narın doğrayıb yuyurlar. Sonra soğança hazırlayıb üstünə su tökürlər. Təmizlənmiş düyünü, yaxud yarmanı yuyub soğan-suya əlavə edirlər. Xeyli qaynatdıqdan sonra əmənkömənini tökürlər. Duz, istiot, turşu əlavə edib bir neçə burum qaynatdıqdan sonra xörək hazır olur.

ÇÖRƏK NÖVLƏRİ

TƏNDİR ÇÖRƏYİ. Buğdanı su dəyirmanında, yaxud od dəyirmanında üyüdmək lazımdır. (Su dəyirmanında üyüdülməz buğda öz tərkibini tamamilə saxlayır). Xəmirin mayası turşumuş qatıq, yaxud ənjil yarpağından tutulur. Axşam balata qoyurlar. Səhər balatalı xəmir yoğrulur, üstü basdırılır. Xəmir ajıdıqdan sonra hərənin öz əlinə uyğun gündə tutulur.

Kündə hazır olanda üstü örtülür, sonra təndir oddanır. Təndir başa qədər ağardılır. Kündə yayılıb üzünə ağı-sarı yumurta sürtülür. Çörəyin yaxşı bişməsi üçün təndirin odunun üstünə su çilənir. Sonra koğa ilə qızardılır. Çörəyin ətri hər yanı bürüyür, uzun müddət təzə qalır.

TƏNDİR LAVAŞININ xəmiri də eyni şəkildə yoğrulur, birjə fərqi var ki, xəmiri çox ajımağa, gündə düşməyə qoymurlar.

Lavaş bişirmək üçün bir neçə adam şərikləşir, üç yayana, üç çökən düşür. Lavaş istənilən qədər saxlamaq olur. İliq su ilə tovlayıb süfrəyə gətirirlər.

SAJ YUXASININ xamırını çox ajımağa qoymurlar. Yayan və çevirən iki nəfər bişirir. Sajda yuxadan xəngəl təpitiməsi də salmaq olar. Təpitiməni sajin üstünə atan kimi çevirib götürürlər.

Bir neçə yuxanın arasında yağ sürtüb üst-üstə yığırlar. Sonra onu lülələyib, lülənin ortasını boğur və başlardan üst-üstə açırlar. Əl ilə sahmanlayıb fətir kimi düzəldirlər. Onu sajin iç tərəfinə əridilmiş yağa salıb hər iki tərəfini qızadırlar. Sinilərə yığıb üstünə şəkər tozu səpirlər. Çox ətirli və ləzzətli olur.

TƏNDİR FƏTİRİNİN xəmirinə də xəmrə vururlar. Təndir fətiri bişirmək üçün un, yumurta, yağ, şəkər şirəsi, yaxud bal və bəhməzdən istifadə etmək olar. Mütləq süd və qatıqdan istifadə olunmalıdır. Una xəmrə, duz və saydığı məhsulları qatmaqla yoğururlar. Ədva üçün sarı kök, vanildən istifadə edilir. Kündəni mütləq yayıb naxışladıqdan sonra təndir odlanır. Təndir fətirini uzaq məsafələrə göndərmək və uzun müddət saxlamaq mümkündür.

KƏTƏ. Kartofdan, lobyadan, şordan və s. kətələr bişirilir. Kətə yazın axır aylarında çöl penjəri ilə bişirilir. Aprel, may aylarında çölləri, düzləri ağzına götürən qoyun qulağı, jinjilim, çöl keşnişi, şirin əvəlik, çiriş, şomu adlı penjərlərdən kətə hazırlanır. Örüsdən yığılan təbii bitkilər tamam təmizlənilir, yuyulub sərilir, quruduqdan sonra kətə hazırlığı qurulur. Xeyli soğan narın doğranıb duzlanır, turş yaxud güleyşə nar dənələnilib yığılır.

Adi qaydada xəmir yoğrulub saj asılır. Xırda-xırda kündə tökülür. Narın

doğranmış penjərə soğan, nar dənəsi, yaxud zoğal axtası (olmasa alça lavaşı) qarışdırıb yuxanın üstünə düzülür. Üstü iki jür örtülür. Çarıq burmu, dörd künj. Düzəldikdən sonra saja salınır.

Kətənin yuxası bişəndən sonra üst-üstə yığılır. İsti kətə sinilərə yığılıb kərə yağı ilə yağlanır.

GÖBƏLƏK QOVURMASI. Göbələk ildə iki dəfə bitir. Yazın əvvəlində, payızın əvvəlində. Göbələk də çoxnövlüdür.

Adam göbələyi adı ilə tanınan göbələk əvvəlçə təmizlənilib doğranır. Suda yüngülçə qaynadılır. Süzgeçə töküldükdən sonra kərə yağı ilə qarışdırılıb soğançaya tökülür:

İçərisinə yumurta da vurulur. Sarımsaqlı qatıqla yeyilir.

MƏRƏJÖYÜD. Mərəjöyüd də bir neçə növdür. Mərəjöyüd artılab yüngül qaynadılır, soğançada qovrulur. Üzərinə yumurta vurulur.

BOYANA. Boyanalı aş, boyana qarğıdalısı düyü ilə bişirilir.

1. Boyananı doğrayır, süzgeçdən keçirib kərə yağı ilə dəmləyirlər.
2. Boyana qarğıdalısını isə soğançaya su töküb boyana əlavə edir, turşu, duz, istiot qatıb bişirirlər.

SÖYLƏYİJİLƏR VƏ TOPLAYIJILAR HAQQINDA

BİRİNCİ BÖLMƏ

ALQIŞLAR

SÖYLƏYƏNLƏR: Həsənova Giləxanım - Ağdam r-nu; Məmmədova Aşa (85 yaş), Ağdam r-nu, Güllüçə kəndi; Rüstəmov Rüstəm (65 yaş), Ağdam r-nu, Güllüçə kəndi; Vəliyeva Dilbər Şirin qızı - Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi.

TOPLAYANLAR: Zeynalov Nazim, Rüstəmov Gülnalə, Tağıyev Məmməd Qara oğlu.

QARĞIŞLAR

SÖYLƏYƏNLƏR: Həsənova Giləxanım Rüstəm qızı, Ağdam r-nu, Qızıllı kəndi; Mirzəyeva Çinnaz İdris qızı, Ağdam r-nu, Musabəyli kəndi; Məmmədova Tovus Əlif qızı, Ağdam r-nu, Güllüçə kəndi; Bəşirova Şahqız, Ağdam r-nu, Güllüçə kəndi.

TOPLAYANLAR: Ağamirova Zoya Balahüseyn qızı, İ.Məmmədov (Ağdam r-nu); Xıdırlı kəndi, Bəylərov Həbil, Məmmədova İlhamə.

NAĞILLAR

Şehirli kisə - Söyləyəni Dövlət Qurbanov, 1910-ju ildə anadan olub.

Üç bəji - Söyləyəni Telli Ağayeva, 80 yaşında, Ağdam r-nu.

Səbr daşı, Dartanla-Yırtan - Söyləyəni Bəhlul Paşayev, Əsgəran r-nunun Xojalı kəndi, təqaüddü.

Əsil insan - Söyləyəni Güllü Əliyeva, 75 yaşında, Jəbrayıl r-nunun Mahmudlar kəndi.

Bəndə vergisi - Toplayanı Səfərova Mahirə, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

Padşahın ad günü - Toplayanı Həsənova Rəfiqə, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

Zərgər qızı - Toplayanı Əhmədova Lamiyə, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

Şehirli ilan - Söyləyəni Quliyev Qazi.

Haq var, divan yoxdu - (Toplayanı Vəliyeva Mehparə, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi).

Çobanla tənbel qız - (Söyləyəni Hüseynova Badisəbə Əli qızı, 1975-ji ildə anadan olub, Ağjabədi r-nunun Üzeyrkənd kəndi).

Ağıllı gəlin - Söyləyəni Heydərov Heydər, toplayanı Nuriyeva Şəhla,

Şuşa şəhəri, keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

Tamah - Söyləyəni Əliyev Əliş, 73 yaşında, Ağdam r-nu.

RƏVAYƏTLƏR

Həyat tərzi - Söyləyəni Məmmədov Bayram, 82 yaşında, toplayanı Məmmədova Xanım, Ağdam şəhəri.

Saybalı yasa gedir - Söyləyəni Hüseynov Əlağa, toplayanı X.Verdiyeva.

Çörəyin duzu var, suyu yox - Söyləyəni Qarayev Talib, toplayanı Z.Həsənova, Ağdam r-nu, Salahlı kəndi.

Andın iki başı var - Söyləyəni İsa Hübətov, Ağdam r-nu.

Aşıq Valehlə görüş -(Toplayanı Hüseynova Almaz, Ağdam r-nu.

Qırdı bizi - Söyləyəni Məmmədov Yaşar Əsəd oğlu, 1936-ji ildə anadan olub, Ağdam r-nunun Qızılı kəndi.

İlxıçılar - Söyləyəni Gözəlova Firəngiz, Ağdam, Güllüjə kəndi.

Nadir şahla Təhmas - Söyləyəni Musayeva Sayad, 20 yaşında, toplayanı Musayev İsa, Ağdam r-nunun Mahrızlı kəndi.

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLƏLƏR

SÖYLƏYƏNLƏR: Qurbanov Zülfi (1903-jü ildə anadan olub); Paşayev Bəhlul (97 yaşında); Həsənov Qəhrəman (Ağdam r-nu Gülablı kəndi); Gövhər Quliyeva; Bəşirova Şahnaz; Mirzəyev Xəspolad (75 yaşında, Şuşa r-nunun Malbəyli kəndi); Hətəmov Bəbir (101 yaşında, Şuşa r-nunun Xojalı kəndi); Rzayeva Rəhman (Ağdam r-nu); Jəfərova Durna (95 yaşında, Ağdam r-nu Sarıçoban kəndi); Vəliyeva Dilbər Şirin qızı (Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi); Əliyeva Nareka (Ağdam r-nu, Əfətli kəndi).

LƏTİFƏLƏR

Çobanla molla - Toplayanı Sahib Rüstəmov, Ağdam r-nu, 3N^e-li orta məktəbin müəllimi.

Sən sağsağan deyirsən, mən qırqovul, Mən nə bilim sən neçə gedirsən. Sənin qardaşın, Allaha de kig, Bajıoğlu xoş gəlib, İki xeyir. Bilmədiyini işə qurd düşər - Toplayanı Tahir Allahverdiyev, Ağdam r-nu 3N^e-li orta məktəbin müəllimi.

Üç salam, Bu uzunluqda, Arı düzz-vızz - Toplayanı Sürxay Fətəliyev, Ağdam r-nu 3N^e-li orta məktəbin müəllimi.

Payıza saxlama, Bu belə getməz - Söyləyəni Bayram Məmmədov (82 yaşında), toplayanı Xanım Məmmədova (Ağdam, 1988)

Bu üzünü mənə bir günlüyə verərsənmi? Sənə qalmayıb. Hansı istəsə geyə bilər. Mən bajınam - İsa Səttar oğlu Hübətov (Ağdam r-nu)

TAPMAJALAR

SÖYLƏYƏNLƏR VƏ TOPLAYANLAR: Brilyant Qurbanova (Ağdam r-nu, 2N^e-li bağçanın tərbiyəçisi); Mina Jəfərova (Ağdam şəhəri 2N^e-li uşaq evinin tərbiyəçisi); Əzimova Sitarə (50 yaşında, Ağdam r-nu Sarıqobal kəndi); Jəfərova Hüryad (95 yaşında, Ağdam r-nu Paşabəyli kəndi); Abdullayeva Gözəl (Ağdam r-nu, Jüllü kəndi); İsrəfilova Fəridə (Ağdam r-nu Sarıhajılar kəndi, müəllim); Bəylərov Həbil, Bəşirova Şahqız (Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi); Məmmədova Leyli (Ağdam r-nu); Allahverdiyeva Tutqun (73 yaşında, Ağdam r-nu); Ağayeva Qumru (keçmiş Sepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi); Quliyeva Zöhrə (Bərdə r-nu, Mustafaağalı kəndi, 78 yaşında); Ələsgərova Firəngiz (1930-ju ildə anadan olub), Ağjabədi r-nu, Üzeyirkənd kəndi; Qasımova Ülkər (67 yaşında, Ağdam r-nu, Qaradağlı kəndi); Mirzəyeva Güllü Bəbir qızı (83 yaşında, Şuşa r-nu, Malıbəyli kəndi); Rüstəmov Tərhan (Keçmiş Stepanakert şəhəri).

LAYLALAR, NAZLAMALAR, YANILTMAJLAR

SÖYLƏYƏNLƏR: Hüseynova Maya (90 yaşında, Ağdam r-nu, Paşabəyli kəndi); Əzimova Səltənət (53 yaşında, Ağdam r-nu, Xındırstan kəndi); Məmmədova Zeynəb (1927-ji ildə anadan olub, Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi);

TOPLAYANLAR: İsrəfilova Fəridə (Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi); İsrəfil Məmmədov (Ağdam r-nu, Xıdırlı kəndi);

BAYATILAR

SÖYLƏYİJİLƏR: Qaziyeva Validə (69 yaşında), Şuşa şəhəri; Məmmədov Əziz, Ağdam r-nu, Xıdırlı kəndi; Qarayeva Validə Əmin qızı (69 yaşında), Şuşa şəhəri; Niftəliyeva Zəhra (70 yaşında), Laçın rayonu, Qarabəyli kəndi; Əzimov Fəxrəddin, Ağdam r-nu, Xındırstan kəndi; İsmayilova Sitarə (50 yaşında), Ağdam r-nu, Sarıçoban kəndi. Jəfərova Durna (70 yaşında), Ağdam r-nu, Sarıçoban kəndi; Əliyeva Züleyxa (80 yaşında), Ağdam r-nu, Xındırstan kəndi; Jəfərova Hürzad (92 yaş), Ağdam r-nu, Paşabəyli kəndi; Abbasova Tamaşa (50 yaş), Ağdam r-nu; Əliyeva Tamaşa Oruj qızı (1895-ji il təvəllüdü), Ağdam r-nu, Əfətli kəndi; Abdullayeva Gözəl Ağja qızı (1875-1988), Ağdam r-nu, Qullu kəndi; Məmmədova Sənəm Qasım qızı (1898-ji il təvəllüdü, Ağdam r-nu); Vəliyeva Dilbər Şirin qızı (1900-ju il təvəllüdü, Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi); Mikayılova Ağja (1918-ji il təvəllüdü), Ağdam r-nu, Musabəyli kəndi; Əliyeva Xanım, Ağdam r-nu, Şıxlar kəndi; Ələkbərova Səltənət (76

yaş), Ağdam şəhəri; Abbasova Gülçöhrə (90 yaş), Ağdam r-nu; Məmmədova Güllü (55 yaş), Ağdam r-nu; Abbasova Yadigar Sultan qızı (75 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Gülmaliyeva Zeynəb (70 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Ağayeva Aişə (95 yaş), Ağdam r-nu, Böyöhmədli kəndi; Məmmədova Humay Əliş qızı (1918-ji il təvəllüdü), Ağdam r-nu, Qaradağlı kəndi; Şirinov Vəli (82 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Gözəlov Fırəngiz (77 yaş), Ağdam r-nu, İlxıçılar kəndi; Budaqov Məhəmməd İsmayıl oğlu (1902-ji il), Ağdam r-nu, Umudlu kəndi; Jabbarov Museyib Miriş oğlu (1892-ji il), Ağdam r-nu, Umudlu kəndi; Həjiyeva Şəidə (81 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Gilə nənə (112 yaş), Ağdam r-nu; Pərzad nənə - Ağdam r-nu, Əhmədavar kəndi; Jəfərova Hürzad - Ağdam r-nu, Paşabəyli kəndi; Həsət nənə (83 yaş), Ağdam r-nu, Əhmədavar kəndi; Fətəliyev Surxay (1924-jü il təvəllüdü), Ağdam r-nu; Aslanova Qəmər (75 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Mikayılov Şakir (70 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Məniyeva Ülkər (93 yaş), Ağdam r-nu; Şirinov Nazim (70 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; İsmayılova Humay (65 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Vəliyev Qambay (70 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Zeynalova Ləmnə, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Rüstəmovə Tovuz (69 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Aslanova Gülbəst (98 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Həsənova Zülü, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Zeynalova Səyyarə Yunis qızı (96 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Məmmədova Nübar (80 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Qarayeva Gülnaz (90 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Həsənova Saçlı (92 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi; Jahangirov Əsəd Həbib oğlu (95 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Ağalova Nisə (85 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Həjiyeva Hafizə (100 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi; Daşdəmirovə Şüşə (68 yaş), Ağdaş şəhəri; Əliyeva Leyli (60 yaş), Ağdam r-nu; Hüseynova Sahibə Ənvər qızı (64 yaş), Şuşa şəhəri; Qasımov Sadiq (73 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi.

TOPLAYIJILAR: Məmmədov İsrəfil (1942-ji il təvəllüdü, Ağdam şəhəri, müəllim; Qurbanova Brilyant, Ağdam şəhəri, 2N^o-li uşaq baxçasının tərbiyəçisi; Ələkbərova Pəriş, Ağdam r-nu Xalq Təhsil Şöbəsinin metodisti; Kərimova Ofelya Ağdam r-nu, 4N^o-li orta məktəbi müəllimi; Rəhimova Lətifə, Ağdam r-nu, 4N^o-li orta məktəbi müəllimi; Məmmədov Sabir Rüstəm oğlu, Ağdam r-nu, Maqsudlu kənd məktəbinin müəllimi; Fətəliyev Surxay Xanlar oğlu, Ağdam r-nu, 3N^o-li məktəbi müəllimi; Hüseynova Almaz Səvjad qızı - Ağdam şəhəri, 3N^o-li orta məktəbi müəllimi; Şirinov Asif, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; İmanov Sahib Dadaş oğlu, Ağdam r-nu, Qaradağlı kənd orta məktəbinin müəllimi; Aslanova Xalidə - Ağdam r-nu, İlxıçılar kəndi; Budaqova Tovuz - Ağdam r-nu, Umudlu kənd məktəbinin müəllimi; İsrəfilova Fəridə - Ağdam r-nu, Sarıhajılar kənd mək. müəllimi;

Məmmədova Jəmilə, Ağdam r-nu; Məhiyeva Könül, Ağdam r-nu; Şirinov Şəkər - Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Qarayeva Zəkiyyə, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Zeynalova Nəribə, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Qarayeva Şəlalə, Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi; Şirinova Mələhət, Həsənova Sevil, Sadiqova Gülnarə - keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbələri.

AĞILAR

SÖYLƏYƏNLƏR: Həsənova Qüdrət İman qızı (1915-ji il), Ağdam r-nu Qızıllı kəndi; Ələsgərova Şərqiyyə (49 yaş), Ağdam r-nu; İsmayılova Rəfiqə (53 yaş), Ağdam r-nu; Məmmədova Leyli (78 yaş), Ağdam r-nu, Mahrızlı kəndi; Muradova Mələkxanım - Ağdam r-nu, Qarabağlı kəndi; Rüstəmovə Dilbər (93 yaş), - Ağdam r-nu, Sarıhajılar kəndi; Hübətova Gülləyat Qabil qızı (104 yaş), Şuşa şəhəri; Qarayeva Validə (69 yaş), Şuşa şəhəri; Zeynalova Kübra Ulu qızı (75 yaş), Şuşa şəhəri; Mustafayeva Ağja Məhəmməd qızı (60 yaş), evdar qadın, Şuşa şəhəri; Mehəliyeva Mına Bəbir qızı (93 yaş), Şuşa şəhəri; Qurbanova Fatma - (80 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi; Qədimova Növrəstə Qədim qızı (90 yaş), Şuşa r-nu, Malibəyli kəndi; İbadov Həbib Mirzə oğlu (98 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Piriyev Məhəmməd (85 yaş), Əsgəran r-nu, Xojalı kəndi; Bayramova Tamaşa - Ağdam şəhəri; Şükürova Həyat - (60 yaş); Həsənov İbrət (70 yaş); Allahverdiyeva Ziba (85 yaş); Hüseynova Sitarə - Ağdam r-nu, Qızıllı kənd sakini; Şirinova Aişə (70 yaş), Ağdam r-nu, Güllüjə kəndi.

TOPLAYANLAR: Qurbanova Brilyant, Ağdam r-nu; Jəfərova Mına - Ağdam r-nu; Əzimova Səltənət - Ağdam r-nu; Məmmədova Sənəm Qasım qızı - Ağdam r-nu; Abdullayeva Sevil, Ağdam r-nu; Nəbiyeva Yeganə - keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi; Şirinova Tamam Şirin qızı - keçmiş Stepanakert Pedaqoci İnstitutunun tələbəsi.

İKİNCİ BÖLMƏ

İNAMLAR - E'TİQADLAR:

Örnekler xatırladılan rayonlardan toplanmış materiallar içərisindən seçilmişdir.

MÖVSÜM VƏ MƏRASİM NƏĞMƏLƏRİ:

Sayaçı sözləri, əkinçi nəğmələri, toy-düün nəğmələri ayrı-ayrı söyləyijilərin ifasından yazıya alınmış örnekler içərisindən seçilmişdir. "Haxıştalar"ı Hijra Əhmədova, Gülarə Əliyeva və Könül həbibova (Bərdə, Kətləparaq kəndi) toplamışlar.

"Qarabağın toy mərasimi"ni Adil Əsgərov təqdim etmişdir (Ağbədi, Salmanbəyli kəndi).

ALQIŞ, QARĞIŞ VƏ ANDLAR:

"Alqışlar"ın bir qismi Gülşən Əliyeva (Bərdə, türkmən kəndi), Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx kəndi), Sədaqət Bəndəliyeva, İsgəndər hüseynov (Bərdə, 4 №-li məktəbin müəllimləri), Nəzənin Məmmədova (Füzuli, 2 №-li məktəbin müəllimi), Nübar Mədətli (Tərtər, Azadqaraqoyunlu kəndi), Hijran Əhmədova, Mənsurə Abbasova (Bərdə, Kətəlparaq kəndi) tərəfindən toplanmışdır.

"Alqış bayatılar" regiondan toplanmış bayatılar içərisindən seçilmişlər.

"Qarğışlar" regiondan toplanmış nümunələr içərisindən seçilmiş, bir qismi isə Zəminə Kazımova (Tərtər), Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx kəndi), Gülşən Rzayeva, Hijran Əhmədova (Bərdə, Kətəlparaq kəndi), Gülşən Əliyeva (Bərdə, Türkmən kəndi) tərəfindən toplanmışdır.

"Qarğış bayatılar"ın söyləyijisi Biləjər İsayeva (Bərdə, Mollansalar kəndi), toplayıjısı isə həmin kəndin sakini Şəlalə Əliyevadır.

"Andlar"ın bir qismi Könül Həbibova (Bərdə, Kətəlparaq kəndi) tərəfindən toplanmış, əksəriyyəti isə bölgədən toplanmış nümunələr içərisindən seçilmişdir.

ƏFSANƏ VƏ RƏVAYƏTLƏR:

"Əbdül pəhlivanla padşah oğlu" - toplayanı Əli Məhəmməd oğlu Sadıxov (Bərdə, Saatlı kənd orta məktəbinin direktoru).

"Şortəpə" - söyləyəni Məhərrəm Qasimov (1909-cu il təvəllüdü), topl. Hüseynov Aslan (Bərdə, Güloğlular k.)

"Kim injiyə" - söyləyəni Şəhri Qurbanova, toplayan Faiq Qurbanov (Füzulm, Şükürbəyli k.)

"Kəfənsayan" - söyləyəni Şirin Qarayev (73 yaşında), Füzuli, Araz Yağlıvənd kəndi.

"Yağlıvənd" - toplayanı Ənvər Çingizoğlu (Füzuli r-nu).

"Qadın donlu göyərçin" - söyləyəni Humay Ojaqverdiyeva, topl. Rüstəm Rüstəmov, Adil Ojaqverdiyev (Füzuli, Xatnulaq kəndi).

"Mirəli türbəsi" - söyləyəni İfrat Xankişiyeva, pensiyaçı (Füzulm, Aşığı Veysəlli kəndi).

"Dikdaş" - söyləyəni Humay İmanova, 88 yaşlı. (Füzuli, Aşığı Veysəlli kəndi).

"Üzlü qonaq", "Qızla qarının məhəbbəti", "Bizdən başqa kimi var" - söyləyəni Şəhri Qurbanova (Füzuli, Şükürbəyli kəndi).

"Zərdüşt peyğəmbər Qarabağda", "Bəhramtəpə", "Pənaxanın sərgüzəştləri" - toplayanı Əyyub Vəliyev (Ağjabədi, RXMŞ-nin əməkdaşı).

"Boyun bağı", "Tilisimli qamçı" - toplayanı F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli kəndi).

"Qızla-çobanın məhəbbəti", "Allah dadına çatsın" - toplayanı Gülşən

Əliyeva (Bərdə, Türkmən kəndi).

"Səbr elə səbr daşım, su bardağım, qın bıçağım" - söyləyəni Nailə Məmmədova (Bərdə).

"Bajanın çəpliyini neynirsən, tüstünün düz çıxdığına bax" - söyləyəni İbrahim Nuriyev (Bərdə).

"Bəd sözün jəzası" - söyləyəni S.Əliyeva, topl. Fizzə Nuriyeva (Bərdə)

NAĞILLAR

"Üç bajı" - toplayanı Əliyeva Şəlalə (Bərdə). "At diplomu" - söy. Mobid Sadıqov (Bərdə).

"Əlinə bir düdük verdim çala-çala getdi" - toplayanı F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli kəndi).

"Tülkü hiyəli" - toplayanı Əhmədova Hijran (Bərdə, Kətəlparaq k.)

"Hamısına getməli" - toplayanı İlham Fərzəliyev (Bərdə Kətəlparaq k.)

TAPMAJALAR:

Bölgədən toplanmış nümunələr içərisindən seçilmişdir.

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLƏLƏR.

Örneklerin çox hissəsi Nübar Mədətli tərəfindən toplanmışdır (Tərtər, Azadqaraqoyunlu k.) Bir qismi isə F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli kəndi), Gülşən Əliyeva (Bərdə, Türkmən k.), Hijran Əhmədova (Bərdə, Kətəlparaq k.), Mənsurə Abbasova (Bərdə, Kətəlparaq k.), Sahibə Məmmədova (Bərdə), İlham Fərzəliyev (Bərdə, Kətəlparaq k.), Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx kəndi), Zəminə Vahid qızı (Tərtər, Qaradağlı k.) və b. tərəfindən yazıya alınmışdır.

LƏTİFƏLƏR:

"Anam dedi dinnəyin", "Xoşbəxt həkim", "Mən də bunu dedim" - söyləyəni Şəhri Qurbanova, toplayanı F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli k., 1981-ci il)

"Niyə getsin narazı" - toplayanı Tamara Əliyeva (Bərdə, Güloğlular kəndi)

"Söyüş sənə getdi" - toplayanı Ənvər Jigizoğlu (Füzuli)

"Əzrayılı yoldan eyləyən" - söyləyəni Bahadır Xəlilov (Ağjabədi, Şenlik kəndi)

"Mənnən niyə soruşursuz", "Külək belə əssə", "Səni xarab eliyə-jək" - toplayan Gülşən Əliyeva (Bərdə, Türkmən kəndi).

"Mən də şəkiliyəm", "Şirin sağdı", "Başı aşağı salmaq", "Rəngi getməyib", "Yuxum qaçıbdı axtarıram", "Onu damdan yıxılan bilər", "Eşşəyin qohumları" - toplayanı Əhmədova Hijran (Bərdə, Kətəlparaq k.)

"Ona dəymə", "Gülüm yell əlli", "Bəxtəvər həkim", "İki qardaş", "Yazıq nə yeyib ki", "Söndü mənim çıraqım, yandı sənin çıraqın", "Eşşək məsəli", "Qoyma gəlin getdi" - toplayanı F.Qurbanov (Füzuli, Şükürbəyli kəndi).

BAYATILAR, AĞILAR:

SÖYLƏYİJİLƏR: Sitarə Zeynalova (Ağjabədi r-nu Şəfəq k.), Biləjər İsayeva (Bərdə, Mollansalar k.), Narij Jəfərova (Bərdə, Məmmədli k.), Hümbətova Qətibə (Bərdə), Həjər Adıgözəlova (Bərdə, Kələntərli k.), Şəhri Quranova (Füzuli r-nu, Şükürbəyli k.), Qumru Mirzəyeva (Füzuli r.), Əlvən Əliyev (Füzuli r. Şükürbəyli k.), Tahir Məhərrəmov (Füzuli, Seyidəhmədli k.), Jabbar baba (Füzuli r. Molla Məhərrəmli k.), Bahar Əzimova (Füzuli r.), Minə Məhərrəmov (Füzuli r.), Adilə Qurbanova (Füzuli r., Şükürbəyli k.), Jəbrayıl Rüstəmov (Füzuli, Aşağı Veysəlli k.), Dilbər Bayramova (Füzuli r., Qaradağlı k.), Fizzə Məmmədova (Ağjabədi r.), Solmaz Məmmədova (Füzuli, Qojaəhmədli k.), Züleyxa Kərimova (Ağjabədi r., Şenlik k.), Kubra Mirzəyeva (Ağjabədi, Həjibədəli k.).

TOPLAYIJILAR: Əliyeva Şəlalə (Bərdə r.), Gülşən Əliyeva (Bərdə, Türkmən k.), Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx k.), Pərvanə Məmmədova (Tərtər r. Mamırlı k.), Zəminə Qasımova (Tərtər r.), Məmmədova İradə (Bərdə), hüseynova Gülnaz (Bərdə), Faiq Qurbanov (Füzuli r. Şükürbəyli k.), Ənvər Fərəjov (Füzuli r.) Ramil Hüseyinov (Füzuli r., Şükürbəyli k.), Maya Bayramova (Füzuli), Sahibə Ağayeva (Ağjabədi r.), Könül Həbibova (Bərdə, Kətəlparaq k.)

AŞIQ RƏVAYƏTLƏRİ, EL ŞAİRLƏRİ:

"Lələ haqqında rəvayətlər" (top. Faiq Qurbanov, Füzuli r. Şükürbəyli k.), "Lələ bayatıları" (top. Faiq Qurbanov), "Aşiq Valeh ilə deyişmə" (Söy. Surxay Əliyev, Ağdam şəhəri), "Aşiq Nabat ilə Aşiq Oruj" (top. Nübar Mədədli, Tərtər r., Azadqaraqoyunlu k.)

DİNİ ŞE'RLƏR:

"Mərsiyə" - top. Gülşən Əliyeva (Bərdə r. Türkmən k.), "Leylanı" (top. Könül Həbibova, Bərdə r., Kətəlparaq k.), "Zeynəb" Nübar Mədədli, Tərtər r. Azadqaraqoyunlu k.

UŞAQ FOLKLORU:

Laylalar (top. Gülşən Əliyeva, Bərdə, Türkmən k.), Laylalar (top. Mənsurə Abbasova, Bərdə r. Kətəlparaq k.), Laylalar top. Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx k.), Laylalar (top. Nübar Mədədli, Tərtər r.,

Azadqaraqoyunlu k.), "Nazlamalar" (top. Hijran Əhmədova, Bərdə, Kətəlparaq k.), Tükəzban Sadıqova (Bərdə, Hindarx k.), "Yanıltmajlar" (top. Tükəzban Sadıqova, Bərdə r. Hindarx k.), Gülşən Əliyeva (Bərdə r. Türkmən k.), "Öyüdlər" (top. Hijran Əhmədova, Bərdə, Kətəlparaq k.), top. Gülşən Rzayeva (Bərdə r.)

TÜRKƏÇARƏLƏR, YEMƏKLƏR:

Regionun ayrı-ayrı kəndlərindən, müxtəlif peşəli söyləyijilərdən toplanmışdır.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Ön söz (İsrafil Abbasi).....4

BİRİNCİ BÖLMƏ

(Yuxarı Qarabağ və Ağdam)

İNAMLAR	
ALQIŞLAR	
QARĞIŞLAR	
NAĞILLAR	
Sehirli kisə	
Üç bəzi	
Səbr daşı	
Dartanla yırtan	
Bülbülün fəğanı	
Əsil insan	
Az olsa yan ovuj, çox olsa qoşa ovuj	
Bəndə vergisi	
Padşahın ad günü	
Zərgər qızı	
Sehirli ilan	
Padşahla oğlu	
Haq var, divan yoxdu	
Çobanla tənbel qız	
Oğurluq əhvalatı	
Hər kəs nə etsə, özünə olar	
Ağıllı gəlin	
Tamah	
Halal zəhmət	
Rehanla Kamal	
Gülhüseyn pəhlivan	

RƏVAYƏTLƏR

Həyat dərsi	
Saybalı yasa gedir	
Çörəyin duzu var, suyunki yox	
Andın iki başı var	
Aşiq Valehlə görüş	
Qırdı bizi	
İlxıçılar	

Nadir şahla Təhmas	
ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLƏLƏR	
LƏTİFƏLƏR	
Çobanla molla	
Sən sağsağan deyirsən, mən qırqovul	
Mən nə bilim sən neçə gedirsən	
Sənin qardaşın	
Allaha de ki,	
Bəjoğlu xoş gəlib	
İki xeyir	
Bilmədiyini işə qurd düşər	
Üç salam	
Bu uzunluqda	
Arı dızz-vızz	
Payıza saxlama	
Bu, belə getməz	
Mıx çıxıb	
Bu üzünü bir günlüyə mənə verərsənmi?	
Sənə qalmayıb	
Hansı istəsə geyə bilər	
Mən bajınam	
TAPMAJALAR	
LAYLALAR, NAZLAMALAR, YANILTMAJLAR	
BAYATILAR	
AĞILAR	

İKİNCİ BÖLMƏ

(Bərdə, Yevlax, Füzuli, Ağcabədi, Jəbrayıl və Tərtər)

İNAMLAR-E'TİQADLAR

MÖVSÜM VƏ MƏRASİM NƏĞMƏLƏRİ

Sayaçı sözləri
Əkinçi nəğmələri
Toy-düyün nəğmələri
Haxıştalar
Qarabağın toy mərasimi

ALQIŞ, QARĞIŞ VƏ ANDLAR

Alqışlar
Alqış bayatılar
Qarğışlar
Qarğış bayatıları

ANDLAR

ƏFSANƏ VƏ RƏVAYƏTLƏR

Məni öldürənin kəsövu göyərər
Nəyə görə qaranquş haça quyruq,
ilan haçadil olur, arı isə vızıldayır
Əbdül pəhləvanla padşah oğlu
Şortəpə
Şatırlı
Qaradaş
Kəllənin hikməti
Dünyanı neyə tutsan olar
Mən gəlmişdim
Dərd-sər
Kim injiyər
Kəfənsayan
Lələ köçüb yurdu qalıb
Lələ kimi daşdan ha yaranmamışam
Lələ kimi təkdi - kimi var
Elə bilirsən Qarabağda oğul yoxdug
Anan ölsün ay Məlikg
Sənin işin qarı ilə qızın işinə bənzəyir
Qurbağa əfsanəsi
Əsnək əsnək gətirər
Yağlıvənd
Pərvanə məhəbbəti
Dəvəni kəsək toy eləyək
Arazbar elatları
Lələ
Qadın donlu göyərçin
Mirəli türbəsi
Dikdaş
Çobanın tədbiri
Üç dağ, üç düyün
Get, görməsən de gəlsin
İki baş idi, dörd ayaq

Üzlü qonaq
Qızla qarının məhəbbəti
Toyuğun hikkəsi
Bizdən başqa kimi var
Sən həmin ki Mülküsəng
Başını keçəl eləmə, hər keçəlin taleyi bir olmazg
Hər dəqiqənin bir hökmü var
Dovşan gava, sən gava
Alça payı
Çıxar gələr oy, oyg
Zərdüşt peyğəmbər Qarabağda
Bəhramtəpə
Pənaxxanın sərgüzəştləri
Bala dərdi, quyruq dərdi
Çoban bayatısı
Daha yaza nə qaldı
Üç hadisə, üç yozum.
Ay ilə gün
İz eşşəyin, fe'l gəlinindi
Ölmə kafirim, ölməg
Boyun bağı
Seyid Alı xəlifənin yanix yüyürüyü haqqı
Qızla çobanın məhəbbəti
Toy rəvayətləri
Allah dadına çatsın
Yalan ayaq tutar, amma yeriməz
Bu həna, a hənadan deyil
Səbr elə səbr daşım, su bardağım, qın bıçağım
Bajanın çəpliyini neynirsən, tüstünün düz çıxdığına bax.
Bəd sözün jəzası
Ev oğlu
Kasıbın ağı olsa kasıb olmaz
Öz əməlimdi

NAĞILLAR

Üç baji
Güllü ilə Səlimin nağılı
At diplomu
Peyğəmbərin nəsihəti
Qismətdən artıq yemək olmaz
Vardan səxavət yaxşıdı

Əsli hu
Əlinə bir düdük verdim, çala-çala getdi
Tülkü hiyləsi
Hansına getməli.

TAPMAJALAR
ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLƏLƏR
LƏTİFƏLƏR

Əgər salamatdırsa
Danamı axtarıram.
Anam dedi dinnəyin
"Xoşbəxt" həkim
Mən də bunu yedim
Nəslini dana bilməzsən
Yoza-yoza tapdılar
Qozu oğurlamaq olmaz
Biçinçi məhəbbəti
Əti yeyirsiniz sümüyü bəyənirsiniz
Niyə getsin narazı
Qonşum arxamja gəlir
Atan at da borjluymuş
Hərələdiyən Gülyetərdi
Bakıya gedir
Qaşıyrsanmı
Əlində iki qarpız var
Adam olmağına olmusan, anjaq
Bu jamaata nəyə baxır
Söyüş sənə getdi
Torbanı gəti qozunu apar
Qorxulu heyvan
Deşdi-keçirdi bəji
Yorulmağın qayəsi
Gözünüz qoyunda olsun
Ovşar atı satıb
Girov qoyuram
Diri tutmaq istəyirlər
Gül, Xanım
Nolu göstərir
Qaranı görə bilmirsən
Pay bölgüsü
İkisindən də yeyəm

Mənim darımı ver
Əzrayılı yoldan eyləyən
Adam deyiləm, Əkbərəm
Xəlbir məni öldürür, qoymayın
Mən yandım, qoy o da yansın
Birini də sən ver qoy səsinə kössin.
Dayısı janıma duası var
Bəs başını çəkmisən
Heç demənilər yetim az ye, jırlıdın
Dilimin ujbətindən bədbəxt elədim
Mənnən niyə soruşursuz
Külək belə əssə
Səni xarab eliyəjək
Mən də şəkiliyəm.
Şirin sağdı
Başı aşağı salmaq
Rəngi getməyib
Yuxum qaçıbdı axtarıram
Onu damdan yıxılan bilər
Eşşəyin qohumları
Arvad sağ ol yemir
Tələt ilə yol müfəttişi
Buranı otladım qurtardım.
Yağım sənə bağışlayıram
Çolpamı aparajam
Su atı görür
Qarnınızda paltar yuyursunuz
Ağrımı kəs
Təzək dərdim
Ağ qoyun, qara qoyun
Sonra qaytarajaq
Allahın ajiğına gedər
Xoruzumu yemək istəyir
Ona dəymə
Gülüm yel əlli
Yazıq nə yeyib ki,
Söndü mənim çırağım, yandı sənin çırağın
Eşşək məsəli
Qoyma gəlin getdi
Doldurmuşam tuluğa

BAYATILAR

AĞILAR

AŞIQ RƏVAYƏTLƏRİ, EL ŞAİRLƏRİ

Lələ haqqında rəvayətlər

Lələ bayatıları

Oğuz möhkəm adam deməkdi

Aşiq Valeh ilə deyişmə

Aşiq Nəbat ilə Aşiq Oruj

Deyişmə

Nübar Mədətli. Bayatılar

DİNİ ŞE'RLƏR

Mərsiyə

Namaz haqda

Leylanı

Döymə mərsiyələr

Sinəzən

Oğul vay

Hüseyn vay

Olmaz

Atam oğlu

Minajətlər

Sinəzən

Sinəzən

UŞAQ FOLKLÖRÜ

Laylalar

Nazlamalar

Deyimlər

Sanamalar

Atmacalar

Qaravəlli

Yanıltmaclar

OYUNLAR

ÖYÜDLƏR

SÖYLƏNİJLƏR

TÜRKƏÇARƏLƏR, YEMƏKLƏR

Gülxətmi

Əvəlik

Bağayarpağı

Qatıq xəmiri

Yumurta yaxısı

Bişmiş soğan

Böyürtkan yarpağı

Üzərlik məlhəmi

Beçə balı

Ana südü

Qoyun dərisi

Qulun pərdəsi

Umac

Xaşıl

Boymadərən

Tut və ondan hazırlanan məhsullar

UNUDULMUŞ XÖRƏKLƏR

Hədik

Buğda yarması

Qovut

Cırdala

ÇÖRƏK NÖVLƏRİ

Göbələk qovurması

Mərəcöyüd

Boyana

SÖYLƏYİCİLƏR VƏ TOPLAYICILAR HAQQINDA

**Azərbaycan folkloru antologiyası,
V kitab, (Qarabağ folkloru),
Bakı, “Səda” nəşriyyatı, 2000.**

**Kompüterdə yığdı:
Ülviyyə Qaybaliyeva
*Təranə İbadova***

**Korrektor:
*Natıq Abbasov***

**Kompüter tərtibçisi və
texniki redaktoru:
*Baxşəli Süleymanov***

Kağız formatı: 60/84 32/1
Mətbəə kağızı: №1
Həcmi: 417 səh.
Tirajı: 1000
Sifariş:
Qiyməti müqavilə ilə.

Kitab Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun
kompüter mərkəzində yığılıb səhifələnməmiş,
“Səda” nəşriyyatında hazır diapozitivlərdən
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.